

Eesti noortekeskuste ülevaade 2023

ARUANNE

Kirill Jurkov, Sarah Kruusmaa,
Hedi Tamm, Maarja Käger

Uuring: Eesti noortekeskuste ülevaade 2023

Autorid: Kirill Jurkov, Sarah Kruusmaa, Hedi Tamm, Maarja Käger

Teostaja: Balti Uuringute Instituut

Tellija: Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus

Viitamine: Jurkov, K., Kruusmaa, S., Tamm, H., & Käger, M. (2024). *Eesti noortekeskuste ülevaade 2023*. Balti Uuringute Instituut.
<https://doi.org/10.23657/0bbt-zs21>

Täname Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendust eesotsas Kadi Laaneotsa ja Maarja-Liisa Lepsalut andmete kogumise ja uuringu valmimise toetamise eest. Suured tänud ka küsitlusele vastanutele, fookusrühmaintervjuudes osalenutele, kaardistuses osalenud noortekeskustele ja vaatluste läbivijatele.

Balti Uuringute Instituut

Lai 30 51005

Tartu

tel 699 9480

ibs.ee

DOI: <https://doi.org/10.23657/0bbt-zs21>

SISUKORD

Sissejuhatus.....	5
1 Metoodika	6
2 Noortekeskuste taustatunnused.....	9
3 Noortekeskuse töö ja süsteemsus	12
3.1 Lahtiolekuajad.....	12
3.2 Juhtimine ja töökorraldus	13
3.3 Külastajad ja töötajad.....	16
3.4 Andmekogumine ja -analüüs.....	19
3.5 Keskuste üldine olukord ja noorte vajadustele vastavus	21
3.6 Kommunikatsioon	22
4 Eelarve ja rahastusvõimalused	25
4.1 Eelarve üldandmed	25
4.2 Noorte omaalgatusprojektid	27
4.3 KOV-ist väljastpoolt tulevad rahalised toetused ja omatulu teenimine	28
4.4 Ressursivajadused.....	30
5 Noortekeskuse inimesed ja väärtustamine	32
5.1 Töötajate arv ja koosseis	32
5.2 Töötajate profiil	36
5.3 Puhkusepoliitika	42
5.4 Töötajate koolitusvõimalused ja enesearengu toetamine	43
5.5 Töötajate motivatsioon ja tunnustamine	47
5.6 Lisahüved	53
6 Noortekeskuse sise- ja välitingimused.....	55
6.1 Noortekeskuse asukoht	55
6.2 Ruumide ülevaade	57
6.3 Ruumide seisukord	62
6.4 Noortekeskuse õueala	65
6.5 Noorsootöö kättesaadavus ja ligipääsetavus	69
6.6 Noorte ja töötajaskonna turvalisus	70
7 Tegevusvahendid ja -lahendid	73

7.1	Pakutavad tegevused	73
7.2	Tegevuste teostamiseks vajalike ressursside olemasolu	79
7.3	Töös kasutatavad vahendid	82
8	Rahvusvaheline noorsootöö	91
8.1	Rahvusvahelises noorsootöös osalemine	91
8.2	Rahvusvaheliste vabatahtlike kaasamine	93
8.3	Euroopa Solidaarsuskorpus ning Erasmus+	96
9	Noorte kaasamine ja noorteinfo	99
9.1	Noortekeskuste peamine sihtrühm ja tegevused	99
9.2	16+ noorte kaasamine	101
9.3	Noorte võimalused kogukonnas	104
9.4	Noorte tagasiside ja rahulolu	105
9.5	Noorteaktiiv	107
9.6	Noorteinfo	108
10	Koostöövõrgustikud	112
11	Varia	118
	Kokkuvõte ja järelused	119

SISSEJUHATUS

Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus (Eesti ANK) on noortekeskuste hetkeolukorrast parema ülevaate saamiseks viinud aeg-ajalt läbi kaardistavaid uuringuid. Viimane ja senisest põhjalikum kaardistamine toimus 2023.–2024. aastal: veebiküsitlus ja paikvaatlused. Küsitlusele vastas 246 noortekeskust ja vaatlused toimusid 244 noortekeskuses. Arvestades, et Eestis on umbes 280 aktiivset noortekeskust, sh MTÜ-dena ja noortetubadena toimivad asutused, on uuringu valim kogupopulatsiooni suhtes esinduslik ja annab hea ülevaate noortekeskuse olukorrast.

Käesolev aruanne kajastab Eesti ANK kogutud andmeid: küsitlustulemuste kvantitatiivset ja kvalitatiivset analüüsi, vaatluslehtede analüüsi. Andmete analüüsi täiendati vastavalt võimalusele varasemate sarnaste ülevaadete andmetega ning paikvaatluseid läbiviinutega tehtud fookusrühmaintervjuudega.

Aruande eesmärk on anda ülevaade noortekeskuste hetkeolukorrast ning seeläbi paremini mõista noortekeskuste olukorra mitmekesisust ja arenguvõimalusi. Esimene peatükk annab täpsema ülevaate uuringu metoodikast. Seejärel kirjeldatakse küsitlusega kaardistatud taustaandmeid ja noortekeskuse tööga seonduvaid aspekte. Eraldi peatükkidena leiavad kajastust ka noortekeskuste rahastusvõimalused, sise- ja välitingimused, töötajate väärtustamine, rahvusvaheline noorsootöö, pakutavad tegevused ja kasutatavad vahendid, noorte kaasamine ja koostöö.

Kuna aruanne annab põhjaliku ülevaate noortekeskuste hetkeolukorrast ja arenguvõimalustest, on see heaks aluseks leidmaks võimalusi noorsootöö kvaliteedi parandamiseks. Aruandes kajastatud tulemused võiksid toetada ka kohalikku ja riiklikku poliitikakujundamist, pakkudes väärtuslikku infot noortekeskuste tulevaste investeeringute ja arenduste planeerimiseks.

1 METOODIKA

Uuring annab Eesti Avatud Noortekeskuste Ühenduse kogutud ning Balti Uuringute Instituudi täiendatud ja analüüsitud andmete põhjal ülevaate noortekeskuste seisust ja vajadustest 2023/2024. aastal.

Uuringus on kombineeritud kvantitatiivseid ja kvalitatiivseid uurimis- ja analüüsimeetodeid, sh ankeetküsitlus (N = 246), fookusrühma intervjuud (3 intervjuud, 15 osalejat¹) ja noortekeskuste vaatluslehtede sisuanalüüs (N = 217²). Küsitlusega koguti vastuseid perioodil oktoober 2023 kuni juuni 2024. Vaatlused toimusid perioodil veebruar – september 2024, analüüsi kaasati kuni augustini toimunud vaatluslehed. Vaatlustiimide fookusrühmaintervjuud toimusid oktoobris 2024.

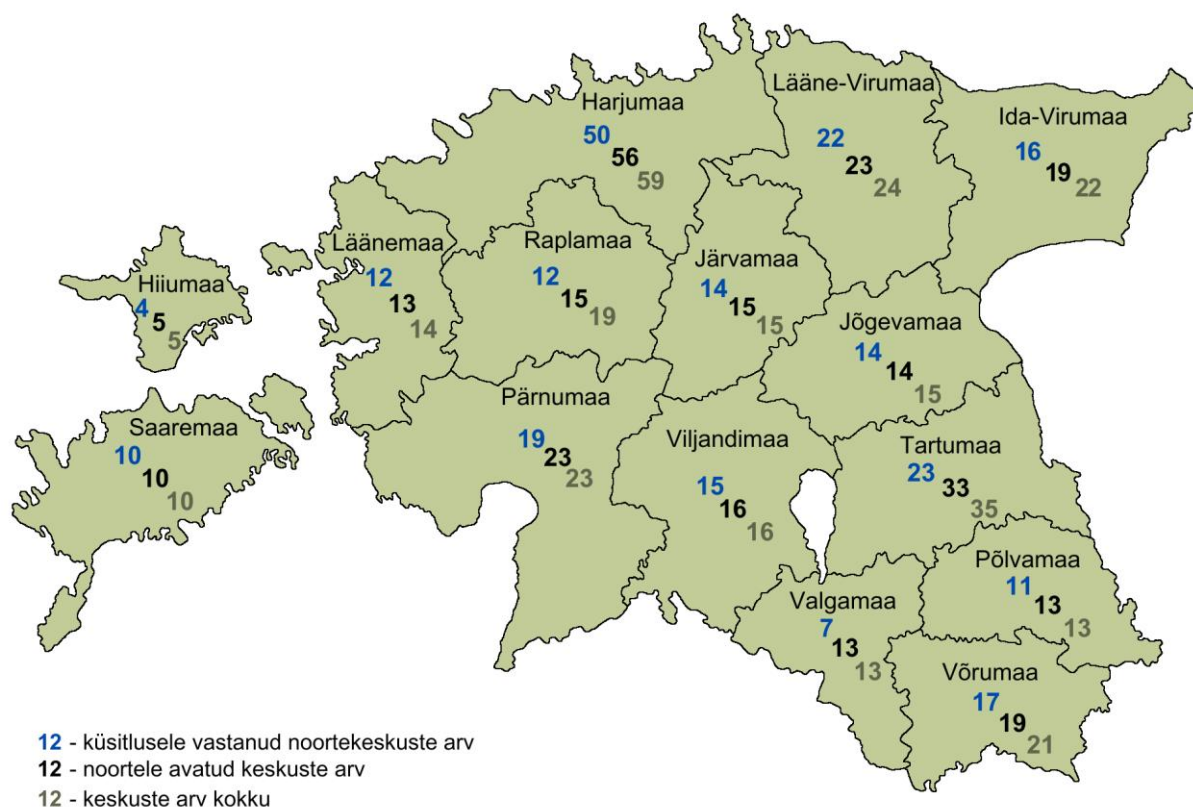
Küsitluse küsimustiku koostas ja vastused kogus Eesti ANK. Küsitlus saadeti kõigile Eesti ANK-le teada olevatele noortekeskustele meililisti kaudu ja ka eraldi meilile. Kokku suheldi kõigi 304 keskusega³ e-posti ja telefoni teel. Esialgu mittevastanud keskustele saadeti 3–5 meeldetuletust. Küsitlusele vastas kokku 246 vastajat (koguvalim 304; joonis 1), mis annab 95% usaldusnivool veapiiriks 2,7%. See näitab, et valim on esinduslik kogupopulatsiooni suhtes. Arvestades, et aktiivsete noortekeskuste arv on u 280⁴, on 246 täies ulatuses täidetud ankeeti väga lähedane kõiksele valimile.

¹ Üks osalenu on loendatud kahekordselt kuna juhtis kahte vaatlustiimi ja osales mõlema tiimi intervjuus.

² Eesti ANK viis läbi 244 vaatlust, kuid osade kohta ei valminud vaatluslehti või viidi vaatlused läbi alles siis, kui andmete analüüsiga oli juba alustatud.

³ Nendest 2 oli tegevuse püsivalt lõpetanud. Kaardistuse käigus avastati veel mõned noortekeskused, millest Eesti ANK teadlik polnud (peamiselt MTÜ-d). Kuna info nende kohta tuli alles andmekogumise lõppetapis ja osal neist polnud ka füüsilisi ruume, siis neid ei kaasatud ega arvestata ka noortekeskuste arvu seas.

⁴ Eesti ANK noortekeskuste kaardistuse statistika 2023. aasta seisuga

Joonis 1. Küsitlusele vastanud, noortele avatud ja kõigi (sh mitteaktiivsed) noortekeskuste arvud maakonniti⁵

Andmetöötluseks kasutati Rstudio ja Exceli analüüsiprogramme. Küsitlustulemused on esitatud joonistel sagedusjaotuste ja seoseanalüüside abil. Kirjeldav statistika on välja toodud peamiselt kõikide vastajate lõikes, aga ka maakondade kaupa. Aruande mahu tõttu ei ole maakondade kaupa esitatud kõikide küsimuste vastuseid, kuid vastavad sagedustabelid esitati tellijale uuringu mitteametliku lisana⁶. Seoste uurimisel kasutati keskmiste võrdlemise hüpoteesiteste, sh Fisheri test, hii-ruut test ja t-test. Pidevate sõltuvate muutujate puhul kasutati aga lineaarse regressiooni mudeleid. Andmete rohkust, aruande mahukust ja uuringu ressursside piiratust arvestades ei kajastata aruandes kõiki küsitud küsimusi joonistena. Eesti ANK-l on aga olemas kõik analüüsi aluseks kasutatud sagedustabelid, sh maakondade kaupa. Ümardamise tõttu ei pruugi kõikidel joonistel esitatud osakaalude summa olla 100%.

Küsitluse avatud vastuste analüüsis kasutati sõltuvalt küsimusest vastuste kodeerimist või kasutati vastuste sisendit üldisemalt aruandesse näiteid tuues. Vastuste kodeerimisel kasutati induktiivset lähenemist ehk koodid ei olnud ette kirjutatud, vaid need moodustati kodeerimise käigus sõltuvalt vastuste sisust. Kõik andmed vaadati üle, et seal ei sisalduks isikuandmeid. Seejärel neid analüüsiti QCMap-i kvalitatiivse kodeerimise vabavara abil. Kodeeritud sisendi puhul tuleb arvestada, et tulemused on umbkaudsed kuna sageli on vastused mitmeti tõlgendatavad. Küll aga on võimalik tänu kodeerimisele umbkaudsetki ülevaadet saada erinevatest arusaamadest, lähenemistest jne.

⁵ Tellija ja küsitluse andmed

⁶ Soovi korral esitage päring Eesti ANK-le aadressil ank@ank.ee

Küsitluse tulemusi täiendati vaatluslehtede tulemuste analüüsi ja vaatlustel osalenutega läbi viidud fookusrühma intervjuudega. Küsitlust täiendavad paikvaatlused noortekeskustes viidi läbi kuue vaatluspiirkonnana, mis moodustati maakondade kaupa. Vaatluste läbiviimist koordineerisid iga piirkonna tiimijuhid, kes võtsid noortekeskustega ühendust ning andsid teada, et Eesti ANK soovib külla minna. Vaatlemise soovist anti teada juba ka küsitluse infot levitades. Sõltuvalt piirkonnast ja noortekeskusest oli Eesti ANK liikmetest koosneva vaatlusmeeskonna suuruseks 1 –5 inimest. Vaatlustiimidele oli tiimijuhtide koostöös töötatud välja vaatlusleht olulisemate jälgitavate teemade kohta. Vaatluse peamine eesmärk oli vaba vestluse käigus personaalsemalt tutvuda noortekeskuste siseeluga. Kokku viidi läbi 244 vaatlust ja sõltuvalt piirkonnast oli ühele noortekeskusele aega 30 minutit kuni 2 tundi.

Üldiselt vaadeldi kõiki keskuseid, kes täitsid küsitluse. Samas oli vaadeldute seas neid, kes küsitlust lõpuks ei täitnudki või kes küsitlusele vastasid, kuid vaatlus jäi ära kuna noortekeskus pandi kinni. Lisaks jäi 4 Harjumaa noortekeskuse külastust sügisesse ehk nende vaatluslehed aruande aluseks olnud analüüsis ei kajastu.

Olgugi, et vaatlejatele oli välja töötatud vaatlusleht ja vaatluse läbi viimise juhised, erines vaatluslehtede täitmine mõningal määral. Analüüsi raskendas ka asjaolu, et kohati olid vaatluslehtedel mitte analüüsitavad märksõnad – näiteks ei olnud võimalik mõista, kas kirja pandu peegeldab olukorda positiivselt või negatiivselt. Eelnevast hoolimata analüüsiti saadud vastuseid võimaluste piires: sõltuvalt küsimusest mõningad vastused kodeeriti induktiivselt, kuid oli ka vastuseid, mida kasutati analüüsi ilmestamiseks ilma kvantifitseerimata.

Küsitluste tulemuste ja vaatluslehtede analüüsi järel viidi läbi kolm fookusrühma intervjuud vaatlusmeeskondadega. Piirkondade erisuste paremaks välja tulemiseks koondati meeskondade väiksuse tõttu kuus piirkonda kolmeks intervjuuks. Veebiintervjuud kestsid keskmiselt 1,5 tundi ja neis osales 15 inimest. Intervjuude põhjal koostati kiirtranskriptsioon, mille põhjal täiendati analüüsi tulemusi.

2 NOORTEKESKUSTE TAUSTATUNNUSED

See peatükk annab küsitluse vastustele ja Eesti ANK-lt saadud andmetele tuginedes ülevaate Eesti noortekeskusi kirjeldavatest tunnustest ja selle uuringu valimist.

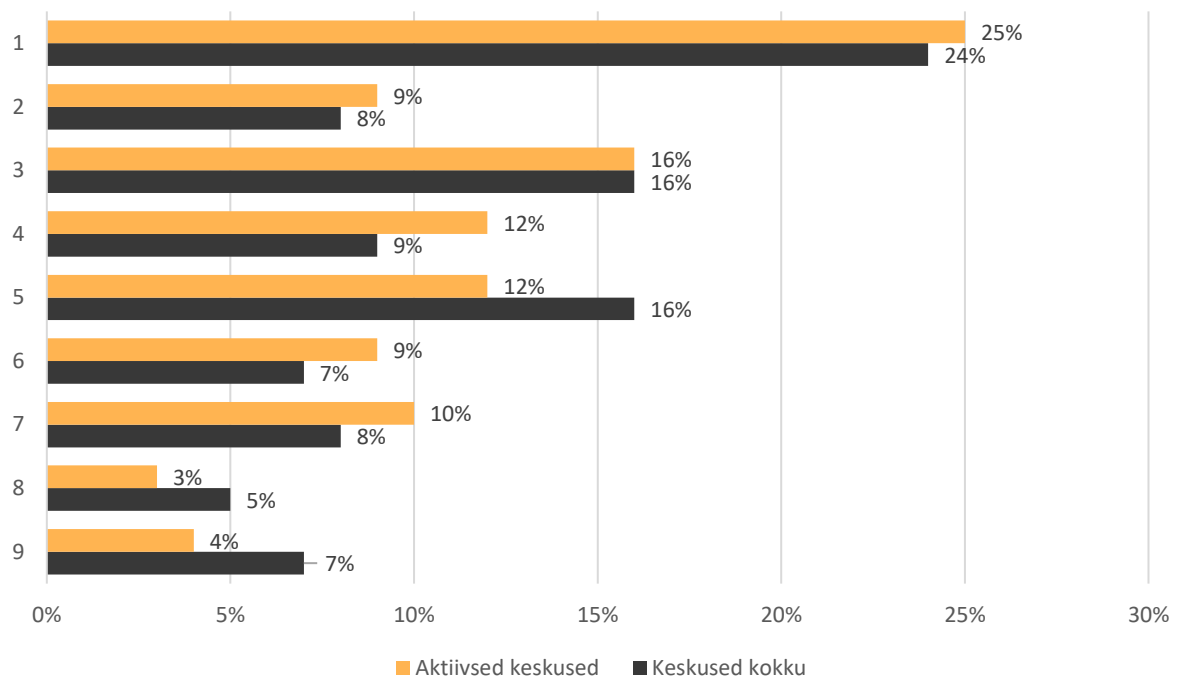
Küsitlusele vastajad said märkida maakonna, kus nende noortekeskus tegutseb. Tabel 1 kujutab uuringu valimi (N = 246) jaotust kõrvuti Eesti ANK-lt saadud koguvalimi (N = 304) jaotusega. Tabelist nähtub, et valimi proportsioonid vastavad peaaegu täielikult tegelikule olukorrale, mis kinnitab andmete esinduslikkust. Andmetest selgub, et noortekeskuseid on vähem väiksemates maakondades: Hiiumaa, Valgamaa, Saaremaa ja Põlvamaal. Aruande lugemisel tuleb arvestada, et maakondlikud erisused ilmnevad sageli just nende maakondade puhul, sest iga kõrvalekalle keskmisest hinnangust väikse arvuga piirkonnas mõjutab üldtulemusi märkimisväärselt rohkem Hiiumaal kui Harjumaal.

Tabel 1. Küsitluses osalenud noortekeskuste osakaal võrreldes noortekeskuste koguvalimiga maakondade lõikes⁷

Maakond	Uuringu valim (%; vastanute arv) (N = 246)	Tegelik (%) (N = 304)
Hiiumaa	2; 4	2
Valgamaa	3; 7	4
Saaremaa	4; 10	3
Põlvamaa	4; 11	4
Läänemaa	5; 12	5
Raplamaa	5; 12	6
Järvamaa	6; 14	5
Jõgevamaa	6; 14	5
Viljandimaa	6; 15	5
Ida-Virumaa	6; 16	7
Võrumaa	7; 17	7
Pärnumaa	8; 19	8
Lääne-Virumaa	9; 22	8
Tartumaa	9; 23	12
Harjumaa	20; 50	19

Noortekeskuste esindajatel paluti märkida mitu keskust kuulub nende struktuuriüksusesse ja kui paljud neist on aktiivsed. Kõige sagedamini ehk 24%-l kordadest kuulus struktuuriüksusesse üks asutus (joonis 2). 76%-l juhtudest kuulusid küsitluses osalenud noortekeskused mitme noortekeskusega, sageli kolme või viie asutusega üksusesse. Aktiivsete keskuste arv kattus suures osas keskuste koguarvuga, olles vaid üksikute keskuste võrra väiksem.

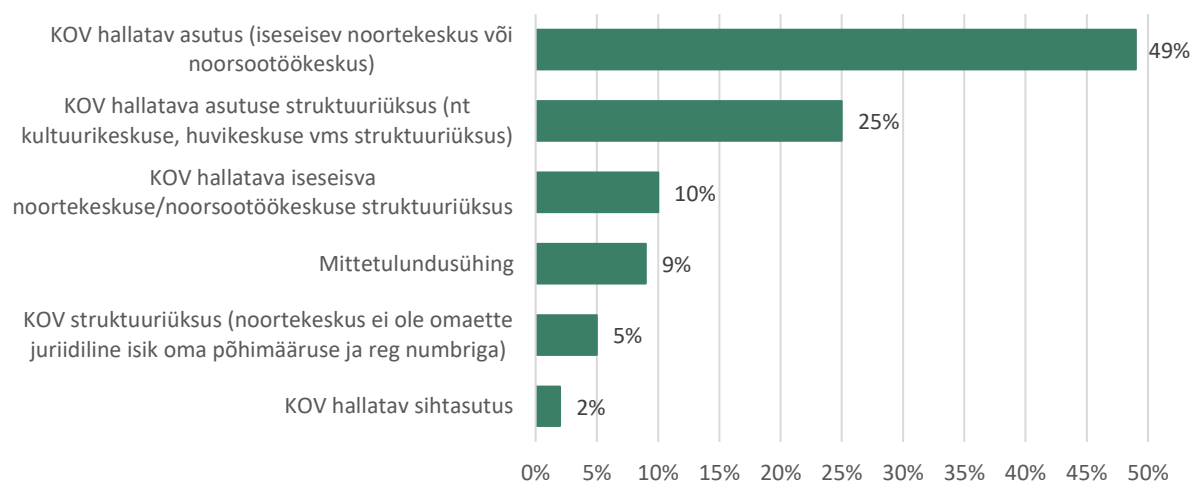
⁷ ANK noortekeskuste kaardistuse statistika 2023. aasta seisuga

Joonis 2. Aktiivsete keskuste arv võrreldes keskuste koguarvuga (N = 246)

Noortekeskuste vanuseline jaotus näitas, et esimesed avatud noorsootöö tegevused on vastanute sõnul üles täheldatud alates 1994. aastast. Esimene avatud noortekeskus loodi 1998. aastal Narvas ja kõige uuemad küsitlusele vastanud noortekeskused loodi 2023. aastal. Noortekeskuste moodiks ehk kõige sagedasemaks vanuseks on kuus aastat, mediaanvanuseks aga 15 aastat ehk sellest vanusest on nooremaid ja vanemaid noortekeskuseid sama palju.

Omandivormilt on Eesti noortekeskused kõige sagedamini KOV-iga seotud asutused (91%; joonis 3). 59% märkis, et see on KOV hallatav iseseisev noortekeskus või selle struktuuriüksus. 9% noortekeskustest toimetab MTÜ-na.

Joonis 3. Milline on Teie noortekeskuse omandivorm? (N = 246)

Noortekeskustel võivad olla ka fookusteemad, millega nad tegelevad. Küsitluses osalenud noortekeskustest on need olemas 21%-l ehk 51 keskusel. Enim valitud fookusteemad olid huvitegevuspõhised (30% fookusteemadega noortekeskustest), ettevõtlikkus (17%) ja sotsiaalsete oskuste arendamine (15%). Fookusrühmaintervjuude kohaselt aitavad fookusteemad tegevust prioriseerida, kuid fookusteema olemasolust olulisemaks peeti, et personalil oleks ka vastava teema kompetentsid ning teema kõnetaks neid ja noori.

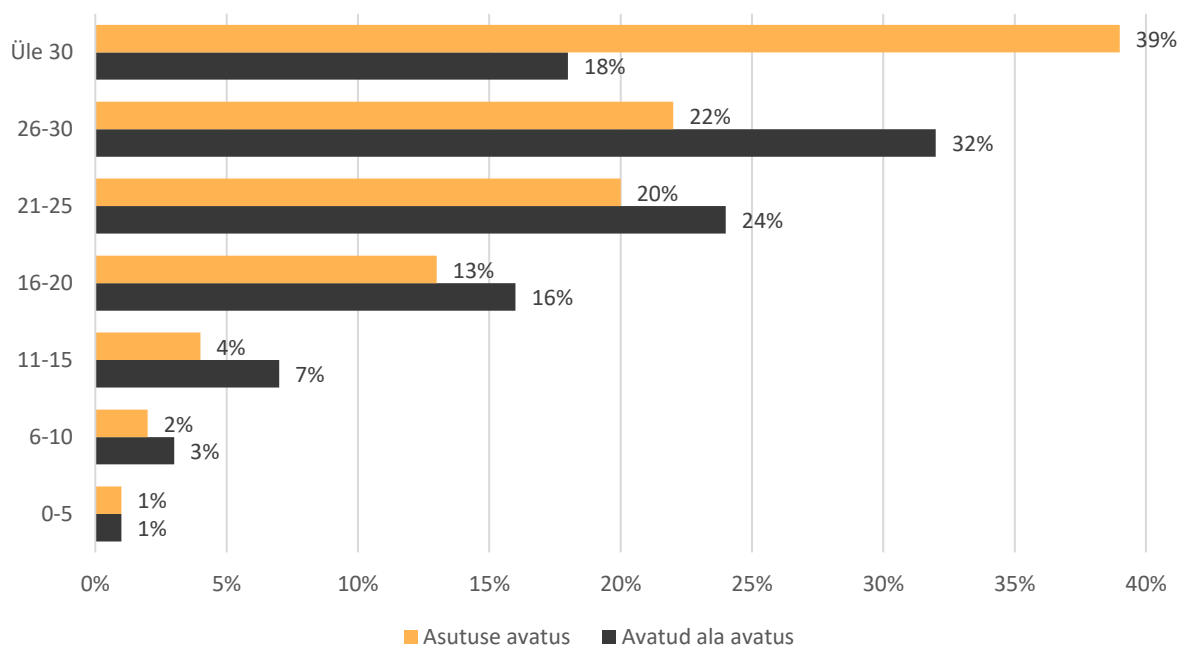
Fookusteemadega tegelemine võib eeldada spetsiifilisi oskusi või teadmisi ja töökoormuse kasvu. Seepärast vaadeldi uuringus potentsiaalset seost fookusteema olemasolu ja töötajate arvu vahel. Selleks teostati kahe muutuja vahel Fisheri test, mis näitas aga, et statistiliselt olulist seost nende vahel ei leidu. Seega fookusteema olemasolu ei tähenda tingimata suuremat või väiksemat töötajate arvu.

3 NOORTEKESKUSE TÖÖ JA SÜSTEEMSUS

Selles peatükis on ülevaade noortekeskuste lahtiolekuaegade, juhtimise ja töökorralduse, töötajate ja külastajate, andmete kogumise ja kasutatavuse ning kommunikatsiooni kohta.

3.1 Lahtiolekuajad

Noortekeskuste esindajatel paluti öelda, mitu tundi nädalas on nende keskus noortele avatud. Tulemused on esitatud joonisel 4 ja neist nähtub, et suurem osa (81%) noortekeskustest on avatud rohkem kui poole töökoha ekvivalendis ehk üle 20 töötunni nädalas. Kui kõrvutada noortekeskuste lahtiolekuajad avatud ala lahtiolekuga, siis nähtub, et avatud alad on enamasti lahti mõnevõrra lühemat aega, kõige sagedamini 26–30 tundi, mis ületab siiski avatud ruumi kättesaadavusele seatud miinimumnõuet⁸. Maakonniti esines noortekeskuste lahtiolekuaegades mõningaid erinevusi. Pikemalt ehk alates 26 tunnist nädalas olid enamjaolt avatud Võrumaa, Valgamaa, Põlvamaa, Lääne-Virumaa, Hiiumaa ja Harjumaa noortekeskused. Harvemini aga Rapla-, Jõgeva-, Saare- ja Tartumaa noortekeskused. Jõgeva-, Lääne- ja Raplemaal on sealjuures enam kui pooled noortekeskused avatud alla soovitusliku miinimumaja ehk vähem kui 25 tundi nädalas.

Joonis 4. Noortekeskuste ja nende avatud ala lahtiolekuajad tundides (N = 246)

Vastajad said avatud küsimuses nimetada tegureid, mille alusel lahtiolekuajad paika pannakse. Vastused kodeeriti kvalitatiivselt ja nendest selgus, et ülekaalukalt kõige sagedamini arvestatakse õpilaste vajaduste ja kooliajaga. Enim räägiti sealjuures sellest, et noortel oleks keskus mugav ja hea käia. Vastajad mainisid ka, et noortekeskus peaks olema

⁸ Noortekeskuste miinimumstandardi kohaselt võiksid noortekeskuse avatud ruumi teenused olla tegevuspiirkonna noortele kättesaadavad erinevates noorsootöö keskkondades vähemalt 25 tundi nädalas. <https://ank.ee/wp-content/uploads/2021/01/Noortekeskuste-miinimumstandard.pdf>

avatud nii, et noored saaksid sinna tulla pärast koolitunde, ning minema kinni nii, et noortel oleks aega muuks huvitegevuseks ja vanematega olemiseks. Sageli mainiti ka teisi pragmaatilisi põhjusi, näiteks bussiliiklust, muude huviringide aegu ja aastate jooksul välja kujunenud külastatavuse statistikat. Pragmatiliste põhjuste kõrval toodi välja lahtiolekuaegade seotust juriidiliste põhjustega, nagu noortekeskuse tegevuskava või muud dokumendid, aga ka KOV-i huvi ja ettenähtud tööaeg. Äramärkimist vajab ka asjaolu, et osa vastajatest muretses töötajate vajaduste, sh vaimse tervise olukorra pärast. Kuigi äramärkimine on üldiselt positiivne, oli teema vastajate kirjutatus esindatud suhteliselt tagasihoidlikult. Fookusrühmaintervjuude kohaselt mõjutavad avatud olemise aegasid ka töötajate võimalused: toodi välja juhtumeid, kus KOV-i esindaja sõnul on väidetavalt keeruline kui mitte võimatu leida töötajaid, kes saaksid noortekeskust õhtul kauem lahti hoida ja nii suletaksegi noortekeskus siis, kui töötaja peab lapsele lasteaeda järele minema.

Lahtiolekuaegade kohta küsiti noortekeskuste esindajatelt ka nädalapäevade lõikes. Selgus, et kaks kolmandikku noortekeskustest on avatud kõikidel tööpäevadel. Ülejäänud keskused olid aga avatud kindlatel nädalapäevadel. Väike osa noortekeskustest oli avatud ka nädalavahetuseti (7% laupäeviti ja 2% pühapäeviti). Üldiselt aga nähtub, et peaaegu kõikidel noortekeskustel on välja kujunenud mingi süsteemsus ja noortekeskus töötab lähtuvalt piirkonna vajadustest.

Valdaval osal noortekeskustest (83%) oli aasta jooksul aegu, mil nad olid pikemat aega suletud. Enamasti olid keskused pikemalt suletud suvepuhkuse ajal, mil puhkas kogu kollektiiv. 17% ehk iga kuues noortekeskus on aga avatud kogu aasta vältel. Nendeks olid mõnevõrra sagedamini kahe või enama töötajaga keskused (16% kõikidest kahe või enama töötajaga noortekeskustest), aga ka arvestatav osa ühe töötajaga keskustest ei ole aasta vältel pikema aja jooksul kinni (11% kõikidest ühe töötajaga keskustest).

Siinkohal tuleb arvestada, et lahtiolekuaegade puhul on tegemist vastajate enda antud hinnangutega. Logiraamatu statistika kohaselt olid 2023. aastal suurem osa keskustest avatud vähem, kui oli ametlikke tööpäevi. Ligi 150 keskust (ehk 49% kõikidest teadaolevatest keskustest) olid aga avatud vähem kui 200 päeva aastas. Küsitluse ja Logiraamatu andmete vahel tekib seega vastuolu: Logiraamatu puhul on noortekeskused avatud vähem.

3.2 Juhtimine ja töökorraldus

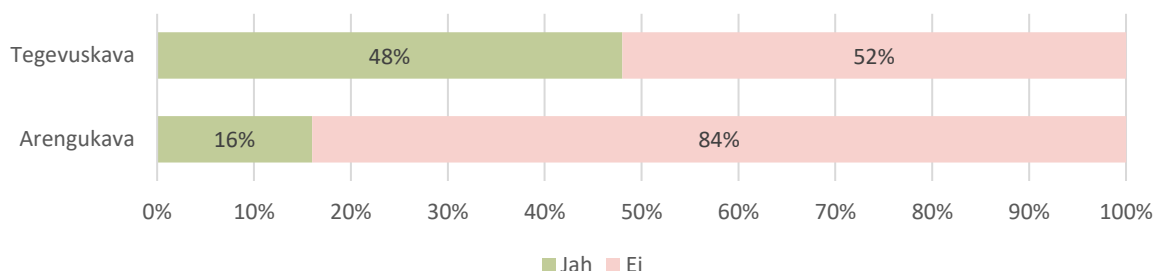
Juhtimise ja töökorralduse puhul keskendus küsimustik arengu- ja tegevuskavade olemasolule ja kasutamisele ning dokumendihaldusele.

3.2.1 Arengu- ja tegevuskavad

Noortekeskuste töö süsteemsuse hindamiseks küsiti ka keskuste arengu- ja tegevuskavade olemasolu kohta. Nimelt põhineb noortekeskuse jätkusuutlik tegevus noortekeskuste miinimumstandardi kohaselt arengukaval, mille loomisprotsessi on kaasatud nii teisi kogukonnas noortega töötavaid asutusi kui ka noori, ja mille loomisel on arvestatud Eesti noortevaldkonna arengukavaga. Lähtuvalt arengukavast luuakse ja kinnitatakse iga-aastane noortekeskuse tegevuskava.

Küsitluse vastuste kohaselt oli oma keskuse arengukava olemas 16%-l noortekeskustest (joonis 5) ja 16% vastajatest märkis, et arengukava on koostamisel. Vastajad märkisid

sagedamini, et noortekeskuse areng on kajastatud mõnes muus KOV-i arengukavas (53%). Tegevuskava on ligi pooltel noortekeskustel, kusjuures mitu vastajat tõi välja, et nende tegevuskava on koostatud valdkondlikule või KOV-i arengukavale tuginedes.

Joonis 5. Arengu- ja tegevuskava olemasolu (N = 246)

Kuigi paljudel noortekeskustel on arengukava mingil kujul olemas, ei ole keskuste igapäevatöö sellega tingimata seotud. Seose puudumist märkis 29% kõikidest noortekeskuste esindajatest. 19% märkis, et arengukava alusel koostatakse iga-aastane tegevuskava ja 15% kasutab arengukava igapäevaselt juhtimiseks. Sellest lähtuvalt plaanib 64% noortekeskustest oma noortekeskuse iga-aastaseid tegevusi viisil, mis ei lähtu arengukavast.

Arengu- ja tegevuskavade vähesust võib selgitada ka planeeritavate tegevuste ajaline skoop ja oskus noori nende koostamisse kaasata. Avatud küsimuse vastuste kohaselt arvestavad peaaegu kõik noortekeskused noorte sisendit, kusjuures enim nimetati jooksvalt soovide arvestamist, noorte kaasamist kavade ja plaanide koostamisse ning vestluste läbiviimist (vt täpsemalt ptk 9.1). Tegevuste pigem käigupealt otsustamine võib seletada, miks vaid kümnendik küsitlusele vastajatest plaanib tegevusi aasta täpsusega ja 5% kvartali täpsusega ning enim plaanitakse tegevusi lühiaegselt. Kuu täpsusega planeerib tegevusi 43% vastajatest ja nädala täpsusega 28% vastajatest. Kuuendik vastanutest märkis, et nende noortekeskustes ei ole otsest plaani, kuidas tegevused paika pannakse.

Vaatlustes üritati samm veel edasi astuda ja uuriti igapäeva töö seotust Noortevaldkonna arengukavaga 2021–2035. Vaatluslehtede põhjal ei ole keskuste igapäevatöö sageli noortevaldkonna arengukavaga seotud. Umbes kolmandik noortekeskustest suhestuvad arengukava eesmärkidega aktiivselt: töötajad kasutavad arengukava oma igapäevases töös ja projektide kirjutamisel, arengukava on integreeritud noortekeskuse tegevuskavasse ja tegevusi planeeritakse arengukava alusel. Umbes kolmandik noortekeskuste töötajatest on vaatluslehtede põhjal teadlikud arengukavast, kuid ei kasuta seda igapäevatöös. Arengukava võidakse küll kasutada projektitaotluste koostamisel, kuid igapäevased tegevused lähtuvad peamiselt kohalike noorte vajadustest ja eripäradest. Need tegevused võivad küll kattuda arengukavas toodud eesmärkidega, kuid töötajad ei pruugi alati mõista nende seost arengukavaga. Kolmandik noortekeskustest või nende töötajatest ei suhestu noortevaldkonna arengukava eesmärkidega: nad võivad olla kuulnud arengukavast või tutvunud millalgi sellega, kuid ei pea seda oma igapäevategevuste jaoks oluliseks.

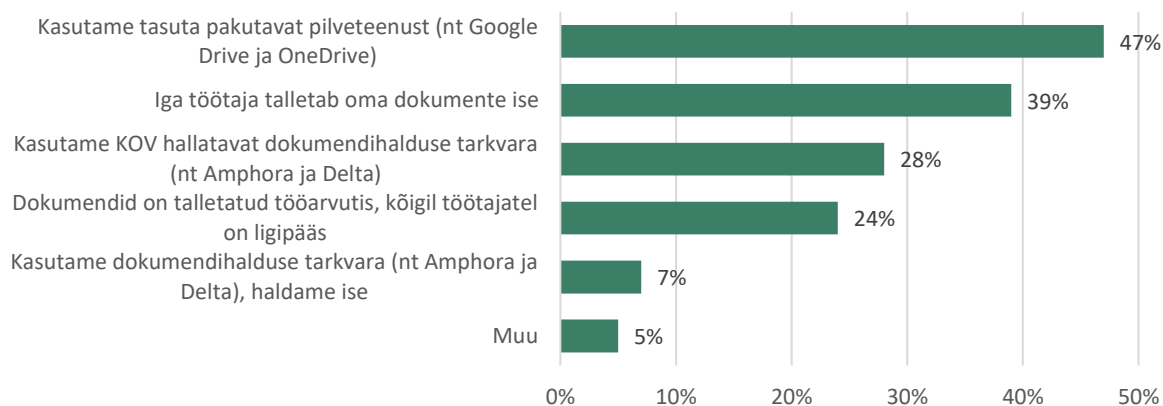
Üldplaanis võiks arengu- ja tegevuskavade olemasolu ja nende kasutamine näidata süsteemsust ja ettenägelikkust tegevuste pikaajalisel planeerimisel. Samas näitasid intervjuud, et kohati on arengu- ja (pikaaegsete) tegevuskavade puudumine mõistetav: töötajad on ülekoormatud kavade koostamiseks, noortekeskustel puudub arvestatav eelarve

ja ka kindlus tuleviku planeerimiseks. Sageli kulub vaev ellujäämiseks ehk pikaaegsed plaanid võivad jääda vaid formaalsuseks.

Juhtimise ja töökorraldusega seondub tihedalt ka riskide analüüs, mis on sageli arengu- ja tegevuskava osaks ning mõjutab mh noortekeskuste ja laiemalt noorsootöö kvaliteedi tagamist. Pidev riskide analüüs võimaldab tagada noorte heaolu, arvestada ohuteguritega, kasutada tõhusalt ressursse, tõsta noorte sotsiaalset kaasatust ja tagada noortekeskuse jätkusuutlikkust. Oma riskianalüüs on olemas 37%-l noortekeskustest (33% vastas “jah” ja 4% “on, aga vajab kaasajastamist”) ja seda on koostamas 8% noortekeskustest. 19% vastajatest märkis, et nad on osa mõnest teisest riskianalüüsist, nt KOV-is. See tähendab, et peaaegu pooltel vastanud noortekeskustel vastamise hetkel riskianalüüsi ei olnud. Olgugi et riskidele on mõeldud (vt ptk 6.6), kinnitasid fookusrühmaintervjuid uuringus nähtuvat: vajalik on süsteemsem ja teadlikum riskide kaardistamine ja maandamine. Seda enam, et peatükis 6.6 kajastuva põhjal ei nähtu, et riskianalüüs oleks igapäevase töö aluseks.

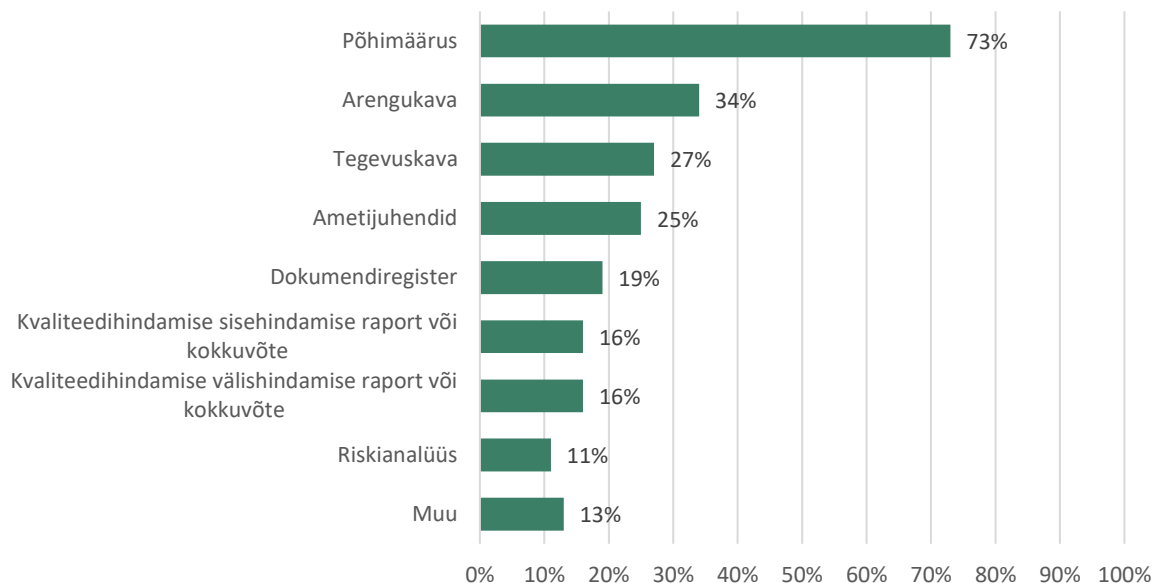
3.2.2 Dokumendihaldus

Noortekeskuste operatiivse töökorralduse tasandile vaadates (joonis 6) nähtub, et asutuse tegevuste dokumenteerimiseks kasutatakse kõige sagedamini tasuta pakutavaid pilveteenuseid, näiteks Google Drive'i. Neid kasutab ligi pool vastajatest. Sageli märgiti ka seda, et iga töötaja talletab oma dokumente ise, mitte tingimata pilvefailis. KOV hallatavat dokumendihalduse tarkvara kasutab 28%, enda hallatavat tasulist tarkvara aga 7% vastajatest. Veerandil vastajatest on dokumendid salvestatud tööarvutisse. Sellest lähtuvalt tekib küsimus tasuliste tarkvarade vajaduse, kasutusmugavuse ja -oskuse, isikuandmete säilitamise ja kaitsmise ning töökohta vahetades andmete üleandmise kohta.

Joonis 6. Noortekeskustes kasutatavad haldussüsteemid (N = 246)

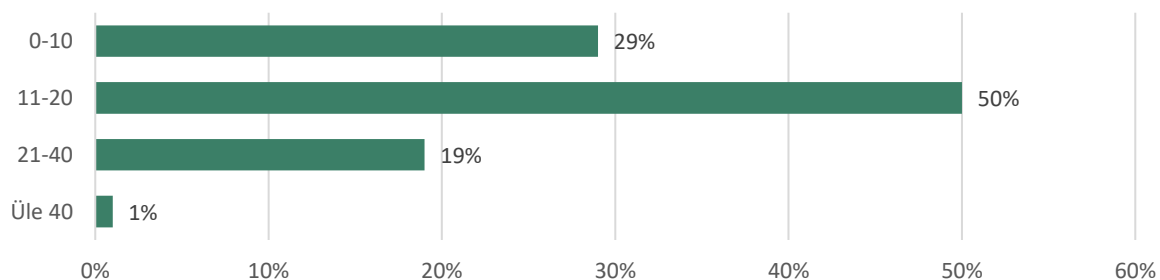
Arvestades, et noortekeskuste toimimiseks kasutatakse üldjuhul avalikku raha ja toetuseid ning noortekeskuste tehtava väärtustamises on puudujääke, on äärmiselt oluline tegevuste läbipaistvus. Seoses sellega uuriti küsimustikus ka avaliku ligipääsuga dokumentide olemasolu. Positiivne on, et koguni kolm neljandikku vastajatest on teinud avalikuks oma noortekeskuse põhimääruse (joonis 7). Teised dokumendid on avalikult kättesaadavad harvemini. Samas kattub avalike dokumentide nimekiri suuresti olemasolevate dokumentide nimekirjaga. See tähendab, et kui dokument on olemas, on see enamasti ka avalikult kättesaadav.

Joonis 7. Noortekeskuste avalikud dokumendid (N = 246)

3.3 Külastajad ja töötajad

Noortekeskuste käekäigu mõistmiseks on oluline vaadata ka nende külastatavust. Joonis 8 kujutab vastuste osakaale keskuste keskmise külastatavuse alusel. Sellest selgub, et enam kui kolmveerandi Eesti noortekeskuste puhul on päevaseks külastajate arvuks kuni 20 inimest, mediaan jääb aga vahemikku 11–20. Ligi viiendik vastajaid märkis päevaseks külastajate arvuks 21–40 inimest ja üksikutes noortekeskustes oli külastajaid päevas rohkem.

Joonis 8. Keskmine noortekeskust külastavate noorte arv päevas (N = 197⁹)

Tabel 2 näitab külastajate arvu noortekeskuse kontakttöötajate arvu lõikes. Tabelist nähtub, et suuremas osas ühe töötajaga asutustest käib päevas keskmiselt kuni 20 inimest. Ühtlasi viitab jaotus sellele, et mida rohkem on külastajaid, seda enam on ka töötajaid. Äärmuslikke olukordi, kus töötajaid on vähe ja külastajaid palju, oli andmestikus kolm. Kuna noortekeskuste miinimumstandardi kohaselt võiks ühe noorsootöötaja kohta olla sõltuvalt tegevusest kõige rohkem 15–24 noort, siis võib noorte ja töötajate arvu suhe olla paigas. Samas on varasemate

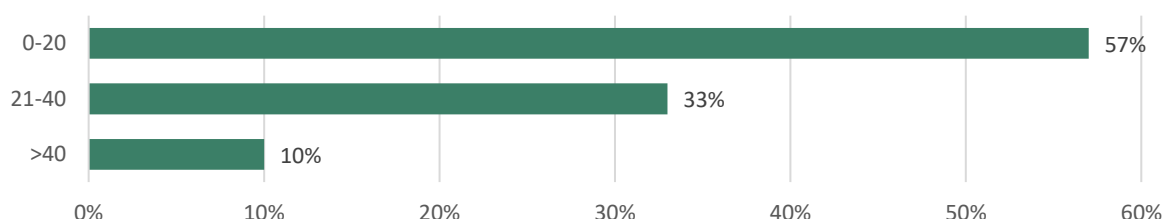
⁹ 2023. aastal Logiraamatuga statistikat aktiivselt kogunud noortekeskuste Logiraamatule tuginevad andmed.

uuringute¹⁰ ja fookusrühmaintervjuude põhjal oluline välja tuua, et vaid ühe töötajaga noortekeskustes on palju keerulisem võimaldada töötajate enesetäiendamist, tegevuste mitmekesisust ning õue- ja sisetegevuste kombineerimist. Ühe töötajaga noortekeskus on palju sagedamini suletud tulenevalt koolitustel osalemisest, töötaja haigestumisest jne – noored võivad seetõttu kaotada harjumuse noortekeskuses käia. Välja toodi ka turvalisuse aspekt: ühe töötajaga keskustes pole tagatud ei töötaja ega noorte turvalisus kuna mistahes olukorra ilmnemisel pole abi kohe võtta (vt ptk 5.1.4, 6.6).

Tabel 2. Kontakttöötajate arvu võrdlus keskmise külastajate arvuga päevas (N = 195)

	Kuni 10	11 kuni 20	21 kuni 40	Üle 40
Üks töötaja (N = 129)	38%	53%	9%	0%
Kaks töötajat (N = 50)	12%	50%	38%	0%
Kolm või enam töötajat (N = 16)	13%	30%	44%	13%

Noortekeskuse töötajate ülesanneteks ei ole ainult keskuse lahti hoidmine ja noortega tegelemine. Suur osa vastajatest märkis, et osa tööajast kulub ka teiste ülesannetega tegelemiseks, näiteks projektide kirjutamisele, enesearengule, ettevalmistuseks või ürituste korraldamiseks. Suurem osa töötajatest tegelevad teiste ülesannetega kuni 20% mahus oma tööajast (joonis 9). Pääaegu pooltel kulub selleks 21–40% nende tööajast. Fookusrühma intervjuude kohaselt võib sõltuvalt piirkonnast, noorsootöö prioriteediks pidamisest, töötajate piisavusest jne ülesanded noorsootöötajate vahel ära jagada nii, et üks tegeleb näiteks vabatahtliku tegevuse ettevalmistamise või koostöösuhete loomisega ja teine keskendub tööle noortega ehk kontakttöö maht võibki väga erinev olla ja küsitluse vastustest ei saa suuri järeldusi teha. Samas on intervjuueeritute kogemuses piirkondi, kus hinnatakse vaid kontakttööd ja tegevuste ettevalmistamine toimub töötaja vabast tahtest ja ajast. Teiste ülesannetega tegelemine on aga professionaalse noorsootöö paratamatu osa: läbi mõeldud tegevused, koostöö ja enesetäiendamine toetavad kvaliteetset noorsootööd. Kõigil noortekeskuste töötajatel ei ole aga võimalik töötaja pikkusest, noortekeskuse lahtiolekuajast ja muudest teguritest tulenevalt (töötaja sees) muu kui kontakttööga tegeleda.

Joonis 9. Noorsootöötajate tööajas ettenähtud osakaal teiste ülesannetega tegelemiseks (v.a kontakttöö; N = 246)

Aruande koostamiseks päriti Statistikaametilt kuni 26 aastaste noorte arve KOV-ide kaupa. Selles vanuses noorte ehk potentsiaalsete noortekeskuste kasutajate arv on kokku 224 481. Enim on noori Harjumaal (ligi 120 000) ja vähim Hiiumaal (840). Ametlik statistika maakonniti

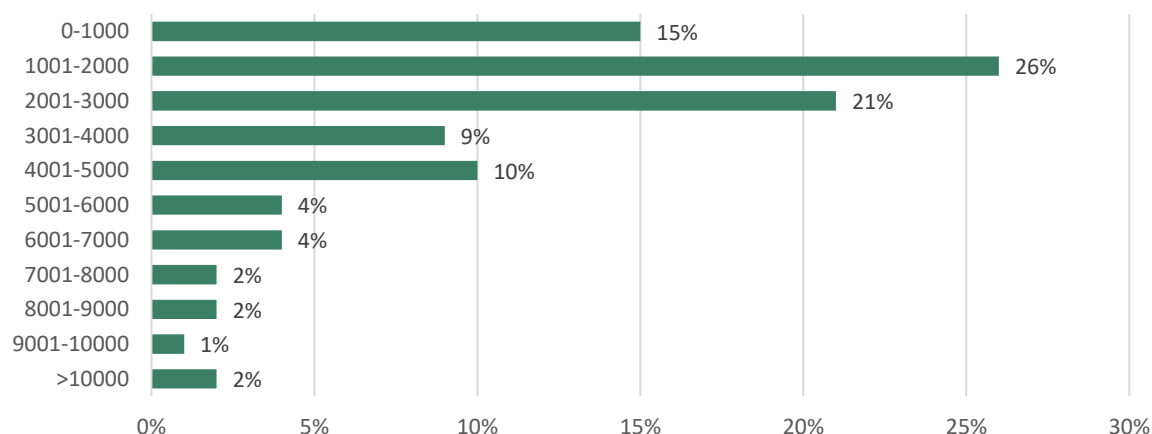
¹⁰ Vaata näiteks Kivistik *et al.* 2023 Eesti noortevaldkonna töötajaskonna töötingimused. Kättesaadav: <https://www.ibs.ee/publikatsioonid/noortevaldkonna-tootajaskonna-tootingimused/>

on esitatud tabelis 3. Neid andmeid saab võrrelda noortekeskuste külastajate statistikaga, et mõista külastajate arvu potentsiaali.

Tabel 3. Noorte arv maakonna lõikes

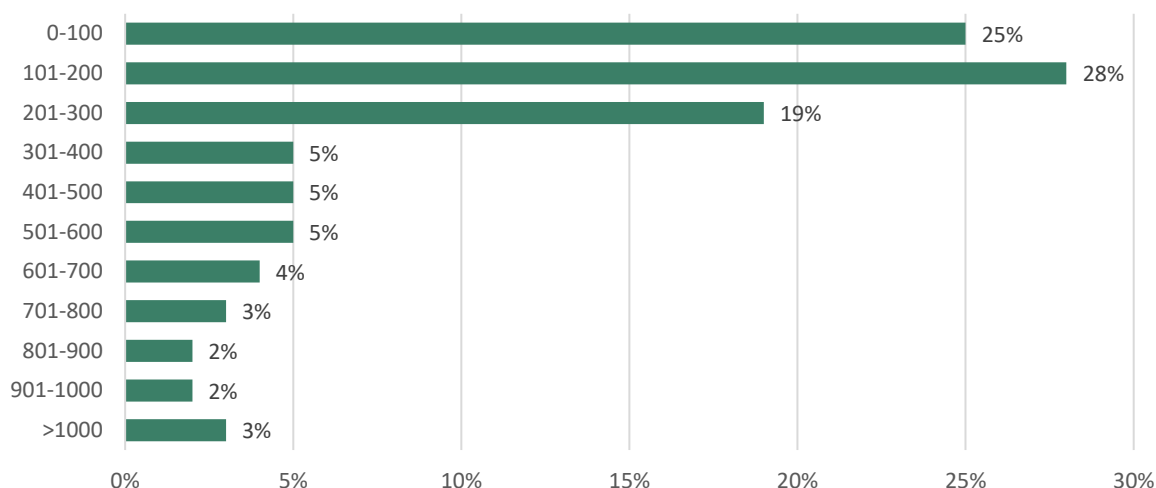
Maakond	Noorte arv
Harjumaa	119 862
Hiiumaa	840
Ida-Virumaa	19 856
Jõgevamaa	2834
Järvamaa	4107
Läänemaa	2844
Lääne-Virumaa	8529
Põlvamaa	2291
Pärnumaa	13 033
Raplamaa	3889
Saaremaa	3360
Tartumaa	29 401
Valgamaa	4206
Viljandimaa	5710
Võrumaa	3719

Kui vaadata keskmist külastajate arvu aastas, siis nähtub, et ligi 80%-l noortekeskustest jääb see kuni 5000-ni aastas (joonis 10). 62% noortekeskuseid külastab aga kuni 3000 inimest aastas ehk keskmiselt u 13 inimest päevas, seda aga juhul, kui noortekeskus on avatud viis päeva nädalas ja on u kuu aega aastas suletud. Kõige sagedasem kategooria ehk mood jääb aga 1001 ja 2000 külastaja vahele ehk 4–9 inimest päevas, kajastades väiksemat külastatavust kui päevaseid külastusnumbreid arvestades eeldada võiks.

Joonis 10. Aastane külastajate arv (N = 204)

Unikaalsete külastajate arv¹¹ jääb noortekeskustes enamjaolt kuni 300 külastajani aastas (joonis 11). Teiste kategooriate vahel jagunevad vastajate arvud aga suhteliselt võrdselt. See näitab, et Eesti noortekeskused on võrdlemisi väiksed ja unikaalseid külastajaid lisandub pigem vähe. Väiksem unikaalsete noorte arv on selgemini näha just nendes piirkondades, kus on kiiresti vananev rahvastik või kust toimub ränne suurematesse keskustesse. Sellisteks on näiteks Saare- ja Jõgevamaa, mille puhul tuleb ligi kahe kolmandiku vastajate vastustest välja, et unikaalsete külastajate arv aastas jääb alla 100. Suurimad unikaalsete osalejate arvud on aga oodatult Harju- ja Tartumaal.

Joonis 11. Unikaalsete noorte arv aastas (N = 197)

Külastatavust uurides tekkis ka soov näha, kas noortekeskuse töötajate arv mõjutab keskuse külastajate arvu. Selle jaoks viidi läbi hii-ruut test, mille raames vaadati töötajate arvu seost nii päevase kui ka aastase külastatavusega. Mõlemal juhul leiti, et mida rohkem töötajaid on noortekeskuses, seda suurem on ka keskmine külastatavus. Seega võiks arvata, et nendes keskustes, kus on rohkem töötajaid, leiavad rohkemad noored endale huvipakkuvaid tegevusi ja tunnevad end paremini ning selle võrra on nende külastatavus suurem võrreldes nende keskustega, kus on vähem töötajaid.

3.4 Andmekogumine ja -analüüs

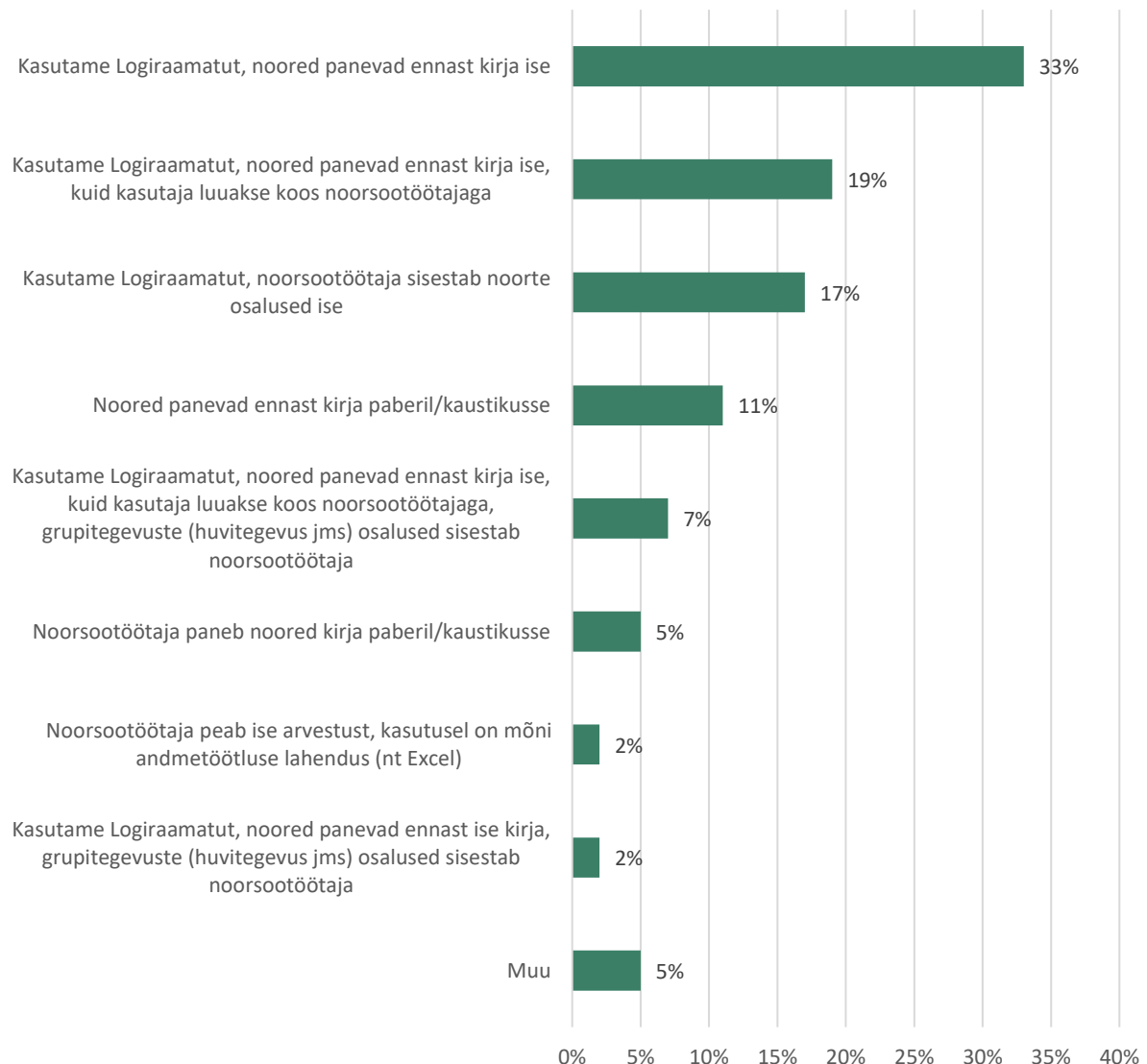
Nii küsitluses kui ka vaatlustes pöörati tähelepanu kogutavatele andmetele ja nende kasutamisele.

Küsitluse kohaselt kogutakse osalejate andmeid eri viisidel, mis on välja toodud joonisel 12. Kõige tihedamini kasutatakse selleks Logiraamatut, kuid Logiraamatu täitmiseks kasutatakse erinevaid viise. Küsitluse kohaselt kasutab Logiraamatut 78% noortekeskustest, vaatluste põhjal aga u pooled noortekeskused. Vaatluste käigus märgiti üles järgmiseid Logiraamatu mitte kasutamise põhjuseid:

¹¹ Unikaalne noor on noor, kes vähemalt ühel korral keskust külastab. Unikaalsete noorte pealt tuleb aastane külastatavus. Näiteks 300 noort tegid aastas kokku 5000 külastust, mis tähendab, et iga unikaalne noor külastas keskust keskmiselt 16,6 korda kõigi toimumiste peale kokku.

- noored registreerivad end paberkandjal või muude süsteemide kaudu, nt Google Forms;
- Logiraamatu kasutamist ei peeta mugavaks või vajalikuks;
- Logiraamatut ei osata kasutada.

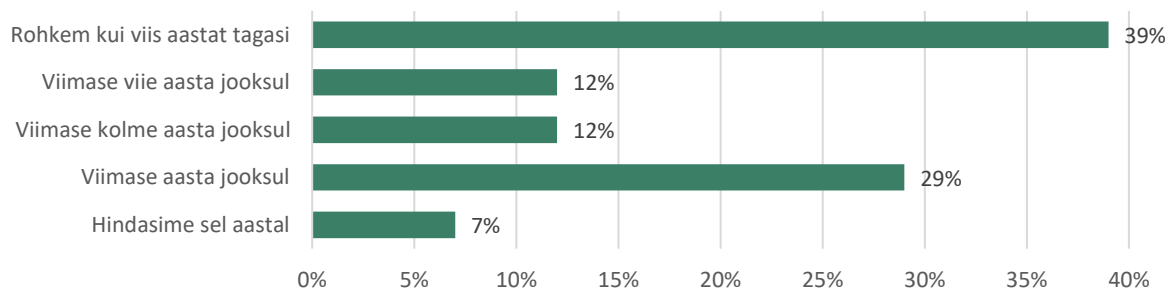
Küsitluse teiste küsimuste vastuste kohaselt on üheks Logiraamatu mitte kasutamise põhjuseks ka tehnilised probleemid: seadmete ja toimiva interneti puudus.

Joonis 12. Kuidas osalejate andmeid registreeritakse (N = 246)

Kogutavaid andmeid kasutatakse eri eesmärkidel, kõige sagedamini oma töös muudatuste tegemiseks (68%). Suur osa vastajatest märkis, et saadud andmeid ja nende põhjal tehtud järeldusi kasutatakse projektide tarbeks (43%), tegevuskava ja eelarve plaanimiseks (41%) ning KOV-ile analüüside (41%) ja aruannete (40%) koostamiseks. Isegi kui suurt analüüsi ei tehta, siis jälgitakse vähemalt statistikat (26%). Vaid 4% vastajatest märkis, et nad ei kasuta kogutavaid andmeid. Fookusrühma intervjuudes osalenud nägid aga, et Logiraamatu kasutatavus võiks parem olla: olgugi et ajas on arusaam Logiraamatu väärtusest kasvanud ja üha enam kasutatakse kogutavaid andmeid tegevuste planeerimiseks, siis paljud noortekeskused ei kogu ega analüüsi veel andmeid viisil, mis nende tegevust piisavalt toetaks.

Noorsootöö olukorda aitab mõista ka noorsootöö kvaliteedi hindamine. Küsitluse kohaselt on noorsootöö kvaliteedi hindamisel osalenud 66% noortekeskustest ja täiendavad 15% asutustest olid küsitluse hetkel osalemas kvaliteedi hindamisel. Kõige sagedamini on viimane hindamine jäänud rohkem kui viie aasta tagusesse aega (39%; joonis 13). 36% vastajatest märkisid aga, et olid kvaliteedi hindamises osalenud aga lähima aasta jooksul. Täpsemad kvaliteedihindamise tulemused¹² näitavad, et aastatel 2010–2023 on kvaliteedihindamistesse olnud kaasatud 138 noortekeskust ehk 45% kõikidest teadaolevatest noortekeskustest.

Joonis 13. Viimati kvaliteedi hindamine (N = 164)

Maakondlikult joonistus välja, et kõige harvemini on kvaliteedi hindamisi tehtud Põlva-, Võru ja Valgamaal (vastuste “ei” osakaalud vastavalt 64%, 48% ja 43%). Kõige sagedamini oli Hindamine tehtud Saare-, Hiiu- ja Läänemaal (kõik 100%). Iseseisvalt on hindamist kõige sagedamini eest vedanud aga Pärnu- ja Valgamaa noortekeskused (vastuste “jah” osakaalud 63% ja 57%).

Sarnaselt Logiraamatu kasutamisega on ka hindamiste läbiviimise puhul oluline, mida nende tulemustega tehakse. Küsitlusest selgub, et 53% vastanutest on kvaliteedihindamisele tuginedes teinud tegevustes või arengukavas kohendusi (N = 107). 36% vastanutest ei ole aga hindamistulemustega midagi edasi teinud, mis viitab hindamiste ja kogutavate andmete potentsiaali alakasutusele noorsootöö kvaliteedi tõstmisel.

3.5 Keskuste üldine olukord ja noorte vajadustele vastavus

Vastajatel paluti hinnata oma noortekeskuse ruumide, töötajate arvu ja kompetentsi vastavust noorte soovidega. Tulemused (joonis 14) näitasid, et kõigega on rahul vaid kolmandik vastajatest (30%), ülejäänud vastajad märkisid teatud puuduseid. Enim on puudujääke ruumilistes võimalustes ja/või töötajate piisavuses (50%). 15% hinnangul vajab arendamist töötajate kompetents. Vastused näitavad, et kõik probleemid esinevad korraga harva, kuid üksikuna sageli.

¹² Haridus- ja Noorteameti statistika noortekeskuste kvaliteedihindamise kohta.

Joonis 14. Keskuste vastavus noorte soovidega (N = 246)

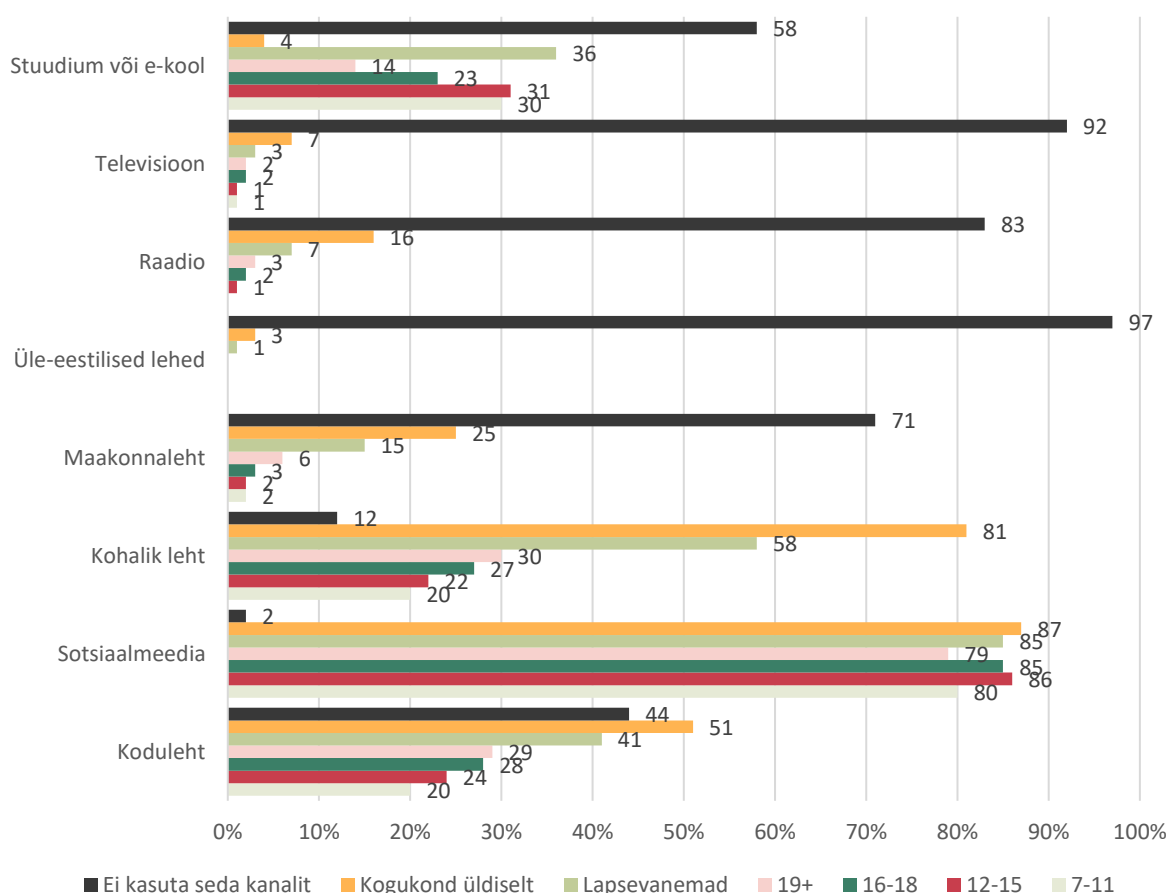
Sama küsimuse tulemused näitavad kaudselt ka noorte rahulolu teenustega. Lisaks üldisele jaotusele uuriti ka seda, kuidas on seotud töötajatele pakutavad lisahüved ja rahulolu. Lisahüvesid on põhjalikumalt käsitletud peatükis 5.6, kuid hii-ruut testi tulemusel selgus, et ühegi lisahüve pakkumine töötajatele ei mõjuta kuidagi seda, kuidas noortekeskuse teenus noorte vajadustele vastab. Samas on palju lisahüvesid, mida pakutakse liiga vähestele töötajatele, mistõttu ei saa kindlalt öelda, et seos noorte rahulolu ja töötajate lisahüvede vahel puudub.

Samas on maakondi, kus kõik probleemid esinevad korraga teistest sagedamini. Näiteks Valga- ja Järvamaal olid vastajad teistest maakondadest enam märkinud, et puudusi esineb nii ruumiliste võimaluste kui ka inimressurssi aspektidest (mõlemas maakonnas märkis variandi 43% vastajatest). Teisalt oli Valgamaal sama palju neid vastajaid, kes olid mõlema aspektiga rahul. Kõige sagedamini oldi mõlema aspektiga rahul aga Viljandi- ja Tartumaal (vastavalt 47% ja 43%). Viljandimaal toodi samas võrdselt välja nii seda, et töötajaid on piisavalt, kuid ruumid ei vasta vajadustele kui ka seda, et ruumid on head, aga töötajaid on vähe. Töötajate kompetentsiga seotud muresid toodi kõige sagedamini välja Lääne-Virumaal ja Raplamaal (vastavalt 32% ja 25% vastajatest). Üldiselt näitavad tulemused, et maakondlikult saab noortekeskuste kohta vähe järeldada ja iga asutust peaks vaatama eraldi.

3.6 Kommunikatsioon

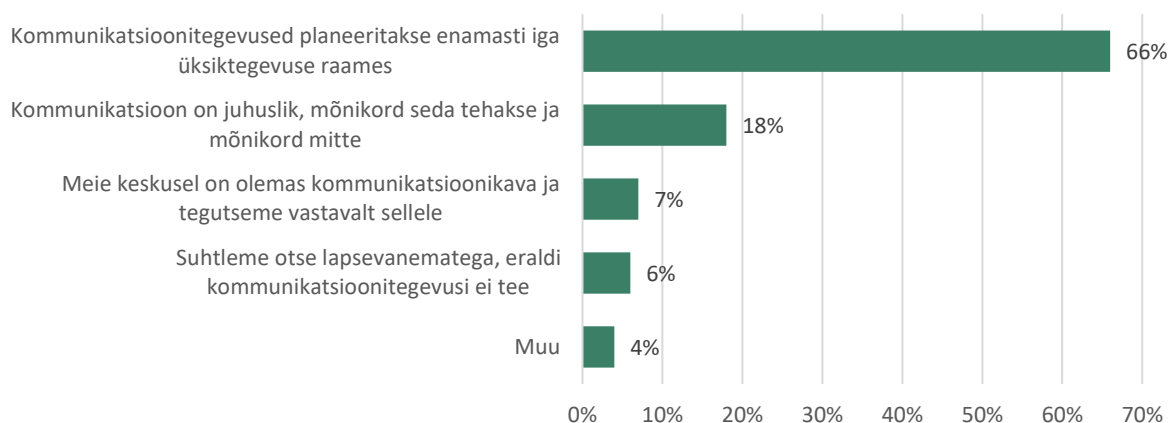
Arvestades, et hästi läbi mõeldud kommunikatsioon toetab sihtrühmadeni jõudmist ja aitab kujundada noorsootöö positiivset mainet, uuriti vastajatelt ka kommunikatsioonikanaleid, mille kaudu nad eri rühmadele infot edastavad. Küsitluses eristati sealjuures 7–11-aastaste, 12–15-aastaste, 16–18-aastaste, 19-aastaste või vanemate, lapsevanemate ning üldise

kogukonna sihtrühmi. Erinevate kanalite kasutamise sagedus on esitatud joonisel 15. Jooniselt nähtub, et televisiooni, raadiot ja üle-eestilisi lehti kasutab väga väike osa vastajatest. Võrdlemisi väike osa vastajatest kasutab ka maakonnalehti, seda kõige sagedamini oma töö nähtavaks tegemiseks laiemale kogukonnale. Kõige sagedamini kasutatakse aga sotsiaalmeediat, kohalikke lehti ja teatud määral oma kodulehti, seda kõikide sihtrühmade jaoks. Suure potentsiaaliga stuudium ja e-kool on lapsevanemate ja noorteni jõudmiseks alakasutatud. Seega jõuab info pigem nendeni, kes on nagunii organisatsiooniga seotud ja kel on laiem sotsiaalne võrgustik.

Joonis 15. Kommunikatsioonikanalid (N = 246)

Kommunikatsiooni osas on näha teatud süsteemsust: kõige sagedamini plaanitakse kommunikatsioonitegevusi üksiktegevuse kaupa (joonis 16). Koordineeritult tehakse kommunikatsioonitegevusi aga harva, sellele viitavad nii kommunikatsiooni juhuslikkuse (18%) kui ka kommunikatsioonikava alusel tegutsejate osakaalud (7%).

Joonis 16. Kommunikatsioonitegevuste korrapärasus

Järgnevalt uuriti vastajatelt nende tööd tutvustavate postituste ja artiklite ilmumise sageduse kohta. Vastustest selgus, et kasutatakse erinevaid lähenemisi ja väljapaistvat strateegiat ei ole. Kõige sagedamini märkisid vastajad, et jagavad infot kord kuus (17%). Vähemalt kord kuus postitab 38% noortekeskustest. Kord poolaastas või harvem (sh üldse mitte) postitab 18% noortekeskustest.

Osa asutusi annavad välja ka oma infokirja. Asutuse uudiskirja annab välja vaid 4% valimist. 12% ei anna infokirja välja ise, kuid kuulub struktuuriüksusesse, mis väljastab ühist infokirja. Kõikide uudiskirja väljaandjate seas on kõige tavapärasem ilmumissagedus kord kuus.

Fookusrühmaintervjuides tuli kommunikatsiooniga seoses olulisena välja ka noorsootöötajate ja noortekeskuste omavaheline infovahetuse olulisus. Nimelt leiti, et töötajad on sageli infosulus koolituste ja teistes keskustes toimuva osas. Muu hulgas toodi näiteks juhtumeid, kus sama omavalitsuse noortekeskused ei tea, mis teine teeb.

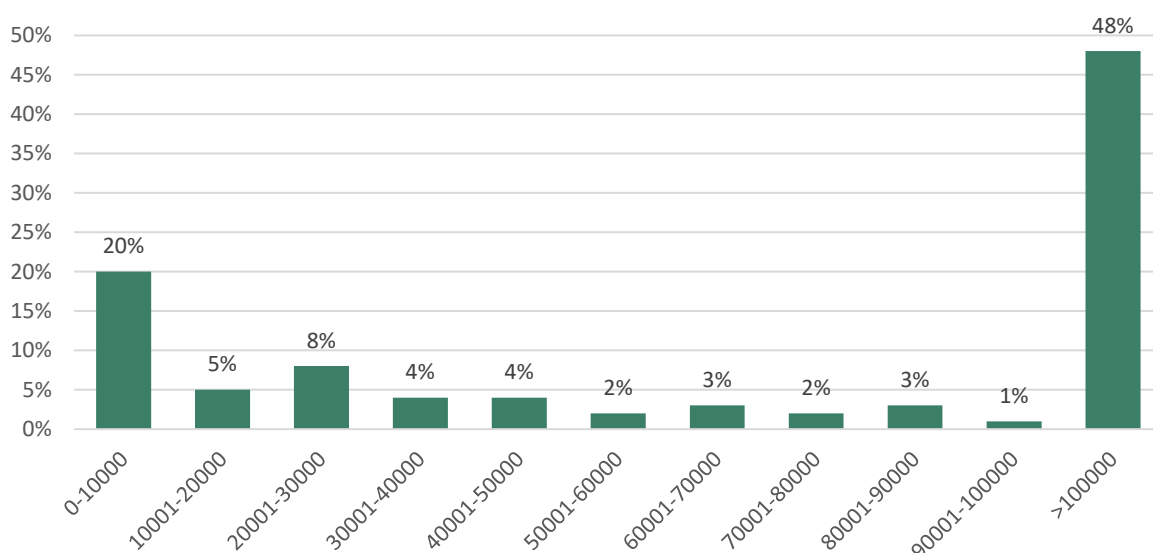
Eelnevast nähtub, et sise- ja väliskommunikatsioonile ei pöörata noortekeskustes piisavalt tähelepanu. See mõjutab nii tegevustes osalevate inimeste hulka kui ka kogukonna teadlikkust noortekeskustes tehtavast, sh noortekeskuste mainet. Mainele mõeldes ei tohi aga uuringu kohaselt võtta eesmärgiks iga hinna eest tehtavat pidevat kajastada: oluline on tegevuste mõtestatud ja noorsootöö väärtust edasi andvalt kajastamine. Samas on noortekeskuste mahutavus piiratud ja rohkemate noorte osalus võib eeldada nii suuremaid ruume kui ka rohkemaid töötajaid. Seega võib vähene kommunikatsioonitegevus olla olude sunnil ka teadlik, mitte tuleneda noortekeskuse tehtava vähesest väärtustamisest ja piiratud kommunikatsioonioskustest.

4 EELARVE JA RAHASTUSVÕIMALUSED

Selles peatükis on ülevaade noortekeskuste eelarvete ja rahastusvõimaluste kohta. Peatükk käsitleb noortekeskuste rahastusmudeleid ja rahalist võimekust, toetuste allikaid ja suurust ning teisi tuluallikaid.

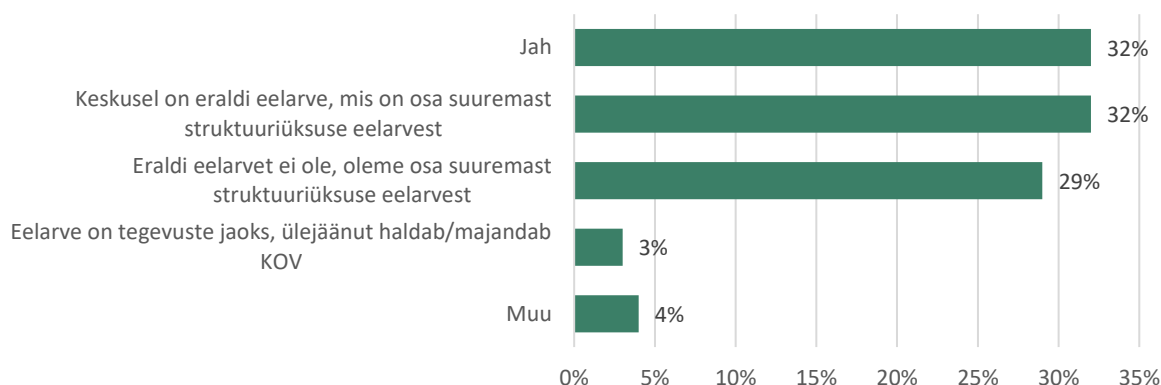
4.1 Eelarve üldandmed

Vastajatel paluti hinnata oma aastase eelarve suurust. Tulemused joonisel 17 näitavad, et kõige sagedamini ületab eelarve 100 000 € piiri (48%) või jääb 10 000 € piiresse (20%). Joonis näitab eelarve kulusid arvestades sealhulgas tööjõu- ja administreerimiskulusid, omatulu projekte ja muid võimalikke kulusid ja tulusid. Andmete puhul tuleb aga arvestada, et kõikidel asutustel eraldi eelarvet ei ole – sellisel juhul märkisid vastajad eelarve summa kõikide keskuste peale.

Joonis 17. Noortekeskuste aasta eelarve eurodes (N = 239)

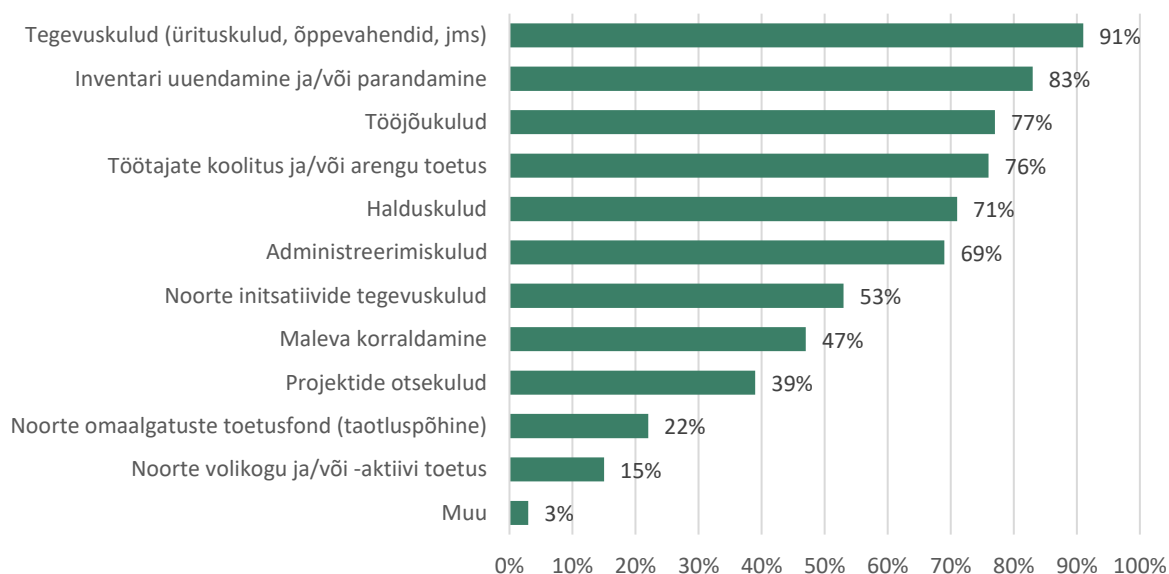
Kuna kõikidel keskustel eraldi eelarvet ei ole, tuli tulemuste analüüsimisel lähtuda ka noortekeskuste eelarve tüübist (joonis 18). Sellest nähtub, et kolmandikul esindatud noortekeskustest on oma eelarve. Kolmandikul on küll eraldi eelarve, kuid see moodustab osa struktuuriüksuse eelarvest. Nende vastajate (N = 156) rühma vaadati ka tervikuna ja selgus, et vastajate eelarve proportsioonid jaotuvad sarnaselt joonisel 17 kujutatule ehk kõikide noortekeskuste eelarve suuruse jaotus kirjeldab hästi ka neid keskuseid, kellel on eraldiseisev eelarve. Sarnane pilt joonistus välja ka juhul, kui vaadati vaid neid noortekeskuseid, kus on oma eelarve ja see ei moodusta osa struktuuriüksuse eelarvest, ehkki enam kui 100 000 eurose eelarvega vastajate osakaal oli mõnevõrra väiksem (38%). Sellest lähtuvalt saab öelda, et noortekeskuse eelarve tüüp ei selgita erinevusi noortekeskuse eelarvete suuruses.

Joonis 18. Kas Teie keskusel on oma eelarve? (N = 246)

Vastajatelt uuriti ka KOV-i toetuse osakaalu noortekeskuste eelarvest. Tulemused näitasid, et 80% noortekeskuste puhul moodustab KOV-i toetuse määr 81–100%. 9% vastajaid märkisid aga, et nende eelarvest tuleb KOV-idelt alla 20%. Maakondade lõikes nähtus vastustest, et noortekeskused on täies ulatuses KOV-i rahastatud kõige sagedamini Rapla-, Valga- ja Põlvamaal (vastavalt 92%, 86% ja 82% vastajatest nendes maakondades valisid, et nende rahastus tuleb 100% KOV-ilt). Kõige harvemini rahastati noortekeskust täies ulatuses KOV-i eelarvest Saare- (0%), Viljandi- (13%) ja Järvamaal (14%). Viljandimaa noortekeskused olid ainsad, kus üle poole vastajatest (73%) märkis, et KOV-ist tuleb alla 80% nende rahastusest. Mõnevõrra sagedamini moodustas KOV-i toetus vähem kui 80% noortekeskuse eelarvest ka Jõgeva- ja Võrumaal (vastavalt 43% ja 35% noortekeskustest).

Viimaks küsiti vastajatelt osiseid, mida eelarve sisaldab. Kõige sagedamini märgiti, et eelarve sisaldab tegevuskulusid (91%), inventari uuendamist ja/või parandamist (83%), tööjõukulusid (77%) ning töötajate koolitust ja/või arengu toetust (76%; joonis 19). Enamjaolt on eelarves sees ka haldus- ja administreerimiskulud (vastavalt 71% ja 69%). Ligi pooled vastajad märkisid ka noorte initsiatiivide (53%) ja maleva korraldamise (47%) kulusid.

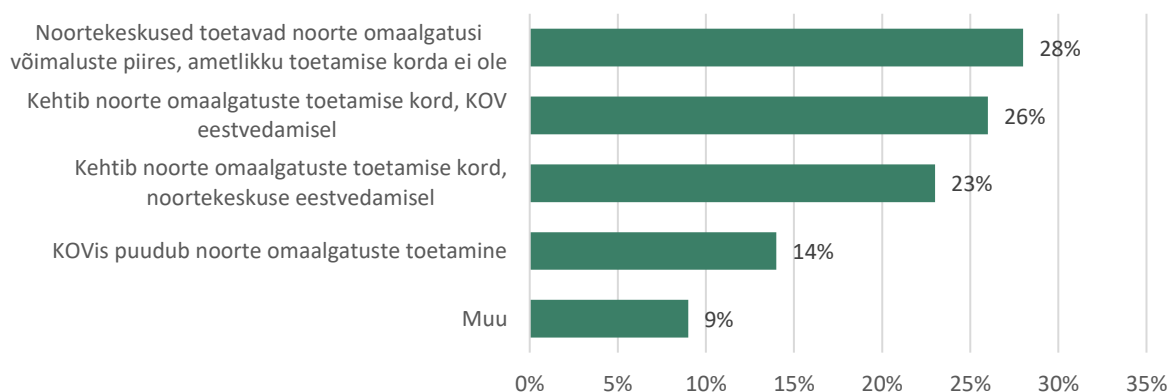

Joonis 19. Mida Teie keskuse aasta eelarve sisaldab? (N = 246)

Osade noortekeskuste juurde on loodud ka juriidilised kehad, eelkõige MTÜ-d. Seda on teinud 13% kõikidest vastajatest. 85% vastajatest omaette juriidilist keha aga loonud ei ole. Vastajad, kes on juriidilised kehad loonud (N = 36), tegid seda kõige sagedamini projektide (sh rahvusvaheliste projektide) lihtsamaks majandamiseks (52%) ja lisatoetuste saamiseks (25%).

4.2 Noorte omaalgatusprojektid

Noorte omaalgatusprojektid on võimalus noortel oma ideid ise ellu viia ja selleks ka täiendavat toetust saada. Noortekeskuste esindajatelt küsiti kolm küsimust noorte omaalgatusprojektide kohta. Kõigepealt uuriti noorte omaalgatuste toetamise korraldamise kohta. Tulemused joonisel 20 näitavad, et omaalgatuste kord kehtib veidi enam kui pooltes noortekeskustes (26% KOV-i eestvedamisel, 23% noortekeskuste vedamisel ja enamik “muu” all märgitud vastustest). 28% noortekeskuste puhul aga ametlikku korda ei ole ja omaalgatusi toetatakse siis, kui selleks on võimalus. 14% vastajatest märkis aga, et noorte omaalgatusi ei toetata nende KOV-ides üldse. Maakondade lõikes nähtus, et noorte omaalgatusi toetatakse kõige vähem Raplamaal, kus 75% vastajatest märkis, et omaalgatusi KOV-is ei toetata. Sama variandi valisid ka pooled Saaremaa vastajad. Omaalgatuste toetamise korra olemasoluga paistsid samal ajal silma Jõgeva-, Järva- ja Valgamaa. Kõik nende maakondade vastajad märkisid, et toetamise kord on olemas kas KOV-i või noortekeskuse eestvedamisel. Kui Jõgevamaal oli eestvedajaks ülekaalukalt sagedamini KOV, siis Järva- ja Valgamaal olid selleks noortekeskused. Põlva-, Hiiu-, Pärnu- ja Tartumaal nähtub aga, et omaalgatusi toetatakse teistest maakondadest sagedamini võimaluste piires.

Joonis 20. Noorte omaalgatuste toetamise korraldus KOV-ides (N = 246)

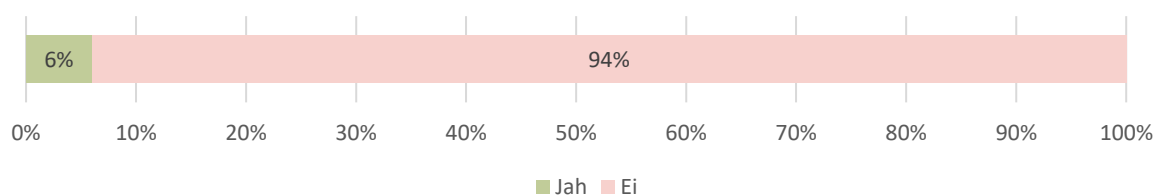
Omaalgatusi korraldavatelt noortekeskustelt küsiti maksimaalse toetuse suurust omaalgatusprojekti elluviimiseks ja seda, kui palju selliseid maksimaalse toetuse suurusega projekte aastas välja anda saab. 63 vastusest nähtus, et kõige sagedamini jääb summa 500 euro piiresse (65% vastanutest). 21%-l kordadest jäi maksimaalne summa aga 501 ja 1000 euro vahele. Olenemata maksimaalse toetuse suurusest märkis 69% vastanutest, et selliseid toetusi saab välja anda kuni viis. 10% vastajatest märkisid, et toetusi saab anda kuus kuni kümme. Paljud vastajad aga ei teadnud toetuse maksimaalset suurust või suurimat võimalikku toetuste arvu.

Noorte omaalgatuste toetamisest tulenevalt sooviti uurida ka seost selle ning noorte kaasamise vahel (R. Harti skaala kohaselt). Selleks teostati hii-ruut test ja leiti, et puudub

oluline seos noorte omaalgatuste toetamise ja noorte kaasamise vahel ehk iga omaalgatuse toetamise kategooria kohta jagunes R. Harti skaala kohaselt noorte kaasamine väga sarnaselt ning mingit kindlat mustrit ei nähtunud.

4.3 KOV-ist väljastpoolt tulevad rahalised toetused ja omatulu teenimine

Küsitlusega uuriti ka noortekeskuste regulaarsete rahaliste toetuste kohta, mis ei tule KOV-ilt. Regulaarne toetus on vaid 6%-l küsitlusele vastanud noortekeskustest (joonis 21). Kõige sagedamini oli regulaarne toetus noortekeskustel Põlva- ja Ida-Virumaal (mõlema puhul veerandil vastajatest). Avatud vastustes nimetati kõige sagedamini riiklikku huvihariduse ja -tegevuse toetust, vähemal määral ka teisi riiklikke ja rahvusvahelisi toetusi.

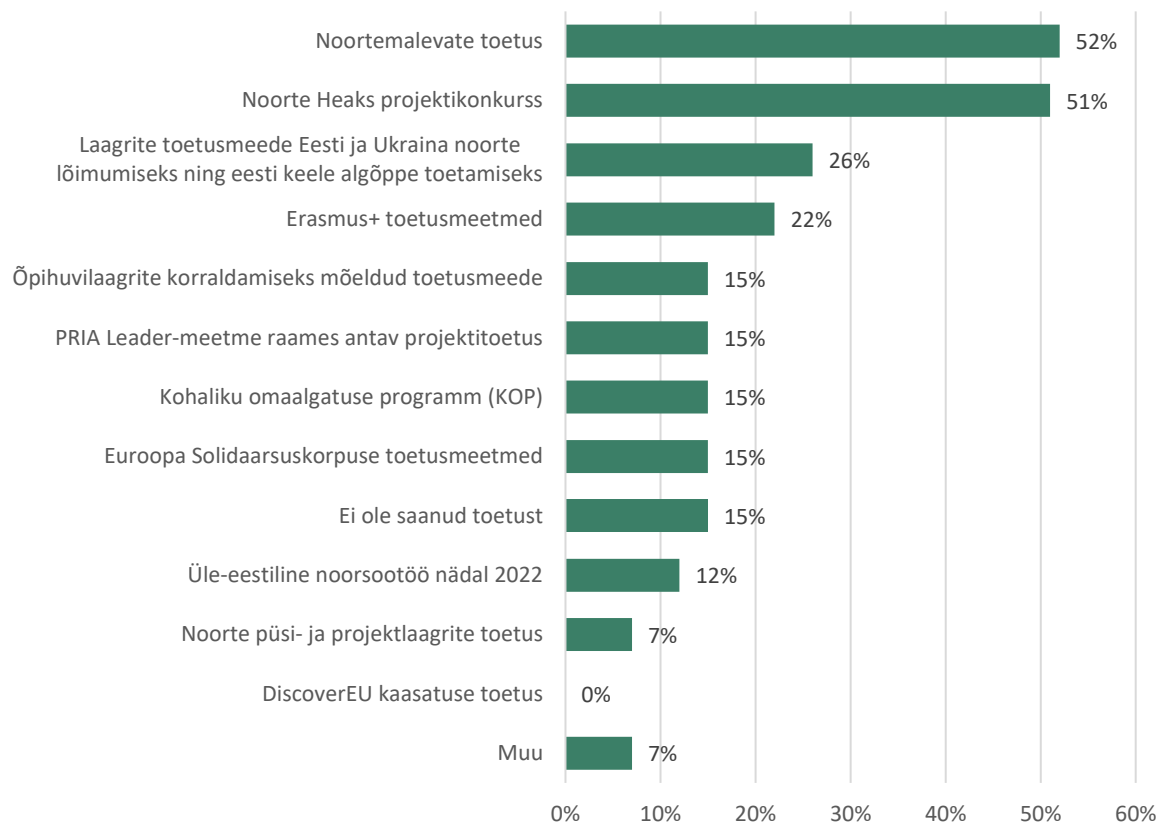

Joonis 21. Noortekeskused KOV-ist erineva regulaarse rahalise toetusega (N = 246)

Rahastust otsitakse ka projektifondidest (joonis 22). Toetusi ei olnud saanud 15% kõikidest vastajatest (vahendite soetamiseks pole projektidest rahastust saanud 36% noortekeskustest – vt ptk 7.3). Selliseid vastajaid esines enim Valga- ja Ida-Virumaal. Kõige sagedamini olid noortekeskused rahastust saanud noortemalevate toetusena või “Noorte Heaks” projektikonkursilt (mõlema variandi märkis üle 50% vastajatest). Teisi võimalusi, sh Erasmus+ ja Euroopa Solidaarsuskorpuse meetmeid, olid kasutanud vähesed vastajad, mis on välja tulnud ka varasemates uuringutes.^{13 14} Probleemidena on sealjuures esile toodud nii asutuste võimekust taotlusi koostada kui ka üldist noortevaldkonna alarahastust. Fookusrühmaintervjuides toodi ühe toetusvõimaluste alakasutamise põhjusena ka asjaolu, et nn tegevustoetus ehk näiteks noorte suunamine-toetamine projekti ajal pole sageli abikõlblik.

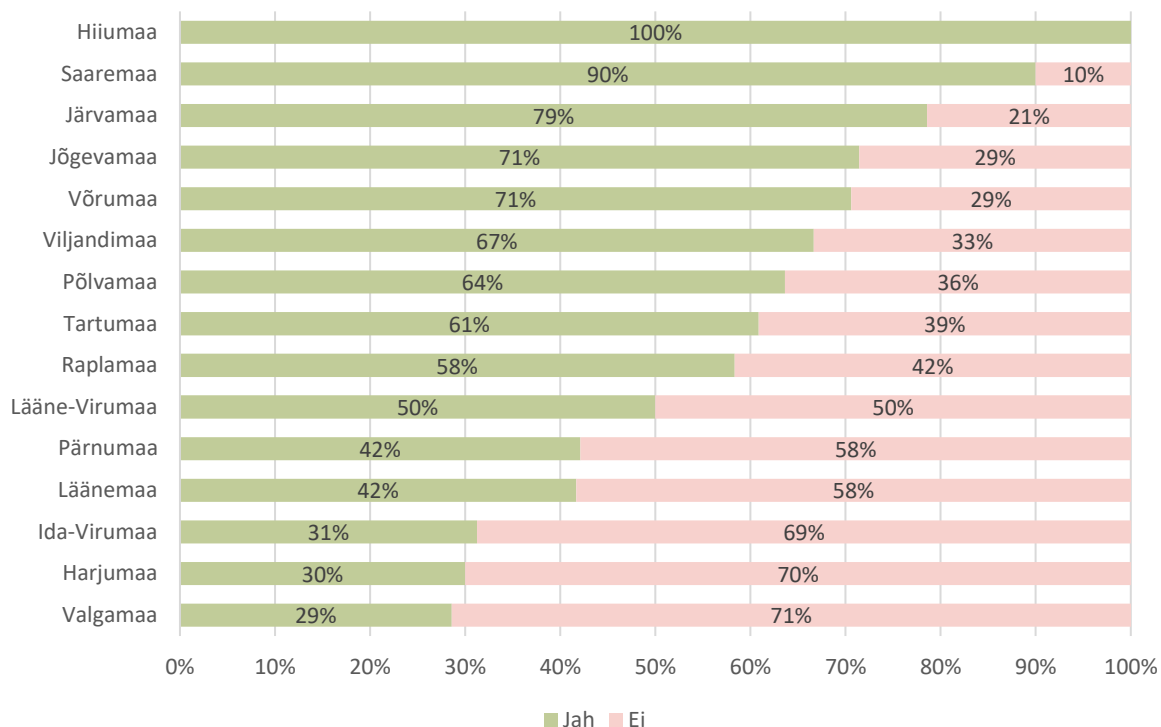
¹³ Jurkov *et al.* 2024. Erasmus+ programmi perioodi 2014–2020 lõpphindamine ja perioodi 2021–2027 vahehindamine. Kättesaadav: https://www.ibs.ee/wp-content/uploads/Erasmus-aruanne-2024_EE-infolehega.pdf

¹⁴ Käger *et al.* 2024. Euroopa Solidaarsuskorpuse programmi perioodi 2018–2020 lõpphindamine ja perioodi 2021–2027 vahehindamine. Kättesaadav: https://www.ibs.ee/wp-content/uploads/ESK-aruanne-2024_EE-infolehega.pdf

Joonis 22. Projektifondidest saadud rahastus (N = 246)

Lisaks regulaarsetele toetustele ja projektifondide rahastusele saavad noortekeskused teenida ka omatulu, näiteks rentida ruume ja inventari. Küsitlustulemustest ilmnes, et omatulu teenisid ligi pooled vastajad (53%). Maakonniti ilmnemise osas märgatavad erinevused (joonis 23). Kõige sagedamini teeniti omatulu Hiiu- ja Saaremaal (vastavalt 100% ja 90%). Kõige harvemini aga Valga-, Harju- ja Ida-Virumaal (vastavalt 29%, 30% ja 31%).

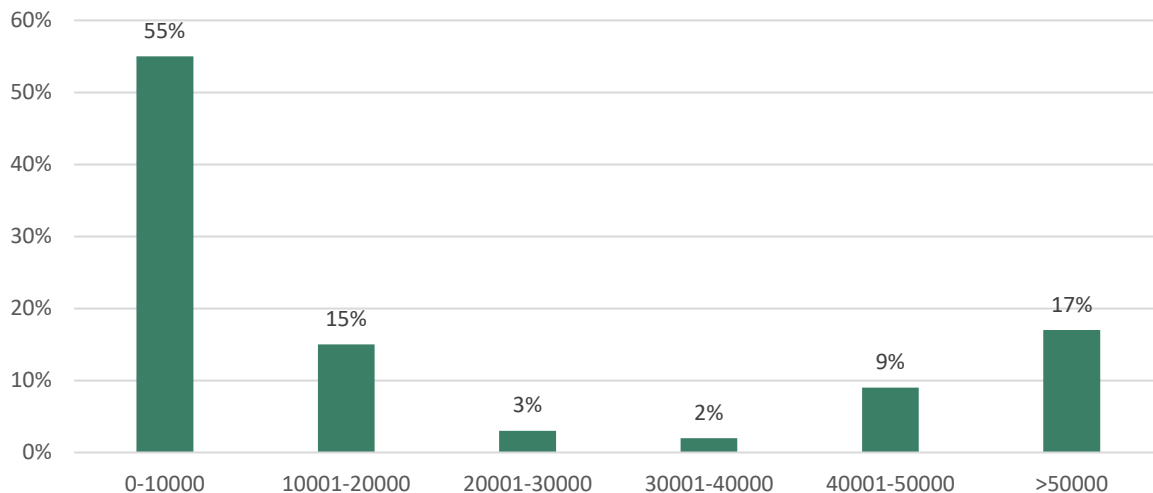

Joonis 23. Omatulu teenimine maakonniti (N = 246)

Omatulu teenitakse ülekaalukalt kõige sagedamini ruumide rendist, seda märkis 85% nendest vastajatest, kes märkisid, et nad teenivad omatulu (N = 128). Kõiki teisi omatulu teenimise võimalusi märgiti harvemini, neist enim keskuse tegevusruumide (nt bändiruumide või jõusaali) rentimist (29%), laagrite osalustasu (23%) ja sünnipäevade korraldamise teenust (20%).

4.4 Ressursivajadused

Vastajatelt uuriti ka nende ressursivajaduste kohta. Neil paluti avatud vastuse vormis kirjeldada, millised on kõige kriitilisemad aspektid, kuhu ressursi suunata juhul, kui Eestis avaneks uus meede või võimalus saada lisatuge. Avatud vastused kodeeriti ja neist selgus, et kõige enam mainiti teenuste laiendamise, vahendite uuendamise ja remondiga seotud vajadusi. Sageduselt teise teemana kirjutati noorsootöötajate palga- ja koolitustoetuste vajadusest. Lisaks said vastajad märkida ka umbkaudsed summad, mida nad vajaksid nende tegevuste ja teenuste elluviimiseks. Suurem osa vastajatest leiavad, et nad vajaksid kuni 10 000 eurot (joonis 24). 17% vastajatest leidis aga, et nad vajaksid rohkem kui 50 000 eurot.

Joonis 24. Kui palju raha oleks vaja täiendavate kriitiliste tegevuste või teenuste elluviimiseks (N = 246)

Fookusrühmaintervjuudes osalenud leidsid, et üldjuhul hindavad noortekeskused oma vajadusi adekvaatselt. Intervjueeritud ise suunaksid aga enim ressursse täiendava tööjõu värbamise ja noorsootöötajate paremasse toetamise. See võimaldaks pöörata enam tähelepanu noorsootöö kvaliteedile (sh enesetäiendamine, võrgustikutöö), annaks töötajatele võimaluse üksteisele toetuda ja töötajate ülekoormust vähendades muutuksid palgad vastuvõetavamaks. Seejärel peeti kriitiliseks vahendite kaasajastamist, kuna noortekeskuste tingimused ja kasutuses olevad vahendid on kohati üsna kesises seisus ning eelarvet nende uuendamiseks üldjuhul ei ole.

Eelarvevajadusi kajastab teenuste pakkumise vaatevinklist ka peatükk 7.2.

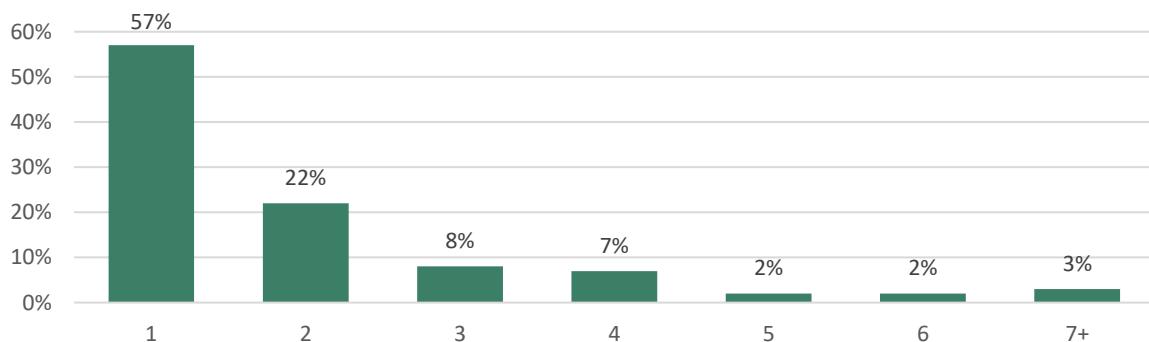
5 NOORTEKESKUSE INIMESED JA VÄÄRTUSTAMINE

Selles teemaplokis keskendutakse noortekeskuse personalile, sealhulgas noorsootöötajate profiilile, peamistele motivatsiooniteguritele, koolitusvõimalustele ja tunnustamisele.

5.1 Töötajate arv ja koosseis

Noortekeskuse töötajate koosseisu uurimine on oluline, sest see mõjutab nii noorte kui ka töötajate heaolu ja keskuse toimimise kvaliteeti. Piisav ja mitmekesine personal tagab noortele parema toe, turvalisuse ja mitmekesised tegevusvõimalused. Töötajate jaoks aitab piisav koosseis jaotada töökoormust õiglaselt, vähendada läbipõlemist ja võimaldab keskenduda oma professionaalsele arengule, mis omakorda tõstab keskuse teenuste kvaliteeti.

Noortekeskuste esindajatelt uuriti nende keskuse töötajate arvu. Keskuse töötaja all peetakse seejuures silmas juhatajat, noorsootöötajat, projektijuhti jt sarnaseid ameteid. Töötajate koosseisu paluti antud kontekstis mitte arvestada ringijuhendajaid, kes noortekeskuses tegelevad üksnes ringi(de) juhendamisega. Enam kui pooltes (57%) noortekeskustes on palgal vaid üks töötaja (joonis 25). Kaks töötajat on 22%-l noortekeskustest ning kolm või enam töötajat samuti 22%-l keskustest. Maakondade võrdluses ilmneb, et kõige rohkem on tööl vaid üks töötaja 86%-l Jõgevamaa, 82%-l Põlvamaa ja 79%-l Järvamaa noortekeskustest. Hiiumaal pole seejuures mitte ühtki noortekeskust, kus oleks vähem töötajaid kui kaks ning Harjumaal on ühe töötajaga noortekeskusi üksnes 34% ja Pärnumaal 37%. Kõige rohkem on tööl kaks ja enam töötajat Hiiumaa (100%), Harjumaa (66%), Pärnumaa (63%) ja Ida-Virumaa (63%) noortekeskustes. Viis ja enam töötajat on tööl vaid Ida-Virumaa (19%), Harjumaa (14%), Tartumaa (13%), Saaremaa (10%) ja Raplamaa (8%) noortekeskustes.

Joonis 25. Kui mitu töötajat on teie keskuses? (N = 246)

Töötajate täpse arvu puhul tuleb aga arvesse võtta, et kõik keskuste esindajad ei pruukinud vastates iseend või noortekeskuse juhatajat töötajate hulka lugeda. Seda tõendab ka asjaolu, et uurides keskustelt, kas noortekeskuses on veel töötajaid, vastas 47% vastanutest jaatavalt.

Ühes teises küsimuste plokis uuriti noortekeskustelt ka kontakttöötajate ehk noortega vahetult tegelevate töötajate arvu. 69% kõikidest vastajatest märkis, et neil on üks kontakttöötaja. Ligi neljandik vastajatest märkis, et nende noortekeskuses on kaks töötajat. Kolm või enam töötajat oli juba oluliselt vähemates noortekeskustes. Maakondlikust jaotusest nähtus, et kahe

või enama kontakttöötajaga keskuseid oli ühe töötajaga keskustest enam või võrdväärselt vaid Harju- ja Hiiumaal. Kõikides teistes maakondades domineeris selgelt ühe töötaja mudel. Võrreldes aga küsimuse vastuseid eelnevalt kajastatud üldise töötajate arvu küsimusega, on näha mõningast vastuolu. Arvestades, et kõik töötajad ei pruugi teha kontakttööd, võiks üldine töötajate arv suurem olla, kuigi saadud vastuste kohaselt on nt ühe kontakttöötajaga noortekeskuseid kaheksa protsendipunkti võrra rohkem kui ühe töötajaga noortekeskuseid. Igal juhul näitavad aga andmed, et Eesti noortekeskused on oma profiililt enamasti ühe töötajaga organisatsioonid.

Noortekeskuste tegevuste mitmekesisust ja töötajate koormust mõjutab ka keskuses tegutsevate ringijuhendajate olemasolu ning vabatahtlike kaasamine. Ringijuhendajaid ja vabatahtlikke kajastavad järgmised alapeatükid.

5.1.1 Huvitegevuse juhendajad

Noortekeskustes pakutakse sageli ka huvitegevusi, nii noortekeskuse endi töötajate kui ka väliste inimeste läbiviiduna. Küsitluses paluti märkida, kas noortekeskustes tegutseb ka ringijuhendajaid, kes ei ole keskuses noorsootöötajana tööl. Selgus, et 36%-l noortekeskustest viivad huvitegevust läbi keskuse välised ringijuhendajad. Arvestades, et huvitegevust pakub u 81% noortekeskustest, viivad huvitegevusi enam kui pooltes keskustes läbi noortekeskuste enda töötajad. Maakondade lõikes avaldub, et ringijuhendajaid ei leidu üksnes Läänemaal (ja seda mitte üheski) noortekeskustes.

Positiivselt vastajatelt (N = 88) küsiti ka ringijuhendajate arvu. Tulemustest nähtub, et kõige enam on ringijuhendajaid üks (30%) või kaks (28%). 16%-l noortekeskustest on kolm ja seitsmel protsendil viis ringijuhendajat. Neli ringijuhendajat on kuuel protsendil vastanutest. Vaid kaks protsenti noortekeskustest märkis, et neil on vastavalt, kas kuus, seitse, kaheksa või üheksa ringijuhendajat. Tulemustest nähtub, et kümme ja enam ringijuhendajat on Eestis vaid kahel, vastavalt Põlvamaal ja Ida-Virumaal asuval noortekeskusel.

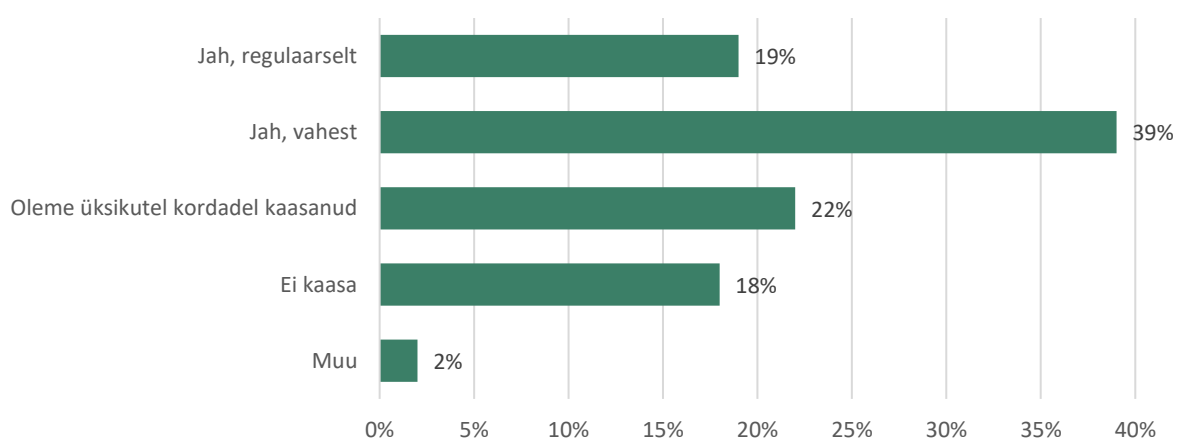
Noortekeskustelt uuriti ka ringijuhendajate töökoormuse kohta. Selleks paluti kõigi ringijuhendajate töökoormused ühes kuus kokku liita. Et küsimuse vastamisele läheneti avatud vastusena erisugust loogikat kasutades ning sh 62% vastanutest ei osanud küsimusele vastata, ei saa selget arusaama ringijuhendajate töökoormusest. Vastustest aga, mis lubasid võrdlevat analüüsi (N = 35), nähtub, et 29% ringijuhendajatest töötab 0,2 koormusega, 20% 0,1 koormusega, 11% täiskoormusega ja sama palju 0,3 koormusega. Ringijuhendajate töökoormuseks märkis 0,4–0,6 kokku kolm noortekeskust. 2,5 töökoormust on ringijuhendajatel kokku üksnes ühes noortekeskuses.

Noortekeskuste esindajate antud vastustest nähtub, et ligikaudu pooltel (42%) ringijuhendajatest on olemas erialane haridus. Umbes sama suur osa küsitletutest (44%) ei oska sellele küsimusele vastata. Kaheksa protsenti keskustest märkis, et nende teada puudub ringijuhendajatel erialane haridus. Kokku neli protsenti vastas, et nende ringijuhendajatel on keskharidus või kõrgharidus parasjagu omandamisel. Vaid üks noortekeskus märkis ringijuhendaja haridustasemeks "põhiharidus." Sellest võib järeldada, et noortekeskuste ringijuhendajate erialase hariduse tase on varieeruv ja paljudes keskustes pole selle kohta selget ülevaadet, mis võib viidata isikupõhiselt toimuvatele huvitegevustele (oluline on huvitegevust läbi viiva inimese enda soov ringi teha).

5.1.2 Vabatahtlikud

Vabatahtlike kaasamine noortekeskuste töösse rikastab keskuse tegevusi ja toetab noorte arengut, pakkudes värsked vaatenurki, oskusi ja ideid, mis laiendavad tegevuste mitmekesisust. Lisaks pakuvad vabatahtlikud noortele eeskuju ja lisatähelepanu, aidates tugevdada kogukondlikku sidusust ning soodustades kuuluvustunnet.

Noortekeskustelt uuriti, kas nemad kaasavad oma keskuse töösse vabatahtlikke. Seejuures paluti vabatahtlike hulka mitte arvestada rahvusvahelist personali (rahvusvahelist vabatahtlikkust kajastab ptk 8.2). Vastustest nähtub (joonis 26), et 39% noortekeskustest kaasab oma töösse aeg-ajalt vabatahtlikke, samal ajal kui 19% teeb seda regulaarselt. Sellele lisanduvad rahvusvaheliste vabatahtlike kaasajad (30% on varasemalt kaasanud või omab hetkel välisvabatahtlikke – vt ptk 8.2). Vastuse „muu“ all töid mitmed keskused välja, et seda plaanitakse teha tulevikus.

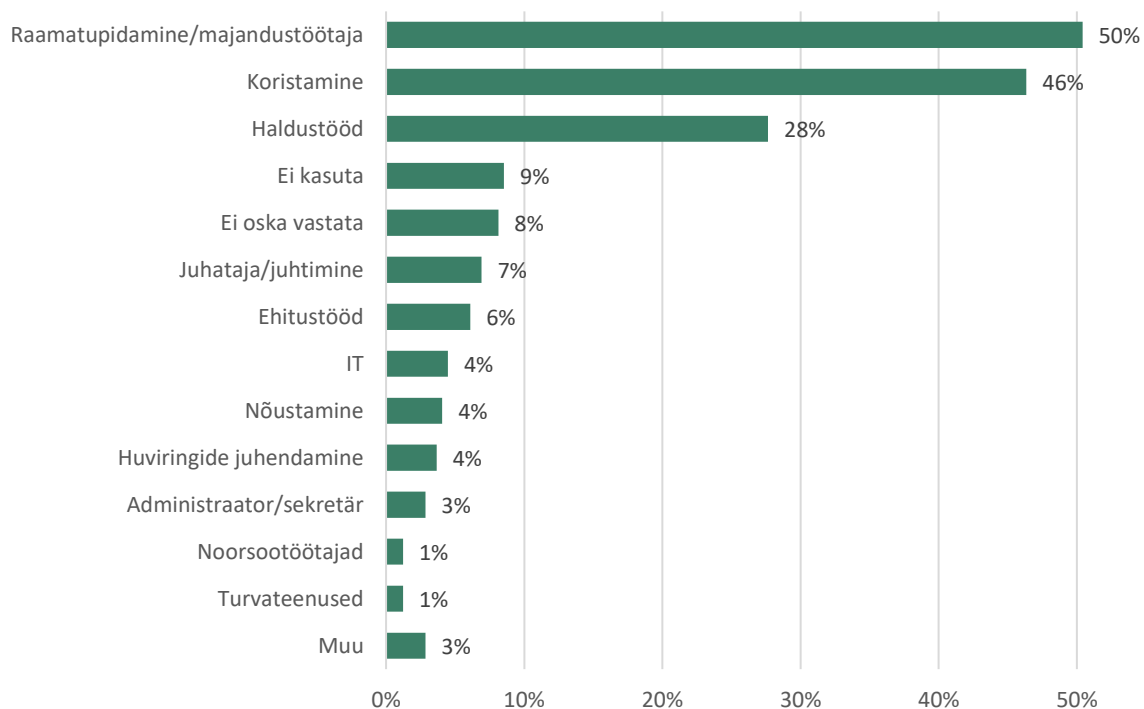

Joonis 26. Kas kaasate oma keskuse töösse ka vabatahtlikke? (N = 246)

Maakondade võrdluses ilmneb, et ligikaudu pooled Põlva- (48%), Valga- (46%), Tartu- (45%), Hiiu- (43%) ja Harjumaa (40%) noortekeskustest kaasavad vabatahtlikke oma keskuse töösse. See-eest 43% Rapla-, 31% Jõgeva- ja 30% Hiiumaa keskustest märkis, et nemad ei kaasa keskuse töösse vabatahtlikke töötajaid üldse.

5.1.3 Tugitegevused

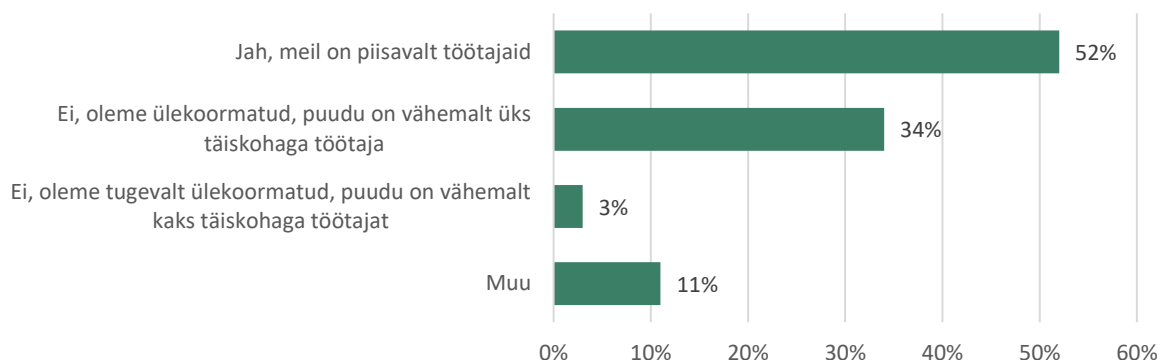
Lisaks uuriti noortekeskuste esindajatelt avatud küsimusena, milliseid teenuseid on neil veel võimalik kasutada, mida ei pea tegema keskuse töötajad. Selle all mõeldakse teenuseid nagu IT-teenus, koristamine ja haldamine. Tulemustest ilmneb (joonis 27), et enim kasutatakse raamatupidamisteenust (50%) ja koristamisteenust (46%). Lisaks kasutab 28% noortekeskustest keskusevälist tööjõudu haldustöödeks. Vähem kasutatakse väljastpoolt abi juhtimisel (7%), ehitustöödel (6%), IT-teenuste kasutamisel, nõustamisel ja huviringide juhendamisel (kõiki 4%). Et tegemist oli avatud vastusega, mille puhul polnud ette antud põhjalikku nimekirja võimalikest teenustest, on tõenäoline, et mõningaid harva kasutatavaid teenuseid ei peetud vajalikuks eraldi välja tuua.

Joonis 27. Milliseid teenuseid on neil veel võimalik kasutada, mida ei pea tegema keskuse töötajad? (N = 246)

5.1.4 Rahulolu kollektiivi suurusega

Erinevat tüüpi töötajate kaardistamise järel uuriti küsitluses ka noortekeskuste rahulolu seoses kollektiivi suurusega. Ligikaudu pooltes noortekeskustes on piisaval hulgal töötajaid (joonis 28). Vähemalt ühest täiskohaga töötajast on puudus 34% noortekeskustes. Vaid 3% vastas, et puudu on vähemalt kahest täiskohaga töötajast. Vastuse „muu“ alla tõid mitmed noortekeskused, et ehkki üks töötaja tuleb toime peamiste tööülesannetega, ei jätku tal võimalust panustada lisaväärtust pakkuvasse- ja arendustegevustesse. Näiteks tõi üks keskuse töötaja esile: „Tööülesannete täitmisega saan hakkama aga noorte turvalisuse pärast peaks olema üks töötaja veel.“ Samuti märkis mitu noortekeskust, et kuivõrd noortekeskuses on ainult üks töötaja, on väga keeruline leida asendajat puhkuse- ja haigusperioodiks. Sellest võib järeldada, et märkimisväärse osa noortekeskuste jaoks oleks vähemalt ühe täis- või osakoormusega töötaja lisandumine hädavajalik, mis võib viidata vajadusele täiendada personalikoosseisu, et tagada keskuste tõhus ja turvaline toimimine.

Joonis 28. Kas olete rahul töötajate arvuga Teie keskkuses? (N = 246)

Noortekeskuste töötajate koosseisu ja vabatahtlike kaasamise uurimisest nähtub kokkuvõtvalt, et paljudes keskustes töötab vaid üks töötaja, mis mõjutab töökoormuse ja asendajate leidmise võimalusi, mistõttu oleks ilmselt täiendav personal paljudes noortekeskustes sageli hädavajalik. Seda enam, et suurem personal võimaldaks mitmekesistada noortele pakutavaid tegevusi, kaasata (välis)vabatahtlikke ja toetaks noorsootöö kvaliteedi kasvu. Lisaks selgub, et ringijuhendajate erialane kvalifikatsioon on erinev ning paljudel keskustel puudub selge ülevaade nende haridusest. See viitab vajadusele suurendada teadlikkust töötajate oskustest ja pakkuda täiendavat tuge kvalifikatsiooni tagamiseks.

5.2 Töötajate profiil

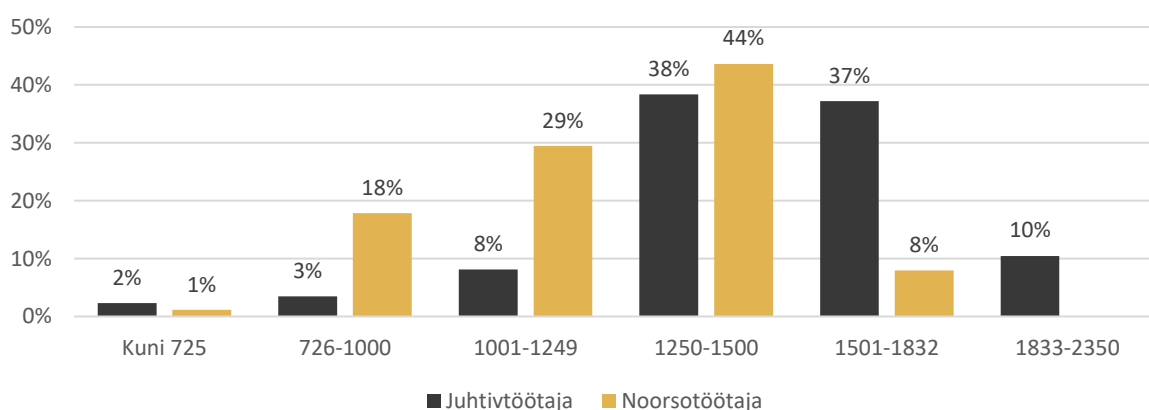
Ülevaade noortekeskuse töötajate profiilist annab selgema arusaama töötajate oskustest, kvalifikatsioonist ja töövalmidusest, mis mõjutavad otseselt keskuse pakutavate teenuste kvaliteeti ja noorte arenguvõimalusi. Lisaks aitab see tagada, et noortekeskuses oleks olemas vajalikud pädevused ja erialased teadmised, et toetada noorte sotsiaalset, emotsionaalset ja praktilist arengut. Töötajate vajaduste kaardistamine aitab planeerida koolitusi ja tagada, et töötajate oskused ning teadmised oleksid vastavuses aja, noorte vajaduste ja valdkonna eesmärkidega. Noortekeskustelt uuriti detailselt nende kõigi töötajate taustatunnuseid. Noortekeskused kirjeldasid 482 töötaja taustatunnuseid. Et osad kirjeldatud töötajad on abitöötajad, kelle otsene töö pole noortega töötamine ja kes sõltuvalt noortekeskusest võivad olla nt KOV-i palgal või ostetakse vastavat teenust sisse ja see ei kajastu palgareal (nt koristaja, kütja, majahoidja), kajastab järgmine ülevaade 440 töötaja taustatunnuseid. Neist 86 on juhtivtöötajad (nt direktor, juhataja, vastutav töötaja, kohusetäitja) ja 354 noorsootöötajad¹⁵ (sh noortejuhid, spetsialistid, juhendajad).

Muuhulgas vaadeldi, millisel koormusel töötajad töötavad ja milline on tööandja ning töötaja vaheline lepinguline suhe. Enamik (73%) töötajatest töötab täiskoormusega, kusjuures juhtivtöötajate seas on enam täiskohaga töötajaid (juhtivtöötajatest töötab täiskohaga 90%, noorsootöötajatest 69%). Noorsootöötajate keskmine töökoormus on 0,86, kusjuures vähem kui 0,8 koormusega töötab 29% noorsootöötajatest ja poole koormusega 22% noorsootöötajatest. Seejuures on pea kõigil (97%) töötajatel sõlmitud tööandjaga tööleping.

¹⁵ Käesolevas peatükis mõeldakse „noorsootöötaja“ all ainult neid noortekeskuse töötajaid, kes pole ametinimetusest juhtivas positsioonis.

Juhtivtöötajatest 95% töötab töölepinguga, 90% tähtajatu töölepinguga. Noorsootöötajatest 97% töötab töölepinguga, 90% tähtajatu töölepinguga. Töötatakse ka käsunduslepingu ja töövõtulepinguga ning FIE või vabatahtlikuna.

Noortevaldkonna töötajate palgaküsimus on ühiskonnas pälvinud laiemat tähelepanu ja arutelu, sest vaatamata sellele, et noorsootöö on ääretult oluline, on valdkonna töötajad sageli alatasustatud. Noortevaldkonna töötajate palgainfo kaardistamine on oluline, sest õiglasem tasustamine aitaks tõsta töötajate motivatsiooni ja tagada järelkasvu. Lisaks võib palgainfo paremini toetada poliitilisi otsuseid, et parandada töötingimusi ja tagada valdkonna jätkusuutlik rahastus. Noortekeskustelt uuriti nende töötajate brutokuupalka täiskoormusega ametikohal. Osakoormuse puhul paluti töötajatel teisendada summa täiskohaga palgaks. Vastustest nähtub, et nii juhtivtöötajate kui ka noorsootöötajate mediaanpalk on 1300 eurot. Keskmine palk on juhtivtöötajatel 1500 eurot, kusjuures 78%-l juhtivtöötajatest on see väiksem kui Eesti keskmine palk (joonis 29). Noorsootöötajate keskmine palk on 1227 eurot¹⁶, kusjuures kõigil töötajatel jääb täistööajale arvutatuna palk alla Eesti keskmise ja 49%-l töötajatest on palk alla 1249 euro. Vaid 2% noortekeskuste töötajatest (juhtivad töötajad) saab Eesti keskmist või kõrgemat palka täiskoormusele teisendatuna. Eesti keskmine brutokuupalk 2023. aasta lõikes oli 1832 eurot. Seega on noortekeskuste töötajate palk selgelt alla Eesti keskmise.

Joonis 29. Noortekeskuste töötajate brutokuupalk (juhtivtöötaja N = 86, noorsootöötaja N = 353)

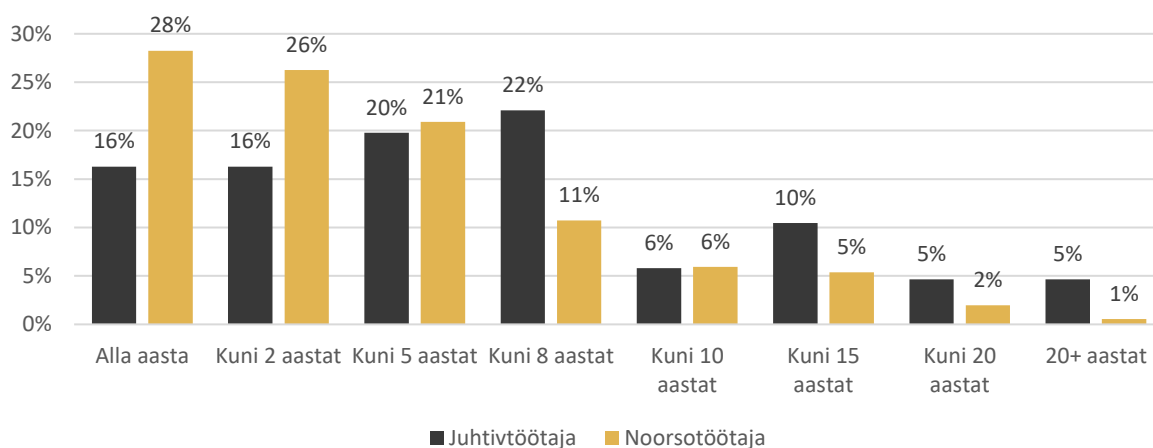
Küsitlusandmete põhjal vaadeldi ka töötajate palkade suuruse ja tööandja pakutavate lisahüvede vahelist seost. Lisahüvede pakkumine võib olla palkade suurusega seotud mitmel moel. Näiteks on võimalik, et suuremat palka maksvad tööandjad saavad töötajatele võimaldada rohkem hüvesid. Samas on võimalik, et lisahüvesid kasutatakse palga suurusest tingitud rahulolematuse leevendamiseks. Selle uuringu valimi puhul uuriti aga seda, kas Eesti noortekeskustel avaldub ühtne trend, näiteks kas töösõidukit võimaldavad tööandjad maksavad reeglina ka paremat palka. Selleks viidi läbi lineaarse regressiooni analüüs, kus töötajate palka kasutati sõltuva ja erinevaid lisahüvesid sõltumatute muutujatena. Lisahüvede loetelu on esitatud all pool oleval joonisel 46. Analüüsi teostati nii, et iga asutus oli esindatud ühe korra. See tähendab et analüüsis ei kasutatud palga tunnuseid kõikide töötajate kohta, vaid ainult selle töötaja kohta, kelle kohta vastajad olid esimesena vastanud. Kuna lisahüvede küsimusele vastati vaid ühe korra, siis pidi analüüsis tegema eelduse, et hüvesid pakutakse ühetaoliselt kõikidele oma asutuse töötajatele. Mudeli koostamine sellisel kujul annab

¹⁶ Arvestusest on välja jäetud üks töötaja, kelle puhul märgiti, et ta ei saa palka.

ülevaate võimalikest erinevustest asutuste vahel, mitte ei esinda suurema töötajate arvuga asutusi üle.

Tulemused näitavad, et suurem osa hüvedest ei ole palga suurusega seotud. Statistiliselt olulisteks tunnusteks osutusid aga keeleõppe kulude katmine, sõidukompensatsioon, tasuta ruumide või inventari kasutamise võimalus ning puhkeala olemasolu. Keeleõpet hüvitavate asutuste töötajate palk oli suurem ligi 200 eurot, puhkeala kasutamise võimalusega töötajate palk ligi 150 euro võrra ning sõidukompensatsiooniga asutuste töötajate palk oli kõrgem üksnes 80 eurot. Samas ilmneb, et inventari või ruumide kasutamise võimalusega töötajate palk oli ligi 75 euro võrra väiksem. Tulemuste puhul ei ole alust arvata, et mõju oleks tingimata põhjuslik – seosed võivad olla ka juhuslikud. Ühtlasi tuleb arvestada, et potentsiaalsed seosed ei tule välja juhul, kui neid pakutakse liiga harva, näiteks lisatervisekindlustust ei pakkunud ükski tööandja.

Noortekeskuste töötajate tööstaaži uurimine on oluline, kuna see näitab kogemuse mõju noorsootöö kvaliteedile ja noorte toetamisele. Tööstaaži analüüs aitab mõista ühtlasi, kui hästi suudetakse valdkonnas töötajaid hoida, peegeldades seejuures töötingimusi, motivatsiooni ja arenguvõimalusi. Noortekeskuste esindajatelt uuriti, kui kaua on töötajad nende keskuses töötanud. Kui töötaja on samas asutuses tegev olnud mitmel positsioonil, paluti arvestada tööstaaž kõigi ametipositsioonide peale kokku. Vastustest (joonis 30) nähtub, et juhtivtöötajate tööstaaž on peamiselt kuni kaheksa aastat, noorsootöötajatel pigem kuni viis aastat. Ligi pooled noorsootöötajatest on töötanud organisatsioonis kuni kaks aastat, juhtivtöötajate seas on rohkem pikaaegsemalt organisatsioonis olijaid. See viitab üheaegselt suurele töötajaskonna vahetusele tööle tuleku esimestel aastatel ning üsna suurele lojaalsusele töö ja töötingimuste sobivuse korral. Ka fookusrühmaintervjuides toodi välja suur tööjõuvoolavus, eriti tööle asumise esimeste aastate jooksul: palgafondi piiratusest tulenevalt ollakse sageli sunnitud võtma tööle väheste kogemustega inimene ja kui talle piisavalt kogemusi juba tekib, läheb ta kooli või teise noortekeskusesse, kus on suurem palk. Andmed viitavad ka sellele, et noorsootöötajatest saavad juhtivtöötajad ja pigem saadakse juhtivtöötajaks kui organisatsioonis on mõnda aega töötatud.

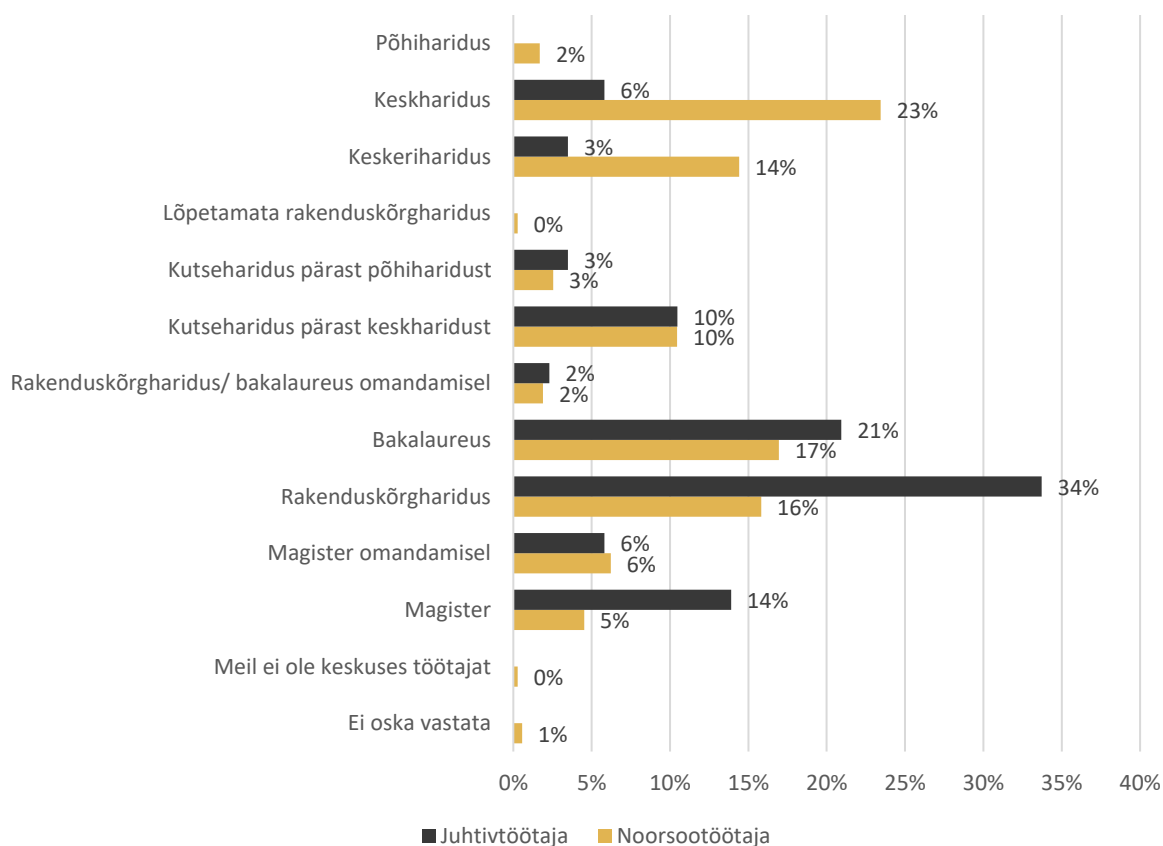
Joonis 30. Töötajate tööstaaž (Juhtivtöötaja N = 86, Noorsootöötaja N = 354)

Maakondade võrdluses ilmneb, et enim on alla aastase staažiga TÖÖTAJAIK 1 Pärnumaal (37%), Viljandimaal (33%) ja Jõgevamaal (29%). Kuni kaks aastat on oma ametit pidanud või samas asutuses töötanud kõige rohkem töötajaid Hiiumaal (50%), Järvamaal (50%) ja Valgamaal (43%). Kuni viie aastase kogemusega on enim töötajaid Jõgevamaal (36%) ja

Tartumaal (35%). Kui vaadata teisi töötajaid, kelle kohta vastajad ülevaate jätsid (TÖÖTAJA 2, 3 jne), siis nende seas on veelgi suurem osakaal töötajaid, kes on asutuses töötanud vähem kui aasta ehk töötajaskonna volavus on maakondades väga erinev.

Sellest, et paljudel noorsootöötajatel on oma ametikohal pigem väike staaž, võib järeldada, et valdkonnas esineb väljakutseid töötajate hoidmisel. See omakorda viitab töötingimuste, sh palga ja arenguvõimaluste puudujääkidele, mis takistavad töötajate pikaajalist pühendumist. Samuti võib see tähendada, et töö noortekeskuses võib olla sageli ajutine samm karjääris, mistõttu liiguvad töötajad kiiresti teistesse rollidesse või valdkondadesse, näiteks koolidesse, nagu ka fookusrühma intervjuudest välja tuli.

Samuti uuriti noortekeskustelt, mis on nende töötajate kõrgeim omandatud haridustase. Haridustaseme uurimine on oluline, kuna see aitab hinnata töötajate professionaalse ettevalmistuse taset ja selle sobivust valdkonnaga. Kõrgem haridustase ja spetsialiseerunud väljaõpe võivad parandada noorsootöö kvaliteeti, pakkudes noortele asjatundlikumat juhendamist ja aidates töötajatel paremini toime tulla töö keerukuse ning mitmekesisusega. Lisaks võib haridustaseme analüüs anda teavet valdkonna vajaduste ja töötajate koolitusvajaduste kohta tulevikus, et tagada pädevus ja järjepidev areng noorsootöös. Küsitluse vastustest (joonis 31) ilmneb, et enim on noorsootöötajate hulgas keskharidusega (23%), bakalaureuse kraadiga (17%) ja rakenduskõrgharidusega (16%) töötajaid. Juhtivtöötajate seas on märksa enam kõrgemalt haritud töötajaid: bakalaureuse kraadi või rakenduskõrgharidusega on kokku 55% töötajatest. Magistrikraad on üksnes kuuel protsendil noortekeskuste töötajatest, olles pigem juhtivtöötajatel. Kõrgema kõrghariduse vähene väärtustamine muuhulgas palga näol võib olla üks põhjustest, miks seda ei omandata.

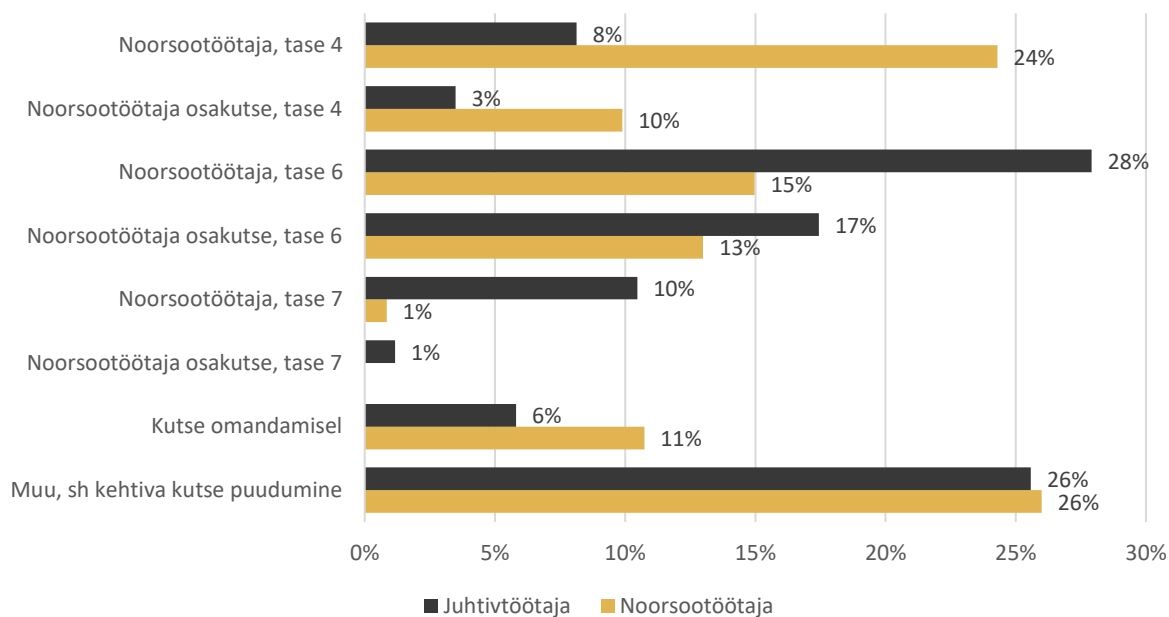
Joonis 31. Töötajate kõrgeim omandatud haridustase (Juhtivtöötaja N = 86, Noorsootöötaja N = 354)

Madal hariduslik taust viitab sellele, et noorsootöös töötavad valdavalt spetsialistid, kellel on pigem praktiline või ametialane ettevalmistus ning vähem on esindatud akadeemilise taustaga töötajaid. Maakondade võrdluses nähtub, et enim on bakalaureusekraadiga töötajaid Harjumaal (39%), Hiiumaal (36%) ja Tartumaal (32%). Kõige rohkem on aga magistrikraadiga noorsootöötajaid Ida-Virumaal (16%) ja Saaremaal (13%). Rakenduskõrghariduse omamisega paistavad samuti silma Ida-Virumaa ja Saaremaa, kus see haridustase on omandatud ligikaudu kolmandikul maakonna noortekeskuste töötajatel.

Muuhulgas paluti noortekeskuste esindajatel välja tuua eriala, milles töötajad on hariduse omandanud või milles nad on seda omandamas. Avatud vastusena paluti nimetada kõrgeima omandatud või käesolevalt omandamisel olev eriala. Et küsimusele läheneti erinevalt ja rohkesti esines poolikult vastatud küsimusi, pole vastuseid võimalik kvantitatiivselt hästi analüüsida. Kvalitatiivse analüüsi tulemusena selgus aga, et enim on noorsootöötajate hulgas noorsootöötaja kutse või eriala omandanud või omandajaid (u 20%), kusjuures juhtivtöötajate seas on u üheksa protsendipunkti võrra enam noorsootöö haridusega töötajaid. Sellele järgneb pedagoogilise ja rekreatsioonikorralduse eriala esindatus. Samuti on noortekeskuste töötajate hulgas sotsiaaltööd ning kogukonnaharidust ja huvitegevust õppinuid (noorsootööd või huvitegevust õppinuid on u 28%). Lisaks toodi välja, et mitmed töötajad on erialalt kondiitrid, kokad, rätsepad, turismiedendajad, huvijuhid, raamatupidajad, keeleteadlased, kultuurikorraldajad, sekretärid, psühholoogid, ajakirjanikud jpt. Vastustena toodi välja ka lapsehoidja, klienditeenindaja, terviseedendamise, logopeedia, keskkonnakaitse, IT ning juhtimise eriala olemasolu või selle omandamist käesolevalt. Seega on noortekeskuste töötajatel üle Eesti väga erinev erialane taust ja fookus. Noortekeskuste töötajate mitmekesine erialane taust toob valdkonda kaheldamatult palju erinevaid oskusi ja vaatenurki, mis võimaldab noori toetada ja neile enda huvist lähtuvalt ka läheneda. Samas viitab see ühtse haridustee puudumisele, mis loob vajaduse täiendkoolituste ja üksteise toetamise järele pädevuse tõstmiseks ja kvaliteedi tagamiseks.

Veel uuriti noortekeskuste esindajatelt töötajate kutse kohta. Tulemustest ilmneb, et u 76% töötajatest on kehtiv või aegunud noorsootöötaja (osa)kutse või on see omandamisel. Kehtiv kutse või osakutse on 65% töötajatest (69%-l juhtivtöötajatest ja 52% noorsootöötajatel; joonis 32). Kui juhtivtöötajate seas on 57%-l kuues või kõrgem tase, siis noorsootöötajate seas on enim 4. taseme noorsootöötajaid (34% koos osakutsega) ja 6. taseme noorsootöötajaid (28% koos osakutsega)¹⁷. Vastustest nähtus ka mõningane kutse või eriala oluliseks pidamise küsitavus (nt kutse juures toodi välja avatud noorsootöö ABC koolituse läbimist, noorsootööga seonduvate õpingute läbimist, hetkel mitte kehtivaid kutseid). Arvestades, et töötajad ka vahetuvad sageli, on seega mingigi baasteadmise tagamiseks oluline põhjalike koolituste läbimine.

¹⁷ Andmete kogumise alustamisel kehtis kutsesüsteem, kus olid tase 4, 6 ja 7. Aruande valmimise hetkeks on tase 4 asendatud kutsesüsteemis noorsootöötaja tase 5 kvalifikatsiooniga.

Joonis 32. Töötajate kõrgeim omandatud kutse (Juhtivtöötaja N = 86; Noorsootöötaja N = 354)

Lisaks kirjeldavale statistikale uuriti ka seda, kuidas töötajate profiili tunnused on seotud nende palgaga. Kõrgem haridustase ja kutse ning pikem tööstaaž peaksid väljenduma tehtud töö kvaliteedis ja eelduslikult tähendama ka kõrgemat palka. Palga seost haridustaseme, kutse ja tööstaažiga uuriti lineaarse regressiooni meetodil. Ka selles mudelis kasutati andmeid ühe asutuse ehk töötaja 1 kohta selleks, et mitte üle esindada neid asutusi, kus töötajaid on rohkem.

Tulemused näitasid, et haridustase ja palgad on kooskõlas: kõige väiksem palk on põhiharidusega töötajatel, mõnevõrra suurem keskeriharidusega töötajatel, veel suurem kesk- ja kutseharidusega töötajatel ning suurim kõrgharidusega töötajatel. Vahe põhi- ja kõrgharidusega töötajate palkade vahel jääb vahemikku 200 kuni 400 eurot. Kõige suurem erinevus ongi sealjuures kesk- või kutsehariduselt bakalaureusetasemele üleminekul. Kõrghariduse erinevate tasemete vahel aga olulised erinevused puuduvad: bakalaureuse-, rakenduskõrg- ja magistriharidusega töötajate palgad jäid kõik veapiiri sisse. Sarnaselt kõrgemale haridustasemele oli suurem palk ka kutse omandanud töötajatel. Võrreldes nende töötajatega, kellel kutset ei olnud, oli vahe ligikaudu 40 kuni 75 eurot. Küll aga selgus, et tööstaaži ja palkade vahel seos puudub ehk pikemat aega töötanud noorsootöötajad ei saanud võrreldes väiksema kogemusega töötajatega suuremat tasu. Lisaks saab välja tuua, et noorsootöötajate palgad ei sõltunud sellest, kas noortekeskused teenisid omatulu: kahe rühmaga t-testi tulemus näitas, et keskmine palk omatulu teenivate ja mitteteenivate noortekeskuste seas oli sama.

Fookusrühmaintervjuud aitasid selgitada tulemusi ja kinnitasid varasemateski uuringutes leitud: noortevaldkonna ja noortekeskuste töötajate palk sõltub suuresti töötaja enda, tööandja, KOV-i ja riigi suhtumisest noorsootöösse ning noorsootöö väärtustamisest. Igal lülil on võimalus palka mõjutada nii positiivselt kui ka negatiivselt suunas. Samas võib mõni lülil saada takistavaks. Näiteks proaktiivne noorsootöötaja võib ajendada noortekeskuse töötajat KOV-i kui noortekeskuse haldajaga palga läbirääkimisi pidama, kuid KOV ei pruugi valdkonda teiste kõrval prioriseerida ja nii on sageli noortekeskustel väga väikse palgafondi juures

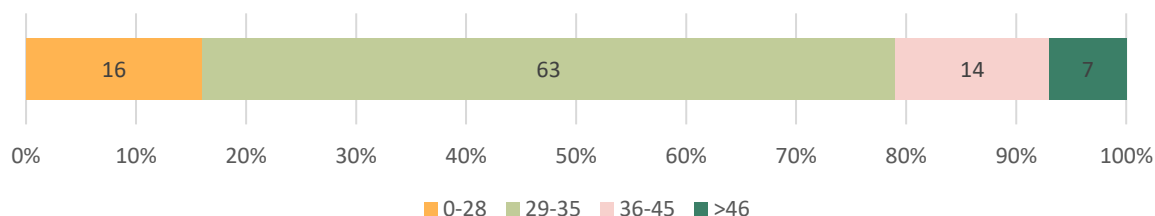
paratamatus, et võetakse vähese kogemusega töötajaid, kes kogemuse kasvades paremini tasustatud tökohale edasi siirduvad.

Kokkuvõttes ilmneb, et noortekeskuste töötajate profiil on mitmekesine, kuid üldiselt esineb valdkonnas pigem madal palgatase, lühike tööstaaž ja küllaltki kõrge osakaal (valdkondliku) kõrgharidusega töötajaid. Enamik töötajaid töötab täiskoormusega tähtajatu lepinguga, kuid haridustaseme ja kutsekvalifikatsiooni osas esineb mitmeid erinevusi: töötajatel on sageli keskharidus või erivaldkondade rakenduskõrgharidus ning kutsekvalifikatsiooni olemasolul on tase valdavalt madal. Seis on parem juhtivtöötajatel. See mitmekesine erialane taust toob noorsootöösse kaheldamatult laia oskuste ja vaatenurkade spektri, kuid ühtse kvalifikatsiooni puudumine loob vajaduse täiendkoolituste järele, et tagada noorte tõhus toetamine ja teenuste kvaliteet.

5.3 Puhkusepoliitika

Noortekeskuste puhkuse ja sellega seonduvate võimaluste uurimine on oluline töötajate heaolu, töö- ja eraelu tasakaalu ja keskuse töökorralduse mõistmiseks. Puhkusepoliitika mõjutab otseselt töötajate võimalust taastuda ja vältida läbipõlemist, mis omakorda tõstab töö kvaliteeti ja motivatsiooni. Lisaks võimaldab puhkusepoliitika mõistmine paremini planeerida noortekeskuse tegevusi ja tagada, et noorte vajadused on ka töötajate puhkuse ajal kaetud.

Noortekeskuste esindajatelt uuriti, mitu puhkepäeva on nende keskuse noorsootöötajatel aastas. Enamusel töötajatest on puhkus pikem kui riiklikult ette nähtud minimaalne 28 päeva: 63% keskustes on puhkus 29–35 päeva (joonis 33). Seejuures uuriti, kas noortekeskuse juhatajal on sama arv puhkusepäevi töötajatega. Vaid 6%-l noorsootöötajatest erineb puhkus keskuse juhatajate puhkusest ehk juhiks olemine ei anna puhkuse osas märkimisväärsed eeliseid.

Joonis 33. Töötajate puhkusepäevade hulk aastas (N = 246)

Küsitluses uuriti ka kollektiivpuhkuse praktikaid. Vastustest nähtub, et ligi pooled (52%) keskustest kasutavad kollektiivpuhkust. Täpsustavalt märkis 86% noorsootöötajatest (N = 124), et nende puhul on kollektiivpuhkuseks kasutatavad päevad isiklike puhkepäevade osaks ning 79% keskustes on töötajatel võimalik kaasa rääkida, millal kollektiivpuhkus aset leida võiks.

Lisaks üldisele kirjeldavale statistikale analüüsiti ka seda, kuidas puhkepäevade arv sõltub töötajate kutsest, haridustasemest ja tööstaažist. Varasemat infot vastava seose kohta ei olnud. Seost uuriti lineaarse regressiooni mudeliga, kus sõltuvaks muutujaks oli puhkepäevade arv (pideva muutujana). Mudeliga ei tuvastatud ühtki statistiliselt olulist seost. Siiski nähtus andmetest viide võimalikule seosele töötatud aja ja puhkepäevade arvu vahel: mida kauem vastaja töötanud oli, seda suurem võimalus, et tal oli ka rohkem puhkepäevi.

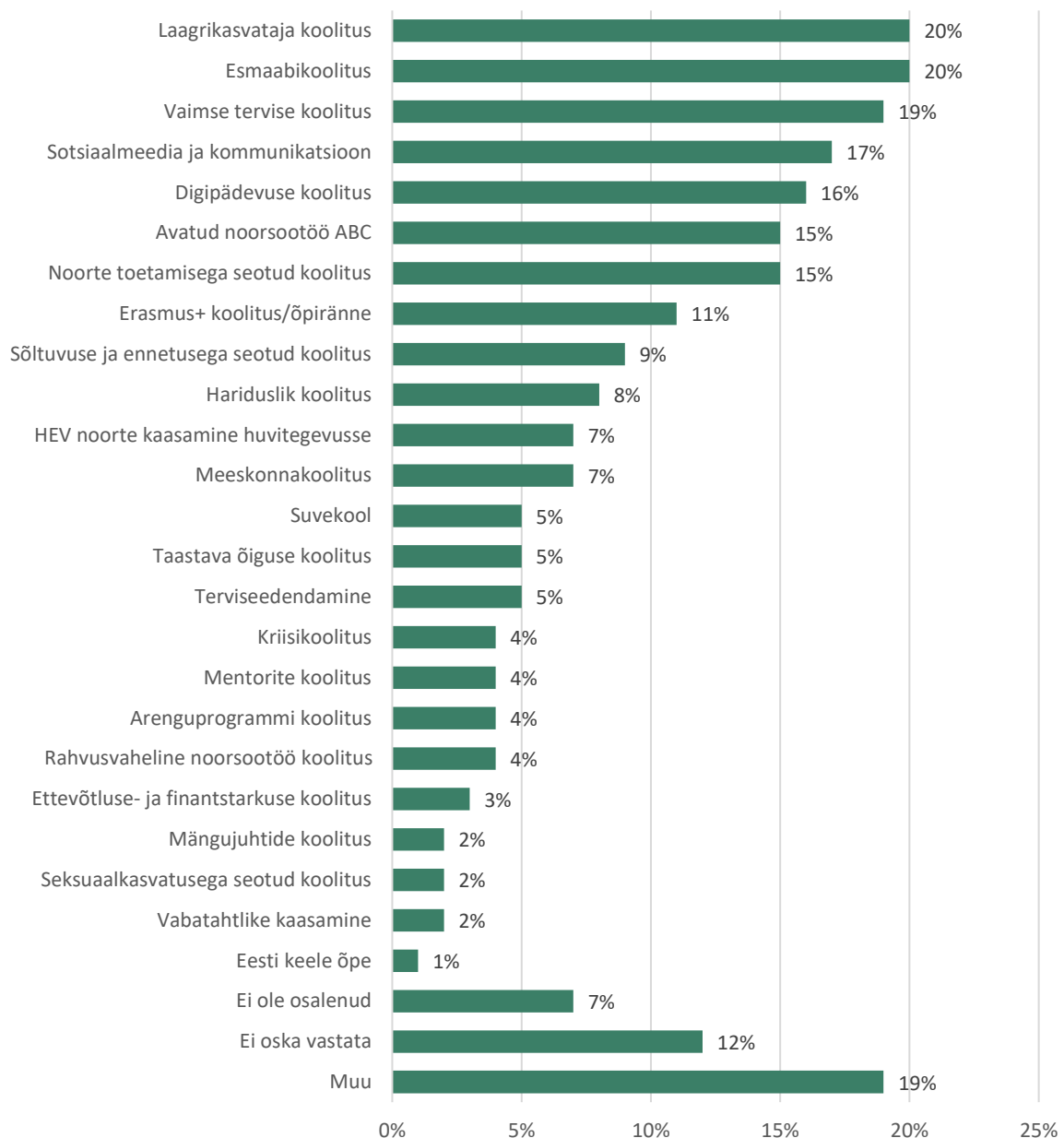
Statistilise seose p-väärtuseks oli seose puhul 0,08, mis viitab tinglikult kaheksaprotsendilisele võimalusele eksida.

5.4 Töötajate koolitusvõimalused ja enesearengu toetamine

Noortekeskuste töötajate olemasolevate koolitus- ja arenguvõimaluste teadmine aitab leida võimalusi, et tagada noorte toetamiseks vajalike oskuste olemasolu. Samuti suurendab pidev eneseareng töötajate rahulolu ja motivatsiooni.

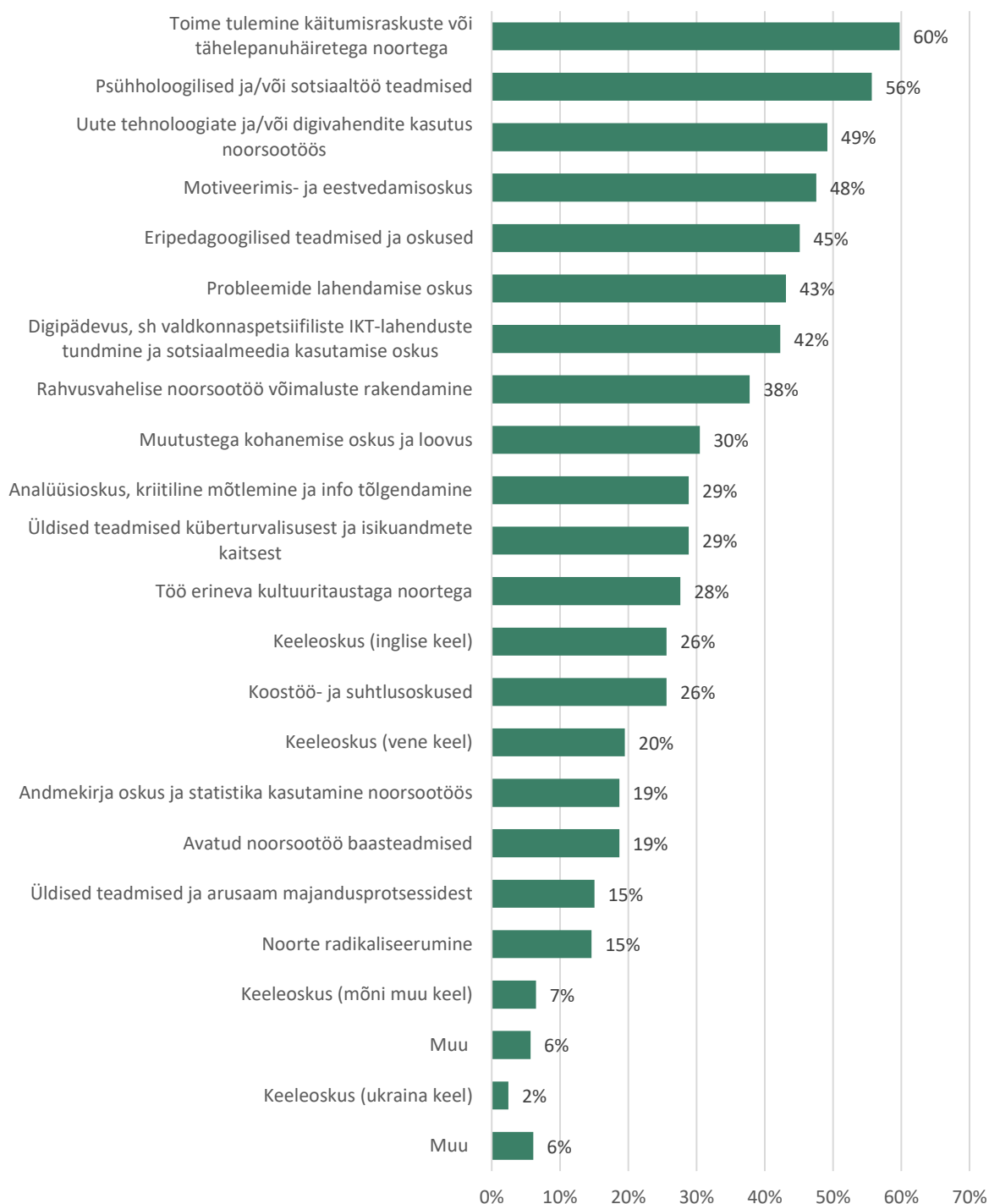
86% noortekeskustest märkis, et nende töötajad on viimase 12 kuu jooksul läbinud vähemalt ühe koolituse. Maakondade võrdluses ilmneb, et eriti aktiivsed koolitusel käijad on Hiiu-, Saare- ja Põlvamaa noortekeskuste töötajad, kus kõikide noortekeskuste töötajad on läbinud viimase aasta jooksul koolituse. Kõige madalam on koolitustel osalenud noortekeskuste osakaal Ida-Virumaal (63%) ja Läänemaal (67%).

Saamaks täpsemat ülevaadet läbitud koolituste teemadest, paluti noortekeskustel märkida, millistel koolitustel nende keskuse töötajad on viimase aasta jooksul osalenud. Vastustest ilmneb (joonis 34), et enim töötajaid on läbinud esmaabikoolituse ja laagrikasvataja koolituse (mõlemat 20%). 19% noortekeskuse töötajatest on käinud viimase aasta jooksul ka vaimse tervise koolitusel ja 17% sotsiaalmeedia ning kommunikatsiooni teemalistel koolitustel. Vastustest järeldub, et koolituste rõhuasetus on praktilistel ja heaolu toetavatel teemadel ning lähtuvalt noorsootöötajate tausta ja ülesannete mitmekesisusest on ka läbitavad koolitused mitmekesised.

Joonis 34. Viimase 12 kuu jooksul läbitud koolitused (N = 246)

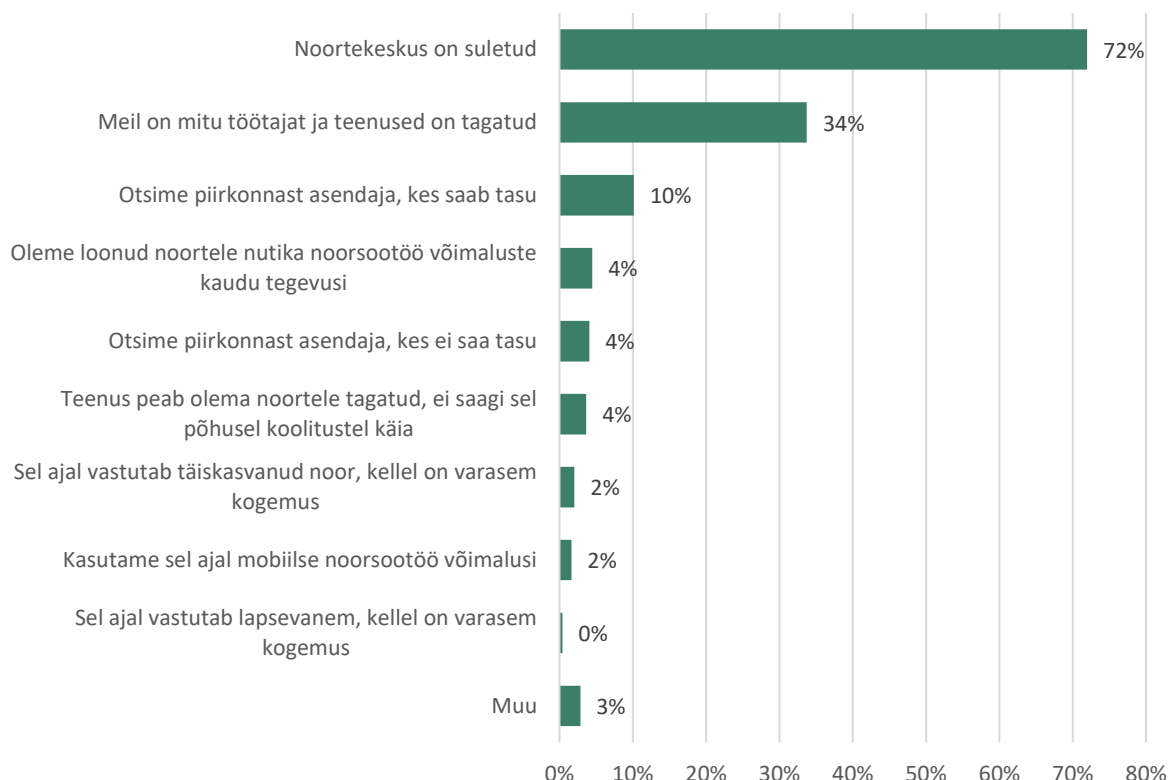
Noortekeskuste esindajatelt uuriti, mis teemalistel koolitustel nad tunnevad ise enim vajadust osaleda. Märkida paluti kõik koolitused koostatud nimekirjast, mis toetaksid nende noortekeskuses tehtava töö kvaliteeti. Enim vajatakse käitumisraskuste või tähelepanuhäiretega noortega seotud koolitust (60%; joonis 35) ning psühholoogia- ja/või sotsiaaltöölaseid koolitusi (56%). Samuti märgiti uuele tehnoloogiale ja digivahendite kasutamisele keskenduvat koolitust (49%) ning koolitusi, mis keskendusid motiveerimis- ja eestvedamisoskustele (48%), eripedagoogilistele teadmistele (45%) ja probleemide lahendamise oskusele (43%).

Joonis 35. Mis teemalistel koolitustel tunnete vajadust osaleda? (N = 246)

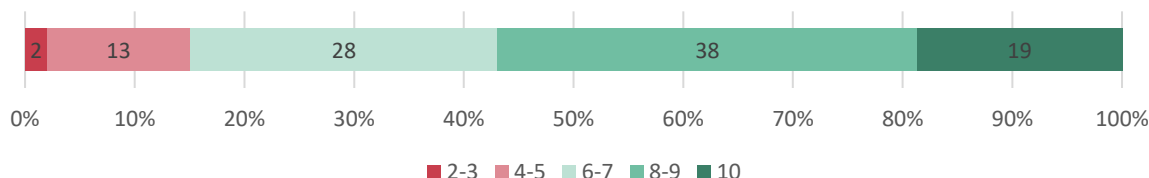
Kuivõrd paljudes noortekeskustes on tööl vaid üks noorsootöötaja, uuriti ka, kuidas on noortekeskustes lahendatud noorsootöötajate koolitusel osalemise ajal noortekeskuse teenuste tagamine noortele. Valdaval osal juhtudest (72%) suletakse sellises olukorras noortekeskus (joonis 36). Ligi pooled (56%) vastajatest märkisid erinevate asendajate või asendustegevuste otsimist näiteks tasustatud või tasustamata asendaja või nutika noorsootöö näol. Fookusrühmaintervjuudel osalenute hinnangul tuleb töötajate hariduslikku tausta (sageli muu kui noorsootöö) ja noorsootöös vajaminevate pädevuste rohkust arvestades igal juhul noortekeskus pigem kinni panna kui olulisele koolitusele minemata jätta. Leiti, et pikemas

perspektiivis kaalub läbi pädevuste arendamise ja noorsootöö kvaliteedi kasvu enesetäiendamine üles võimaliku noortekeskuste ajutise sulgemisega kaasneva kahju.

Joonis 36. Kuidas on Teie asutuses lahendatud noorsootöötajate koolitusel osalemise ajal noortekeskuse teenuste tagamine noortele? (N = 246)

Lisaks paluti noortekeskuste esindajatel vastata, kuidas nad hindavad oma keskuse töötajate võimalusi enesearengu skaalal 0–10 (joonis 37). 57% vastanutest märkis hindeks vähemalt „kaheksa“. 19% noortekeskustest pani enesearenguvõimaluste olemasolule hindeks koguni „kümme“ ja 16% „üheksa“. Seejuures kõige kõrgema hinde määras oma keskuse arenguvõimalustele 40% Viljandimaa ja 36% Järvamaa keskustest. Madalamalt hindasid enesearenguvõimalused Ida-Virumaa, Jõgevamaa ja Läänemaa noortekeskused (33% või rohkem vastanutest märkis hindeks „viis“ või madalam). Seega on töötajatel üldiselt head võimalused enesearenguks, kuid piirkonnast, enesearengu väärtustamisest töökohas ja muudest teguritest tulenevalt on võimalused ebaühtlased.

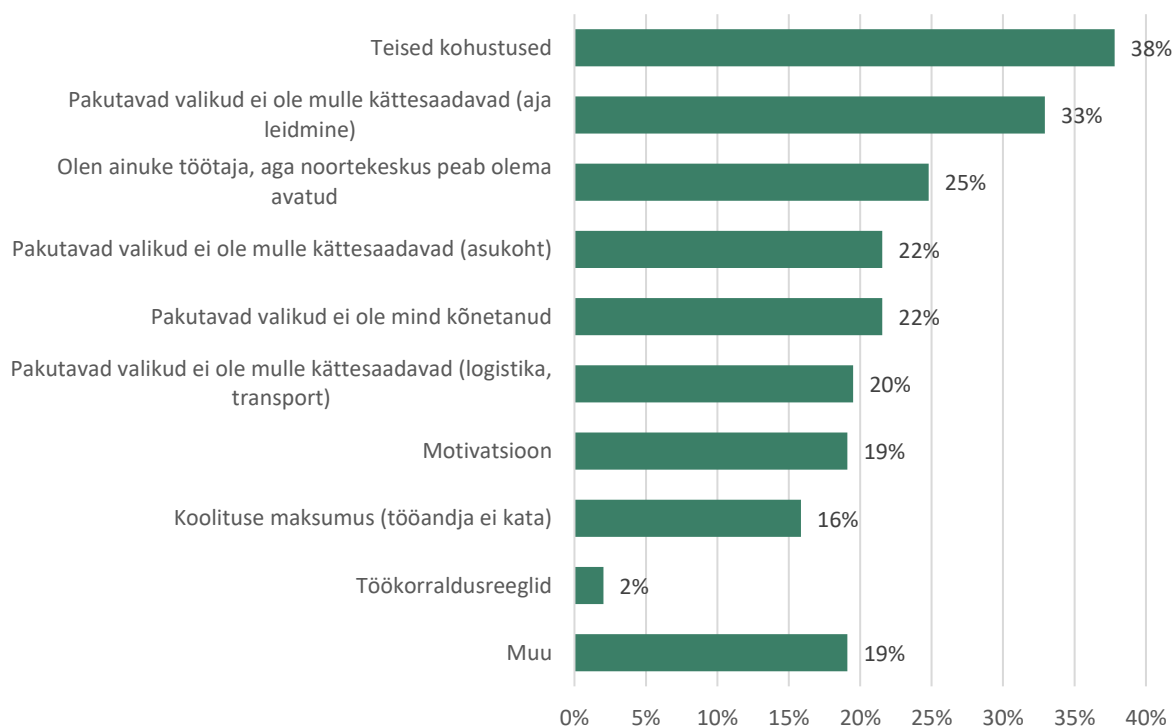

Joonis 37. Töötajate enesearenguvõimalused kümnepalliskaalal (N = 246)

Noortekeskustelt uuriti, millised on keskuse töötajate enesearenguvõimalused, mida on võimalik vähemalt korra aastas kasutada. Vastustes toodi enim esile tööandja tasutud koolitustel osalemist (83%) ja võimalust valida, millistel koolitustel osaleda soovitakse (77%). Lisaks märgiti vastustena ametialase kirjanduse kättesaadavust keskkuses (26%), koolitustel

osalemise korral päevarahade tasumist (20%) ning supervisioonil (19%) ja *coachingul* osalemise toetamist (17%). Samuti toodi esile enesearengupäevade kasutamise võimalust (16%) ja neljapäevast töönädalat, millest viiest päev on määratud enesearenguks (8%).

Noortekeskuste esindajatel paluti esile tuua ka peamised tegurid, mis takistavad keskuse töötajate enesearengut. Vastustest ilmneb (joonis 38), et enim nähakse takistustena teisi kohustusi (38%) ja pakutavate valikute kättesaadavust ajast tulenevalt (33%). Märkimisväärselt toodi välja ka töötajast endast tulenevaid takistusi nt motivatsiooni ja koolituste mitte kõnetamise näol. Ühes fookusrühmaintervjuus tõdeti, et motivatsioonipuudus enesetäiendamise takistusena on tegelikkuses tõenäoliselt suurem: vaid üksikutes noortekeskustes märgati enesetäiendamise teemat puudutades töötajate entusiasmi ja selget nägemust, mida-kuidas arendada.

Joonis 38. Enesearengut takistavad tegurid (N = 246)

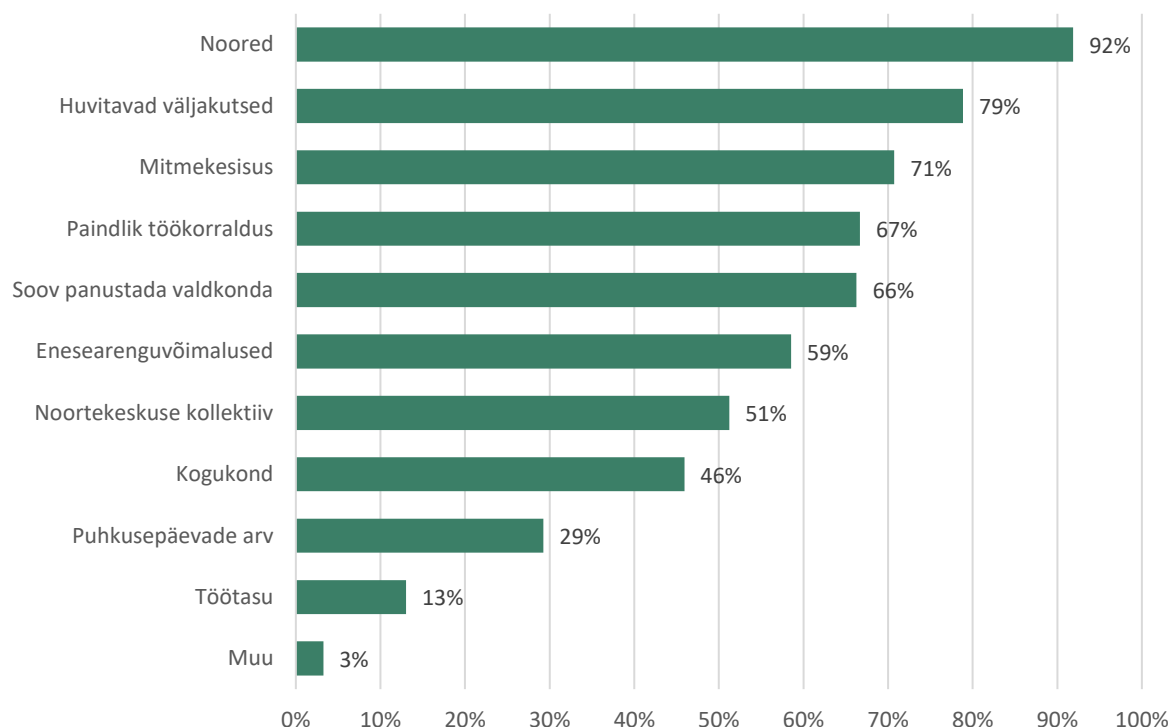
Kokkuvõttes ilmneb, et noortekeskuste töötajate koolitus- ja arenguvõimalusi hinnatakse üldiselt positiivselt, kuid nende kättesaadavus sõltub keskuse töökorraldusest, ressurssidest ja asukohast. Enamik keskuste töötajatest on aga viimase aasta jooksul läbinud vähemalt ühe koolituse. Arvestades koolitustel osalemise takistusi ja noorsootöötajatele seatud ootuseid (töö mitmekesisus), jäävad aga tõenäoliselt paljud olulised koolitused osaluseta. Olukorras, kus töötajal pole noorsootöö valdkonna tausta ega koolitustel osalemise võimalust, suurenevad keskuste ja piirkondade vahelised erisused veelgi ehk enesetäiendamise kättesaadavusele tuleb senisest enam tähelepanu pöörata.

5.5 Töötajate motivatsioon ja tunnustamine

Noorsootöötajate motivatsioon mõjutab töötajate töörahulolu, pühendumust ja töö kvaliteeti, mis omakorda mõjutab noortekeskustes tehtava atraktiivsust noortele. Kui noorsootöötajad

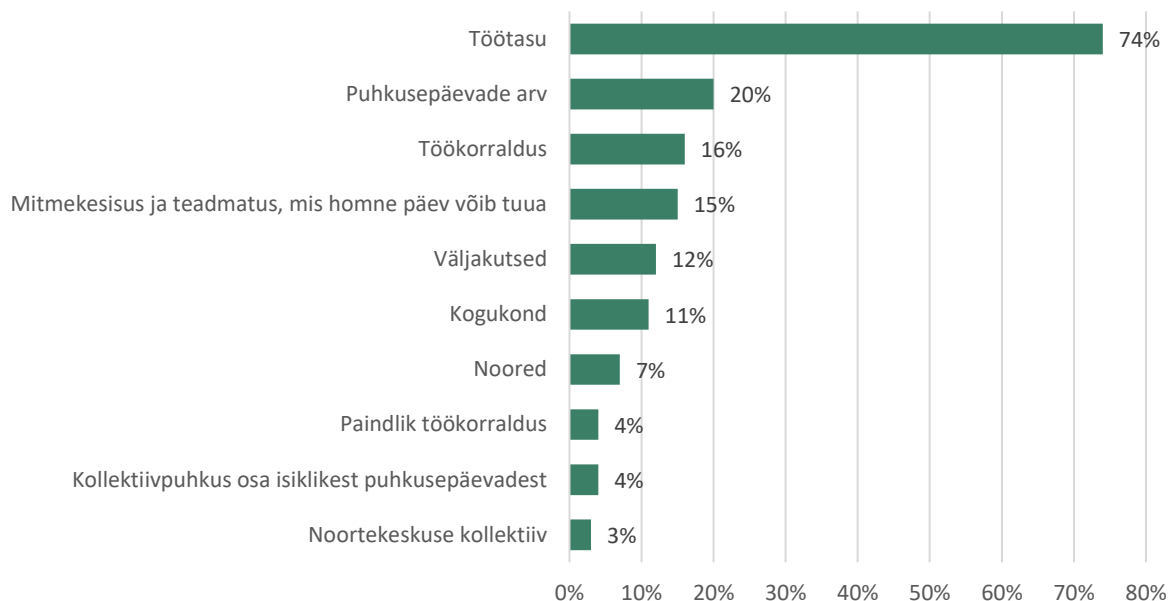
tunnevad end motiveerituna ja nende panust hinnatakse, on nad tõenäoliselt rohkem valmis panustama sisutegevusse, looma toetavat keskkonda ja arendama uusi algatusi. Tunnustamine toetab ka professionaalset arengut, mis on vajalik pidevalt muutuvate noorte vajadustega toimetulekuks.

Noortekeskuste esindajatelt uuriti, mis motiveerib neid ja teisi keskuse töötajaid enim noorsootööd tegema. Tulemustest nähtub (joonis 39), et peamine motivatsioonitegur on noored (92%). Välja toodi ka huvitavaid väljakutseid (79%), mitmekesisust töölaadi (71%), paindlikku töökorraldust (67%) ja soovi panustada valdkonda laiemalt (66%). Olgugi, et kollektiivi on märkinud vaid 51% vastanutest, leidsid ühes fookusrühmaintervjuus osalenud, et kolleegide ja võrgustiku toetus ning koostöö on vaatluste põhjal noorte kõrval üks olulisemaid motivatsioonitegureid. Intervjueeritud täheldasid, et KOV-i ja juhi toe ning võrgustike olemasolu korral tundusid töötajad palju motiveeritumana. Täheldati ka seda, et väga palju sõltub motivatsiooni olemasolu konkreetsest inimesest.

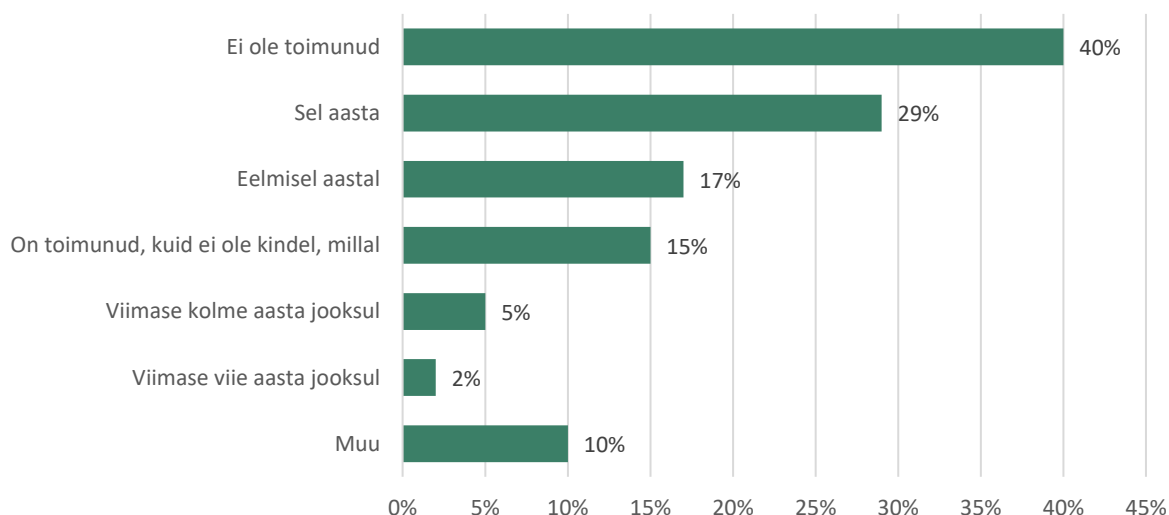
Joonis 39. Töötajaid enim motiveerivad tegurid (N = 246)

Vastajatel paluti märkida ka peamised takistused ehk demotiveerivad aspektid oma igapäevatöös. Ligikaudu kolmveerand (74%) vastanutest tõid peamise demotiveeriva tegurina noorsootöös esile töötasu (joonis 40). Madalat palka kui peamist demotivaatorit märkisid enim noortekeskused Hiiumaal (100%), Põlvamaal (91%) ning Järva- ja Jõgevamaal (mõlemad 86%). Vähest puhkusepäevade arvu, töökorraldust jne märgiti märkimisväärselt vähem.

Joonis 40. Mis demotiveerib noorsootööd tegema? (N = 246)

Noortekeskustelt sooviti ka teada, millal toimus nende keskuses viimane töötajate rahulolu mõõtev küsitlus või uuring (joonis 41). Sellist uuringut pole toimunud 40%-l keskustest. Vastanute 46% märkis, et rahuloluküsitlus on nende keskuses toimunud sel või möödunud aastal. Problemaatiline on, et ligikaudu pooled noortekeskustest ei tea, kas ja kuidas küsitluse tulemusi analüüsitakse. Ligikaudu 15% vastanute märkis, et nemad kasutavad küsitlustulemusi omavahelistes aruteludes või kollektiivises vestlusringis. Umbes kümnendik noortekeskustest vastas, et nemad kasutavad tulemusi arenguvestlusteks ja 7% tõi välja, et tulemusi analüüsitakse valla noorsootööspetsialisti ja noortekeskuse juhataja omavahelises arutelus. Sama palju vastanute märkis, et rahulolu puudutavaid aspekte arutatakse üks ühele toimuvates vestlustes noortekeskuses.

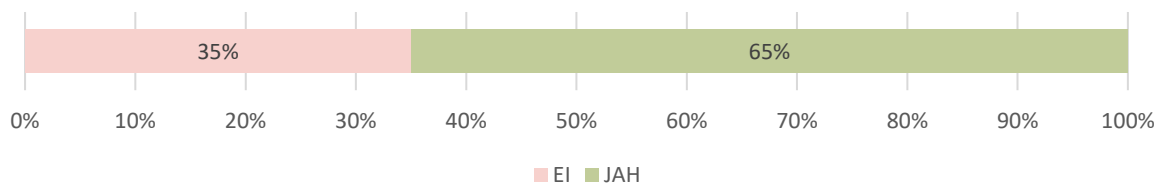

Joonis 41. Viimase rahulolu-uuringu toimumisaeg (N = 246)

Noortekeskustel paluti avatud küsimusena ka teada anda, missuguseid muudatusi on rahulolu-uuringute või -küsitluste tulemusel keskuses tehtud. Taas ei osanud suur osa

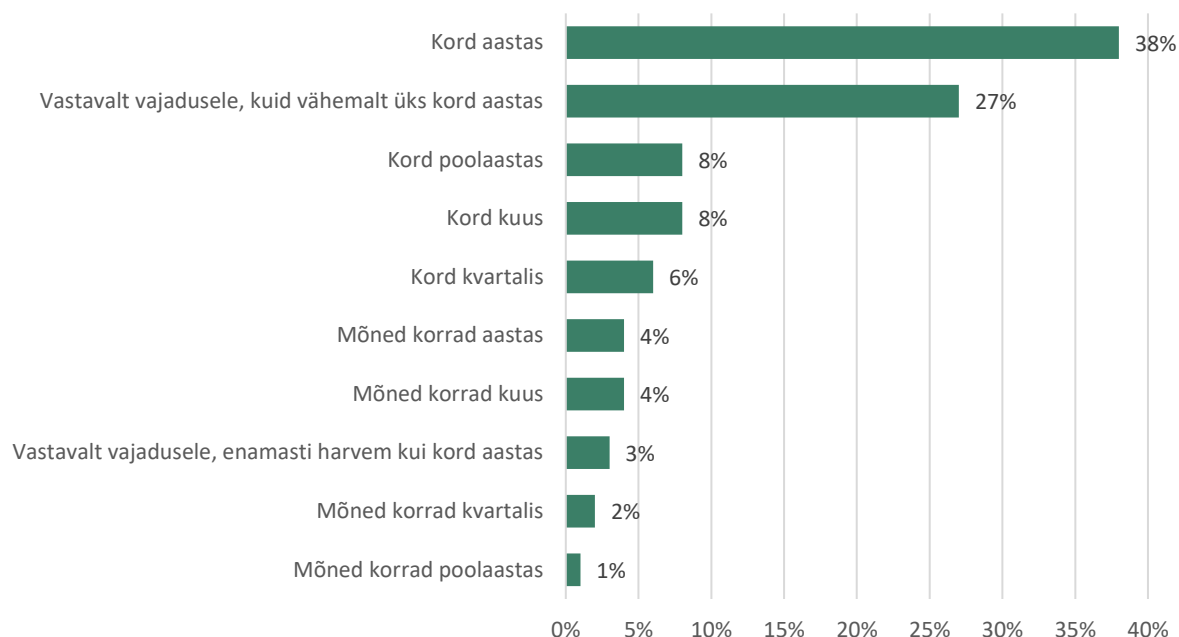
vastanutest (39%) sellele vastata. Vastanutest 15% märkis, et muudatusi on sisse viidud enesearengu ja koolitustel käimise osas ning 11% hinnangul on muudatusi toimunud enim üldisemas töökorralduses. Sama palju vastajaid (11%) märkis aga, et nende arvates ei olegi vaatamata antud tagasisidele muudatusi noortekeskuses tehtud. Ligi kümnendik tõi esile, et nende keskuses on uuringu või küsitluse tulemusel tehtud muudatusi tööaja, palga ja puhkusepäevade osas. Lisaks toodi välja ka muudatuste tegemist kommunikatsioonis, ühisürituste korraldamises ja ruumide korralduses. Mitmed keskused märkisid, et muudatusi tehakse jooksvalt ning seetõttu ei oska nad tuua ka konkreetseid muudatusi esile. Vastused näitavad aga, et rahuloluküsitlused on hea võimalus probleemide esile toomiseks, et neile ka lahendus leida.

Töötajate motivatsiooni hoidmises ja tunnustamises on kriitilise tähtsusega regulaarne tagasiside. Tagasisidestamine võimaldab töötajatel saada osa tunnustusest, mõista oma tugevusi ja arengukohti ning motiveerib neid oma tööd jätkama. Samuti loob see tööandjaga usaldusliku suhtluse, mis võimaldab ühiselt keskenduda töötaja toetamisele ja oskuste arendamisele, mis lõppkokkuvõttes tõstab noorsootöö kvaliteeti. Noortekeskustelt uuriti, kas nende keskuses toimuvad tööandja ja töötaja vahel arenguvestlused ja/või töötaja tulemuslikkuse tagasisidestamine. 65% küsitlusele vastanutest märkis, et nende noortekeskuses toimuvad arenguvestlused (joonis 42). Maakondade võrdluses ilmneb, et enim toimub arenguvestlusi Valga- (100%), Saare- (90%), Viljandi- (73%), Järva- (71%) ja Võrumaa (71%) noortekeskustes. Vähim toimub arenguvestlusi Põlvamaal (64%) ja Lääne-Virumaal, Jõgeva- ning Hiiumaal (u pooled vastanutest vastasid, et nende keskustes arenguvestlusi ei toimu).

Joonis 42. Kas keskuses toimuvad arenguvestlused? (N = 246)

Sealjuures uuriti lähemalt, kui sageli arenguvestlused ja/või töötaja tulemuslikkuse tagasisidestamised noortekeskuses toimuvad. Enim toimub seesuguseid arenguvestlusi keskuses kord aastas (38%; joonis 43). 58% vastanutest märkis, et vestlused toimuvad sagedamini kui kord aastas.

Joonis 43. Arenguvestluste toimumise sagedus (N = 246)

Lisaks paluti keskuste esindajatel märkida, kas nende keskus on tööandja välja töötanud spetsiaalse noorsootöötaja motivatsiooni- ja tunnustamisesüsteemi, mida iga-aastaselt ka rakendatakse. Valdav osa (69%) vastas, et nende keskus ei oma seesugust süsteemi. Veerand vastanutes vastas, et neil on loodud spetsiaalne motivatsiooni- ja tunnustamissüsteem ning 6% märkis oma vastuseks "muu." Selle all toodi näiteks esile, et nende noortekeskuses kehtib maakonnaülene tunnustussüsteem või et kuivõrd tegemist on uue juhiga, siis ta pole jõudnud veel vastava teemaga tegeleda, ehkki on selle seadnud oma prioriteediks.

Samuti sooviti noortekeskustelt teada, kas tööandja tunnustab noorsootöötajaid igal aastal vastava tunnustusürituse raames ja/või preemiaga. Vastustes järeldeb, et paljud noorsootöötajad üle Eesti ei saa tunnustust: vaid 59% vastajatest märkis, et nende keskuse noorsootöötajaid tunnustatakse iga-aastaselt.

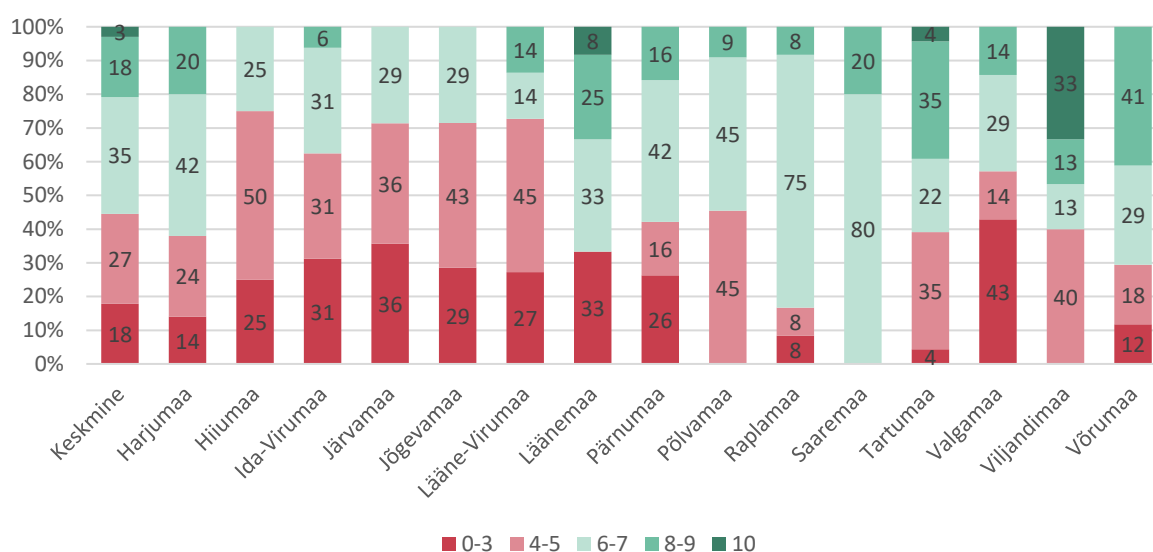
5.5.1 Tunnustamine KOV-i tasandil

Tööandjapoolse tunnustamise kõrval on kriitilise tähtsusega ka KOV-i kui noorsootöö koordineerija tunnustus. Seda enam, et sageli on noortekeskused KOV-i hallata.

KOV-i tasandil tunnustatakse veidi üle poolte keskuste sõnul (60%). Maakondade võrdluses ilmneb, et kõige vähem tunnustavad noorsootöötajaid KOV-id Hiiumaal, Ida-Virumaal ja Põlvamaal, kus vastavalt 75, 69 ja 55% noortekeskustest vastas, et KOV nende noorsootöötajaid ei tunnusta. Avatud vastusena toodi tunnustuse näidetena KOV-i antavat iga-aastaselt "aasta noorsootöötaja" tiitlit, vallavanema vastuvõttu, õpetajate päeva raames toimuvaid üritusi, "Sädeinimeste tunnustamist," linna korraldatava haridustöötajate preemia väljaandmist ning ühisüritusi ja rahalise preemia välja kuulutamist. 57% noortekeskustest märkis, et noorsootöö tunnustamine KOV-i poolt toimub osana teise valdkonna tunnustamisest. Teise valdkonnana tõid enamik vastajatest avatud vastusena esile haridus- ja kultuurivaldkonna. Märgiti aga ka sotsiaalvaldkonda, spordivaldkonda, konkreetsemalt õpetajate päeva ja õpetajate tunnustamisega seotut ning piirkonnas või vallas laiemalt

toimuvat ettevõtte ja tähelepanuväärsete inimeste tunnustamist. Fookusrühmaintervjuud kinnitasid erinevat lähenemist noorsootöötajate tunnustamisele: on keskuseid ja piirkondi, kus sellele on mõeldud, kuid on ka piirkondi, kus noorsootöötajad tunnustusüritustest või nende statuutidest välja unustatakse kuigi muidu võidakse noorsootöö olulisust rõhutada. Välja tuli ka kohatist käega löömist stiilis, et mis ma ikka oma töötajaid tunnustamisele esitan kui niivõrd laia valdkonna või piirkonna peale vaid üks inimene valitakse.

Noortevaldkonna väärtustamise teema lõpetuseks paluti noortekeskustel märkida kümnepallisüsteemis, kui palju nende hinnangul KOV-id noorsootööd tunnustavad. Kõige enam hinnatakse KOV-ide poolset tunnustust noorsootööle hindeg "kuus" (joonis 44). Kui muidu on vastanud erinevate küsimuste puhul pigem optimistlikud olnud, siis tunnustuse puhul hindab KOV-i tööd kaheksaga või kõrgemalt vaid 21% vastanutest. Arvestades, et nii küsitluse tulemused kui ka fookusrühmaintervjuud näitavad tehtava väärtustamise ja koostöö tegemise olulisust, tuleb noorsootöö tunnustamisele senisest enam tähelepanu pöörata.

Joonis 44. Hinnang noorsootöötajate tunnustamisele KOV-i poolt (N = 246)

5.5.2 Tunnustamine maakonna tasandil

KOV-i tasandi tunnustuse puudujääke aitab korvata valdkonna tunnustamine laiemalt, näiteks riigi või maakonna tasandil. Lisaks toetab riigi- ja maakonna tasandil tunnustamine tähelepanu pööramist valdkonnale ning parimate praktikate jagamist.

Noortekeskustel paluti seega teada anda, kas noorsootöötajate tunnustamine toimub ka maakonnas laiemalt. Küsimusele vastasid jaatavalt vaid pooled keskustest. Samuti uuriti, kas maakonnas on noorsootöö tunnustamine iseseisev või osa mõne teise valdkonna tunnustamisest. Vastustest nähtub, et 63% noortekeskuste hinnangul toimub noorsootöötajate tunnustamine iseseisvalt. Sarnaselt KOV-ide tunnustusele toodi, et peamiselt tunnustatakse noorsootöötajaid osana haridus- ja kultuurivaldkonnast. Lõpetuseks paluti noortekeskustel hinnata, mis määral nende arvates noorsootööd väärtustatakse maakonna tasandil kümnepallisüsteemis. Vastustest (joonis 45) ilmneb, et sarnaselt KOV-ide poolsele tunnustamisele hinnatakse ka maakondade tunnustamist enim (22%) hindeg "viis". Seejuures hindab seda "üheksa" ja "kümne" punktiga vaid 5% noortekeskustest. Kõige

kõrgemalt ehk hinnetega 8-10 hindasid maakonnapoolset tunnustust just Võrumaa (53%) ja Saaremaa (40%) noortekeskused.

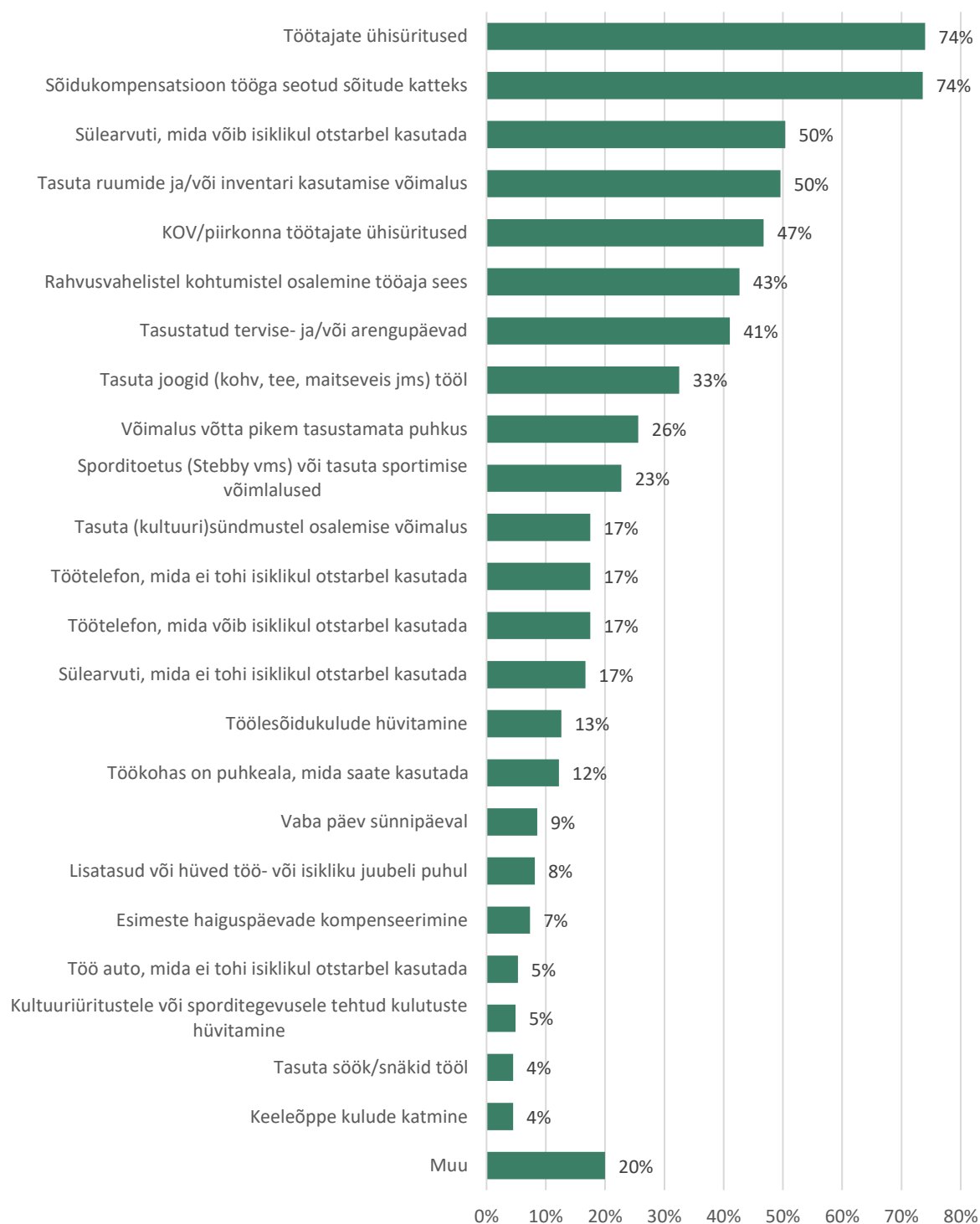
Joonis 45. Hinnang noorsootöötajate tunnustamisele maakondade poolt (N = 246)

Noortekeskuste töötajate motivatsiooni ja tunnustamise analüüsist selgub, et töötajad hindavad motivatsiooniteguritena peamiselt noorte toetamist, enesearenguvõimalusi ja töö mitmekesisust, kuid näevad suuremate takistustena madalat töötasu ja piiratud puhkusepäevi. Kuigi enamik keskusi korraldab arenguveestlusi ja pakub oma töötajatele tagasisidet, ilmneb, et töötajate rahulolu küsitlused ja nende tulemuste põhjal tehtud muudatused pole kõikjal piisavalt süsteemsed. Vastustest nähtus, et KOV-i ja/või maakonna tasandil tunnustakse ligikaudu pooli noorsootöötajaid, kuid enamasti ei peeta noorsootööd eraldi valdkonnaks, mis võib vähendada tunnustamise väärtust töötajate jaoks. Üldiselt hindavad noorsootöötajad KOV-ide ja maakondade poolset tunnustamist pigem keskpäraseks, tuues esile siinkohal üldisema vajaduse tõsta noorsootöö ja noorsootöötajate panuse väärtustamist, et tagada jätkusuutlik ja motiveeritud tööjõud noortekeskustes.

5.6 Lisahüved

Noortekeskuste töötajate väärtustamise tunde ja motivatsioonile omavad positiivset mõju lisahüved. Tööandja pakutavad lisahüved võivad mõjutada ka tööandja juures püsimist ning võivad vähendada madalast palgast tulenevat rahulolematust. Seega uuriti küsitlusega ka noortekeskuste pakutavaid lisahüvesid.

Küsitluses paluti etteantud nimekirjast valida hüved, millele on ligipääs kõigi keskuse töötajatel. Enim toodi vastustena (joonis 46) esile töötajate ühisüritusi, sõidukompensatsiooni tööga seotud sõitude katteks (mõlemat 74%), sülearvuti tagamist tööandja poolt, mida saab ka isiklikuks otstarbeks kasutada, tasuta ruumide või inventari kasutamise võimalust (mõlemat 50%) ning KOV-i või piirkonna töötajate ühisüritusi (47%). Lisaks nimetati tööaja sees rahvusvahelistel kohtumistel osalemist (43%) ja tasustatud tervise- ja arengupäevi (42%). Vähem märgiti tasuta jookide manustamise, nagu kohv ja tee, võimalust tööalal (33%), võimalust võtta pikem tasustamata puhkus (26%) ja taotleda sporditoetust (23%).

Joonis 46. Töötajate hüved (N = 246)

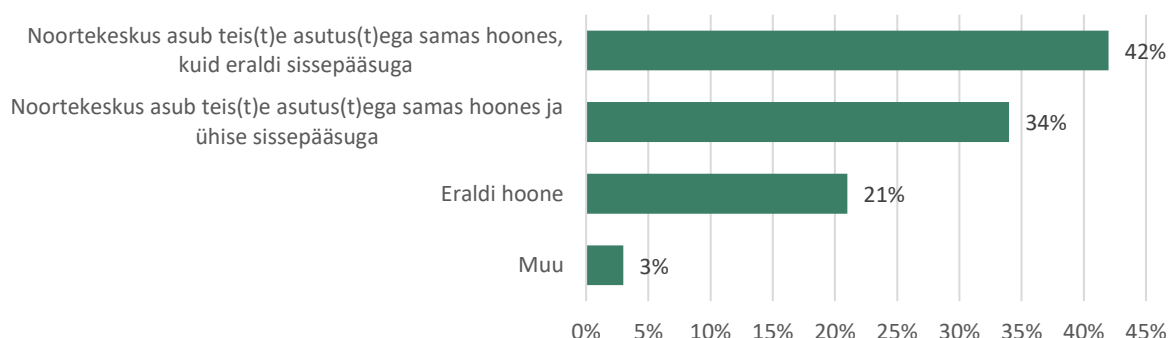
6 NOORTEKESKUSE SISE- JA VÄLITINGIMUSED

Selles peatükis antakse ülevaade noortekeskuste füüsilise sise- ja väliruumi tingimustest ning võimalustest.

6.1 Noortekeskuse asukoht

Noortekeskuse asukoht on oluline, kuivõrd see mõjutab noorte ligipääsu keskusele ja võib määrata külastatavuse ja aktiivsuse taseme. Asukoha turvalisus ja mugav ligipääsetavus avaldavad otsest mõju noorte kaasatusele ja keskuse tõhusale toimimisele.

Noortekeskuste esindajatel paluti küsitluses märkida noortekeskuse asukoht. Suurem osa noortekeskustest (76%) paiknevad teiste asutustega samas hoones (joonis 47). 21% noortekeskustest asub eraldi hoones.

Joonis 47. Noortekeskuste asukoht (N = 246)

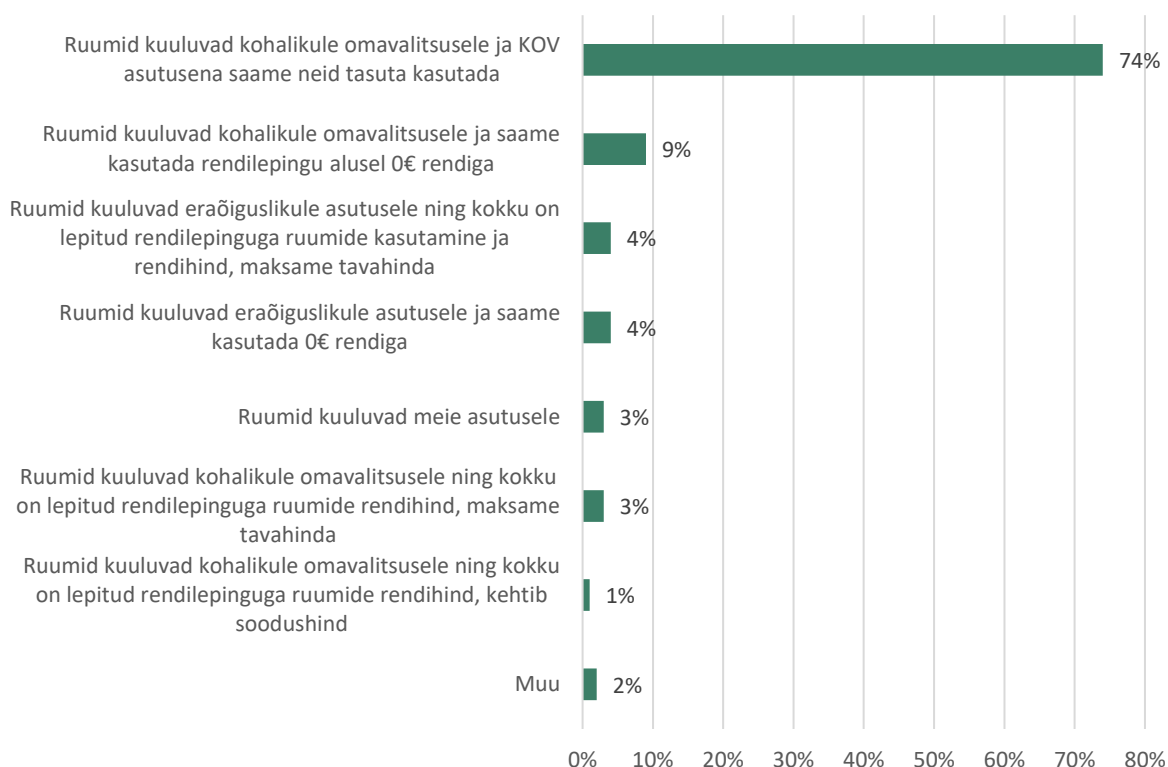
Maakonniti esines noortekeskuste asukohtades mõningaid erisusi. Noortekeskusi, mis jagab teiste asutustega hoonet ja omab seejuures ühist sissepääsu, leidub kõige enam Jõgevamaal (39% kõigist maakonna noortekeskustest). Eraldi sissepääsuga noortekeskusi, mis asuvad teiste asutustega samas hoones, on kõige rohkem Tartu- (39%) ning Hiiu- ja Läänemaal (mõlemas 33%). Eraldiseisvas hoones paikneb aga enim noortekeskusi Võrumaal (26%) ning vähim Saare- ja Pärnumaal (mõlemas 7%).

Lisaks said noortekeskuste esindajad avatud küsimusele vastates märkida, milliste asutustega samas hoones tegutsetakse. Kõige rohkem jagatakse hoonet mõne kogukonnahoone või kultuurimajaga (33%), seejärel raamatukoguga (14%), kooliga (9%), vallavalitsusega (6%) ning spordikeskusega (5%). Samades ruumides tegutsetakse ka lasteaia- või hoiuga (5%), meditsiiniteenuseid pakkuva asutusega (4%) ning mõne huviringiga (4%). See jaotus näitab, et enim noortekeskusi paikneb arvatavasti kogukonna südames, kasutades ära juba olemasolevaid ruume ning luues sünergiat teiste asutustega. See muudab noortekeskustes tehtava ka kättesaadavamaks. Samas, kui noortekeskusel puudub privaatne sissepääs, võib see mõjuda noortele pigem negatiivselt, kuivõrd puudub keskkonnavahetuse positiivne aspekt.¹⁸ Ka Eesti Avatud Noortekeskuse Ühenduse miinimumstandard toob välja,

¹⁸ Käger, et. al (2021). Avatud noorsootöö, huvihariduse ja huvitegevuse võimalused noorte, eelkõige tõrjutusriskis noorte, sotsiaalse kaasatuse suurendamiseks ning vajadused nende võimaluste arendamiseks. Aruanne. <https://www.ibs.ee/wp-content/uploads/2022/01/Lopparuanne-sotsiaalne-kaasatus.pdf>

et kui noortekeskus asub teise asutusega ühes majas, on soovituslik neutraalse sisenemise tagamiseks võimaldada eraldi sissepääs noortekeskusesse.¹⁹

Teiste asutustega samas hoones asuvatelt noortekeskustelt uuriti, millised on ruumide kasutamise tingimused. Vastuste protsentuaalne jaotus on kujutatud joonisel 48. Tulemustest selgub, et 74% noortekeskustest kuuluvad kohalikule omavalitsusele ning KOV asutusena saavad nad ruume tasuta kasutada.

Joonis 48. Ruumide kasutamise tingimused (N = 187)

Maakonnapõhises võrdluses ilmneb, et Järva- ja Valgamaal kuuluvad kõigi küsitletud noortekeskuste ruumid kohalikule omavalitsusele ja KOV asutusena kasutatakse ruume tasuta. Samamoodi vastasid ka 89% Põlva- ning 82% Ida-Virumaa ja Viljandimaa noortekeskustest. Enim makstakse aga üüri eest tavahinda Hiiumaal (33%) ja Harjumaal (20%). Kõige rohkem on noortekeskustele endale kuuluvaid ruume Tartumaal (11%).

Noortekeskuse asukoha puhul on oluline aspekt, et keskus asuks liiklusohutus paigas, kuhu oleks töötajaskonnal ja noortel turvaline minna ja lahkuda. Noortekeskustel paluti vastata, kas nende hinnangul asub noortekeskus liiklusohutus piirkonnas. Liiklusohutu piirkonna all peetakse seejuures silmas, et noortel oleks võimalik ohutult ja iseseisvalt keskusesse tulla ning et noortekeskus ei asuks põhimaanteed või tiheda liiklusega sõiduteede vahetus läheduses.

¹⁹ Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus. 2020. Noortekeskuste miinimumstandard. <https://ank.ee/wp-content/uploads/2021/01/Noortekeskuste-miinimumstandard.pdf>

Tulemustest ilmneb, et 68% noortekeskuste hinnangul asub nende keskus turvalises piirkonnas, samaaegselt kui 29% arvates paiknetakse liiklusohutlikus paigas. 6% märkis oma vastuseks „muu.“ Selle vastuse all tõi üks noortekeskuse esindaja näiteks välja: „Koolist tulles on turvaline, kuid kojumine võib nõuda suure maantee ületamist.“ Teine aga märkis: „Noortekeskuse ees asub küll tee, aga mänguväljak on siiski piiratud turvapiiretega.“ Lisaks rõhutas mitu noortekeskust, et puudust tuntakse keskuse vahetus läheduses asuvatest ülekäiguradadest. Seega tuleks senisest rohkem tähelepanu pöörata noortekeskuste ümbruses liiklusohutuse tagamisele. Enim peavad enda asukohta liiklusohutuks Põlva- (83%), Lääne- (75%) ja Hiiumaa (75%) noortekeskused. Kõige liiklusohutlikumas piirkonnas paiknevad tunnetuslikult Ida-Viru- (59%), Võru- (47%) ja Valgamaa (43%) noortekeskused.

Kokkuvõtvalt võib nentida, et noortekeskuse asukoht on oluline, kuna see mõjutab noorte ligipääsu keskusele, külastatavust ja aktiivsust ning määrab tihti, kui hästi saavad keskuse tegevustest osa võtta erinevad noored. Fookusrühma intervjuudes toodi mitmeid näiteid, kus hea strateegiline asukoht ajendab noori keskusest läbi astuma. Toodi ka näiteid, kus noortekeskuse läheduses paikneva kooli sulgemise korral kaovad noortekeskusest paljud noored kuna see ei jää enam tee peale, selle külastus eeldaks eraldi planeerimist ja sinna ei pruugi kooli sulgemise järgselt ka head ühistranspordiühendust olla. Asukohast rääkides on oluline pöörata tähelepanu ka keskuse ümbruse liiklusohutusele. Eriti juhul kui noorsootöötajad töötavad üksinda, võib asukoht mõjutada väljaspool noortekeskust tehtavat.

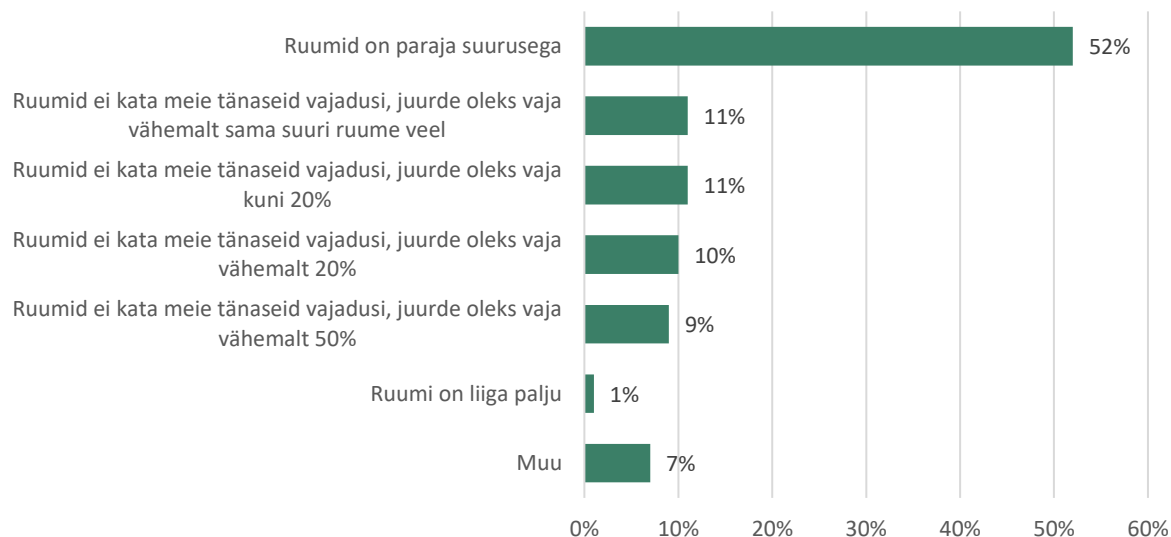
6.2 Ruumide ülevaade

Ülevaade noortekeskuste ruumidest on oluline, et hinnata, kas olemasolevad ruumid vastavad noorte tegevusvajadustele, võimaldavad mitmekesisel noorsootööl ja tagavad turvalise ning toetava keskkonna noortele ja töötajatele.

Noortekeskustelt uuriti kasutatava siseala suurust ruutmeetrites. Vastustest ilmneb, et enim noortekeskusi (41%) tegutseb 101–500 ruutmeetrisel pinnal. Ehkki noortekeskuste miinimumstandardis on välja toodud, et keskustel on soovituslik tagada noorsootöötegevuseks füüsilist ruumi vähemalt 50 m² või 4 m² noore kohta, tegutseb koguni 14% noortekeskustes alla 50 m² pinnal.²⁰ Veerand vastanutest märkis, et nende siseala suurus on 51–100 ruutmeetrit ning 14% noortekeskustest tegutsevad üle 1000 ruutmeetrisel pinnal. 6% vastanutest teatas oma noortekeskuse siseala suuruseks 501–1000 ruutmeetrit.

Noortekeskuste esindajatelt küsiti ka nende rahulolu kohta siseala suurusega (joonis 49). Ligikaudu pooled vastanutest (52%) leidsid, et nende ruumid on paraja suurusega. 30% märkis, et neil oleks vaja ruumi juurde vähemalt 20% ulatuses praegusest siseala suurusest. Maakonna võrdluses ilmneb, et kõige rohkem ollakse oma noortekeskuste ruumide suurusega rahul Jõgeva-, Tartu-, Saare- ja Viljandimaal, kus 53–56% maakonna noortekeskustest märkis, et ruumid on paraja suurusega. Kõige rohkem noortekeskusi tunneb rahulolematust ruumide suuruse osas Valgamaal. Sealsetest noortekeskustest 42% leidis koguni, et praeguses suuruses noortekeskus ei täida nende vajadusi. Rahulolematust väljendasid keskmisest enam ka 34% Harjumaa ja 33% Hiiumaa noortekeskustest.

²⁰ Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus. 2020. Noortekeskuste miinimumstandard. <https://ank.ee/wp-content/uploads/2021/01/Noortekeskuste-miinimumstandard.pdf>

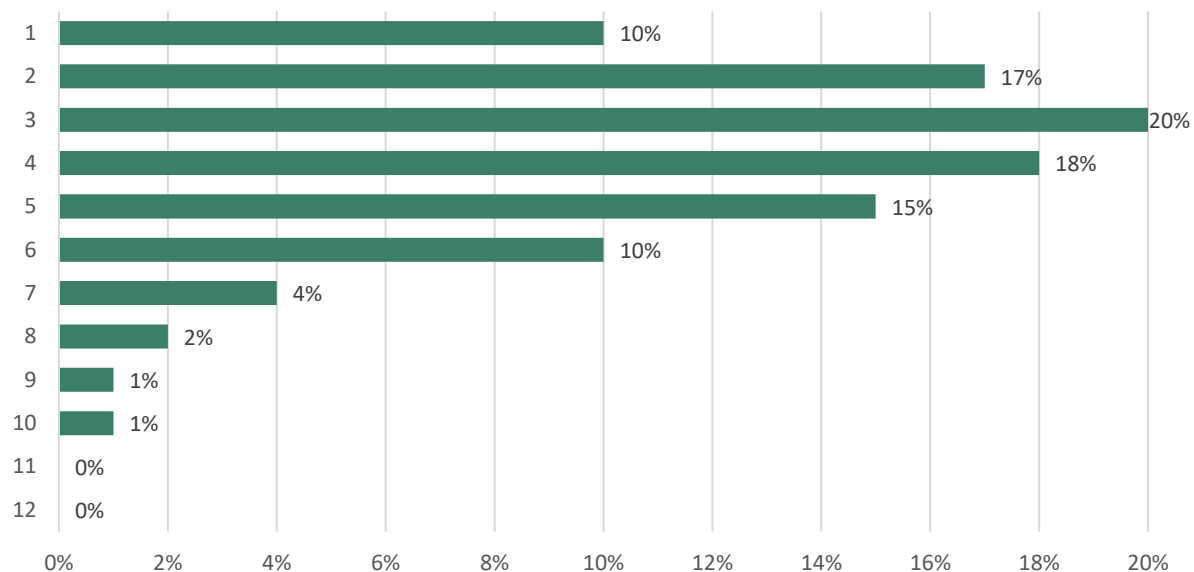

Joonis 49. Rahulolu noortekeskuse siseala suurusega (N = 246)

Noortekeskused kätkevad endas tihti mitmeotstarbelisi tegevusruume, mille rentimise vastu võidakse huvi tunda mõne huviringi või sündmuse korraldamiseks. Sellest tingituna küsiti noortekeskustelt, kas nad rendivad oma ruume statsionaarselt teistele organisatsioonidele. Enamik küsitluses osalenud noortekeskustest (81%) seda ei tee. Kui aga täpsustati küsimust, uurides, kas noortekeskus rendib oma ruume muudeks sündmusteks, näiteks bändiproovi tegemiseks või sünnipäevade korraldamiseks, selgub, et 66% noortekeskustest on sellisteks puhkudest renditeenust pakkunud.

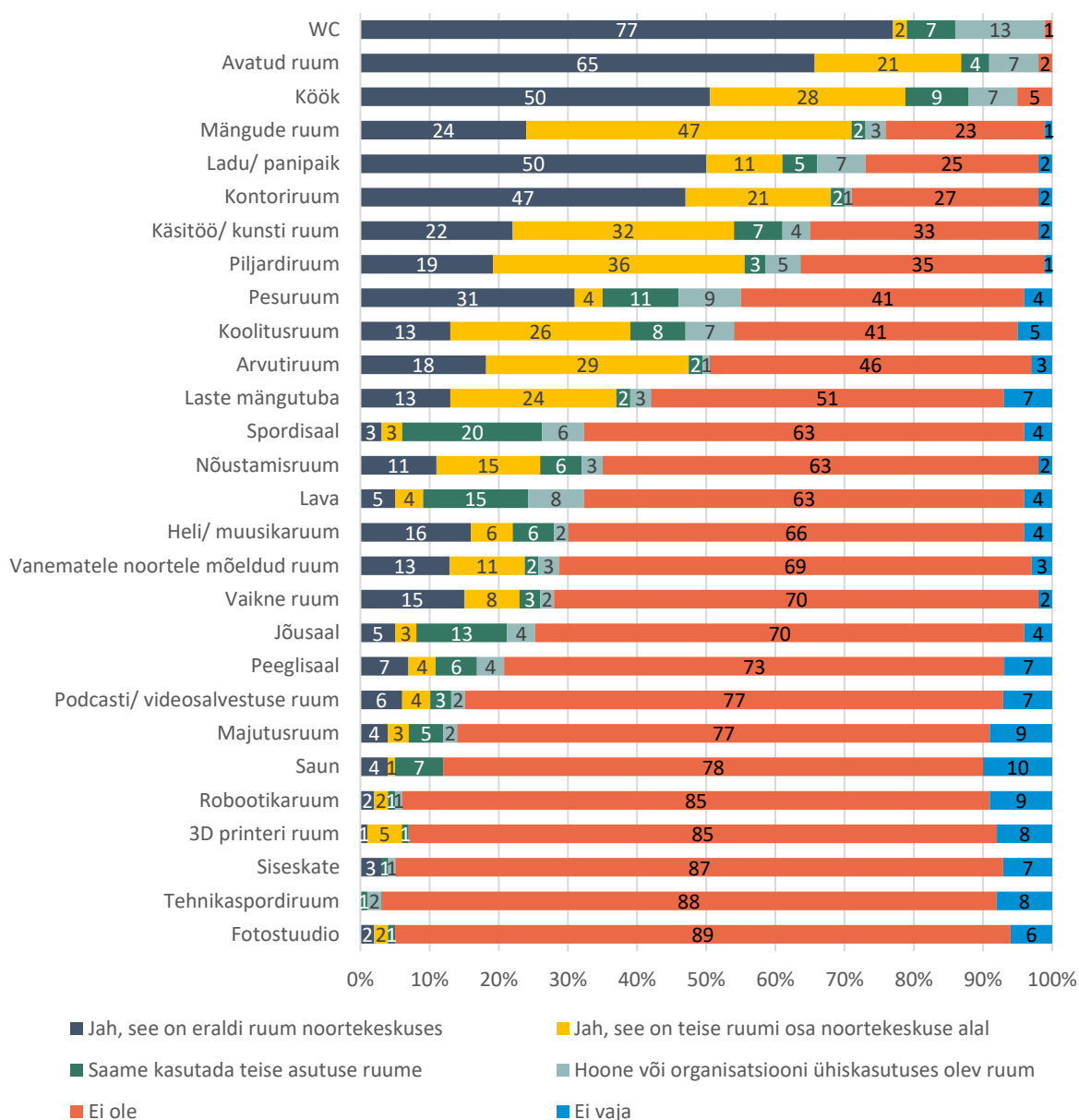
Samuti küsiti noortekeskuste esindajatelt, kas nad ise rendivad oma tegevuste elluviimiseks ruume teistelt organisatsioonidelt. Vastustest selgub, et rohkem kui pooled (66%) seda teevad. Küsides, missuguseid ruume noortekeskused täpsemalt rendivad, saadi väga erinevaid vastuseid. Ligikaudu veerand vastanutest jättis küsimusele vastamata või märkis, et "ei oska vastata." Tulemustest selgub aga, et enim renditakse enda tegevusteks spordisaali ja kultuurikeskuse ruume. Lisaks toodi vastustes välja, et renditakse tervet noortekeskust ja klassiruumi, vabaajakeskust, keraamikatuba, piljardisaali, majutusruume, ujulat, kinossaali ja mängutuba. Üks noortekeskus rendib ka siseskeitparki. Asjaolu, et rohkem kui pooled noortekeskustest rendivad oma tegevusteks ruume teistelt organisatsioonidelt, võib viidata ülal ilmnenu ruumipuudusele. Samas ei ole alati mõistlik noortekeskustel isiklikku ruumi omada, eriti kui külastatavus on episoodiline või pigem väike või renditav ruum on väga spetsiifiline.

Et saada parem ülevaade noortekeskuste ruumikasutusest, küsiti noortekeskuste esindajatelt, kui mitut ruumi kasutavad nad oma igapäevatoös. Vastustest nähtub, et enamike (90%) noortekeskuste ruumide hulk jääb vahemikku üks kuni kuus (joonis 50). Seega on noortekeskused üle Eesti väga erinevate ruumide hulgaga. Kuivõrd noortekeskuste ruumide suurus noortekeskuste lõikes varieerub, on keeruline siinkohal väita, et rohkem ruume tähendaks ka suuremat siseala. Fookusrühmaintervjuude kohaselt võib ruumide arvu kõrval olla olulisem ka see, kuivõrd need võimaldavad erinevaid sopppe eritegevuste ja sihtrühmade jaoks luua.

Joonis 50. Kasutatavate ruumide hulk noortekeskuses (N = 246)

Noortekeskustelt sooviti ühtlasi teada saada, kui palju ja milliseid ruume saab noortekeskus tegevuste elluviimisel igapäevaselt tasuta kasutada. Selleks anti noortekeskuste esindajatele nimekiri võimalikest ruumidest ja paluti märkida, millised neist ruumidest või ruumi osadest on kasutuses. Seejuures paluti märkida, kas tegemist on (1) eraldi ruumiga või (2) ruumi osaga noortekeskuse alal, (3) ruumiga, mis on ühiskasutuses hoone või mõne muu organisatsiooniga, (4) ruumiga, mis kuulub teisele asutusele või (5) ruum puudub täielikult. Lisaks sai märkida vajaduste kaardistamiseks vastusevariandina, et konkreetset ruumi „ei vajata.“ Tulemused on esitatud joonisel 51. Vastustest selgub, et ootuspäraselt toodi enim välja tualettruumi (WC), mis on 77%-l küsitletud noortekeskustest kasutusel eraldi ruumina. Ülejäänud noortekeskustel asub tualett hoones väljaspool noortekeskuse siseala (13%), kasutatakse mõne teise asutuse tualetti (7%) või see on mõne teise ruumi osa noortekeskuse alal (2%). Sageduselt teise ruumina on esindatud avatud ruum, mida 65% noortekeskustest kasutab eraldi ruumina. Avatud ruum on 21%-l keskustest kasutusel mõne muu ruumi osana. Avatud ruum on noortekeskuses keskse tähtsusega ruum, kuna see pakub noortele vaba ja turvalist keskkonda, kus nad saavad osaleda tegevustes omas tempos ja suhelda eakaaslastega. Lisaks töid pooled noortekeskustest (50%) välja eraldi kasutusel oleva ruumina köögi ja panipaiga/lao. Seejuures vaid 5%-l noortekeskustest üle Eesti puudub ligipääs köögile, samas kui veerand vastanutest märkis, et neil puudub panipaik.

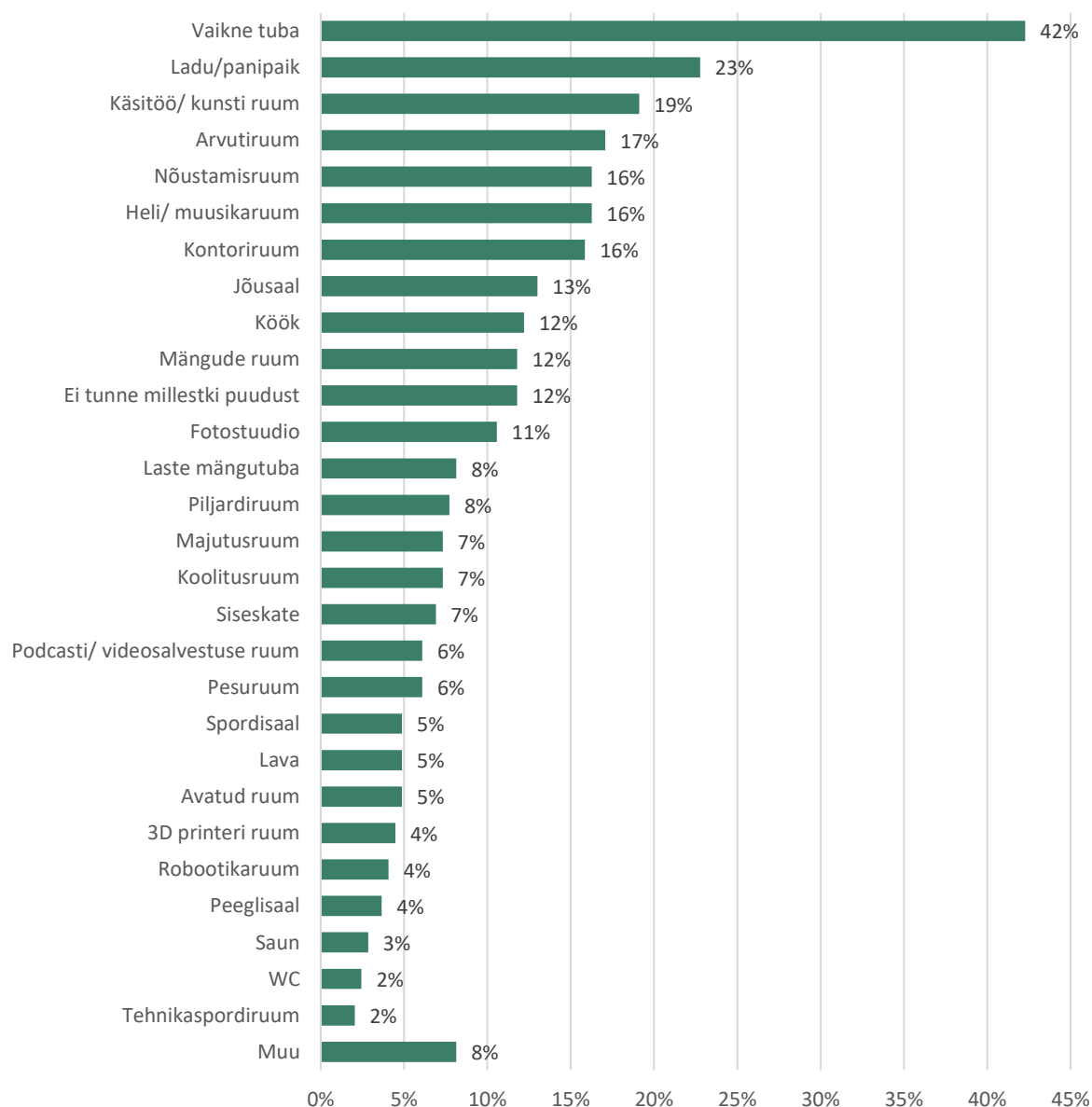
Joonis 51. Ruumid, mis on noortekeskuses igapäevaseks kasutamiseks tasuta olemas (N = 246)

Kontoriruumi olemasolu noortekeskuses on vajalik, et noorsootöötajad saaksid efektiivselt tegeleda administratiivtöö, tegevuste planeerimise ja dokumentatsiooniga, tagades seeläbi keskuse sujuva toimimise. Vastustest nähtub, et 68%-l noortekeskustest on kontoriruum eraldi ruumina (47%) või mõne teise ruumi osana (21%) olemas. Seejuures puudub ligipääs kontoriruumile umbes veerandil (27%) noortekeskustest.

Tulemustest järeldeb, et ligikaudu pooltel noortekeskustel on eraldi ruumi või ruumi osana olemas: mängudeks ettenähtud ruum (71%), käsitöö- või kunstiruum (54%), piljardiruum (55%) ja arvutiruum (47%). See-eest selgub vastustest, et enamikel noortekeskustest puudub tasuta ligipääs fotostuudiole (89%), tehnikaspordiruumile (88%), siseskeitmise võimalusele (87%), 3D-printeri ruumile (85%), robootikaruumile (85%) ja saunale (78%). Puuduolevatest ruumidest peeti kõige „ebavajalikumaks“ sauna ning robootika -ja majutusruume. Mitte ükski noortekeskus ei seadnud kahtluse alla WC, köögi ja avatud ruumi vajalikkust keskuses.

Samuti uuriti noortekeskustelt avatud küsimusena, kas on mõni muu ruum, mis etteantud nimekirjas pole esindatud, kuid mida igapäevaselt kasutatakse. Üle poole küsitletutel (56%) polnud ühtki sellist ruumi lisada. Üksikute vastustena toodi aga välja õmblemisruum, garderoob, koridorid, juuksuri töötuba, kaminaruum, koristusruum ja raamatukogu/raamatutuba.

Peale selle küsiti keskuste esindajatelt, millistest ruumidest tuntakse oma igapäevatoos puudust. Et võimalik oli märkida kuni viis ruumi, nimetas enamik noortekeskusi rohkem kui ühe ruumi. Enim toodi välja vaikset tuba (42%; joonis 52), millest võib järeldada, et noortel ja noorsootöötajatel on vajadus rahuliku ja eraldatud ruumi järele, kus nad saaksid keskenduda individuaalsetele tegevustele, õppimisele või lihtsalt vaiksele ajaveetmisele. Ühtlasi viitab see vajadusele pakkuda vaimset ja emotsionaalset heaolu toetavat keskkonda. Ka fookusrühmaintervjuudes toodi välja ruumsoppide või eraldiseisvate ruumide olemasolu, et eritüübilisi tegevusi teha ja vajadusel rahulikumalt olla. Olulisena tuli välja ka ladu/panipaik (23%), käsitöö/kunstiruum (19%) ja arvutiruum (17%).

Joonis 52. Ruumid, mille puudumisest tuntakse noortekeskuses puudust (N = 246)

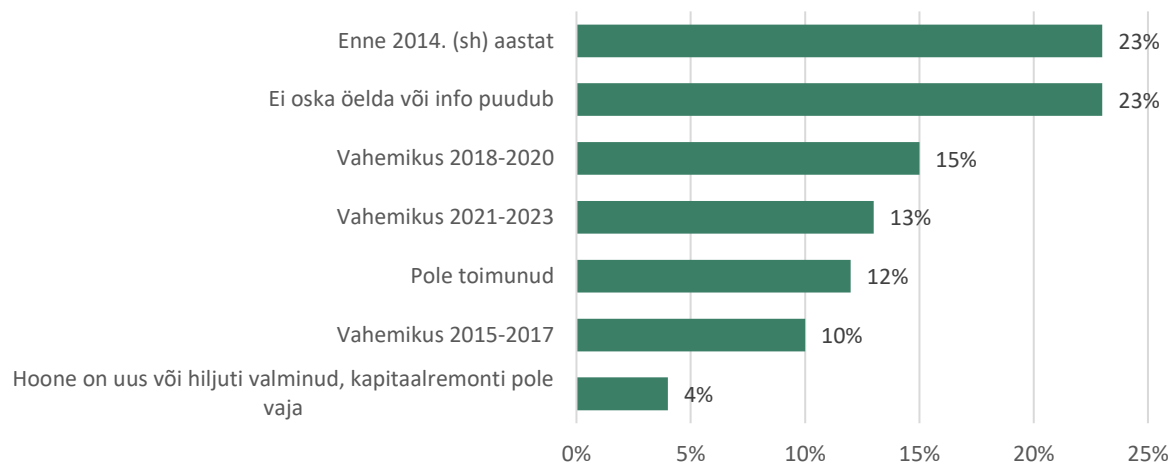
Noortekeskuste sisealade suurus ja kasutus võimaldavad hinnata noortekeskuste võimekust pakkuda noortele mitmekesiseid tegevusi. Ruumide suuruseid ja kasutusotstarbeid arvestades on noortekeskuste võimalused väga erinevad. Sõltumata ruumi suurusest leiab enamus keskuseid, et ruumi võiks veelgi enam olla viidates ruumide avardumisega tekkivatele täiendavatele võimalustele. Tähelepanuväärne on ka asjaolu, et suur osa noortekeskustest rendib ruume teistelt organisatsioonidelt samas kui osad saavad kogu oma eelarve noortele suunata ega pea rendikuludega arvestama.

6.3 Ruumide seisukord

Ülevaade noortekeskuste ruumide seisukorrast on oluline, et kindlaks teha, kas ruumid on turvalised, funktsionaalsed ja kaasaegsed, tagades sellega noorte heaolu ning võimaldades pakkuda kvaliteetset ja mitmekesist noorsootööd.

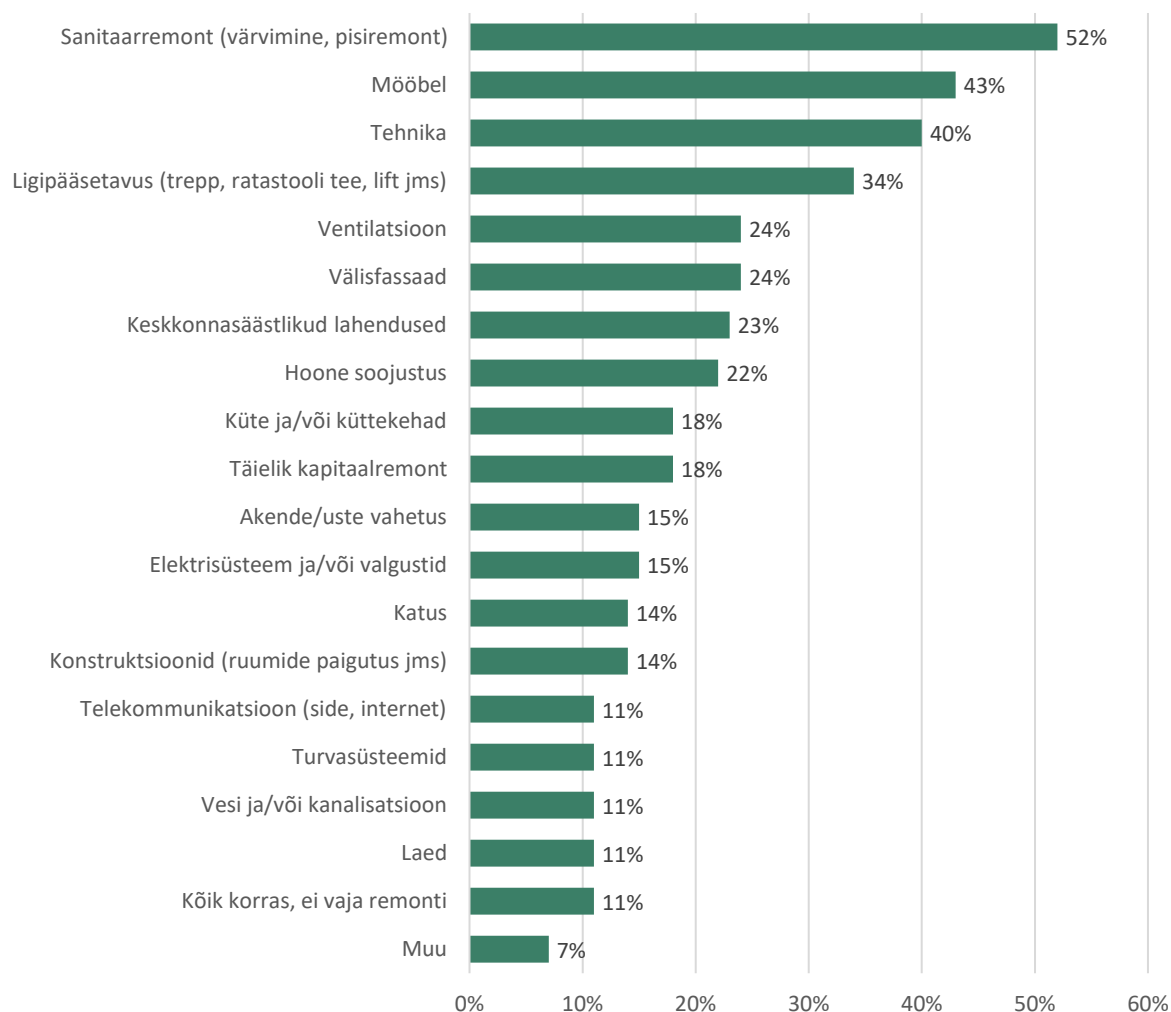
Noortekeskustelt küsiti, milline on nende hinnangul olemasolevate ruumide seisukord. Tulemustest avaldub, et 38% noortekeskustest on ruumide seisukorraga rahul. Seevastu 34% küsitluteest märkis, et noortekeskuses vajavad mõned ruumid remonti ja 18% hinnangul koguni kapitaalremonti. Üksnes kümne protsendi vastanute arvates on ruumid heas seisukorras ja ei vaja uuendust ega parandamist. Maakondade võrdluses nähtub, et enim on noortekeskuse üldise seisukorraga rohkem rahul Saaremaa (60%), Pärnumaa (58%), Põlvamaa (55%), Jõgevamaa (43%), Läänemaa (42%) ja Harjumaa (42%) noortekeskused. See-eest vastas 35% Võrumaa ja 31% Ida-Virumaa noortekeskustest, et nende ruumid vajavad kapitaalremonti. Märkimisväärne on siinkohal, et ükski Saare- ega Pärnumaa noortekeskus ei toonud esile, et nende noortekeskus vajaks põhjalikumat remonti. Seega on noortekeskused üle Eesti küllaltki erinevas seisukorras, kusjuures fookusrühmintervjuude kohaselt võivad ka ühes piirkonnas või ühe omavalitsuse sees erisused väga suured olla. Näiteks võib üks noortekeskus asuda vanas kirikuhoones, kus tuul puhub läbi ja rotid jooksevad ringi. Sama piirkonna kaugem noortekeskus võib aga olla uues kaasaegses hoones.

Et saada täpsem ülevaade noortekeskuste remondivajadusest, uuriti, millal toimus keskuses viimane kapitaalremont (joonis 53). Vastustest nähtub, et 36% noortekeskustest on läbinud viimase kapitaalremondi enam kui kümme aastat tagasi kui üldse. Ligi veerand vastajaid ei osanud aga kapitaalremondi viimast toimumisaega öelda. Põhjusena toodi mitmes kohas välja, et kapitaalremondi kohta puudub info, kuivõrd vastaja on uus töötaja, kelle ametiajal pole remonti tehtud. Vastustest selgub, et paljud noortekeskuste esindajad on kapitaalremondi hulka arvestanud ka väiksemad muudatused ja pisiremondi, mistõttu on keeruline saada antud vastustest täpset ülevaadet kapitaalremondi toimumisajast. Ruumide kasutustihedust arvestades on aga loomulik, et ruumid vajavad tihedamalt pisiremontide tegemist kui tavapäraselt harjunud ollakse.

Joonis 53. Viimase kapitaalremondi toimumise aeg (N = 246)

Lisaks küsiti noortekeskustelt, millist investeeringut nende hinnangul keskuse ruumid ja hoone vajavad. Vastustest ilmneb, et nõnda kuis keskuste seisukord, on ka loetletud vajadused väga erinevad (joonis 54). Ligikaudu pooled (52%) keskustest märkisid, et kõige rohkem oleks vaja sanitaarremonti. Samuti leiti, et väljavahetamist vajavad mööbel (43%) ja tehnika (40%).

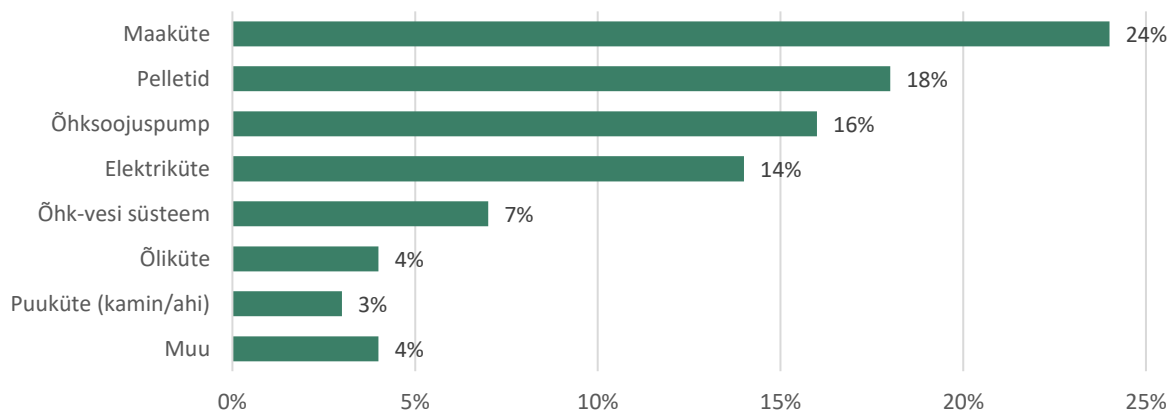
Joonis 54. Millist investeeringut vajab hoone/ruumid? (N = 246)

Andmeanalüüsis vaadati ka seda, kuidas erinevad investeerimisvajadused mõjutavad vastajate hinnangul noorsootöö kättesaadavust. Noorsootöö kättesaadavust mõõdeti skaalal 0–10, seega seda sai kasutada pideva sõltuva muutujana lineaarse regressiooni mudelis. Sõltumatuteks muutujateks olid mudelis levinumad vajadused. Mudeli tulemustest selgus, et erinevad investeerimisvajadused ei mõjuta oluliselt noorsootöö kättesaadavust. Kõige lähemal statistilise olulisuse piirile oli variandi “kõik on korras, ei vaja remonti” mõju kättesaadavusele ($p = 0,054$). Samas ei olnud võimalik mõju suur: kui vastajad valisid, et neil on kõik korras, olid nende hinnangud kättesaadavusele 0,72 punkti kõrgemad. Kümne palli skaalal on see aga võrdlemisi väike erinevus. Lisaks vaadeldi, kas remondivajadused võivad mõjutada noortekeskuste külastatavust. Eeldatud seost, kus rohkem külastajaid on siis, kui ruumid on heas korras, ei ilmnunud. Huvitaval kombel oli statistiliselt oluline seos olemas noorte külastatavuse ja sanitaarremondi vajadusega: mida rohkem külastajaid, seda suurema tõenäosusega oli keskusel vaja sanitaarremonti. Sellest võib järeldada, et noortekeskuse külastatavus mõjutab otseselt ruumide ja infrastruktuuri kulumist ning vajadust regulaarse hoolduse või sanitaarremondi järele. Suurema külastajate arvuga keskused puutuvad kokku intensiivsema kasutusega, mis tõstab ruumide amortisatsiooni kiirust. See võib omakorda viidata, et populaarsetele keskustele tuleks eraldada suuremaid ressursse, et tagada ruumide korrahoid ning pakkuda jätkuvalt kvaliteetset ja meeldivat keskkonda noortele.

Noortekeskustel paluti avatud vastusena selgitada ka investeringute vajadust. Näiteks tõi üks noortekeskus esile seoses ligipääsetavusse investeerimise vajadusega: „Noortekeskus pole kättesaadav füüsilise puudega noorele, sest noortekeskusesse viib järsk trepp. Põrandad on vajunud (eriti piljardilaua all). Ruumide paigutus vajab ümbersättimist, juurde on vaja avatud ruumi, et vältida sopilisust.” Lisaks põhjendati ruumide korrastamise vajadust järgmiselt: „Suur mängusaal vajab renoveerimist, sest ruumi seinad on kaetud struktuurse krohviga, mis ei sobi ruumi, kus veedavad aktiivselt aega noored (vigastuse oht). Tegemist on suure pimedaga ruumiga, kus valgustingimused ei vasta nõuetele. (..)“

Keskuse ruumide seisukorraga seonduvalt uuriti ühtlasi, kas noortekeskusel on kaugküte või oma küttesüsteem ja missugust küttesüsteemi kasutatakse. See on oluline, sest küttesüsteem mõjutab otseselt keskuse kulutusi, energiatõhusust ja mugavust, mis omakorda mõjutab noorte heaolu ja keskuse jätkusuutlikkust. Tõhus küttesüsteem võib aidata vähendada energiakulusid, keskkonnamõju ja ootamatuid lisakulutusi. Vastustest nähtub, et 62%-l noortekeskustest on kaugküte ning 38% kasutab oma küttesüsteemi. Maakondade võrdluses ilmneb, et kõige enam kasutavad kaugkütet Pärnu- (89%), Järva- (79%) ja Harjumaa (70%) noortekeskused. Oma küttesüsteem on enim kasutusel noortekeskustes Hiiu- (75%), Võru- (65%), Jõgeva- ja Valgamaal (mõlemas 57%).

Tulemustest (joonis 55) ilmneb, et noortekeskustes kasutatakse erinevaid küttesüsteeme. Enim on kasutusel maaküte (24%), pelletid (18%) ja õhksoojuspump (16%). Maaküte on seejuures enim kasutusel Hiiumaal, kus seda kasutab 67% noortekeskustest ja Jõgevamaal, kus maakütet kasutavad peamise küttesüsteemina pooled maakonna noortekeskustest. Puukütet kasutatakse enim Läänemaal, kus ahju ja/või kaminaga köetakse 25% noortekeskustest. Elektriküte on populaarseim küttesüsteem Pärnumaal, kus seda kasutab 50% maakonna noortekeskustest.

Joonis 55. Küttesüsteem noortekeskuses (N = 246)

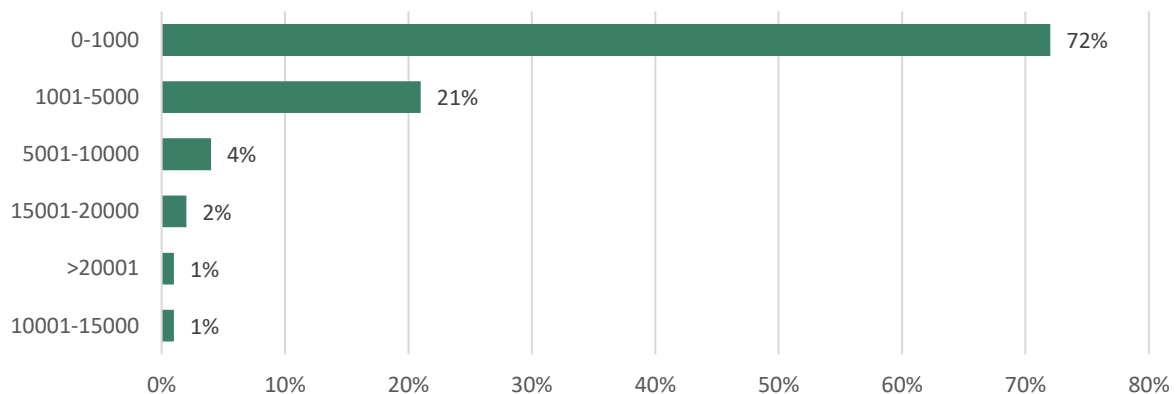
Eelnevast nähtub, et noortekeskused on väga erinevas seisukorras ja väga erineva mugavusega kasutatavuse osas. Samas näitasid intervjuueeritute sõnul vaatlused, et noorsootöötajad on sitked ja leplikud ning leiavad olemasolevate tingimuste piires võimalused noortega tegelemiseks.

6.4 Noortekeskuse õueala

Lisaks sisetegevustele võivad noortekeskused viia tegevusi läbi ka väljas. Küsitlusega sooviti kaardistada ka vastavate võimaluste olemasolu, turvalisust, ligipääsetavust ja sobilikkust mitmekesiste tegevuste läbiviimiseks.

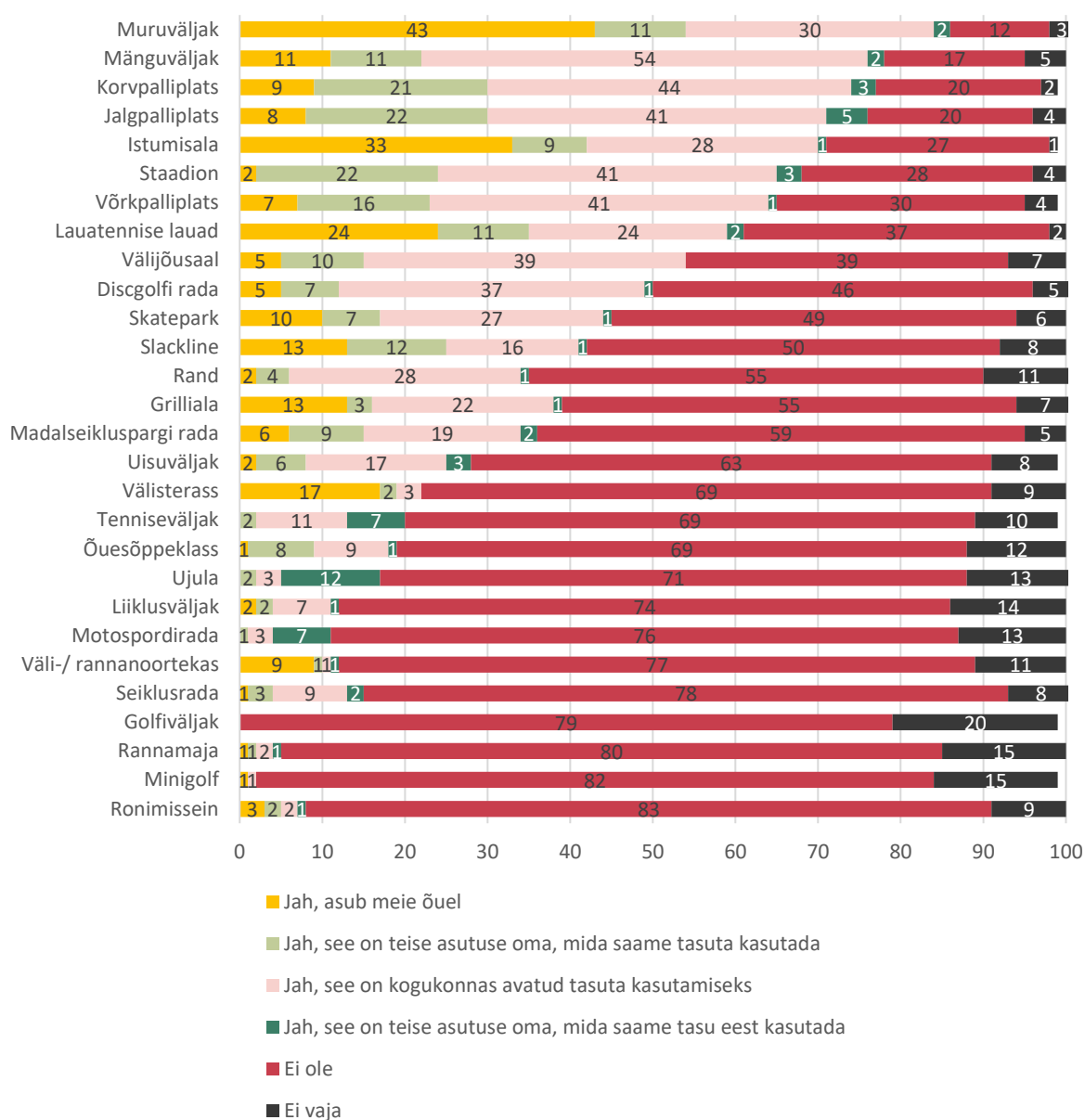
Noortekeskuste esindajatelt uuriti, kas keskusel on õueala. Õueala puhul peetakse seejuures silmas hoone ümber või läheduses asuvat ala, mis kuulub noortekeskusele ja/või mida noortekeskus saab igal ajal tasuta kasutada. Küsitletud noortekeskustest 66% omab õueala. Kõige enam on õueala Rapla- (83%), Pärnu- (79%) ja Jõgevamaa (79%) noortekeskustel. See-eest puudub ligipääs õuealale ligikaudu pooltel Valga- (57%), Võru- (47%) ja Põlvamaa (45%) keskustel. Harjumaal omab õueala 58% küsitletud noortekeskustest. Tulemuste analüüsimisel tuleb aga silmas pidada, et kõik noortekeskused ei tarvitse terminit „õueala“ üheselt mõista. Seetõttu ei pruugi kõik küsitletud keskused nimetada „õuealaks“ enda hoone läheduses paiknevat ala, kus viiakse läbi välitegevusi. Ka ei pruugi õueala puudus tähendada, et õues tegevusi ei tehtaks.

Õueala olemasolu korral paluti noortekeskuste esindajatel märkida ka selle ala suurus, mis kuulub noortekeskusele ja/või mida noortekeskus saab igal ajal kasutada. Tulemustest (joonis 56) ilmneb, et suurel osal (72%) noortekeskustest on ligipääs õuealale, mille suurus on kuni 1000 ruutmeetrit.

Joonis 56. Õueala suurus ruutmeetrites (N = 163)

Noortekeskustelt uuriti ühtlasi tasuta ligipääsuga õueala võimaluste kohta. Selleks anti keskuste esindajatele nimekiri võimalikest õueala tegevuspaikadest ja paluti valida olemasolevate vastusevariantide vahel. Vastustest nähtub, et noortekeskuste õuealad kätkevad endas erinevaid võimalusi (joonis 57). Kõige rohkem vastati, et keskuse õuel asub muruväljak (43%) ja istumisala (33%). Umbes pooled vastanutest ütlesid, et saavad tasuta kasutada teise asutuse mänguväljakut (54%), staadionit (41%) või võrkpalliplatsi (41%). Tasulisi õueala võimalusi, mida noortekeskused kasutada saaksid, toodi märksa vähem esile. Näiteks nimetati selliste õueala võimalustena ujulat (12%), tenniseväljakut (7%) ja motosportirada (7%). Üldjuhul puudub noortekeskustel ligipääs ronimisseinale (83%), minigolfile (82%) ja rannamajale (80%), kuid nende olemasolu ei peeta ka hädavajalikuks. See-eest peetakse oluliseks istumisala olemasolu õuealal ja see puudub koguni 27%-l noortekeskustest. Lisaks tuntakse puudust lauatenнисe laudadest: neid pole 37%-l noortekeskustest. Seega näitavad küsitluse tulemused, et noortekeskustel on sageli olemas ligipääs põhivajadusi katvatele ja mitmekesisitele õueala võimalustele, kuid siiski ilmnevad olulised puudujäägid spetsiifilisemate ja mitmekesisemate tegevuste pakkumisel. Ehkki enamikes keskustes on olemas sellised olulised elemendid õuealal nagu istumisala ja muruväljak, ei ole neid kõigil, kuigi noortekeskused omistavad neile suurt tähtsust. Istumisala on oluline, kuna see pakub noortele võimaluse suhelda ja puhata ning kaasata tegevustesse ka noori, kellel ei ole soovi või võimalust füüsilistes tegevustes osaleda. Lisaks võib istumisala olemasolu toetada sotsiaalsete sidemete tekkimist ja noorte kaasamist, pakkudes turvalist ja pingevaba keskkonda suhtlemiseks.

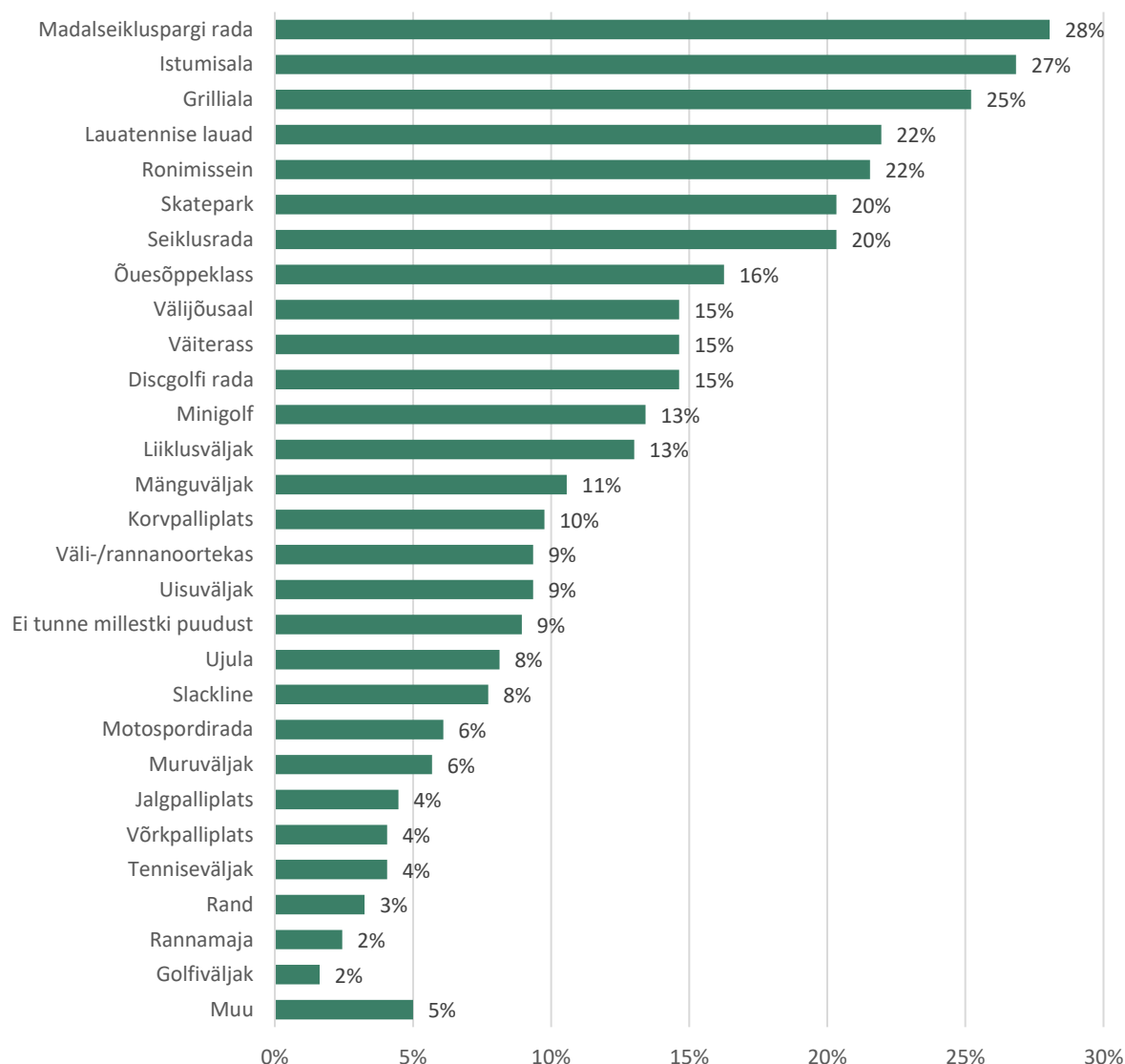

Joonis 57. Õueala võimalused (N = 246)

Noortekeskuste esindajad said avatud küsimusena märkida ka nimekirjaväliseid õueala võimalusi. Seda tegi 54% küsitletutest. Enim toodi esile kergliiklusteed, pargi- ja metsaala, mängu- ja spordiväljakut üldisemalt, kelgumäge, randu.

Noortekeskuste õuealade mitmekesisus ja võimaluste olemasolu mängivad olulist rolli noorte vaba aja veetmise, sotsialiseerumise ning füüsilise aktiivsuse toetamisel. Selleks, et mõista, millised vahendid ja võimalused on keskuste jaoks kõige vajalikumad, paluti noortekeskustel välja tuua kuni viis enim puudust tuntavat õueala elementi. Saadud vastused heidavad valgust sellele, kuidas õuealade arendamine võiks paremini vastata noorte vajadustele ja toetada keskuste eesmärgi. Noortekeskused nimetasid üle 30 erineva õueala võimaluse (joonis 58). Seejuures vaid 9% märkis, et puudust ei tunta õueala puhul millestki. Enim toodi esile aga

madalseikluspargi raja, istumisala ja grillala puudumist. 20% noortekeskustest vastasid, et ligipääsu soovitakse ka skeitpargile ja seiklusrajale. Maakonnapõhisest võrdlusest ilmneb, et ehkki istumisala peetakse väga oluliseks, puudub see 86%-l Valgamaa noortekeskuste õuealadelt. Madalseiklusparki pole seejuures 81%-l Ida-Virumaa ja 73%-l Põlvamaa noortekeskustest. Grillala puudumise töid välja 75% Raplamaa ning 71% Valgamaa keskustest. Skeitpargi kasutamise võimalus puudub 73%-l Põlva-, 67%-l Lääne- ja 64%-l Jõgevamaa noortekeskustest. Seega tuleks senisest enam tähelepanu pöörata, et noortekeskuste õueala võimalused oleksid vastavuses keskuse soovide ja vajadustega ning et maakondade vahel oleks tagatud võrdsemad võimalused.

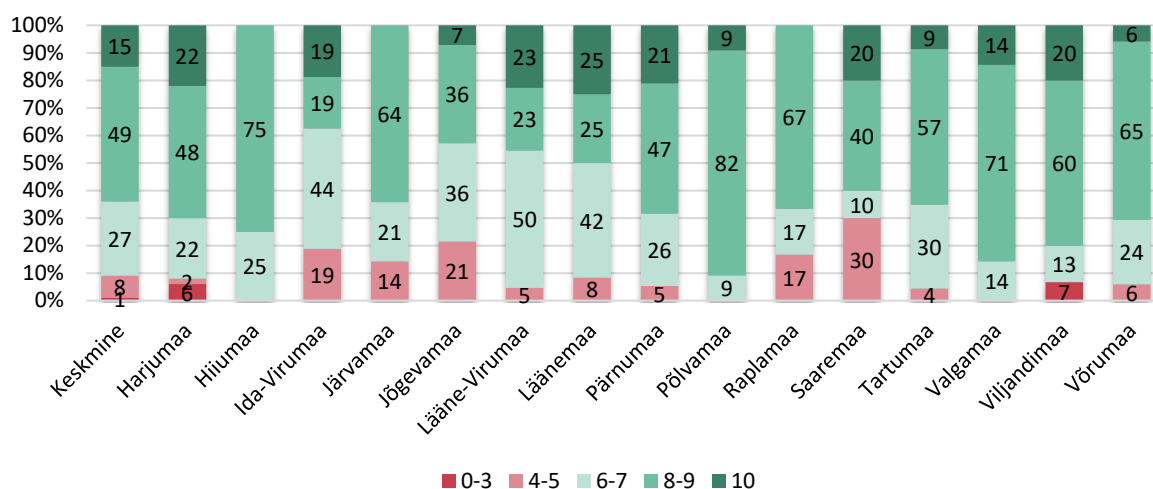
Joonis 58. Õueala võimalused, mille puudumisest tajutakse enim (N = 246)

Kokkuvõtvalt võib küsitlustulemuste kohaselt järeldada, et 66%-l noortekeskustest on oma õueala, kuid õuealade võimalused on küllaltki erinevad. Enim toodi välja muruväljakute ja istumisalade olemasolu, kuid paljud keskused tunnevad puudust grillimisvõimalusest, seiklusrajast ja skeitpargist. Maakondade võrdluses paistavad silma Valgamaa ja Ida-Virumaa keskused, kus paljudel noortekeskustel puudub õuealal istumisala.

6.5 Noorsootöö kättesaadavus ja ligipääsetavus

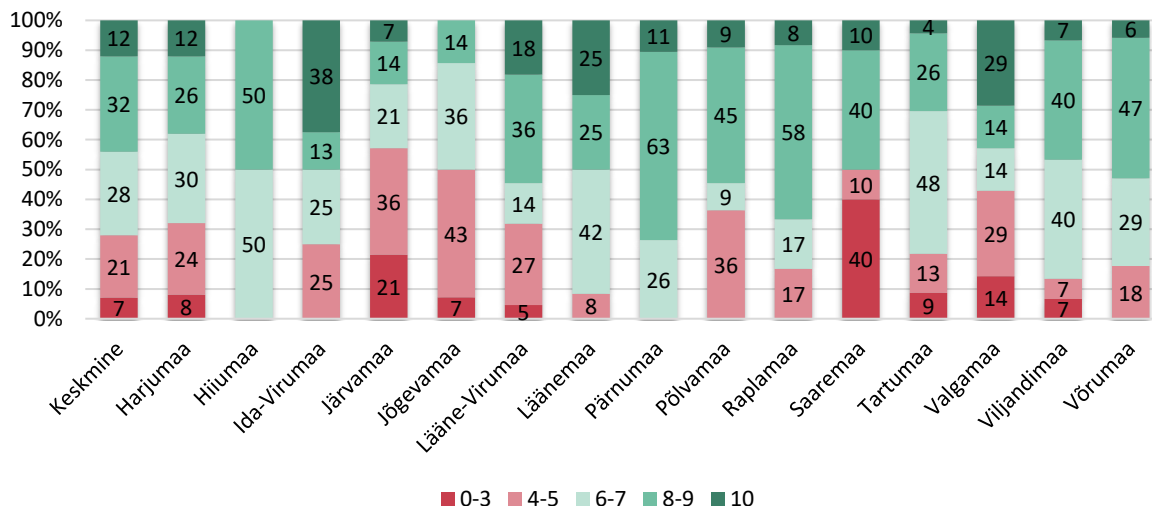
Väli- ja suvenoortekeskuste olemasolu toetab noorte arengut, sotsialiseerumist ja vaimset tervist ka väljaspool tavapärasest keskuse tegutsemisest ja -kohta. Eriti oluline on see vaheaegadel ja suveperioodil, mil noorte päevarutiini ei kujunda kool. Noortekeskustelt uuriti, kas keskusel on võimalik kasutada väli- või suvenoortekeskust. Küsitluse kohaselt on vaid 42% noortekeskustest väli- või suvenoortekeskuste kasutamise võimalus.

Lisaks paluti noortekeskuste esindajatel hinnata keskuse kättesaadavust kümnepallisüsteemis. Kättesaadavuse all peetakse seejuures silmas sisulist ligipääsu keskuse teenustele, nagu näiteks tegevuste kellaeg ja sihtrühma vanuseline jaotus, osalemise eeltingimused jms. Tulemuste kohaselt hindavad noortekeskused noorsootöö kättesaadavust kõrgelt (joonis 59). 84% vastanutest hindavad keskuse teenuste kättesaadavust kümnepallisüsteemis vähemalt hindega „seitse“. Kõige rohkem pandi noortekeskuse kättesaadavusele hindeks „kaheksa“ – seda tegi 30% küsitletud noortekeskustest. Võrreldes omavahel vastuseid maakonniti, ilmneb, et kõige kõrgemalt hindasid (hinnetega „üheksa“ ja „kümme“) oma keskuse noorsootöö kättesaadavust 55% Põlva-, 50% Rapla-, 42% Pärnu-, 40% Harju- ja 40% Saaremaa noortekeskustest. Nõrgemaks ehk punktidega „0–5“ hinnati kättesaadavust enim Jõgeva- ja Ida-Virumaal, kus vastavalt 21% ja 19% vastanutest hindas kättesaadavust „viie“ või madalama hindega.

Joonis 59. Hinnang keskuse avatud noorsootöö kättesaadavusele (N = 246)

Lisaks avatud noorsootöö kättesaadavusele on oluline ka ligipääsetavus. Noortekeskustel paluti oma keskuse ligipääsetavust hinnata skaalal vahemikus 0–10. Ligipääsetavuse all mõeldakse seejuures füüsilist ligipääsu teenustele. Seda mõjutavad näiteks asukoht, transpordihendatus, liikumisvabadus hoones, kaldtee olemasolu, suunaviidad, valgustus, mööbel, tegevusteks valitud vorm jms. Üldjoontes hinnati ligipääsetavust heaks (59% märkis hindeks vähemalt „seitse“; joonis 60). Täiesti rahulolematuid ehk kuni „viis“ vastanuid oli 11%. Maakondade võrdluses ilmneb, et kõige ligipääsetavamaks peetakse enda noortekeskusi Ida-Virumaal, kus hinde „kümme“ pani endale 38% vastanutest. Hinde „8–10“ pani endale 74% Pärnu- ja 54% Põlvamaa noortekeskustest. Kõige nõrgemaks ehk hinde „0–3“ vääriliseks peavad keskuse ligipääsetavust 40% Saaremaa ja 21% Järvamaa noortekeskustest.

Joonis 60. Hinnang keskuseavatud noorsootöö ligipääsetavusele (N = 246)

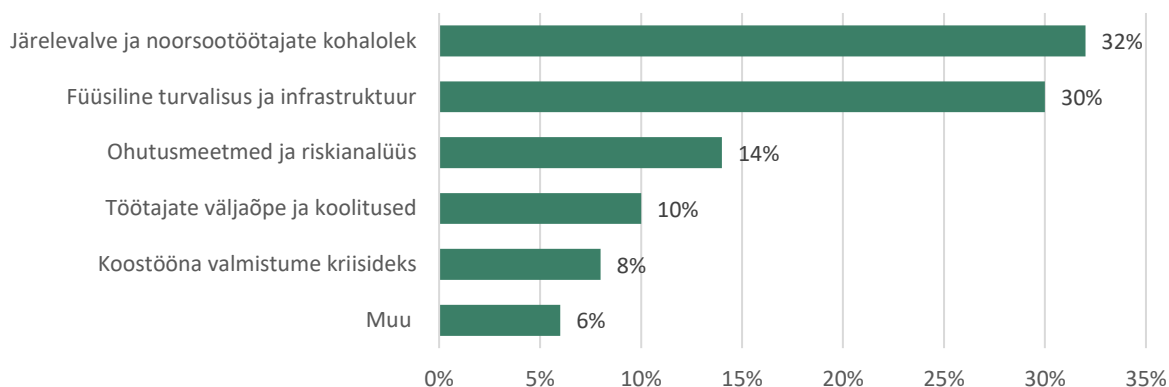
Eelneva põhjal saab järeldada, et noortekeskuste füüsilist ligipääsetavust hindavad keskused nõrgemaks võrreldes sisuliste teenuste kättesaadavusega. Seega tuleks senisest enam rõhku panna noortekeskuste ligipääsetavuse parandamisele ja vajaduste detailsemale uurimisele keskustepõhiselt.

6.6 Noorte ja töötajaskonna turvalisus

Turvaline keskkond on noorte heaolu, arengu ja aktiivse osalemise jaoks hädavajalik. Samuti tagab turvaline keskkond usaldusväärse ja toetava õhkkonna töötajaskonna jaoks. Turvalisuse tagamine aitab ennetada õnnetusi, konflikte ja vaimse või füüsilise kahju tekkimist, mis omakorda toetab noortekeskuse positiivset ja tulemuslikku töökeskkonda. Noortekeskuste esindajatelt uuriti avatud küsimusena, kuidas on nende keskuses tagatud noorte ja töötajate turvalisus.

Küsitluse vastustest nähtub, et noortekeskuseid peetakse noortele turvaliseks ja mõeldud on väga erinevatele ohufaktoritele. Samas on ka keskuseid, kus teema pole väga detailselt läbi mõeldud (seda kinnitab ka riskianalüüside puudumine – vt ptk 3.2). Enim toodi turvalisuse tagamise meetoditena välja järelevalvet, noorsootöötajate kohalolekut ja füüsilist turvalisust (joonis 61). Füüsilise turvalisuse ja infrastruktuuri all toodi enim välja videokaamerate paiknemist hoone väliküljel ja õuealal, samuti häirenupu, suitsuandurite ja tulekustutite olemasolu. Lisaks märgiti füüsilise turvalisuse juures läbimõeldud ruumilahendust, märgistatud väljapääsusi ja turvalist sisustust. Näiteks märkis üks küsitluses osalenud noortekeskuse esindajatest: „Turvalisus on tagatud. Näiteks kokandusringis terariistade kasutamine on suure tähelepanu all. Samuti ahju, keedukannu, võileivagrilli kasutamine toimub juhendaja valvsa kontrolli all. Noortetoas ei ole avatud ruumis teravaid esemeid. Noortetuba on varustatud esmaabitarvikute ja vahenditega.“ 14% noortekeskustest vastas, et nende keskuses tagavad turvalisuse läbimõeldud ohutusmeetmed ja riskianalüüs. Selle all töid mitmed noortekeskused välja, et noortekeskus on koostanud riskianalüüsi ja ohutuse teemadel kõneletakse noortega järjepidevalt. Lisaks märgiti, et ohutust reguleerib keskuse kodukord ja et noortekeskuse töötajad on ohutusmeetmetega hästi kursis. Ühtlasi märkis 10% keskustest, et töötajaskonna väljaõpe ja läbitud koolitused on just need, mis noortele turvalise

õhkkonna nende noortekeskuses tagab. Selle all märgiti ühe vastusena näiteks nii: „Noorsootöötajad on läbinud esmaabikoolituse, samuti on määratletud esmaabiandja ning töökeskkonnaspetsialist. Noortekeskuses on kehtestatud ühtsed alused tegutsemiseks – kodukord, töökorraldusreeglid, ohutusjuhendid jne. Iga aasta osalevad töötajad koolitusel, kus õpitakse evakuatsiooni jt tegevuste kohta ohuolukorras. Vastavalt Päästeameti soovitudele on tehtud muudatusi ruumides turvalisuse tagamiseks. /.../ Noorsootöötajad osalevad regulaarselt koolitustel kompetentsi arendamiseks /.../”

Joonis 61. Kuidas on keskuses tagatud noorte turvalisus? (N = 246)

Lisaks uuriti noortekeskustelt, kuidas on keskuses tagatud töötajate turvalisus. Et tegemist on avatud küsimusega, millele läheneti antud juhul väga erinevalt, on keeruline selget jaotust siinkohal tulemuste põhjal esitada. Küll aga nähtub, et ligikaudu 12% vastanutest ei pea noortekeskust töötajatele turvaliseks. Sealjuures 13% vastas, et nad ei oska küsimusele vastata. Samuti toodi töötajate turvalisuse tagamise juures esile riskianalüüsi ning turvakaamerate ja paanikanupu olemasolu keskuses. Lisaks märgiti, et töötajad läbivad regulaarselt koolitusi ja lähtutakse kodukorrast. Mitmed noortekeskused tõid töötajate turvalisuse tagamisel murekohana esile, et noorsootöötajad on sageli tööl üksi, ning seda ka õhtuti ja suure külastatavusega perioodidel. Üks noortekeskuste esindajatest märkis, et kriisiolukorras saab üksi tööl olev töötaja nende keskuses varjuda lukustatavasse ruumi: „Noorsootöötajale on eraldatud ühest ruumist eraldi lukandusega lukustatav (pooleldi klaasseintega) ruum, kuhu vajadusel minna. Samuti on noortekeskus nii noorte, kui töötajate jaoks varustatud meditsiinivahenditega.“ Lisaks tõid mitmed noortekeskused oma vastustes esile, et oluliseks turvalisuse tagajaks on telefonikõne kaugusel olev lapsevanem, päästeamet, politsei või kiirabi, kelle poole saab vajadusel alati pöörduda: „Töövahendid ja inventar on töökorras ja turvalised. Noortekeskuses on kodukord, kus on välja toodud noorsootöötaja õigus teavitada näiteks politseid või lapsevanemat.“

Kokkuvõtvalt tuleb rõhutada, et turvaline keskkond on noortekeskustes hädavajalik nii noorte heaolu ja aktiivse osalemise tagamiseks kui ka töötajaskonna jaoks usaldusväärse ja toetava töökeskkonna loomiseks. Saadud vastustest selgub, et noorte turvalisust tagatakse peamiselt noorsootöötajate järelevalve ja füüsilise turvalisuse meetmetega, nagu videokaamerad ja häiresüsteemid. Lisaks pööratakse tähelepanu ohutusmeetmetele, riskianalüüsile ja töötajate pidevale väljaõppele. Töötajate turvalisuse osas toodi nii küsitluses kui ka fookusrühmaintervjuus murekohaks üksinda töötamine. Küsitluses toodi turvameetmetena esile kiirreageerimisteenuseid, turvakaamerate ja paanikanupu olemasolu ja kodukorrast ning riskianalüüsist lähtumist. Fookusrühmaintervjuus osalenud aga tõdesid, et tegelik

ohuvalmidus võiks suurem olla ja praegu sageli isegi ei mõisteta, miks näiteks noortekeskustes töötelefonid vajalikud on.

7 TEGEVUSVAHENDID JA -LAHENDID

Selles peatükis kirjeldatakse noortekeskustes pakutavaid tegevusi, tegevuste pakkumiseks vajalike kompetentside ja eelarve olemasolu, 16+ vanuses noortele pakutavaid teenuseid ning töös kasutatavaid vahendeid.

7.1 Pakutavad tegevused

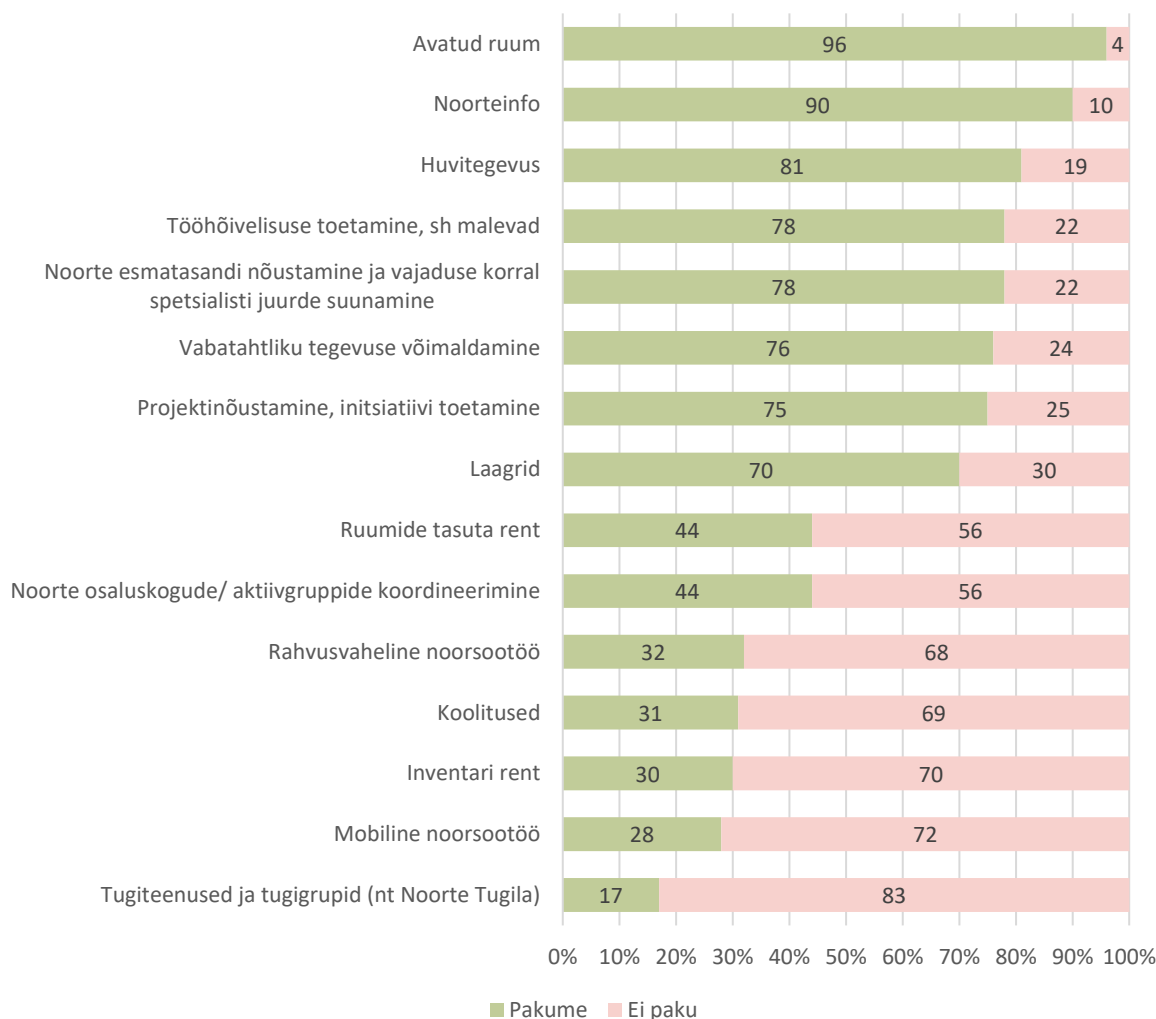
Noortekeskuse teenus on noortevaldkonna teenus, kus noortekeskus osutab avatud noorsootööd ja vajadusel teisi noorsootöö teenuseid oma erinevates noorsootöö füüsilistes ja virtuaalsetes keskkondades, luues noortele arengu- ja eneseteostusvõimalused. Peamine noortekeskustes pakutav teenus on avatud noorsootöö. See on noortele suunatud noortevaldkonna teenus, mida osutatakse noortekeskus(t)e kaudu ja kus luuakse noortele tingimused vaba tahte alusel osalus- ja eneseteostusvõimaluseks, et toetada nende aktiivsust ja toimetulekut ühiskonnaelus.

Üheks avatud noorsootöö alaliigiks on avatud ruumi teenus. See toimib avatud noorsootöö meetodil: noortele on loodud mitmekülgsed eneseteostust ja arengut võimaldavad tingimused, tegutsemaks ühisel füüsilisel või virtuaalses ruumis, mis võimaldavad luua noortega vahetuid kontakte ja toetada neid lähtuvalt individuaalsetest vajadustest ja eelistustest. Avatud ruumi teenuses saab noor sotsialiseeruda, projektinõustamist ja tuge oma idee elluviimisel, noortefotot, esmatasandi nõustamist ja vajaduse korral spetsialisti juurde suunamist, osaleda vabatahtlikus tegevuses ja noorte osaluskogude/aktiivgruppide töös.

Lisaks avatud ruumi teenusele võivad noortekeskused osutada ka teisi noorsootöö teenuseid, nt mobiilne noorsootöö, tööhõivelisusega seotud tegevused, tugirühmad ja -teenused, huvitegevus, noortelaagrid, temaatilised noortekoolitused, rahvusvaheline noorsootöö jmt.²¹

Küsitlusega sooviti muuhulgas kaardistada, milliseid tegevusi ja/või teenuseid noortekeskustes pakutakse. Joonis 62 kohaselt pakuvad enamused noortekeskustest ülal mainitud teenuseid ehk noortel on küsitlusele tuginedes mitmekülgsed eneseteostust ja arengut võimaldavad tingimused. Küsitlustulemused maakondade lõikes näitavad aga, et võimalused on noortekeskuseti väga erinevad. Seda teadmist kinnitasid ka fookusrühma intervjuus osalejad. Küsitluse vastuste põhjal paistab teenuste osutamise puhul positiivselt silma Raplamaa, kus on mitmed teenused teistest piirkondadest kättesaadavamad. Samas on ka seal tegevusi, mis pigem ei ole noortele kättesaadavad, näiteks projektinõustamine, noorte osalusprojektid, rahvusvaheline noorsootöö ja koolitused noortele.

²¹ Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus (2021). Noortekeskuste miinimumstandard 2020. <https://ank.ee/wp-content/uploads/2021/01/Noortekeskuste-miinimumstandard.pdf>

Joonis 62. Milliseid tegevusi ja/või teenuseid pakute oma keskses? (N = 246)

Mobiilse noorsootöö (MONO) pakkumist kontrolliti ka eraldiseisvate küsimustega. Küsimusele, kas noortekeskus pakub piirkonnas MONO teenust, vastas 15% noortekeskustest, et pakub ja 80%, et ei paku. Vastuste erisus on seega umbes 13 protsendipunkti. MONO-le keskenduva küsimuse põhjal saab öelda, et kõige sagedamini pakuvad teenust Rapla- (67% pakub), Valga- (29%) ja Pärnumaa (21%) noortekeskused. Nendest vastajatest, kes valisid vastusevariandid "muu" või "ei paku" (N = 210), märkis 36%, et nende piirkonnas on vajadus MONO teenuse järgi ja 44%, et vastavat vajadust pole. Rapla-, Ida-Viru- ja Harjumaa noortekeskuste seas oli enim neid, kes leidsid, et vastav vajadus on olemas (vastavalt 75, 57 ja 52% vastanutest).

Teenuse pakkumist peegeldavad ka kompetentside ja rahalise ressursi olemasolu kajastavad küsimused. Nende küsimuste tulemustega vastuseid võrreldes paistab silma avatud ruumi pakujate osakaalu erisus erinevates vastustes. Nii on küsitavam avatud ruumi pakkumine Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Lääne-, Viljandi- ja Võrumaa noortekeskustes²². Vaatlejatega tehtud fookusrühmaintervjuude kohaselt osales tõesti uuringus noortekeskuseid, kes ei toimetaks klassikalise noortekeskusena ja kus avatud ruumi polegi. Enamjaolt arvati aga, et küsimust ja

²² Teenuse pakkumise või mittepakkumise määr on eriküsimuste vastuste kohaselt märgatavalt erinev.

avatud ruumi mõistet pole õigesti mõistetud ning avatud ruum on üldjuhul noortekeskustes olemas.

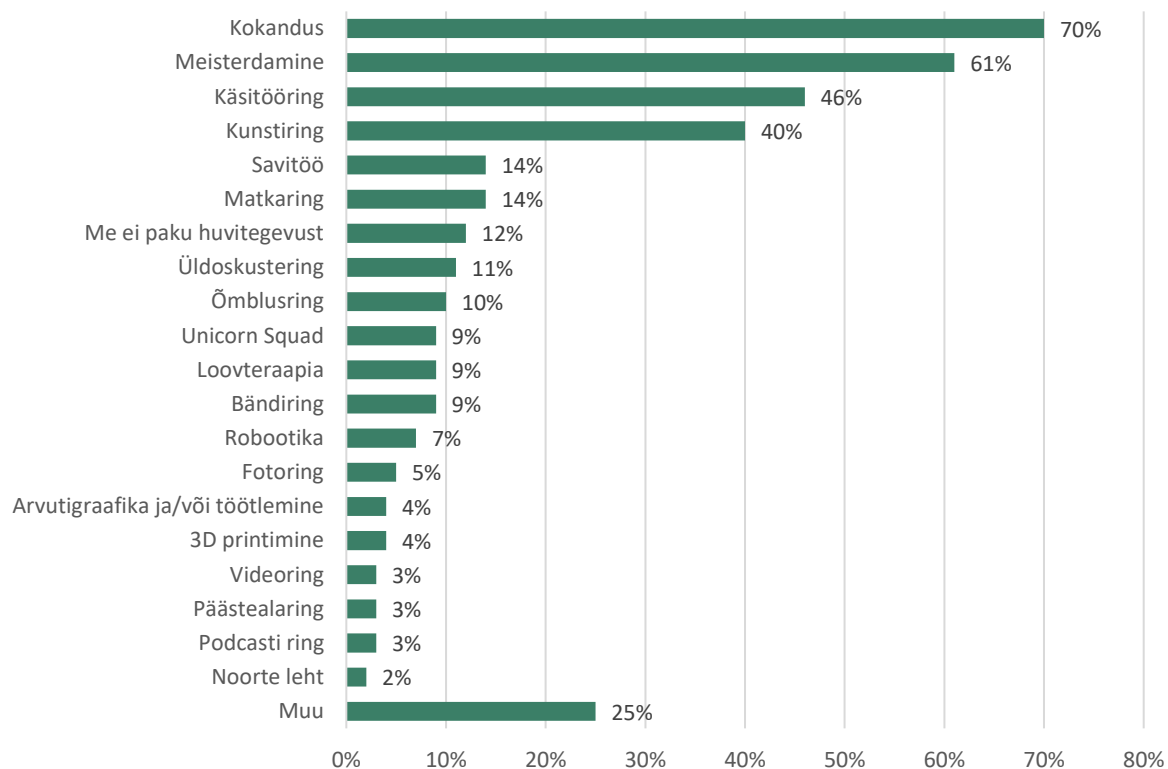
Tegevuste pakkumise küsimuse kohaselt pakub huvitegevust 81% noortekeskustest. Huvitegevust pakub 100% Järva- ja Põlvamaa, 95% Pärnu-, 94% Ida-Viru- ja 93% Jõgevamaa noortekeskustest. Vähem pakuvad huvitegevust Võru- (47% pakub) ja Saaremaa (50%) noortekeskused. Ka siin on kompetentsi ja ressursside küsimusega võrreldes pakkumise osas mõningasi erisusi. Fookusrühma intervjuudele tuginedes on oluline tähele panna, et huvitegevuse pakkumine võib küll rikastada noortekeskuste pakutavat, kuid mõnes noortekeskuses on see ka ainus võimalus tegutsemiseks kuna vahendeid vabalt toimetamiseks ja atraktiivse avatud ruumi pakkumiseks pole. Seega ei saa huvitegevuse pakkumisest järeldada noortekeskuse võimekust.

Kuna teenuste pakkumise küsimuse tulemused erinevad kohati kompetentside ja ressursside küsimuse andmetest seoses mittepakutavate teenustega, ei tooda siin teisi pakutavaid tegevusi detailsemalt välja.

7.1.1 Noortekeskustes pakutav huvitegevus

Huvitegevuse pakkumine rikastab noortekeskuse tegevusampluaad. Noortekeskustes huvitegevuste pakkumine on oluline mitte ainult noorte individuaalse arengu toetamiseks, vaid ka nende sotsiaalse integreerimise ja kogukonna kaasamise edendamiseks. See loob võimalusi õppimiseks, eneseväljenduseks ning sotsiaalsete sidemete loomiseks, mis on olulised igas vanuses noorte heaolu tagamiseks.

Noortekeskuste esindajatel paluti märkida, millistes huvitegevustes on noortel võimalik nende keskuses osaleda. Ülekaalukalt paistavad silma kokandus, meisterdamine, käsitöö ja kunst (joonis 63). Kui viimast kolme toodi fookusrühmaintervjuudes välja kui väga lihtsalt teostatavaid ja pigem noorematele noortele suunatud tegevustena, siis kokandust peeti oluliseks ka vanemate noorte kaasamiseks.

Joonis 63. Millistes huvitegevustes on noortel võimalik Teie keskus osaleda? (N = 246)

Muude vastuste seas toodi välja näiteks nahatöö, parkuur, seikluskasvatus, seltskonnatantsud, show-tants, projektitöö, peotants, tõukerattatreenn, trummiring, väitlus ja vibu.

Võrumaa paistab teiste kõrval silma sellega, et 22% vastajatest märkis, et nad ei paku huvitegevuse võimalust.

7.1.2 16+ noored

Noorsootöö seaduse kohaselt on noor seitsme kuni 26-aastane füüsiline isik.²³ Noorsootöös osalevate noorte rahulolu uuringu kohaselt on 17+ vanuses noored neile pakutavate võimalustega võrreldes teiste vanuserühmadega rahulolematumad. Seda seletab osaliselt asjaolu, et riigieelarvest eraldatakse valdadele ja linnadele võimaluse korral täiendavat toetust kuni 19-aastaste noorte süsteemse ja juhendatud huvihariduse ja huvitegevuse kättesaadavuse ja mitmekesisuse parandamiseks. Kuna 16+ noorte võimalused on üldiselt kasinamad ning neid on keerulisem kaasata, küsiti noortekeskustelt avatud küsimusena, millised tegevused pakuvad nende asutuses huvi noortele vanuses 16+.

Tulemused näitavad, et noortele vanuses 16+ pakuvad enim huvi järgnevad tegevused:

- Vaba aja veetmine ja mängud: piljard, lauamängud, konsolidid (Xbox, Playstation), arvutimängud.

²³ RT I, 16.06.2020, 10. Noorsootöö seadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/NTS>

- Loovus ja kunst: fotograafia, kokandus, muusika kuulamine ja loomine (bändiruumid, DJ-kool), käsitöö.
- Sportlikud tegevused: jõusaal, korvpall, lauatennis, ekstreemsport (rula, tõukeratas), spordiringid. U 30– 40% vastanutest tõi selliseid tegevusi välja.
- Harivad ja eneseväljenduse või kogemuste suurendamisega seotud tegevused: nõustamine, projektitöö, rahatarkus, keeleõpe, vaimse tervise töötoad, malevad. Otseselt noorte endi panusega seotud tegevusi, nt projektide kirjutamist, üritustelaagrite korraldamist, malevates osalemist, rahvusvahelisi projekte, vabatahtlikku tööd, omaalgatusprojekte, noortevolikogus ja osaluskogus osalemist jne nimetas u 20– 25% vastanutest.
- Üritused ja väljasõidud: noorteööd, filmiõhtud, laagrites osalemine, väljasõidud.
- Kohad, kus olla omakeskis või noorsootöötajatega suhelda: avatud ruumid, võimalus töötajatega üks-ühele suhelda, lihtsalt olemine, noortekeskuse ruumide võimaluste kasutamine (jõusaal, bändiruum).

Umbes 15–25% noortekeskustes pole vastuste kohaselt selles vanuses noori, nad pole noortekeskuse sihtrühm või neile ei planeerita eraldi tegevusi. Osad vastajad töid põhjuseks, et kool lõpeb põhikooli lõpuga ja noored lähevad seejärel ära. Osad aga kirjutasid, et selles vanuses noortele ei pakugi miski huvi või et noored ise ka ei tea, mis neile huvi pakub. Samas oli ka neid, kes keskendusid koha pakkumisele, et noored ise saaksid otsustada, mida teha. Fookusrühma intervjuudes tõdeti, et kohati ei pruugi tõesti olla piisavalt 16+ vanuses noori, näiteks kui nende vanusele suunatud koolid asuvad noortekeskusest kaugemal, koolipäevade pikkusest ja muude harrastuste aegadest lähtuvalt ei sobi noortekeskuste avamisajad, jne. Samas tõdeti, et mõned noortekeskused tõenäoliselt ei ole teadlikud piirkonna noorte vanusest kuna defineerivad selle näiteks kõrval asuva põhikooli õpilaste vanusega.

Lisaks küsiti noortekeskustelt, milliseid tegevusi nad sooviksid pakkuda noortele vanuses 16+, kuid vajavad selleks rohkem teadmisi (spetsiifilisi kompetentse). Umbes 30–50% vastanutest märkis, et ei oska öelda, milliseid täiendavaid oskusi nad vajaksid või mis neil puudub, et pakkuda täiendavaid tegevusi noortele vanuses 16+. Võrreldes vastuseid eelmise küsimuse vastustega nähtus, et noortekeskused, kes eelnevalt töid välja tegevusi, mis pakuvad huvi noortele vanuses 16+, võisid siin vastata, et see vanuserühm neid siiski ei külasta. Lisaks tundub osade vastanute loetelust, et vastajad pole keskendunud puuduvatele teadmistele, vaid nendele tegevustele, mida noortele pakkuda sooviti. Enim toodi välja järgnevaid teadmisi, kompetentse või oskuseid, mida juurde oleks vaja:

- Karjäärinõustamine ja tööturuga seotud teadmised: paljud mainisid karjäärinõustamise, tööturule astumise toetamise ja erialavalikuga seotud kompetentside puudumist.
- Projektide kirjutamine ja omaalgatuste toetamine: väga levinud oli projektikirjutamise ja omaalgatusprojektide toetamise oskusvajadus, sealhulgas noorte suunamine ettevõtlikkuse ja ettevõtluse poole.
- Vaimne tervis ja psühholoogiline nõustamine: vaimse tervise hoidmise ja vaimse tervise nõustamise kompetentsid, samuti suhtlemisoskuse arendamine noortega töötamisel.

- IT ja tehnoloogiaga seotud oskused (u 12% vastanutest): IT-pädevuse, tehniliste ja digioskuste arendamine, nagu programmeerimine, robootika, videomonteerimine ja muusikatehnika kasutamine.
- Välisprojektide ja rahvusvahelise noorsootöö kogemused: rahvusvaheliste projektide kirjutamine, osalemise võimalused ja kogemused noorte õpirändes, mis aitaks noorte silmaringi avardada.

Osad vastajad täpsustasid, et organisatsioonis või neil endal võib vastav pädevus olemas olla, kuid tegevusi pole aega pakkuda. Osad tõdesid või nende vastustest peegeldus, et vajalik on noorte vajaduste kaardistamise ja kaasamise oskuste tõstmine. Seda kinnitab asjaolu, et mõnede vastajate sõnul on tegevused küll igas vanuses noortele, kuid pigem osalevad nooremad kui 16-aastased. Kirjeldatu ühtib ka fookusrühmaintervjuudes osalenute arvamusega selle osas, millele tähelepanu peaks pöörama rohkemate 16+ aastaste noorteni jõudmiseks.

Sarnane küsimus esitati ressursside kohta. Vastajad pakusid 16+ vanuses noortele lisaressursside²⁴ olemasolul järgnevaid tegevusi:

- Koolitused ja töötoad: rahatarkus, ajaplaneerimine, vaimne tervis, ettevõtlus, projektijuhtimine, karjäärinõustamine, seksuaaltervis, ja digitaaloskused (nt videomontaaž, muusika salvestamine, programmeerimine, robootika).
- Välisprojektid ja noortevahetus: noorte võimalus osaleda rahvusvahelistes projektides ja välismaal toimivas noorsootöös.
- Individuaalne nõustamine ja vaimse tervise toetus: professionaalse psühholoogi tugi, suhtlemisnõustamine ja vaimse tervise töötoad.
- Erinevad huvialaringid ja loovtegevused: multimeediaring, robootika, kübersport, tehnikaringid (nt auto- ja mototehnika), bändiruum ja DJ-klubi.
- Noorte omaalgatuste ja projektide ning panustamise ja enese proovile paneku toetamine: omaalgatusprojektide kirjutamine/ kirjutamise toetamine, osaluskogus ja noortevolikogus osalemine, ürituste korraldamine, vabatahtlik töö (sh rahvusvahelised projektid), töövarjutamine ja praktika toetamine.
- Eraldi ruum vanematele noortele: eraldatud ruum vanematele noortele, kus saab olla omakeskis ilma nooremate kaasamiseta.
- Sportlikud tegevused: väljõusaal, treeningud juhendajaga, discgolf, mäesuusatamine, ronimine, ekstreemspordivõimalused (skeitpark, rattad, rulad, motokross), jalgpall, võrkpall.

16+ noori puudutavate küsimuste vastuste analüüsi muudab keeruliseks, et kohati on küsimustele vastates jäetud tähelepanuta küsimuste lõpus olev nüanss. Näiteks on vastatud üleüldse, et milliseid tegevusi 16+ noortele pakutakse või pakkuda soovitaks, keskendumata puuduvatele teadmistele või ressurssidele.

Üldjoontes võib aga öelda, et enamus vastajaid mõistavad, et 16+ noored otsivad rohkem enesearengut toetavaid tegevusi ja pakuvad või peavad oluliseks pakkuda elus toime tulekut toetavaid arutelusid-töötubasid (nt CV koostamine, tööle kandideerimine, vaimne tervis,

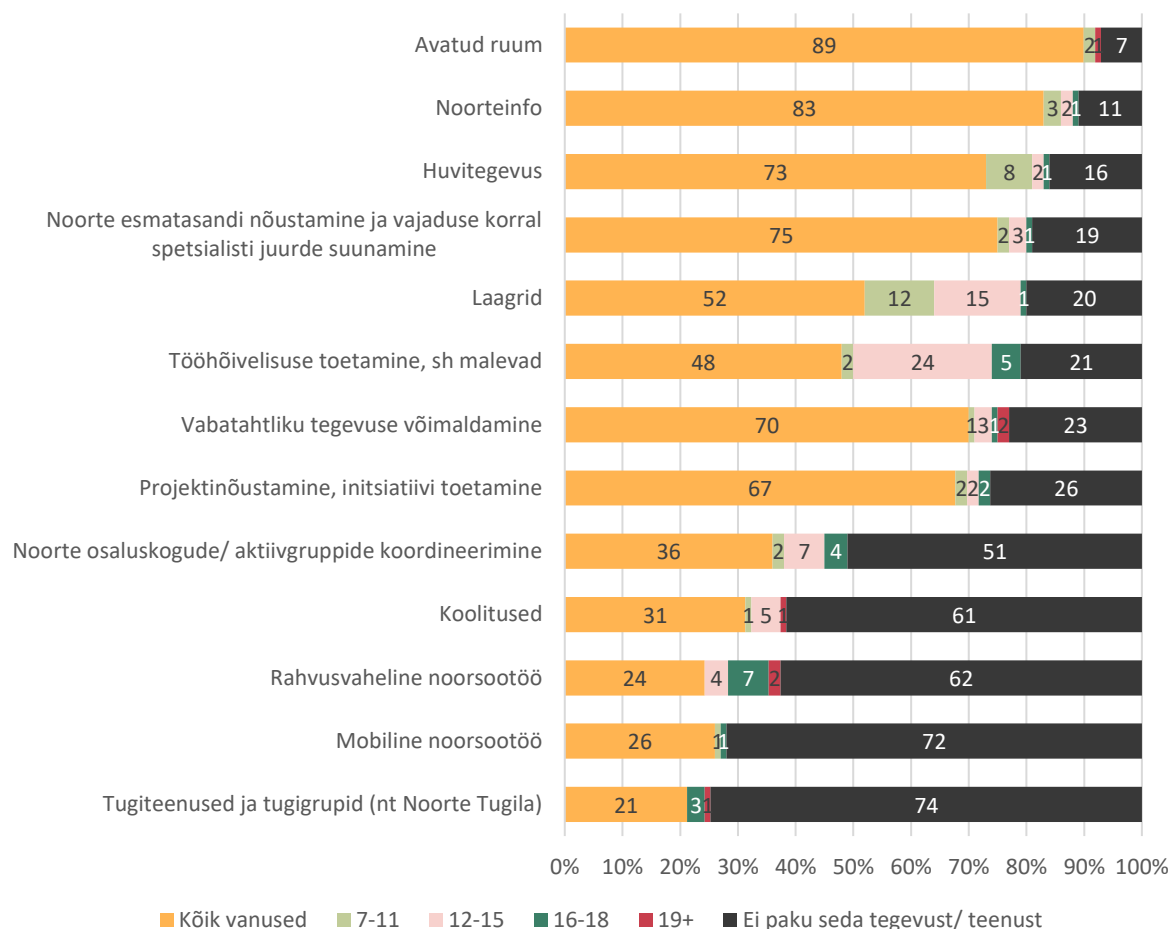
²⁴ Küsimuses ei täpsustatud, kas vaja oleks täiendavat eelarvet, töötajaid või miskit muud.

rahatarkus), oskuste arendamist läbi projektide ja vabatahtliku tegevuse. Samas on neid, kes ei mõista, et sihtrühm vajab eraldi keskendumist (vastanud, kelle sõnul selles vanuses noored ei käi, pole sihtrühm või et nad on oodatud kuigi ei osale) või kel pole ressursse, et sellele sihtrühmale keskenduda. Küsitluse vastuste ja fookusrühmaintervjuude kohaselt võib vajalik olla vanemate noorte kaasamise oskuste ja noorte vajaduste kaardistamise toetamine. Tähelepanuväärne on ka asjaolu, et vastanud tunnevad ennast sageli ebakindlalt noorte nõustamises karjääri, vaimse tervise, ettevõtluse ja omaalgatusprojektide teemadel ehk vastav kompetents vajab arendamist.

7.2 Tegevuste teostamiseks vajalike ressursside olemasolu

Tegevuste teostamine eeldab kompetentsete töötajate, rahaliste ressursside, vahendite ja sihtrühma olemasolu. Käesolevas alapeatükis kajastatakse kompetentse ja rahalisi ressursse. Järgmises alapeatükis kajastatakse töös kasutatavaid vahendeid. Sihtrühm on kajastatud peatükis 9.1.

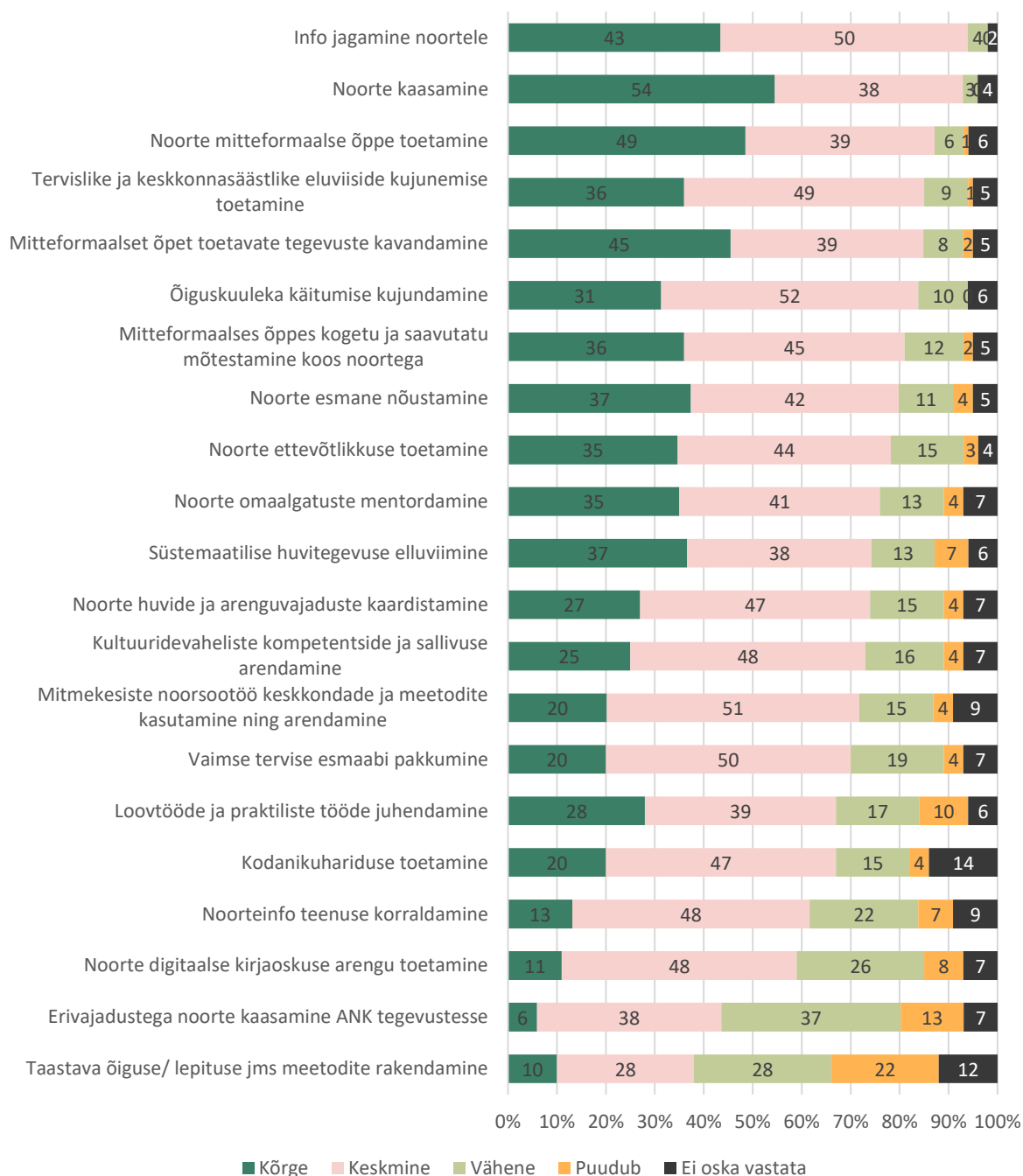
Kompetentside olemasolu küsiti küsitluses mitme küsimusega, tegevuste (joonis 64) ja kompetentside (all pool joonis 65) kaudu. Võrreldes pakutavaid tegevusi (joonis 64) olemasolevate kompetentsidega (joonis 65), pakutakse üldjoontes tegevusi, mille jaoks on kompetentsi. Enim on kompetentsi avatud ruumi ja noorteinfo pakkumiseks, vähim tugiteenuste ja mobiilse noorsootöö pakkumiseks.

Joonis 64. Milliste vanuste ja tegevuste tarbeks on Teie asutuses tagatud kompetents (töötaja omab vastavat väljaõpet)? (N = 246)

Küsimuse vastuste analüüs on mõneti ka problemaatiline. Kohati on tõenäoliselt küsimust ja selle vastusvariante erinevalt mõistetud. Näiteks avatud ruumi puhul vastas mõni, et pakub seda teenust, kuid kompetentsi küsimuse juures toodi välja, et seda ei pakuta. Lisaks on näha, et kompetentsi oleks natuke rohkemate teenuste osutamiseks, kasvõi tegevust vanuselisel sihistades (nt laagrid). Küsimuse ja vastuste sõnastus ei võimalda teha kindlaid järeldusi selle kohta, kas tegevuse mitte pakkumine või pakkumine vaid mõnele kindlale vanuserühmale on seotud kompetentsi olemasolu või millegi muuga. Näiteks kas kindlale vanuserühmale pakutakse tegevust kuna nendeni on lihtsam jõuda, nendega töötamiseks on kompetents olemas või pakutakse tegevust kõigile noortele, kuna ei tajuta erinevatele vanustele erineva lähenemise olulisust.

Kompetentse konkreetselt vaadates on noortekeskustes kõige parem kompetents noortele info jagamiseks ja noorte kaasamiseks (joonis 65; üle 90%-l noortekeskustel on töötajaid, kelle vastav kompetents on vähemalt keskmine). Kehvem on seis erivajadustega noorte kaasamise ning taastava õiguse/lepituse ja muude sarnaste meetodite rakendamisel (vähem kui 50%-l töötajatel on vähemalt keskmine kompetents). Positiivne on, et kriitilisemate kompetentside puhul on töötajate kompetents üsna kõrge ning enamuses noortekeskustes saavad noored mingilgi määral tuge enamuse teemade või pädevusvaldkondade puhul.

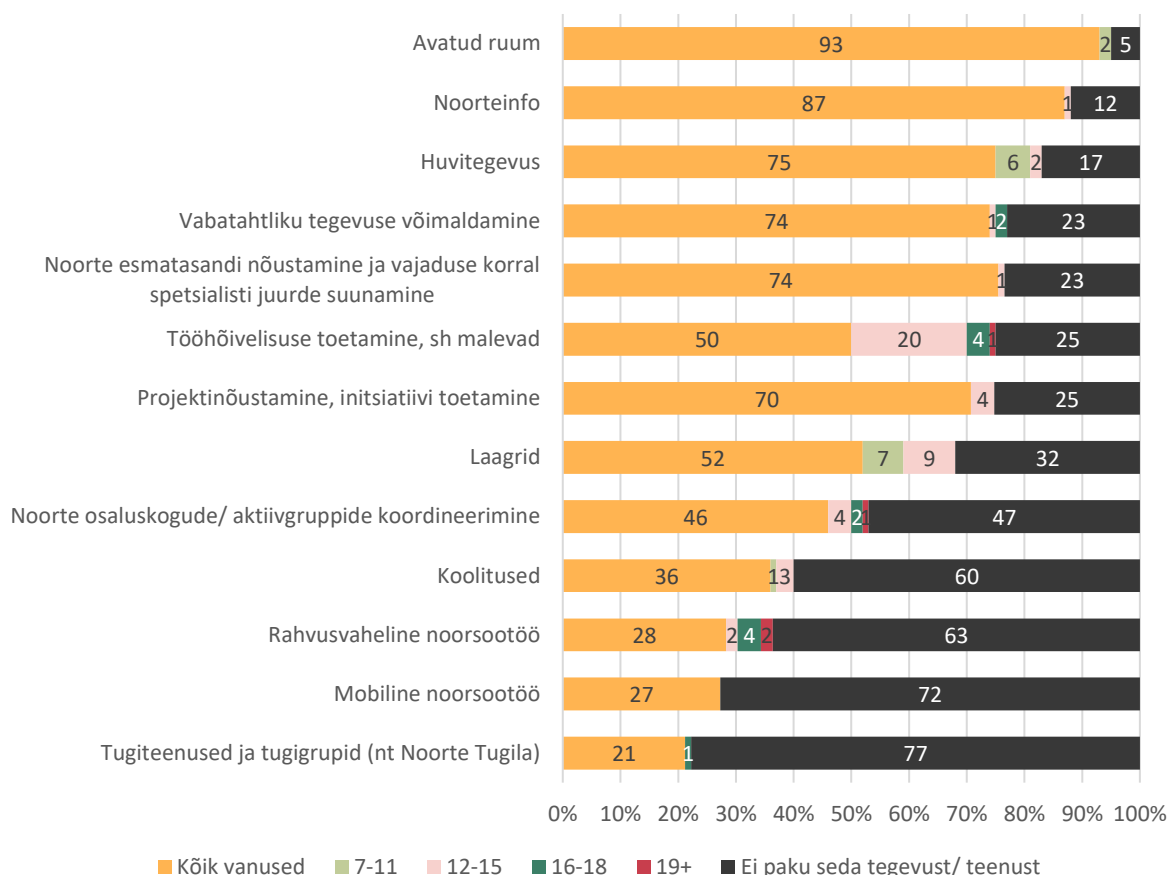

Joonis 65. Palun andke hinnang järgmiste kompetentside olemasolule Teie asutuse töötaja(te) hulgas (N = 246)

Tähelepanuväärne on aga see, et kompetentside olemasolus on väga suured käärid. Küsitluse kohaselt on erinevate maakondade noortekeskused oma töötajate kompetentse väga erinevalt hinnanud. On kompetentse, mida hindab keskmiseks või kõrgeks 90–100% ühe piirkonna noortekeskustest ja madalaks või puudulikuks 50–60% teise piirkonna noortekeskustest. Positiivsemalt paistavad silma Põlva- ja Raplamaa noortekeskused, mis on ligi poolte kompetentside puhul ennast teiste maakondade keskustest kõrgemalt hinnanud. Valgamaa noortekeskused on ligi poolte kompetentside puhul ennast aga teistest madalamalt hinnanud. Fookusrühma intervjuude kohaselt on käärid suured ka maakonna siseselt, erinevate noortekeskuste vahel. Arvestama peab, et hinnangud on subjektiivsed ja vastajate hinnang võib sõltuda ka sellest, kuivõrd teadlik vastaja teema nüanssidest on: mõni võib

pidada ennast kompetentseks paaritunnise koolituse läbimise korral, teine aga ei pea ennast kompetentseks ka aasta pikkuse temaatilise kursuse läbimisel.

Rahaliste ressursside olemasolu (joonis 66) ühtib üldjoontes pakutavate teenustega (joonis 62): kui on raha teenuse osutamiseks, siis seda ka osutatakse. Suurim on erisus noorte osaluskogude ja koolituste puhul, kus ressursside olemasolu küsimuse kohaselt võiksid rohkemad sellega tegeleda. Küsimuse ja variantide sõnastusest lähtuvalt ei saa aga kindlalt järeldada, kas noortekeskustel puuduvad ressursid või lihtsalt ei pakuta mingit tegevust.

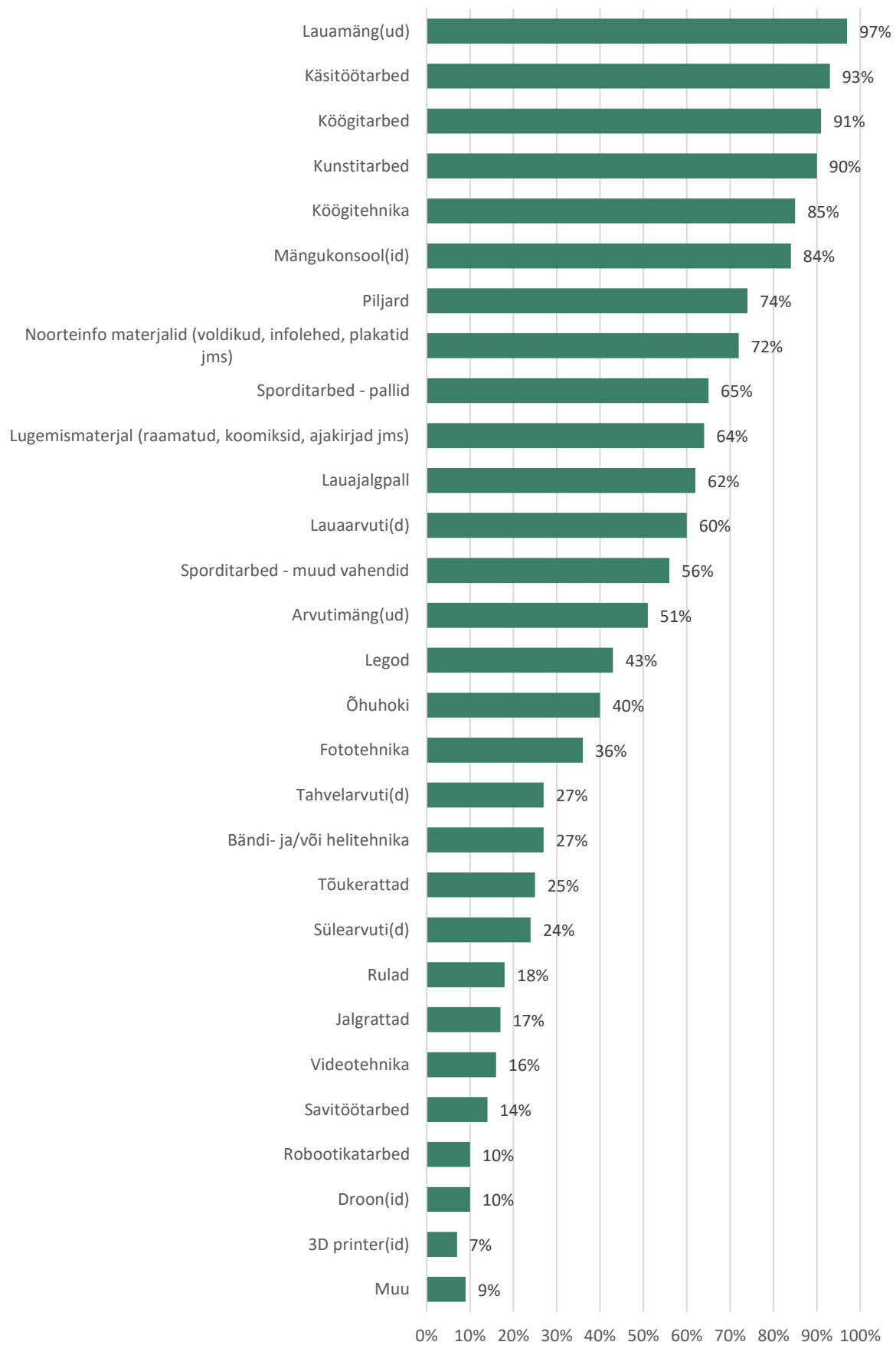

Joonis 66. Milliste vanuste ja tegevuste tarbeks on teie asutuses tagatud rahalised ressursid? (N = 246)

Paremini on tagatud rahalised ressursid kõigile vanustele avatud ruumi ja noorteinfo pakkumiseks. Vanuseliselt on ressursside erisus suurim tööhõivelisuse toetamiseks ja laagrite läbi viimiseks.

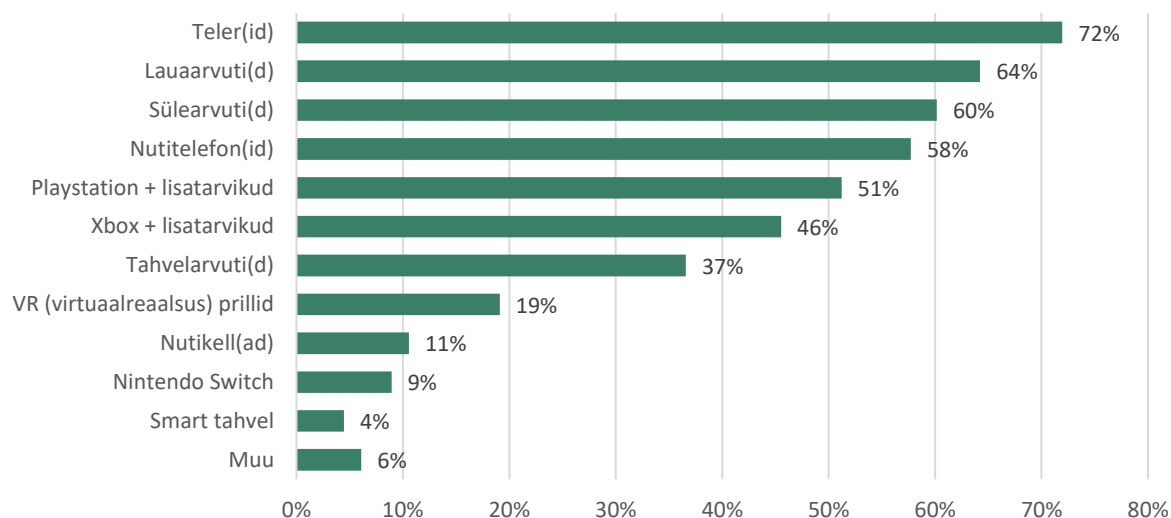
7.3 Töös kasutatavad vahendid

Tegevusvõimalusi ja atraktiivsust noortele mõjutavad ka noortekeskustes kasutatavad vahendid. Enamikus noortekeskustes on erinevaid lauamänge, käsitöö-, köögi- ja kunstitarbeid ning mängukonsoole (joonis 67). Vähemates keskustes on spetsiifilisemaid teadmisi või keskkonda eeldavaid vahendeid nagu näiteks robotika tarbeid, droone, 3D printereid.

Joonis 67. Millised vahendid on Teie keskuses olemas? (N = 246)

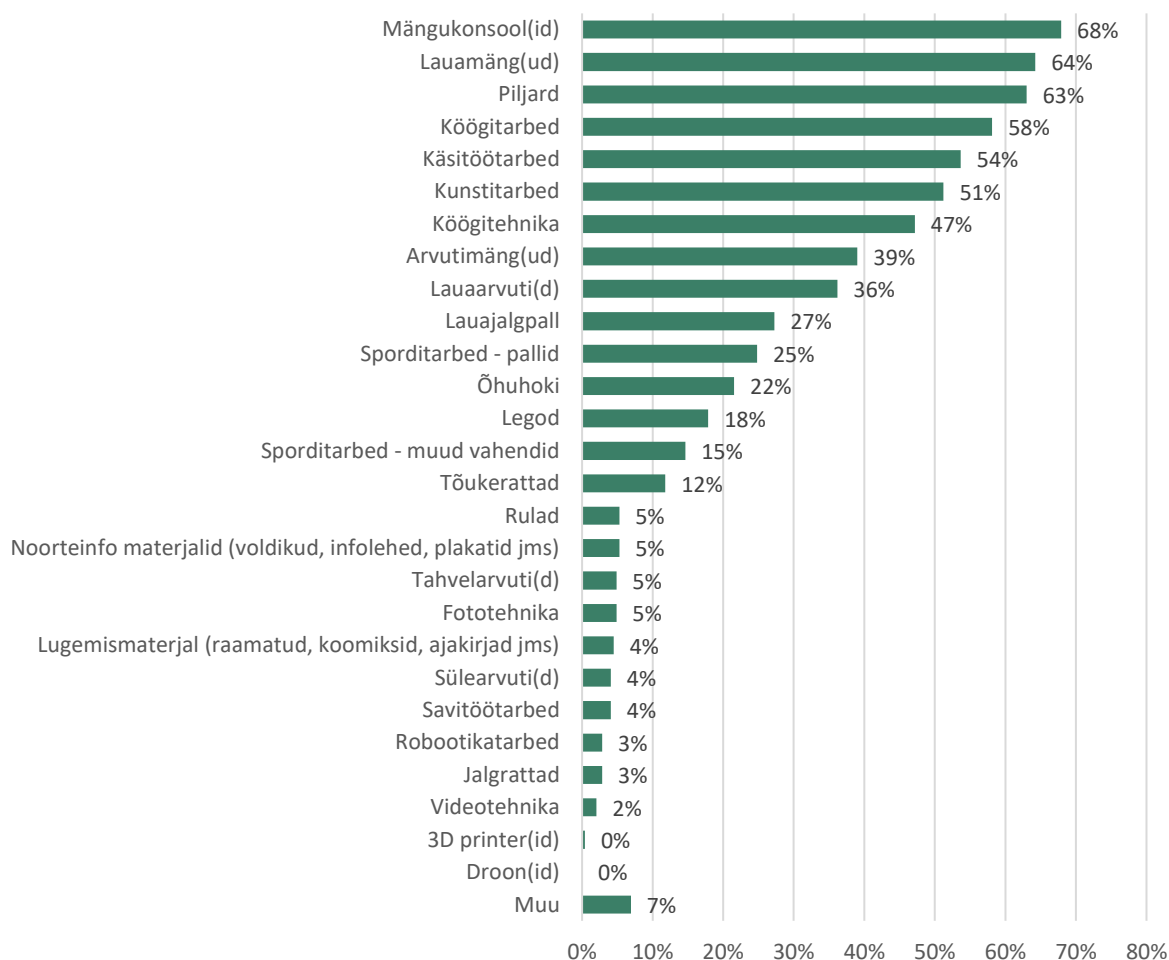
Digivahenditest on enamikes noortekeskustes kasutusel telerid, arvutid ja nutitelefonid (joonis 68).

Joonis 68. Milliseid digivahendeid kasutate oma töös? (N = 246)

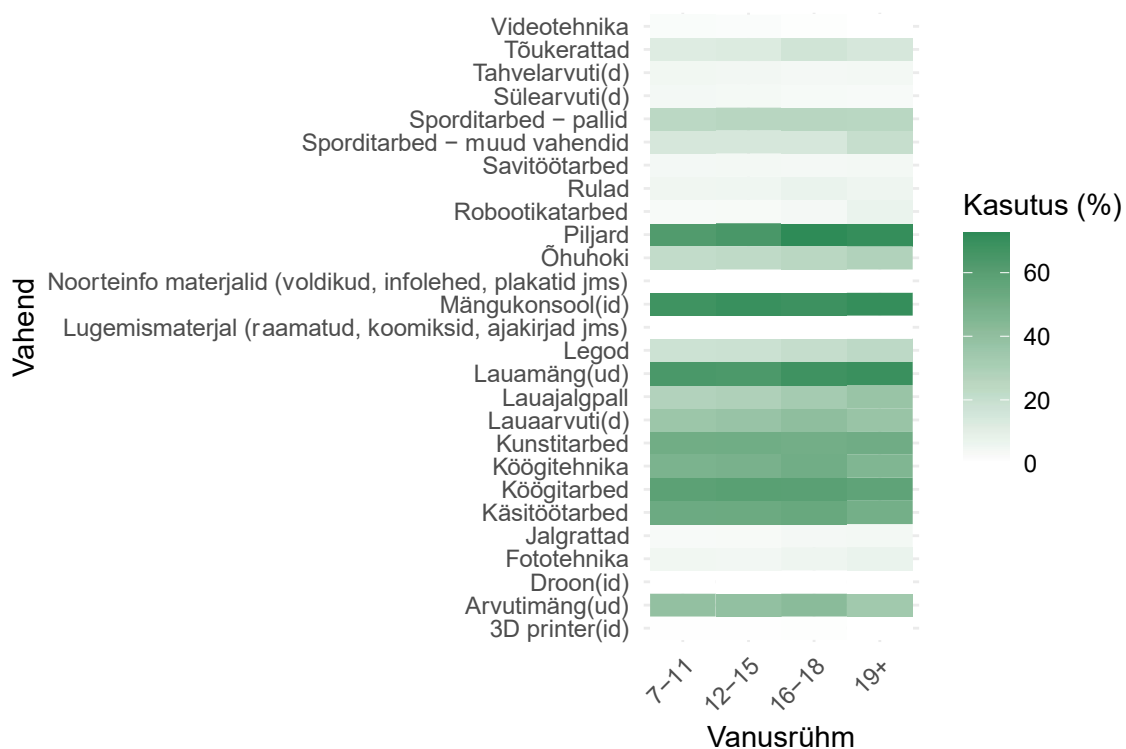
Küsitluses uuriti noortekeskustelt ka seda, kas ja milliseid virtuaalkeskondi avatud noorsootöö või noortekeskuse teenuste pakkumiseks kasutatakse. Vastustest selgub, et koroonaja mõju on suuresti möödas – umbes 74% ei kasuta virtuaalkeskondi avatud noorsootöö või noortekeskuse teenuste pakkumiseks. Kasutatavate virtuaalkeskondadena toodi välja järgmised keskkondi: Facebook, Instagram, Snapchat, Discord, Whatsapp, TikTok, Zoom, Teams, Canva, noortekeskuse oma kodulehekülg, Kahoot, Infohunt, Messenger, Quizizz, e-Kool, VR mängud, Skribble, Gartic Phone, huvihariduse register, Gather.Town, Google Meet, Fortnite, Telegram, e-noorsootöö päevad.

Vahendite olemasolu kõrval tunti küsitluses huvi ka selle vastu, milliseid vahendeid noored kõige enam kasutavad. Üldjoontes on enim kasutatavateks vahendid, mida ka enim noortekeskustes on, näiteks lauamängud, köögi- ja kunstitarbed (joonis 69). Oluline on välja tuua, et noorte seas leiavad suurt kasutust ka mängukonsoolid ja piljard, mille kasutusvõimalust kõigil noortekeskustel pole. Arvestades, et neid vahendeid peeti oluliseks ka 16+ noorte puhul, on tegu oluliste vahenditega, mille olemasolule ja oskuslikule juhendatud kasutamisele suuremat tähelepanu võiks pöörata. Vastuste puhul tuleb ka arvestada, et avatud vastuste ning fookusrühma intervjuude kohaselt võivad mitmed vahendid olla piiratud kasutusvõimalustega. Näiteks heliruumi või 3D printereid saab kasutada vaid huvitegevuse raames või tasulise renditeenusena ehk nende olemasolu või mitte kasutamise kohta ei tasu uuringu põhjal suuri järeldusi teha.

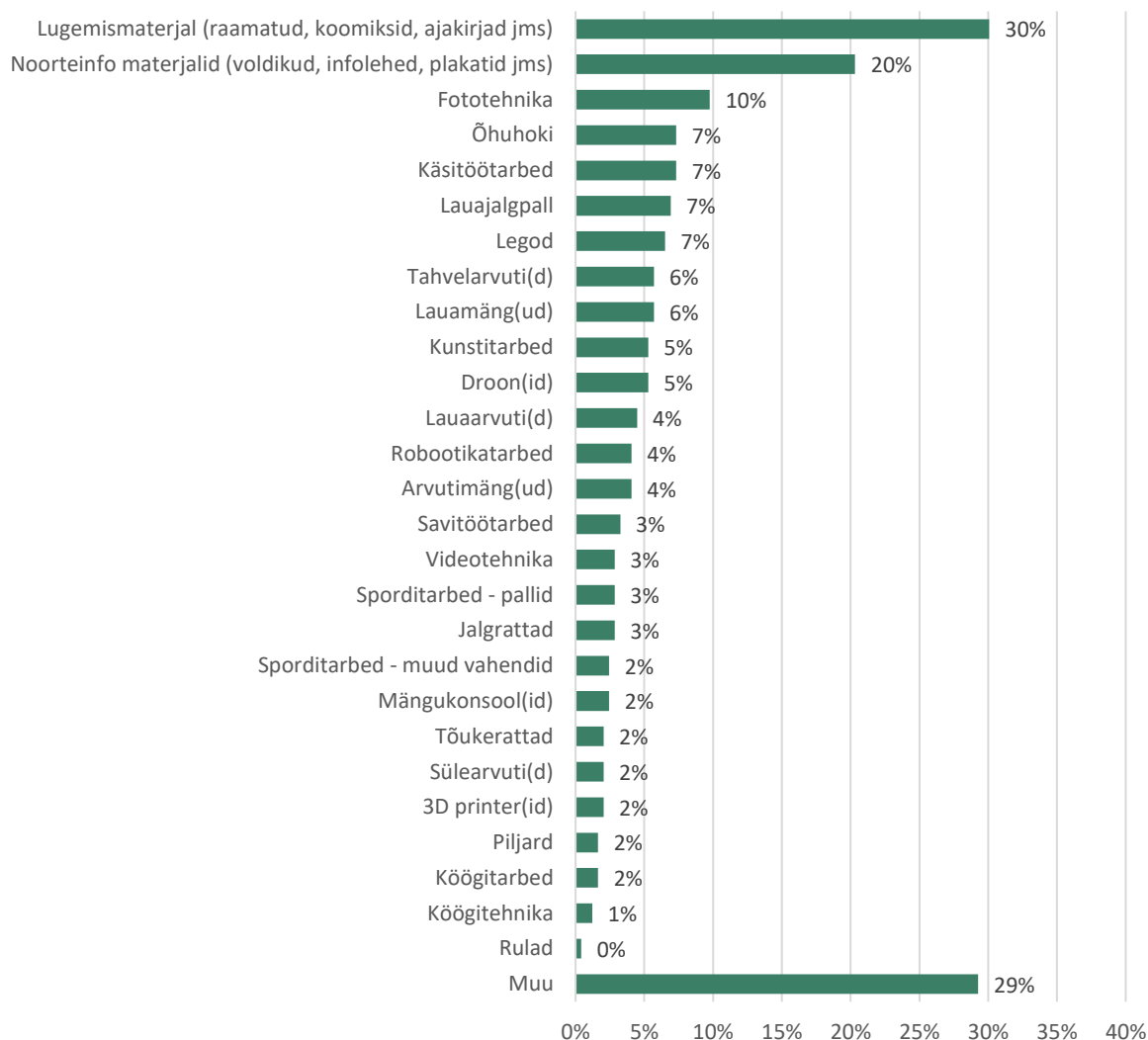
Joonis 69. Millised vahendid on noorte poolt kõige enam kasutuses? (N = 246)

Võrreldes 16+ vanuses noorte enim kasutatavaid vahendeid nooremate sihtrühmadega, selgus, et vahendid kattuvad. Erinevad vahendid ja nende kasutamise sagedus on kujutatud joonisel 70. Vastajad said valida kolm kuni kümme enim kasutatud vahendit eri vanusrühmades ja joonisel on kujutatud vastajate osakaalud, kes kindlat vahendit valisid. Mida tumedam toon joonisel, seda suurem osakaal vastajaid kindlat vastust märkis ja kui võrrelda märkimise sagedust nooremate ja vanemate vanusrühmade seas, siis erisused on väiksed. Enim paistavad välja 16+ vanuses noorte sagedasem piljardi ja lauamängude kasutus. Muus osas aga märkimisväärsed erinevusi ei ole ehk trendid on vanusrühmade puhul sarnased.

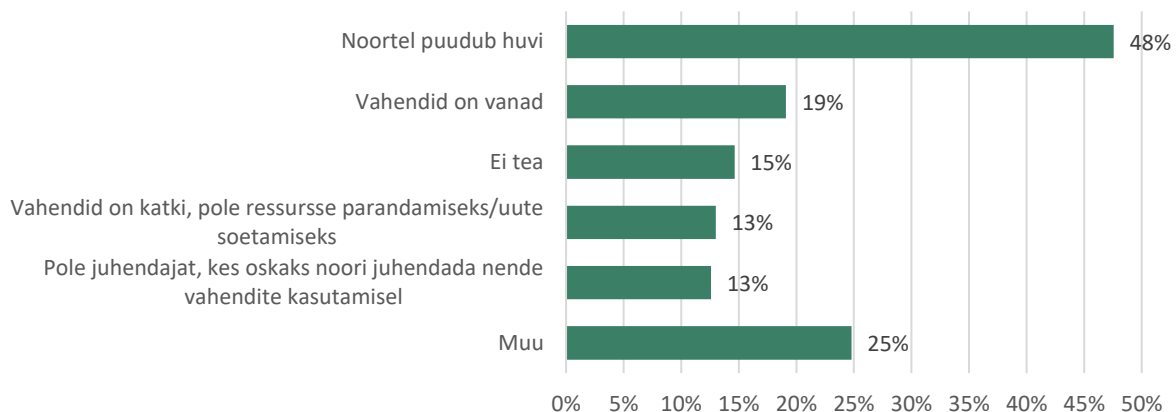
Joonis 70. Eri vanusrühmades noorte kasutatavad vahendid sageduse alusel.

Noortekeskustelt küsiti ka seda, millised vahendid, mis neil on olemas, ei leia enam noorte poolt kasutust. Vastuste kohaselt on enamik olemasolevaid vahendeid kasutuses (joonis 71). Erandiks on lugemismaterjal ja noorteinfo materjalid. Muu all täpsustati sageli, et kõik vahendid on pidevas kasutuses.

Joonis 71. Millised vahendid, mis Teil on olemas, ei leia enam noorte poolt kasutust? (N = 246)

Vastanute hinnangul on peamiseks põhjuseks, miks neid vahendeid enam ei kasutata, noorte huvi puudus (joonis 72). Mõnedes vastustes ja fookusrühma intervjuudes toodi välja, et mõnikord võivad noortekeskustes puududa oskused olemasolevate vahendite kasutamiseks. Näiteks olukorras kui miskit (nt foto- või helitehnika, robootika vahendid) on soetatud mõne töötaja või noorterühma algatusel, kes enam noortekeskusega seotud pole. Muu märkinute seas oli palju neid, kes ütlesid, et neil pole mittekasutatavaid vahendeid. Hea praktikana toodi ka mittekasutatavate vahendite vahetamist või ühiskasutamist teiste keskustega.

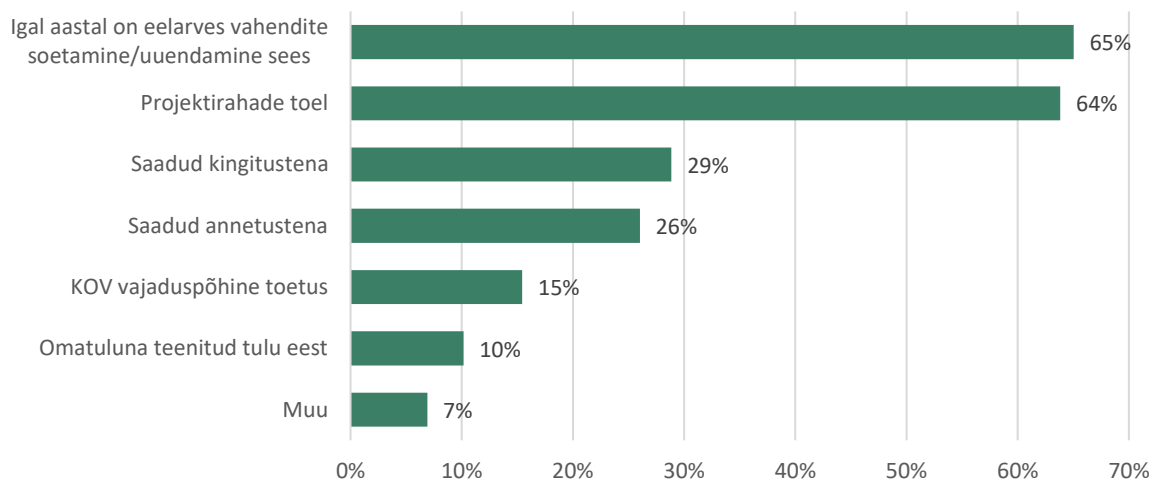

Joonis 72. Mis põhjustel noored neid vahendeid enam ei kasuta? (N = 246)

Küsitluses uuriti avatud küsimusega ka seda, millised tehnilised- ja/või tegevusvahendid on vaja välja vahetada, uuendada või juurde soetada. Umbes 73% töid välja tegevusvõimaluste mitmekesistamisega seonduvaid vahendeid: sise- ja õutegevusteks vajalikke vahendeid, sporditarvikuid, lauamänge, tehnikat (sh konsolidid, arvutid, kõlarid, printerid). Umbes 40% vastanutest märkis arvutite soetamise või uuendamise vajadust, kusjuures mõned töid välja, et see on vajalik ka noorsootöötajate endi töö tegemiseks, sh Logiraamatu kasutamiseks. Umbes 13% ei osanud tuua välja midagi, mis välja vahetamist, uuendamist või soetamist vajaks.

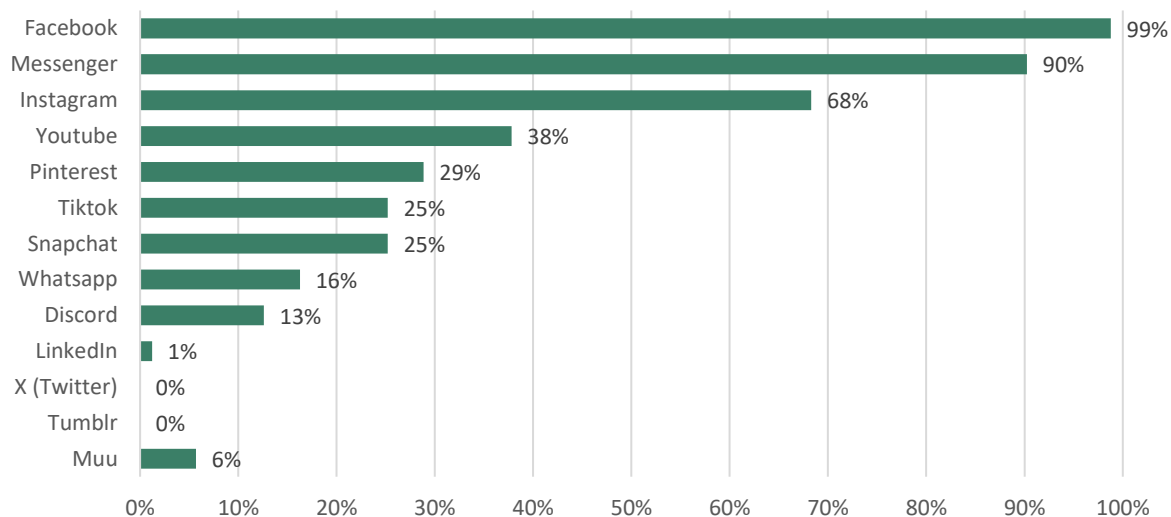
Peamiselt on vahendid soetatud iga-aastaste eelarveliste vahendite või projektirahade toel (joonis 73). Kõigis maakondades on noortekeskuseid, kes kasutavad projektide võimalusi. Projektirahade kasutamises on kõige aktiivsemad Järva- ja Saaremaa noortekeskused (90%–93% piirkonna noortekeskustest märkis selle). Tagasihoidlikumad või vähem edukad on Põlva-, Ida-Viru- ja Raplamaa noortekeskused (45%–50% noortekeskustest märkis selle). Üldiselt on aga projektirahastuse tase üpris kõrge.

Erinevad projektifondid, kust üldiselt rahastust on saadud, on kajastatud peatükis 4.3 ja joonisel 22. Annetuste ja kingitustena on enim saanud vahendeid Rapla-, Järva-, Saare-, Valga- ja Ida- ja Lääne-Virumaa noortekeskused. Ühe fookusrühma intervjuu kohaselt ei pruugi aga annetuste-kingituste saamine alati hea olla. Nimelt jõuab vaatluste kohaselt noortekeskustesse sageli asju, eriti mööblit, mis on oma aja ära elanud ja mis ei paku noortekeskustele tegevuste või keskkonna rikastamise võimalust.

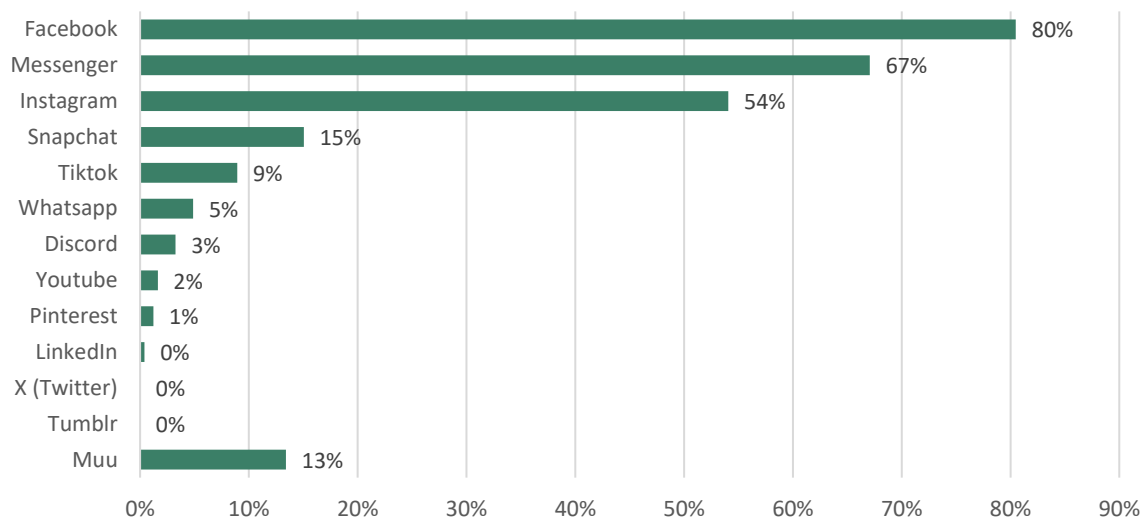
Joonis 73. Kuidas on peamiselt vahendid soetatud? (N = 246)

Sotsiaalmeediaplatvormidest kasutavad praktiliselt kõik noortekeskused oma töös Facebooki (joonis 74). Enamik kasutab ka Messengeri.

Joonis 74. Milliseid sotsiaalmeediaplatvorme kasutate oma töös? (N = 246)

Facebook on ka peamine kanal sihtrühmani jõudmiseks (joonis 75). Olulise sotsiaalmeediaplatvormi ja sihtrühmani jõudmise kanalina tuli välja ka Instagram.

Joonis 75. Milliste kanalite kaudu jõuate peamiselt oma sihtrühmani? (N = 246)

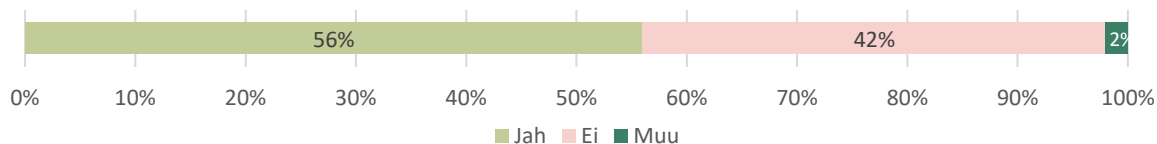
Vastuseid võrreldes on näha, et noortekeskused on mingilgi määral teadlikud erinevate platvormide eelistest-puudustest ning kasutatavad vahendid valitakse lähtuvalt sihtrühmast ja eesmärgist. Näiteks paistab silma Youtube olulisus töötajate töös, kuigi sihtrühmani jõudmiseks kasutavad seda vähesed.

8 RAHVUSVAHELINE NOORSOOTÖÖ

Selles peatükis antakse ülevaade noortekeskuste osalemisest rahvusvahelises noorsootöös, sealhulgas osalemise regulaarsusest ning osaletud projektide arvust. Samuti rahvusvaheliste vabatahtlike kaasamisest ja Erasmus+ projektides osalemisest.

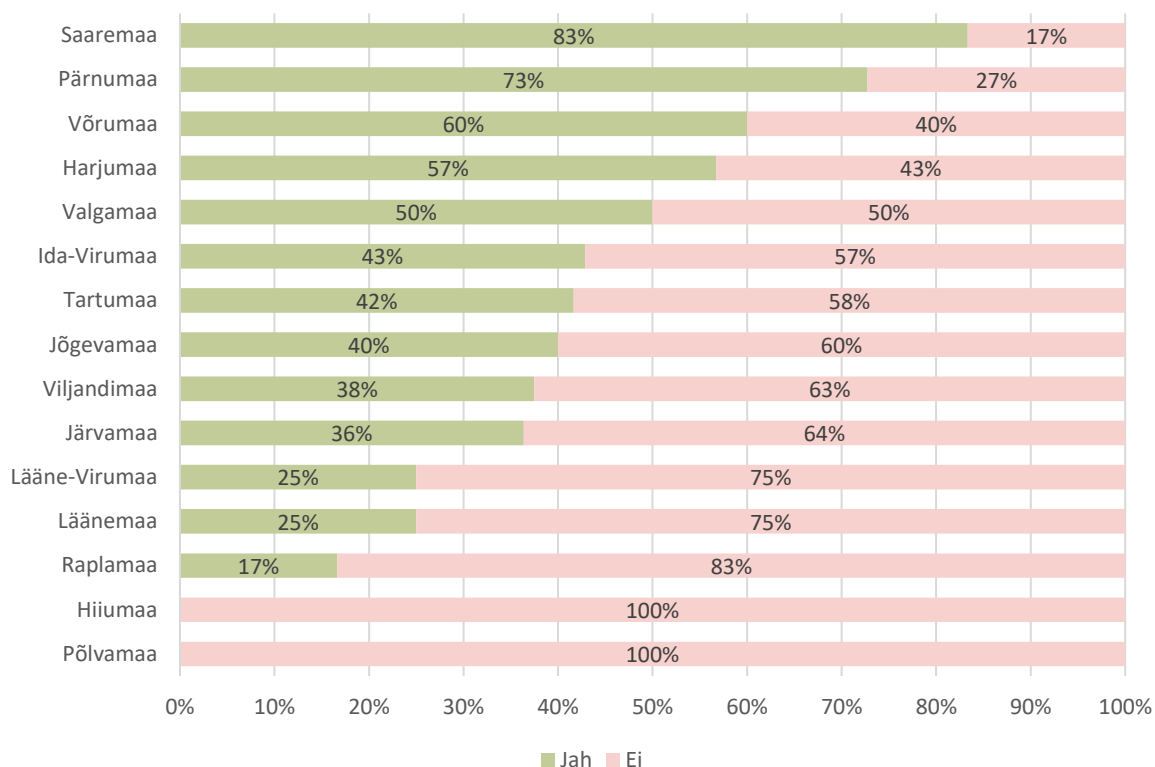
8.1 Rahvusvahelises noorsootöös osalemine

Noortekeskuste esindajatel paluti vastata, kas nende noortekeskus osaleb rahvusvahelises noorsootöös. Joonisel 76 esitatud tulemused näitavad, et enamik noortekeskustest (56%) ehk mood on kunagi osalenud rahvusvahelises noorsootöös. Samas vastanute hulgast moodustub 2% neid noortekeskuseid, kus ei teata varasemast osalusest või on ainult üksik töötaja osa võtnud, mitte kogu keskus.

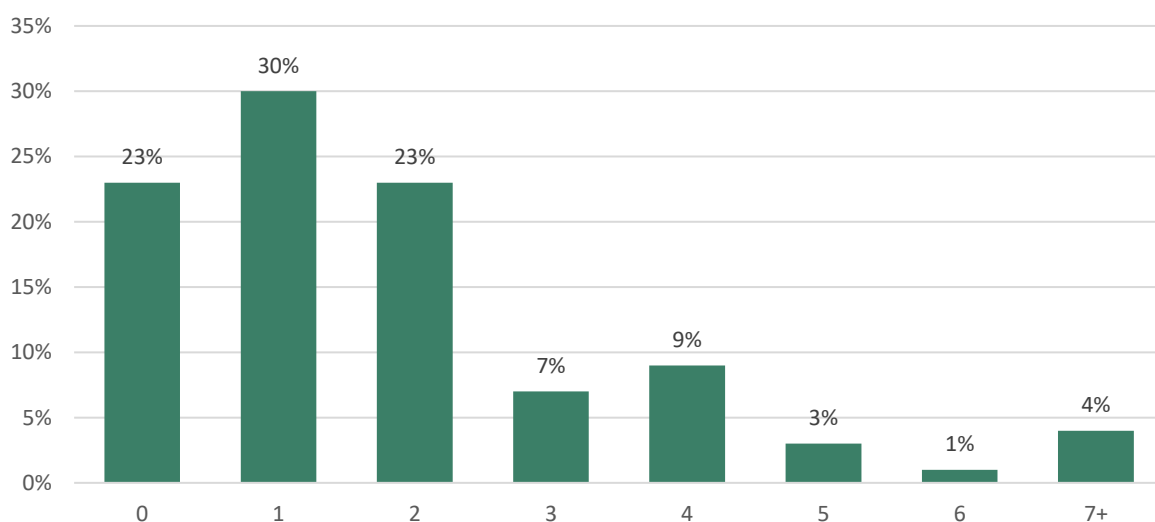
Joonis 76. Noortekeskuste osalus rahvusvahelises noorsootöös (N = 246)

Noortekeskuste esindajatel, kes vastasid, et nende keskus osaleb rahvusvahelises noorsootöös (N = 138), paluti täpsustada, kas osaletakse regulaarselt. Regulaarse all peetakse osalemist vähemalt ühes projektis aastas või kaasates vähemalt ühte rahvusvahelist vabatahtlikku keskuse töösse. Valdav osa esindajatest (54%, N = 75) vastas, et nende noortekeskus ei osale regulaarselt rahvusvahelises noorsootöös. Joonisel 77 on kujutatud vastuste jaotust maakonniti. Hiiu- ja Põlvamaa noortekeskustest ei osale ükski regulaarselt rahvusvahelises noorsootöös. Suurem osa Saare-, Pärnu-, Võru- ja Harjumaa noortekeskustest osaleb regulaarselt rahvusvahelises noorsootöös.

Joonis 77. Rahvusvahelises noorsootöös regulaarne osalemine maakonniti (N = 138)

Samuti uuriti, mitmes rahvusvahelises projektis on noortekeskused viimase kahe aasta jooksul osalenud või positiivse rahastusotsusega ise esitanud. Vastustest selgub, et 30%, mis on ka vastanute mood, on viimase kahe aasta jooksul osalenud ainult ühes rahvusvahelises projektis (joonis 78). Leidus üksikuid keskuseid (kuni 9%), kes on olnud aktiivsemad, osaledes enam kui kolmes projektis viimase kahe aasta jooksul.

Joonis 78. Viimase kahe aasta jooksul osaletud projektide arv (N = 138)

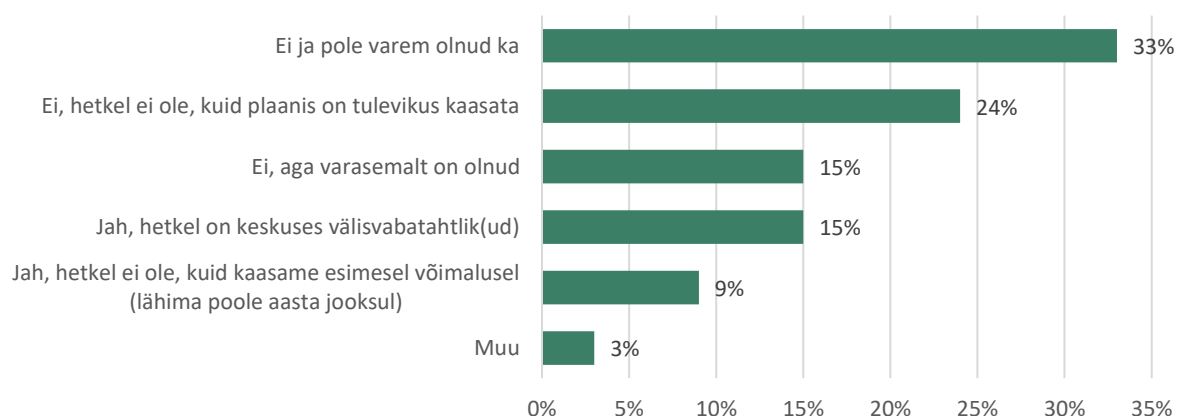
Neilt, kes vastasid, et nende noortekeskus ei osale rahvusvahelises noorsootöös (N = 103), küsiti, millised on nende hirmud ja takistused rahvusvahelistes projektides osalemisel või nende kirjutamisel. Vastuseid analüüsiti kvalitatiivselt ning selgus, et kõige sagedasem mure

on keelebarjäär. Mitmed töid välja ka ajapuuduse või kogemuste ja oskuste puudumise projektide kirjutamiseks ning nendes osalemiseks. Välisprojektide ja rahvusvahelise noorsootöö tegemise soovi 16+ vanuses noortega, kuid selleks vajalike teadmiste puudust toodi välja ka sihtrühma spetsiifilistes küsimustes. Mõningad noortekeskused märkisid, et hetkel puuduvad huvitavad projektid, milles oleks soovi osaleda. Fookusrühmaintervjuude kohaselt on üheks osalemise takistuseks ka varasem negatiivne kogemus: kui esimene kogemus on negatiivne, siis tõenäoliselt uuesti ei proovita, kuid kui positiivsete kogemuste sekka ka mõni negatiivne kogemus tekib, siis see ei heiduta uuesti proovimast.

Rahvusvahelise noorsootöö teostamisest tulenevast eeldatavast töökoormuse suurenemisest uuriti, milline seos on töötajate arvu ning rahvusvahelise noorsootöö teostamise vahel. Selleks teostati hii-ruut test ning leiti, et nende vahel leidub oluline seos: mida rohkem töötajaid on keskuses, seda rohkem osaletakse rahvusvahelises noorsootöös. Võiks eeldada, et selline seos kehtib põhjusel, et suurem töötajate arv võimaldab kohaliku kontakttöö kõrvalt rahvusvahelise noorsootöö ettevalmistamise ja rahvusvaheliste tegevustega tegeleda. Seega võiks eeldada, et noortekeskuste töötajaskonna suurenedes suureneks ka rahvusvahelises noorsootöös osalemine.

8.2 Rahvusvaheliste vabatahtlike kaasamine

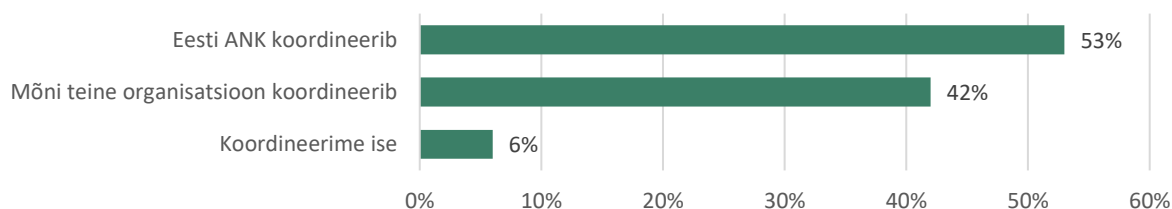
Küsitlusega uuriti muuhulgas rahvusvaheliste vabatahtlike kaasamise kohta. Nagu jooniselt 79 nähtub, ei ole enamus noortekeskuseid oma töös rahvusvahelisi vabatahtlikke kunagi kaasanud. Kuigi umbes 15% keskustest kaasab hetkel oma töösse vabatahtlikke, on nähtav, et suurem osa (~72%) seda ei tee. "Muu" all kajastub näiteks see kui vastaja ei teadnud rahvusvaheliste vabatahtlike kaasamisest või kui märgiti, et vabatahtlikke on kaasatud organisatsiooni, kuhu noortekeskus kuulub, kuid mitte otseselt nende keskusesse. Võrreldes 2011. aastal tehtud uuringuga, milles uuriti samuti vabatahtlike kaasamist, kus pidi märkima milliseid vabatahtlikke kaasatakse (noored, täiskasvanud, EVS), on noortekeskuste osakaal, kes kaasavad rahvusvahelisi vabatahtlikke, tõusnud varasema 10,7% (EVS arv 2011. aruandest) pealt 15%-ni.²⁵

Joonis 79. Rahvusvaheliste vabatahtlike kaasamine noortekeskuste tegevustesse (N = 246)

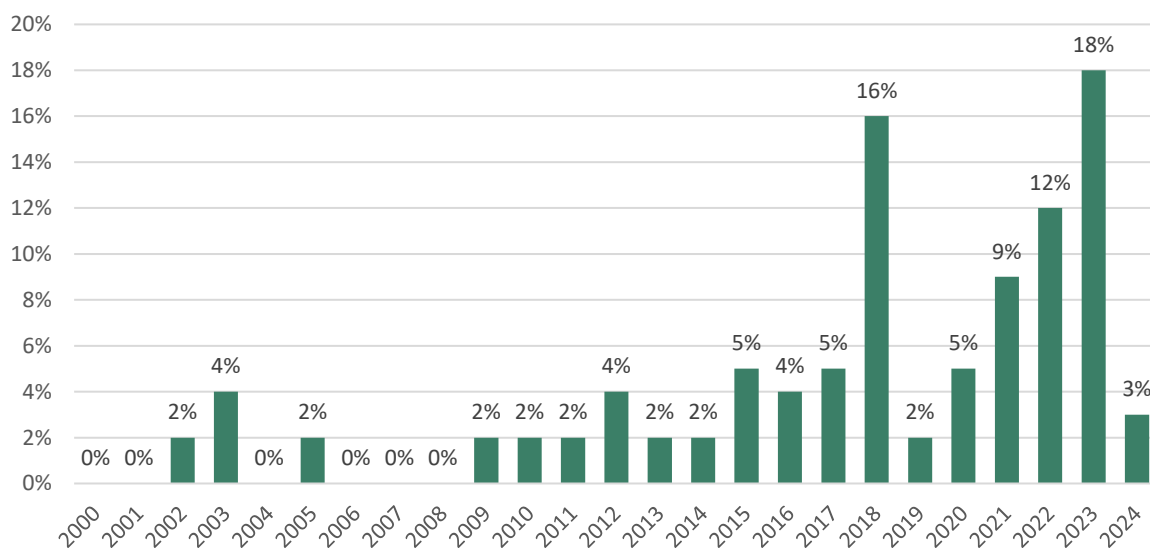
²⁵ 2023. aastal läbiviidud uuringu vastanute arv N = 246, 2011. aastal läbiviidud uuringu vastanute arv N = 159.

Nendelt, kes vastasid, et keskus kaasab rahvusvahelisi vabatahtlikke, uuriti lisanduvalt, kes vabatahtlike tööd noortekeskuses koordineerib. Joonisel 80 on näha, et üksikud noortekeskused (N = 6) koordineerivad ise rahvusvaheliste vabatahtlike tööd. Enamus keskuste (~95%) puhul koordineerib vabatahtlike tööd mõni muu organisatsioon.

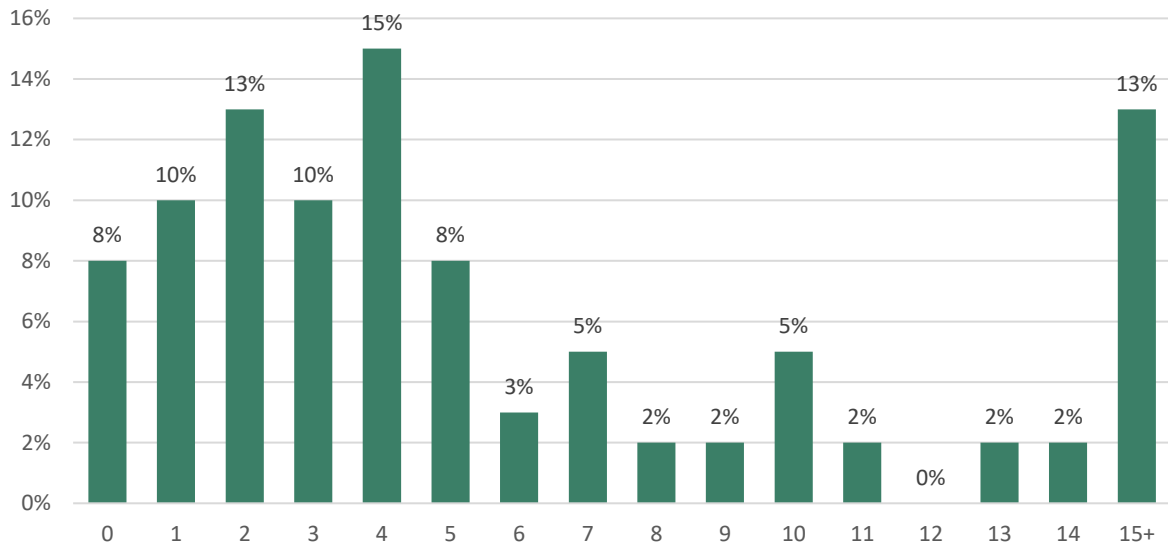
Joonis 80. Rahvusvaheliste vabatahtlike koordineerimine (N = 89)

Joonis 81 kohaselt alustasid noortekeskused vabatahtlike kaasamist kõige sagedamini aastatel 2023 (18%) ning 2018 (16%), mis on vastavalt 11 ning 10 noortekeskust 57 hulgast, kes kaasavad oma töös rahvusvahelisi vabatahtlikke.

Joonis 81. Rahvusvaheliste vabatahtlike kaasamise algus aastati (tänaeni vabatahtlikke kaasavad keskused, N = 57)

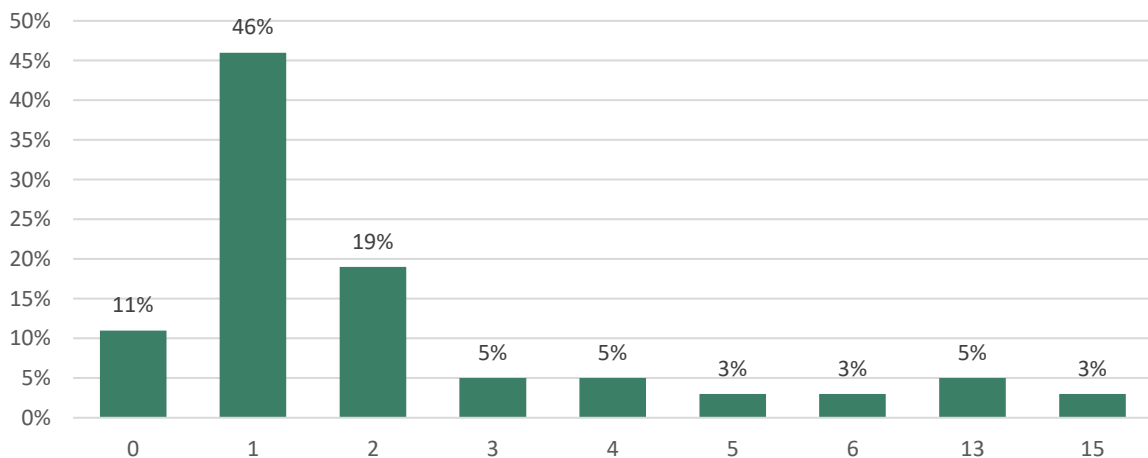
Joonisel 82 on näha, et keskused, kes siimaani kaasavad rahvusvahelisi vabatahtlikke oma töös, on kõige enam kaasanud kokku 4 vabatahtlikku (15% vabatahtlikke kaasavatest noortekeskustest). Pea sama palju on 15+ vabatahtlikku kaasanuid.

Joonis 82. Rahvusvaheliste vabatahtlike arv kokku (tänapäevaste vabatahtlike kaasavad keskused, N = 60)

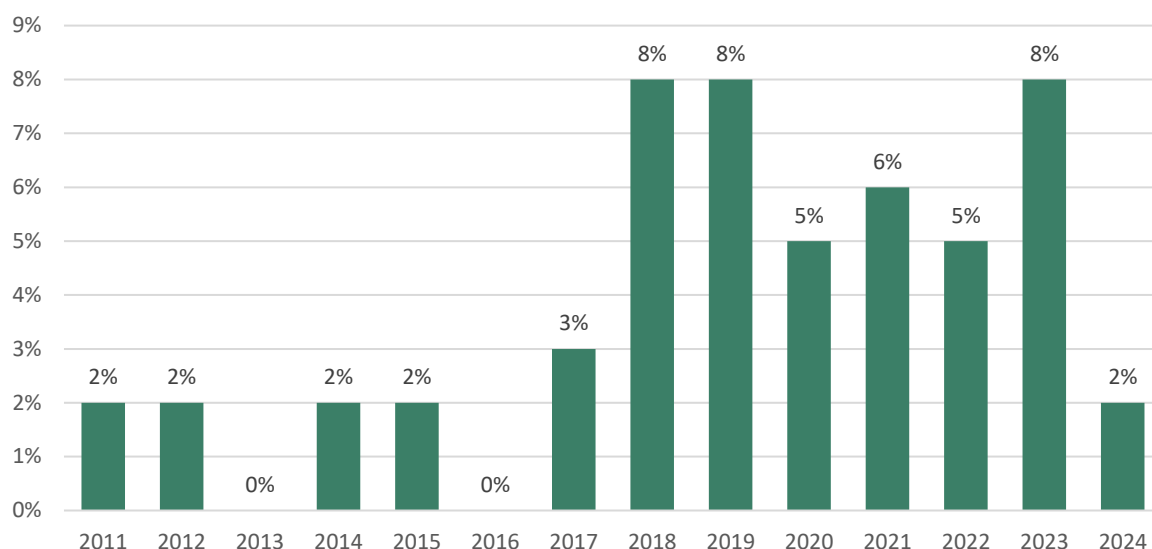
Keskustelt, kes vastasid, et nad ei kaasa hetkel rahvusvahelisi vabatahtlikke enda töös, kuid on seda kunagi teinud, uuriti, miks seda enam ei tehta. Vastused kodeeriti kvalitatiivselt ja nendest selgus, et kõige sagedasem põhjus selleks on tööjõupuudus. Samuti märkisid mitmed keskused, et takistuseks on majutusprobleemid, teadmiste- ning infopuudus, kuid ka rahalise toetuse puudus selle teostamiseks. Üksikud keskused tõid välja, et probleemiks on ka keelebarjäär, halvad varasemad kogemused ning huvipuudus. Ühes fookusrühmaintervjuus tõdeti, et kui noortekeskuse töötajal on praegugi väga suur koormus, keskuse tingimused on kehvad ja eelarvet ei jagu tavapärase vahenditegi jaoks rääkimata majutusvõimaluse pakkumisest, ei saa eeldada, et vabatahtlikke vastu võetaks.

Keskustelt, kes hetkel vabatahtlikke ei kaasa, uuriti ka seda, mitu rahvusvahelist vabatahtlikku oli nende keskusega aastate jooksul kuni kaasamise lõpuni seotud. Jooniselt 83 on näha, et enamik keskustega oli seotud ainult üks vabatahtlik. Võrreldes noortekeskustega, mis siiani kaasaavad rahvusvahelisi vabatahtlikke enda töös, on näha, et nendel keskustel on kaasatud vabatahtlike koguarv väiksem viidates ka fookusrühmaintervjuus toodud esmase positiivse kogemuse olulisusele.

Joonis 83. Varem kaasatud rahvusvaheliste vabatahtlike arv kokku (Varem rahvusvahelisi vabatahtlikke kaasanud noortekeskused, N = 37)

Viimaseks uuriti sellelt rühmalt, mis aastal viimane rahvusvaheline vabatahtlik oli kaasatud. Jooniselt 84 on näha, et kõige sagedamini oli viimane vabatahtlik kaasatud aastatel 2018, 2019 ja 2023. Märgatav arv keskuseid vastasid ka, et viimane vabatahtlik oli kaasatud vahemikus 2020-2022 ehk suuremate COVID-19-ga seotud piirangute ajal.

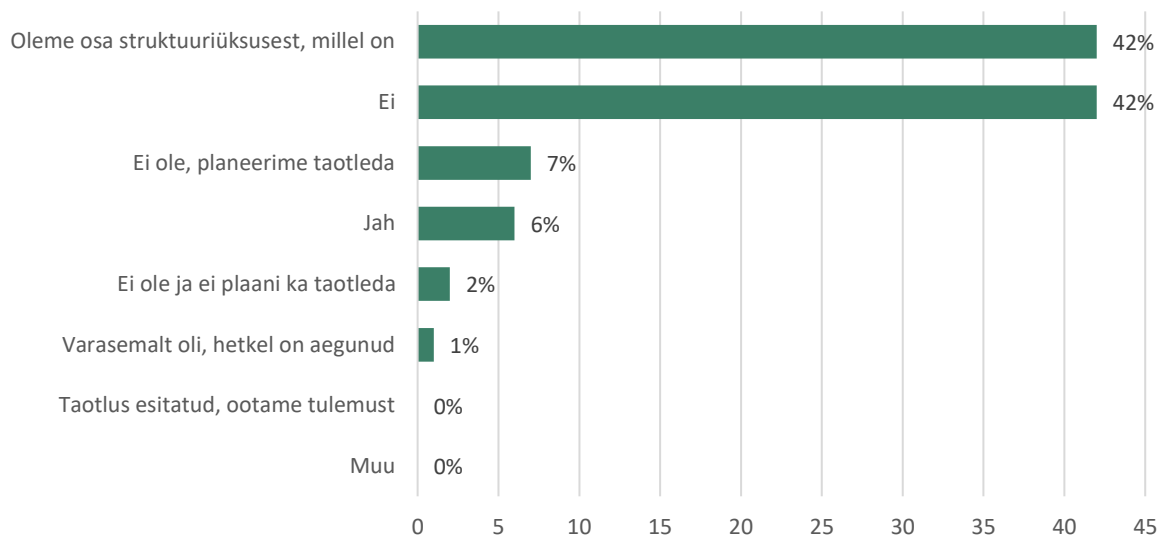

Joonis 84. Viimane aasta, mil rahvusvahelist vabatahtlikku kaasati (Varem rahvusvahelisi vabatahtlikke kaasanud noortekeskused, N = 32)

Keskustelt, kes vastasid, et nemad ei ole kunagi rahvusvahelisi vabatahtlikke oma töös kaasanud, uuriti, miks seda tehtud pole. Vastused kodeeriti kvalitatiivselt ning nendelt järeldeb, et enamusel pole kas võimalust tekkinud või ei leita, et oleks selle järel vajadust. Märgatav osa vastas ka, et puudub pädevus või tööjõud, et rahvusvahelisi vabatahtlikke oleks võimalik kaasata. Pragmatilise põhjusena toodi välja ka noortekeskuse asukoht ning majutusvõimaluste puudus.

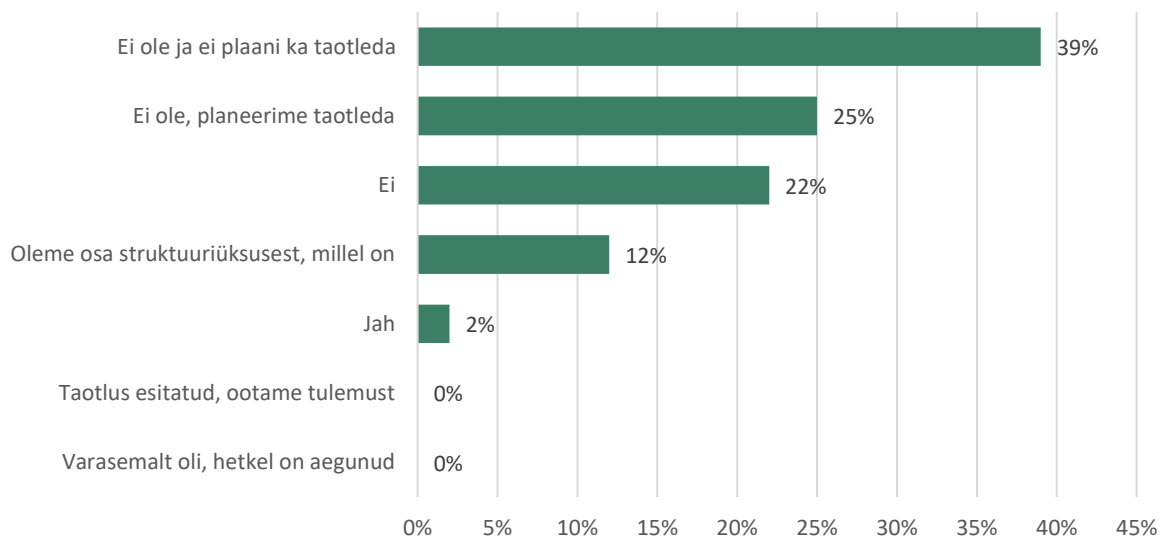
8.3 Euroopa Solidaarsuskorpus ning Erasmus+

Euroopa Solidaarsuskorpus (ESK) ja Erasmus+ on pika ajalooga programmid, mis toetavad mh noorsootöö teostamist ja rahvusvahelistumist. Kõikidelt noortekeskuse esindajatelt uuriti, kas nende keskusel on ESK kvaliteedimärgis. Jooniselt 85 nähtub, et suuremal osal keskustest on või on olnud kvaliteedimärgis või plaanitakse seda taotleda (55%). Natuke vähem kui pooltel aga märgist pole ja seda ei plaanita ka taotleda.

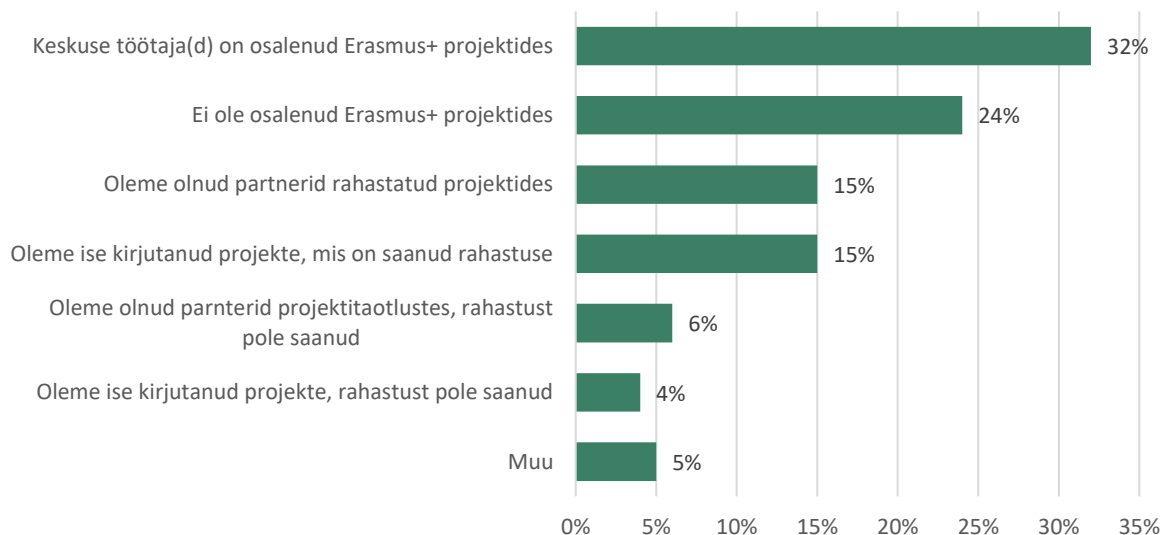
Joonis 85. ESK kvaliteedimärgise olemasolu (N = 246)

Samuti uuriti kõikidelt keskustelt, kas neil on olemas Erasmus+ akrediteering. Jooniselt 86 selgub, et enamus vastanutel ei ole Erasmus+ akrediteeringut (86%). Varieerub aga asjaolu, kas keskus planeerib seda kunagi tulevikus taotleda või mitte. Väga väikesel osal vastanutest (2%) on Erasmus+ akrediteering hetkel olemas.

Joonis 86. Erasmus+ akrediteeringu olemasolu (N = 246)

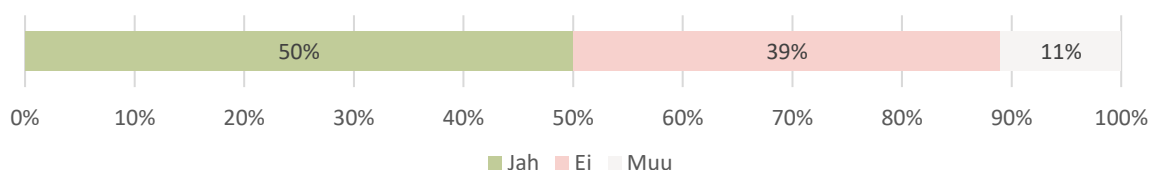
Edasi uuriti keskustelt, milline on nende osalus Erasmus+ projektides. Jooniselt 87 on näha, et enamus keskuseid või selle töötajaid omab osaluse või projektikirjutamise läbi tihedamat kokkupuudet Erasmus+ projektidega (72%). Märkimisväärne osa vastanutest ei ole aga kunagi osalenud Erasmus+ projektides (24%).

Joonis 87. Keskuste osalus Erasmus+ projektides (N = 246)

Erasmus+ projektides osalemisest tulenevalt uuriti ka seost projektides osalemise ning varasemalt kajastatud rahvusvaheliste vabatahtlike kaasamise vahel. Selleks teostati hii-ruut test ning ilmnas, et kui ei ole osaletud Erasmus+ projektides, siis enamasti ei kaasata ka rahvusvahelisi vabatahtlikke. Need noortekeskused, kelle töötaja(d) on osalenud Erasmus+ projektides, on ka tihedamini kaasanud rahvusvahelisi vabatahtlikke, olgu see kas minevikus või siamaani.

Noortekeskustelt, kes vastasid, et nad kirjutavad ise projekte, uuriti, kas nad kirjutavad rahvusvahelisi projektitaotlusi regulaarselt. Regulaarsuse all mõeldakse vähemalt ühe projektitaotluse esitamist aastas, sealhulgas akrediteeringu tegevuste taotluste esitamist. Jooniselt 88 nähtub, et enamus keskuseid (50%) kirjutavad taotlusi regulaarselt. Vastused, mis ei olnud jah/ei vormis, kategoriseeriti "muu" alla, sealhulgas keskuste esindajad, kes ei osanud öelda, kas projektitaotlusi kirjutatakse regulaarselt kui ka esindajad, kes vastasid, et organisatsioon, mille alla keskus kuulub, kirjutab neid regulaarselt, kuid keskus ise mitte.

Joonis 88. Kas keskus kirjutab regulaarselt rahvusvahelisi projektitaotlusi? (N = 54)

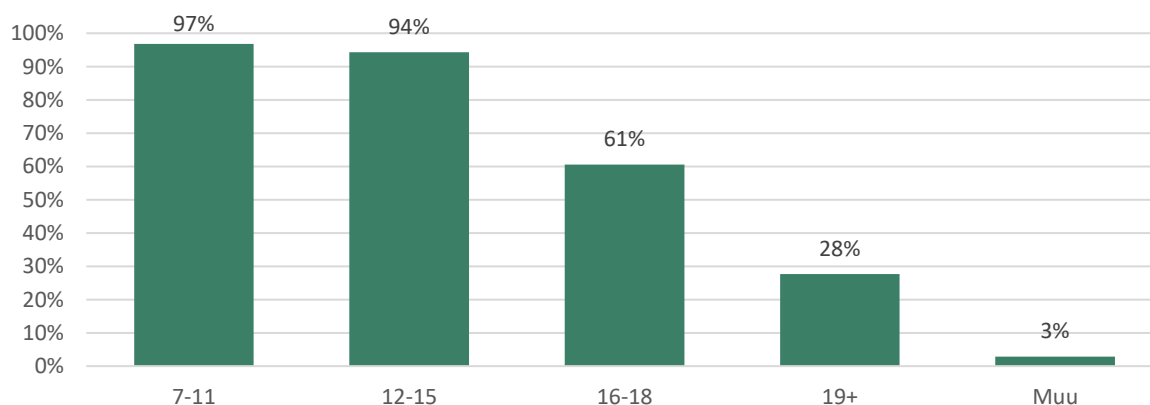
9 NOORTE KAASAMINE JA NOORTEINFO

Selles peatükis keskendutakse noortekeskuste peamiste sihtrühmade tuvastamisele ja viisidele, kuidas noori noortekeskuse tegevustesse kaasatakse.

9.1 Noortekeskuste peamine sihtrühm ja tegevused

Noortekeskuste peamiste külastajate kaardistamine on oluline, et pakutavad tegevusvõimalused vastaksid külastavate noorte vajadustele, huvidele ja arengueesmärkidele. Selge sihtrühma määratlemine võimaldab keskenduda asjakohastele ressurssidele, arendada sihtrühma huvidest lähtuvaid tegevusi ning tagada, et noortekeskuse mõju oleks võimalikult tõhus ja toetav noorte igakülgsele arengul. Lisaks annab sihtrühma tuvastamine selgema arusaama, millised noored noortekeskustes pigem ei käi ning kuidas neid sinna soovi korral meelitada.

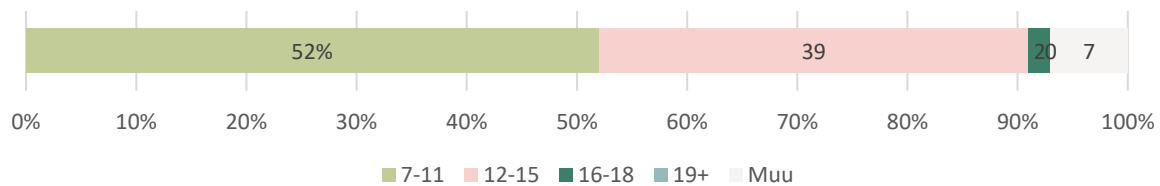
Määramaks noortekeskuste külastajate ealist jaotust, paluti noortekeskuste esindajatel vastata, millises vanuses noored osalevad nende asutuse tegevustes. Vastustest (joonis 89) ilmneb, et enim külastavad noortekeskusi noored vanuses 7–15 aastat. Noored vanuses 16–18 osalevad 61% noortekeskuste tegevustes ja veel vanemad vaid kolmandikus. Maakondi võrreldes ei ilmne maakondade vahel suurt erinevust vanuserühmade 7–11 ja 12–15 külastajate arvu osas. Küll aga ilmneb, et näiteks Põlvamaa (100%), Võrumaa (82%), Pärnumaa (79%) ja Ida-Virumaa (75%) noortekeskustes on esindatud keskmisest suurem hulk 16–18-aastaseid noori. 19+ vanuses külastajaid on aga vastuste põhjal keskmisest rohkem Põlvamaa (64%). Lääne-Virumaa (50%), Läänemaa (50%), Võrumaa (47%) ja Tartumaa (30%) noortekeskustes. Seega võib tulemustest järeldada, et Eesti keskmine noortekeskuse külastaja on põhikooliealine noor vanuses 7–15.

Joonis 89. Millises vanuses noored keskuseid külastavad (N = 246)

Lisaks paluti noortekeskustel välja tuua, milline on nende noortekeskuse peamine sihtrühm (joonis 90). Tulemustest avaldub, et ligikaudu pooled (52%) noortekeskustest on suunatud noortele vanuses 7–11. Seejuures 39% keskustest näeb oma peamise sihtrühmana 12.–15-aastaseid. Vastuse “muu” all toodi näiteks esile, et keskuse sihtrühm moodustub mitmest eri vanuserühmast. Maakondade võrdluses nähtub, et enim noortekeskusi näeb oma peamise sihtrühmana vanuserühma 7–11 Valga- (86%), Hiiu- (75%), Järva- ja Jõgevamaal (mõlemad

64%). Vanus 12–15 iseloomustab aga enim noortekeskusi Saare- (60%), Võru- (53%), Rapla- ja Ida-Virumaal (mõlemad 50%).

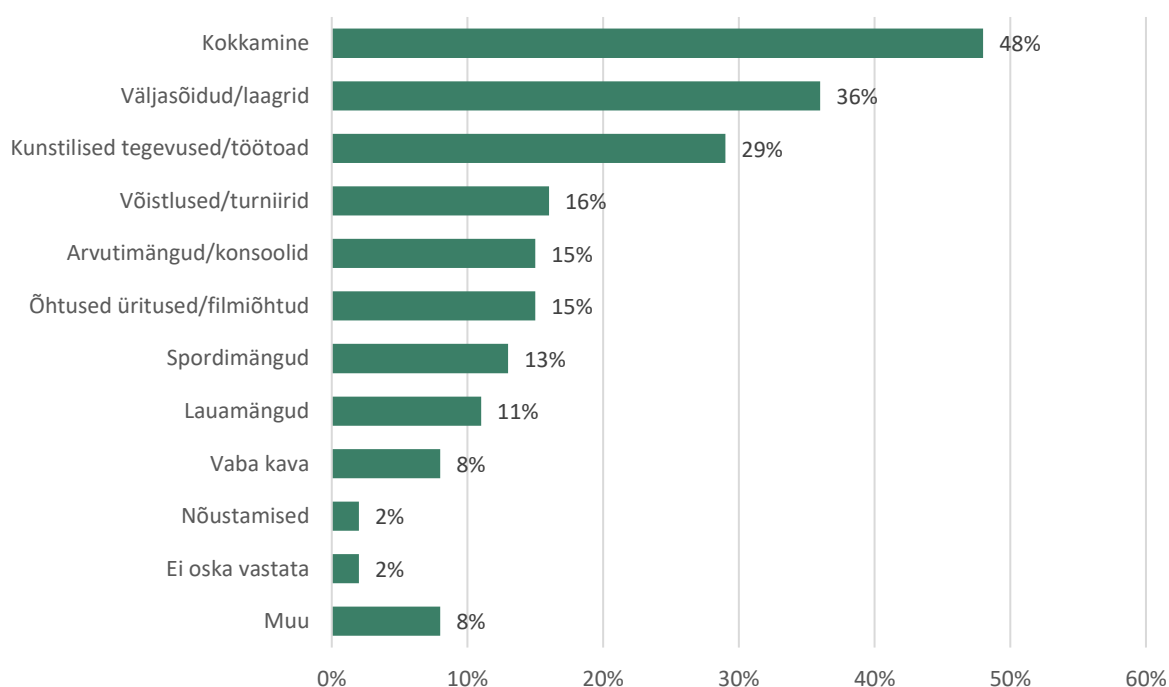

Joonis 90. Noortekeskuste peamine sihtrühm (N = 246)

See, kuidas noortekeskus toetab erinevate noorte osalemist noortekeskuse töös, näitab, kas keskus on kaasav ja kättesaadav kõigile, sõltumata nende vanusest, taustast või vajadustest. See aitab omakorda hinnata, kas keskus suudab pakkuda võrdseid võimalusi ja vajalikku tuge, et erinevad noored saaksid osaleda ja kasu keskuse tegevustest. Teadmine sellest võimaldab kohandada keskuse töökorraldust ja tegevusi, et tagada iga noore kaasatus ja aidata kaasa nende sotsiaalsele ja isiklikule arengule.

Keskuse esindajatel paluti avatud vastusena välja tuua, kuidas nende asutus toetab erinevate noorte osalemist noortekeskuse töös. Enim toodi kaasavate tegevustena välja, et noortekeskused püüavad pakkuda oma keskustes võimalikult mitmekesiseid tegevusi, et kaasatud oleksid erineva vanuse, huvi ja taustaga noored. Seejuures toodi sageli, et vanematele noortele pakutakse keskuse külastamiseks eraldi aegu ja/või ruume eelistatud tegevusteks. Paljud noortekeskused märkisid, et nende keskustes on noortel võimalus osaleda ka tegevuste planeerimisel, mis aitab suurendada osalustunnet ja initsiatiivi. Vastustest selgub, et noortekeskused väärtustavad kõigi noorte kaasamist, püüdes pakkuda avatud ja turvalist keskkonda ning võimaluse korral individuaalset lähenemist, arvestades mh noorte soovide, vanuse, eripärade ja vajadustega.

Et saada ülevaade noorte lemmiktegevustest, paluti noortekeskustel välja tuua, millistest keskuse pakutavatest tegevustest võtavad noored kõige meelsamini osa. Tulemustest (joonis 91) avaldub, et meeleldi osalevad noored kokandusringides (48%) ja väljasõitudel (36%). Viimase puhul rõhutasid mitmed noortekeskused, et eriti meeldib noortele osa võtta ööbimisega väljasõitudest või üritustest. Kolmanda meelistegevusena töid keskused esile erinevad kunstilised tegevused ning käsitöö ja meisterdamisega seotud töötoad (29%). Vastuste põhjal võib märkida, et noorte seas on kõige populaarsemad tegevused need, mis pakuvad praktilist osalemist, loomingulist väljendust ja sotsiaalset suhtlemist.

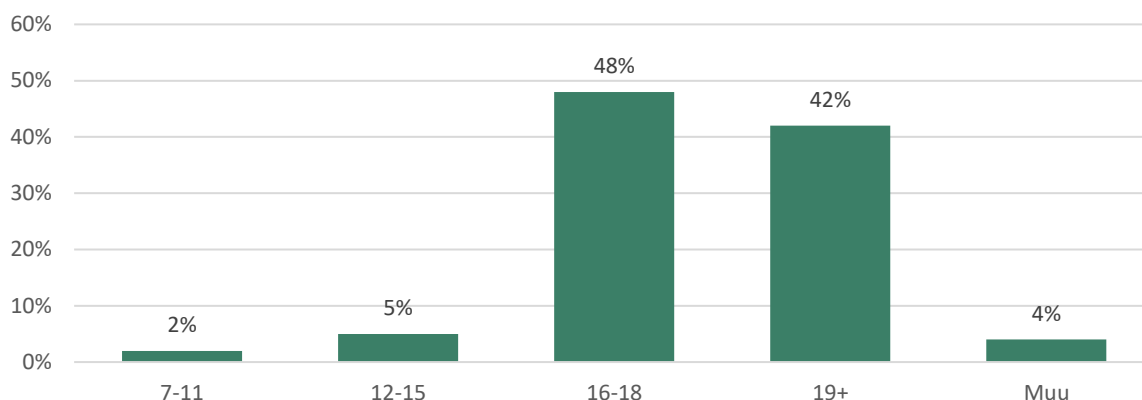

Joonis 91. Noorte lemmiktegevused (N = 246)

9.2 16+ noorte kaasamine

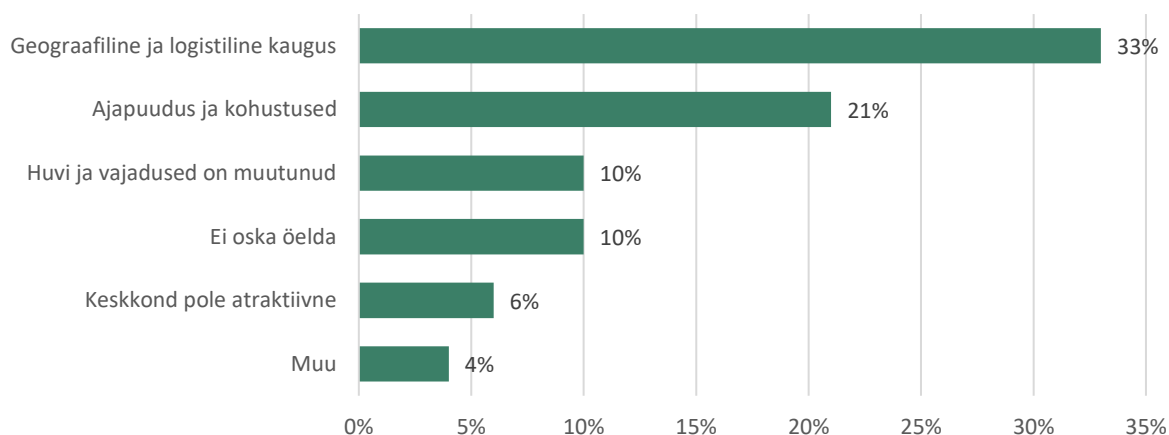
Keerulise sihtrühma tuvastamine on noortekeskuste jaoks oluline, sest see võimaldab paremini mõista, millised noored jäävad praegustest teenustest ja tegevustest kõrvale ning millised tegurid takistavad nende osalemist. Sellise sihtrühma määratlemine aitab keskenduda konkreetsetele vajadustele, mis võivad erineda teistest vanuserühmadest. Kui noortekeskus tuvastab ja kaardistab keerulise sihtrühma, saab ta arendada kohandatud sisutegevust, muuta võimalusel lahtiolekuaegu, pakkuda sobivamaid tegevusi ning luua keskkonna, mis on ligitõmbavam ka neile, kes vajavad rohkem tähelepanu või erilähenedamist. Lisaks aitab keerulise sihtrühma määratlemine ennetada riskikäitumist ja pakkuda sihipärasemat tuge, mis toetab noorte arengut ja heaolu.

Noortekeskustel paluti välja tuua, millise sihtrühmani on keskuse hinnangul kõige keerulisem jõuda. Vastustest (joonis 92) järeldub, et enamik noortekeskustel (94%) on raskusi 16+ vanuses noorte kaasamisega. Seda enam, et muu all toodi NEET staatuses noori, põhikooli lõpetanuid ja erinevaid vanusevahemikke 16 eluaastast üles poole.

Joonis 92. Sihtrühmad, kelleni on keeruline jõuda (N = 246)

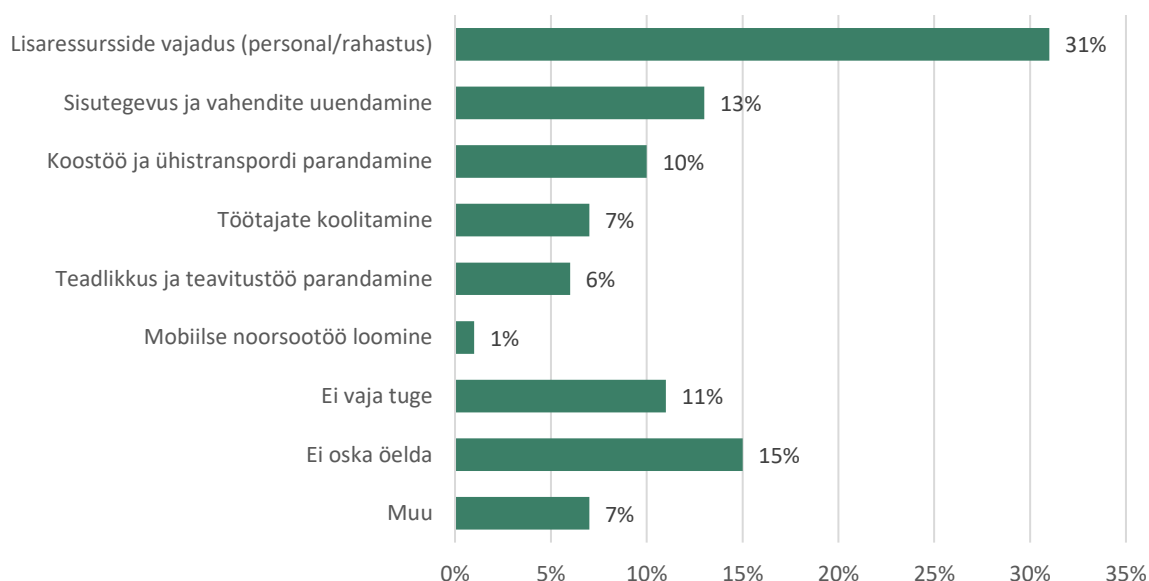
Noortekeskustel paluti avatud vastusena selgitada, miks on neil nende hinnangul raske välja toodud keeruliste sihtrühmadeni jõuda. Noortekeskuste vastused sarnanesid paljuski üksteisega ning need jagunesid neljaks peamiseks teemaks. Tulemustest (joonis 93) järeldub, et enim (33%) rõhutati murekohana 16-aastaste ja vanemate noorte puhul ära kolimist lapsepõlvkodust ja -rajoonist, kus asus varasemalt ka noorele tuttav keskus. Vastanustest 10% tõi probleemina huvi ja vajaduste muutumist ja 21% noorte piiratud ajalise ressursi, märkides, et gümnaasiumis ja selle järel on noorte fookus suunatud õpingutele ja töötamisele. 6% vastanustest tõi ka esile noortekeskuse kui oma kontseptsioonilt mitte atraktiivse keskkonna juba täiseale lähenevale noorele. Küsitluse teised küsimused (vt nt ptk 6.1 ja 7.1.2) ja fookusrühmaintervjuud näitavad, et probleemiks võib olla ka vanemate noorte vajaduste ja nendeni jõudmise meetodite mitte mõistmine, ruumide sobimatus (vanemate noorte soov noorematest eraldi olla), põhikoolijärgse õppeasutuse kaugus noortekeskusest ja bussigraafikute mitte sobitumine kooli lõppemise ja keskuse avatud olemise aegadea.

Joonis 93. Põhjused, miks noortekeskuses vähe 16+ noori käib (N = 246)

Noortekeskuste tegevuste laiendamisel ja kättesaadavuse parandamisel on oluline mõista, millist lisatuge keskused vajavad, et jõuda paremini sihtrühmadeni, kellega hetkel vähem tegeletakse. Keskustelt kogutud vabad vastused annavad ülevaate peamistest probleemkohtadest ja pakutavatest lahendustest. Noortekeskuste vastustest (joonis 94) nähtub, et enim nähakse lahendusena lisarahastuse ja -personali suunamist keskustesse. Vastustest ilmnas, et kuivõrd paljudes noortekeskuses töötab vaid üks noorsootöötaja, jäävad katmata vanemale vanuserühmale suunatud huvitegevused ja üldine tähelepanu. Seejuures

13% noortekeskustest rõhutas pakutavate tegevuste ning keskuse ruumide ja vahendite uuendamise ning eakohastamise hädavajalikkust. Mitmed noortekeskused tõid välja, et noortekeskuste tegevusvahendid on suunatud pigem nooremale sihtrühmale, mis 16+ vanuses külastajat nii palju ei kõneta. Märgiti ka, et tagaplaanile jääva sihtrühma keskustesse jõudmiseks tuleks luua parem ühendus ühistranspordiga või muuta bussiajad sobivamaks. Viimast toodi välja ka fookusrühma intervjuus: noortekeskused suletakse tihti liiga vara, 16+ noored ei jõua kaugemal asuvast koolist või koolipäeva lõppedes koduülesandeid tehes noortekeskusesse. Koostöö parandamise all rõhutasid noortekeskuste esindajad vajadust luua parem kontakt koolidega, sh kõrgkoolidega. Ühistegevused koolide ja noortekeskuste vahel aitaks kaasa teavitustöö ja osalemise suurendamisele. Ka fookusrühmaintervjuud ja küsitluse koostööd puudutavad küsimused (vt ptk 10) näitasid vajakajäämisi koostöö tegemises, sh koostöös sihtrühmadeni jõudmises.

Joonis 94. Millist tuge vajatakse tagaplaanile jäänud sihtrühmani jõudmiseks (N = 246)

Varasemad uuringud viitavad, et 16+ vanuses noored ei pruugi külastada noortekeskusi ka siis, kui neile huvipakkuvad tegevused on keskkuses tagatud.²⁶ Noortekeskustel paluti avatud vastustena kirjeldada, mis on nende hinnangul peamiseks põhjuseks, miks noored vanuses 16+ aktiivselt noortekeskuse töös ei osale. Esile toodud vastused sarnanesid suures määras üldal toodud põhjustega, millest enim rõhutati huvide ja vajaduste muutumist seoses vanusega, piirkondlikke ja logistilisi takistusi, nagu näiteks kaugemale õppima asumist ja kehva ühistransporti, keskuse tegevuste ja keskkonna sobimatust ning piiratud ressursse. Kokkuvõtlikult ilmneb, et 16+ noored ei tunne sageli, et noortekeskus suudaks vastata nende vajadustele, ja nende muutunud huvid ning elustiil viivad neid noortekeskusest pigem eemale. Mitmed noortekeskused tõid esile, et noored ei soovi käia keskkuses, kuivõrd seal on palju nendest nooremaid külastajaid, kellega puuduvad ühised huvid. Näiteks vastas üks noortekeskuse esindaja: "Selles vanuses noored soovivad rohkem olla omaealistega, kuid noortekeskuses käivad pigem nooremad." Sellest tulenevalt tasuks noortekeskustel võimalike

²⁶EANK, Heidi Paabort. 2020. Eesti noortekeskuste hetkeseisu kaardistus 2020. https://ank.ee/wp-content/uploads/2020/11/Noortekeskuste-kaardistus_osa-2_EestiANK.pdf, lk 34.

lahendustena mõelda vanematele noortele eraldi ruumide määramisele või konkreetsete külastusaegade loomisele, mis oleksid suunatud üksnes 16+ vanustele noortele.

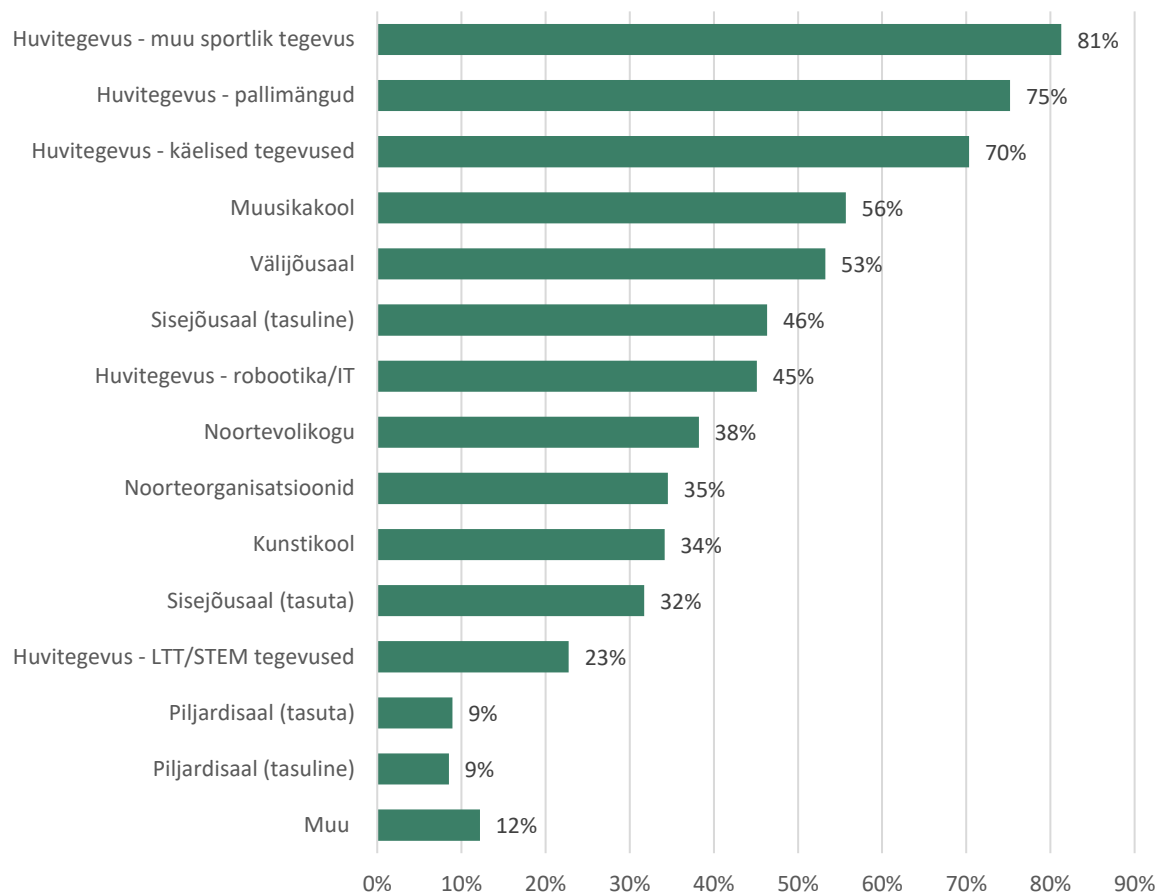
Lisaks paluti noortekeskustel avatud vastusena välja tuua võimalikud lahendused, mis aitaksid lahendada eelnevalt välja toodud kitsaskohad Eestis. Välja käidi erinevaid lahendusi. Näiteks märgiti, et noortekeskuse ruumid ja tegevused tuleks ümber kohandada vastavalt sihtrühmale. Selle all pakuti välja näiteks noortekohviku ja pubilaadse keskkonna loomist ning bändiruumi ja jõusaali rajamist. Tegevuste all pakuti välja ka mentorlusprogrammi loomist ja eakohaste koolituste pakkumist. Lisaks märkisid mitmed noortekeskused, et noortekeskuse külastusajad peaksid olema paindlikumad. Sealjuures rõhutati, et 16+ vanuses noori tuleks rohkem tegevuste planeerimisse kaasata ja nendega tasuks luua parem otsekontakt. Lisaks eelnevale toodi taaskord välja lisarahastuse ja -personali vajalikkust, et saaks paremini keskenduda sihtrühmale ja neile loodud programmi loomisele ning vastavate koolituste pakkumisele noorsootöötajatele. Märgiti ka mobiilse noorsootöö (MONO) loomist, kui üht võimalikku viisi leida 16-aastaste ja vanemate noortega usalduslik kontakt.

Kuna MONO-t toodi ühe lahendusena, uuriti küsitluse tulemuste seoseanalüüsiga, kas mobiilse noorsootöö ehk MONO olemasolul piirkonnas ja 16+ noorte kaasamise vahel leidub seos. Selle uurimiseks tehti Fisheri test. Tulemused aga näitasid, et MONO kasutamise ja 16+ noorte kaasamise vahel puudub märkimisväärne seos. Seega järeldub, et ligipääs MONO kasutamisele piirkonnas ei mõjuta 16+ noorte huvi noortekeskuses käimise vastu võrreldes nende piirkondadega, kus MONO ei rakendata ehk 16+ noorteni jõudmiseks ja nende paremaks kaasamiseks tuleb veelgi rohkem pingutada.

Kokkuvõtvalt on selge, et 16+ noorte kaasamiseks tuleb noortekeskustel arvestada nende vanuserühma spetsiifiliste vajaduste ja huvidega, pakkudes eakohaseid võimalusi, paindlikkust ja tuge. Oluline on suurendada investeeringuid nii ruumidesse, tegevustesse kui ka personali arendamisse, et noortekeskused muutuksid vanema sihtrühma jaoks atraktiivsemaks ja tähenduslikumaks.

9.3 Noorte võimalused kogukonnas

Teades, millised võimalused on noortel kogukonnas, saab kaardistada noortekeskustes pakutavate tegevuste alternatiive ja tuvastada võimalikud katmata tegevused. See võimaldab noortekeskusel vältida tegevuste dubleerimist, luua koostöösuhteid teiste organisatsioonidega ning suunata oma tähelepanu vajalike ja puuduvate teenuste pakkumisele. Samuti aitab see hinnata noortekeskuse rolli ja mõju kogukonna toetusvõrgustikus ning tõsta keskuse relevantsust noorte igapäevaelus. Keskuste esindajatel paluti loetleda, milliseid võimalusi kogukonnas noortele leidub. Tulemustest (joonis 95) avaldub, et enim on kogukonnas tähelepanu pööratud sportlikele ja käelistele tegevustele, sh läbi huvitegevuse. Võrreldes tulemusi noortekeskuste endi pakutavate teenustega (joonis 62), on dubleeringute vältimiseks kriitilise tähtsusega koostöö huvitegevust pakkuvate organisatsioonidega. Pakutavate alternatiivsete tegevustena märgiti enam ka muusikakooli (56%) ja erinevaid jõusaali võimalusi. Seega on paljude noortekeskuste lähiümbruses omajagu alternatiivseid tegevusi ja uut tegevusvõimalust pakkuda soovides (nt eriti vanemate noorte seas populaarne jõusaal) tuleb väga hoolikalt läbi mõelda, kuidas seda teha, et noori kõnetada.

Joonis 95. Noortele suunatud tegevused kogukonnas lisaks noortekeskusele (N = 246)

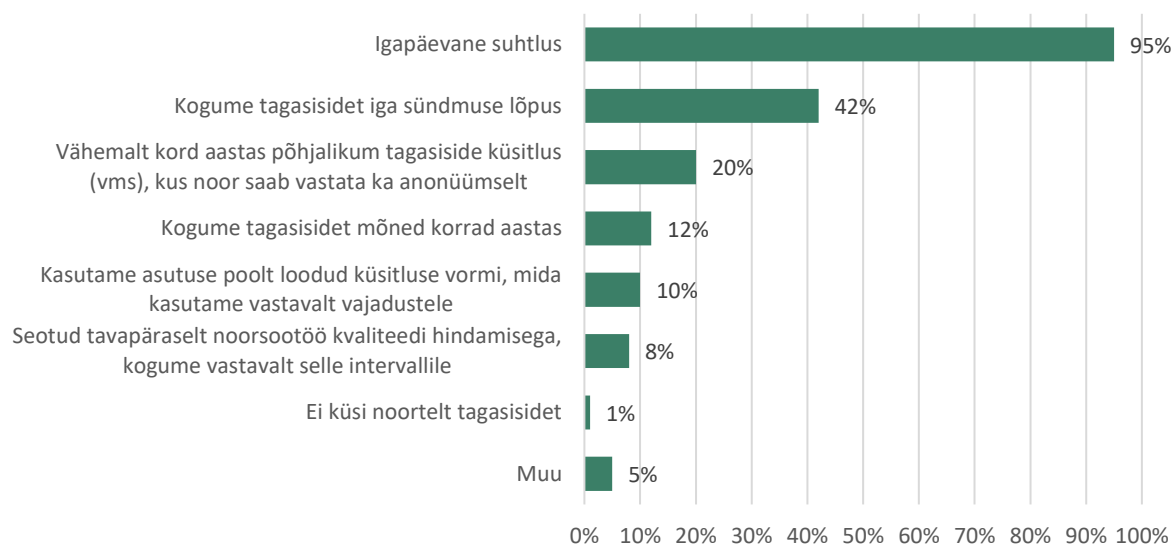
Samas on näha, et noortekeskustel on kogukonnas ka teisi võimalusi täiendav ja koordineeriv roll, mitte ainult ei konkureerita teiste võimalustega. Sport ja käelised tegevused on kogukondades hästi esindatud, kuid samas toob see esile vajaduse laiendada huvitegevuste mitmekesisust, et katta noorte erinevaid huvisid ja vajadusi. Samuti näitab see, et noortekeskused saavad väärtusliku teabe abil suunata oma ressursse tegevustele ja teenustele, mida kogukonnas veel ei pakuta, suurendades seeläbi nende mõju ja asjakohasust noorte igapäevaelus.

9.4 Noorte tagasiside ja rahulolu

Noortelt tagasiside küsimine ja rahulolu-uuringute läbiviimine on oluline, kuna see võimaldab noortekeskustel paremini mõista noorte vajadusi, ootusi ja huvisid. Tagasiside aitab kohandada keskuse tegevusi ja teenuseid noortele sobivamaks ning suurendada noorte osalust ja rahulolu. Lisaks annab teadmine noorte rahulolust võimaluse hinnata olemasolevate teenuste kvaliteeti, tuvastada kitsaskohti ja leida uusi arenguvõimalusi. Regulaarne noorte kaasamine tagasiside kogumisse suurendab nende kuuldavust ja kaasatust otsustusprotsessidesse, aidates noortekeskusel tõsta oma olulisust ja mõju noorte igapäevaelus ning kogukonnas laiemalt.

Seega uuriti noortekeskuste esindajatelt, kuidas nad koguvad noortelt tagasisidet. Vastustest (joonis 96) avaldub, et enamik (95%) saavad tagasiside läbi igapäevase suhtluse noortega.

42% märkis, et nad koguvad iga toimunud ürituse lõpus tagasisidet ja 20% vastas, et nende keskuses tehakse vähemalt kord aastas põhjalikum küsitlus, kus noor saab anonüümselt tagasisidet anda.

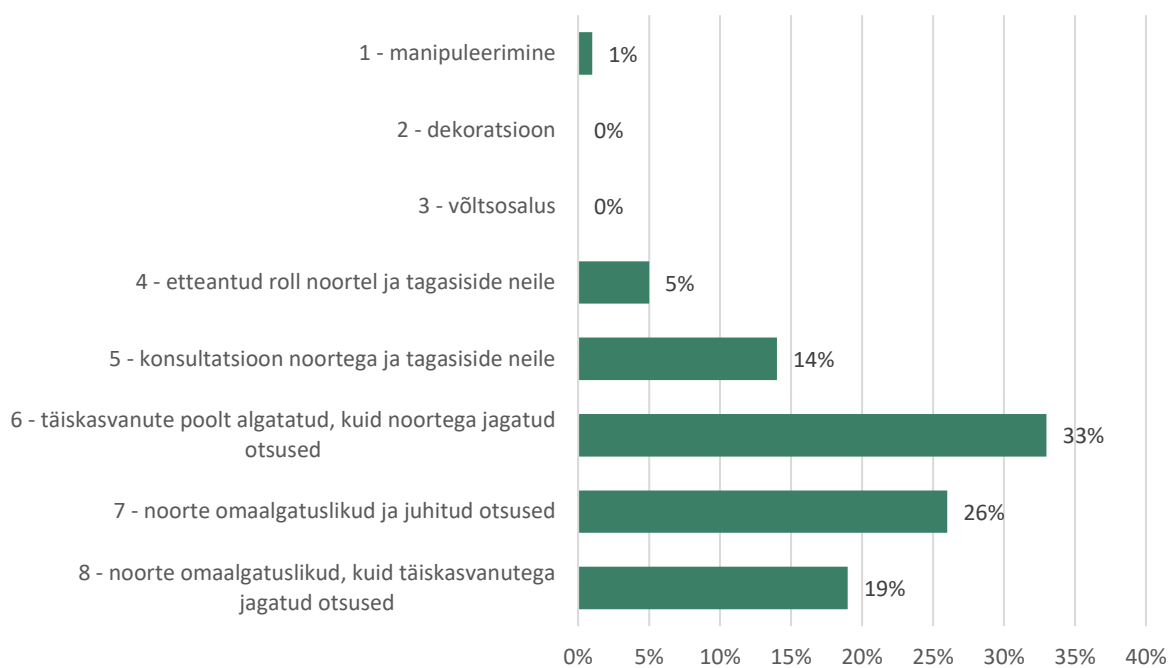
Joonis 96. Tagasiside küsimise viis (N = 246)

Noortekeskustelt küsiti täpsemalt, millal toimus viimane noortele suunatud rahulolu-uuring. Sellele vastas 36% keskuste esindajatest, et viimane uuring on tehtud sel aastal. 21% märkis, et möödunud aastal ja 13% märkis, et viimasest rahulolu-uuringust on möödas vähemalt kolm aastat. 17% keskustest tõdes, et rahulolu-uuringut polegi nende keskuses tehtud. Maakondade võrdluses ilmneb, et enim on rahulolu-uuringuid viimase kahe aasta jooksul tehtud Järva- (71%), Saare- (60%), Põlva- (54%) ja Lääne-Virumaa (46%) keskustes. Seevastu märkisid ligi pooled (53%) Pärnumaa noortekeskustest, et nemad pole rahulolu-uuringut noorte seas üldse läbi viinud. Seega varieerub noortekeskuste rahulolu-uuringute läbiviimise sagedus ja järjepidevus piirkonniti märkimisväärselt. Lisaks paluti noortekeskustel märkida, kas nad analüüsivad uuringutest saadud tulemusi. 83% vastanutest (N = 175) märkis, et nemad analüüsivad tehtud rahulolu-uuringu tulemusi ehk rahulolu-uuringu tulemustega osatakse rohkem midagi edasi teha kui kvaliteedihindamise tulemustega (vt ptk 3.4).

Roger Harti noorte kaasatuse redel on kontseptuaalne raamistik, mis aitab mõista ja hinnata noorte kaasatuse taset erinevates tegevustes ja otsustusprotsessides.²⁷ See on välja töötatud UNICEF-i toel 1992. aastal ja põhineb ideel, et tõeline kaasamine tähendab noorte aktiivset osalemist otsustamises, mis mõjutab nende elu ja kogukonda. Harti redelil on kaheksa tasandit ja see on praktikas laialdaselt kasutatav tööriist, eriti noortevaldkonnas ja hariduses, kus püütakse tagada, et noorte arvamus oleks kuulnud ja nende osalus oleks tähendusrikas. Noortekeskustel paluti anda hinnang keskuses noorte kaasamisele Roger Harti osalusredeli põhjal. Tulemustest (joonis 97) järeldub, et enim (33%) noortekeskusi toimib noorte

²⁷ Roger Hart. 1992. *Children's participation: From tokenism to citizenship*. Florence, Italy: United Nations Children's Fund International Child Development Centre.

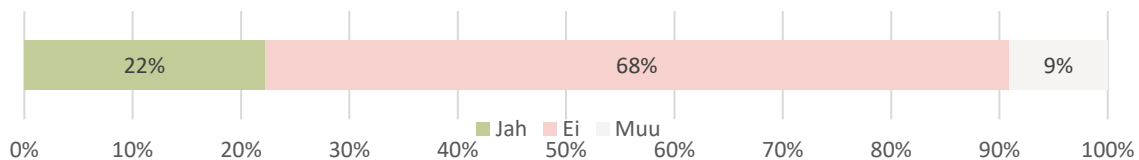
kaasamisel pigem Harti redeli kuuenda astmega, mis lähtub täiskasvanute algatatud tegutsemises, ent mille puhul jagatakse otsuseid noortega. Seejuures 26% keskustest märkis, et nende keskuses samastutakse enim seitsmenda astmega, mille puhul nii algatus kui ka juhtimine tuleb noortelt. Seega näitab Harti noorte kaasatuse redel, et paljud keskused tegutsevad pigem kõrgetel kaasamistasanditel.

Joonis 97. Noorte kaasamine keskuses Roger Harti osalusredeli põhjal (N = 246)

9.5 Noorteaktiiv

Noorteaktiivi olemasolu noortekeskuses on oluline, kuna see võimaldab noortel aktiivselt osaleda keskuse elu ja tegevuste kujundamises. Noorteaktiiv annab noortele võimaluse arendada vastutustunnet, juhtimisoskusi ja meeskonnatöövõimet, aidates neil tunda end väärtuslikena ja kaasatuna. Lisaks suurendab see noorte otsustusprotsessides osalemist, pakkudes neile platvormi oma ideede elluviimiseks. Noorteaktiiv aitab ka noorsootöötajatel paremini mõista noorte vajadusi ja ootusi, muutes keskuse tegevused noortele atraktiivsemaks ja asjakohasemaks. Kuivõrd paljudes noortekeskustes on tööl vaid üks töötaja, on noorteaktiivi olemasolu ka suureks abiks vastutava töötaja suure töökoormuse leevendamisel. Küsitluse tulemustest nähtub, et vaid ligikaudu veerandil noortekeskustest on noorteaktiiv (joonis 98). Vastuse "muu" all töid keskuste esindajad näiteks välja, et neil on noorteaktiiv olnud varasemalt või et see tegutseb sündmustepõhiselt. Maakondade arvestuses on enim noorteaktiive Põlva- (64%), Ida-Viru- (44%) ja Läänemaal (42%). Vähim tegutseb neid aga Hiiu-, Jõgeva-, Rapla- ja Viljandimaa noortekeskustes.

Joonis 98. Kas Teie noortekeskuses tegutseb noorteaktiiv? (N = 246)

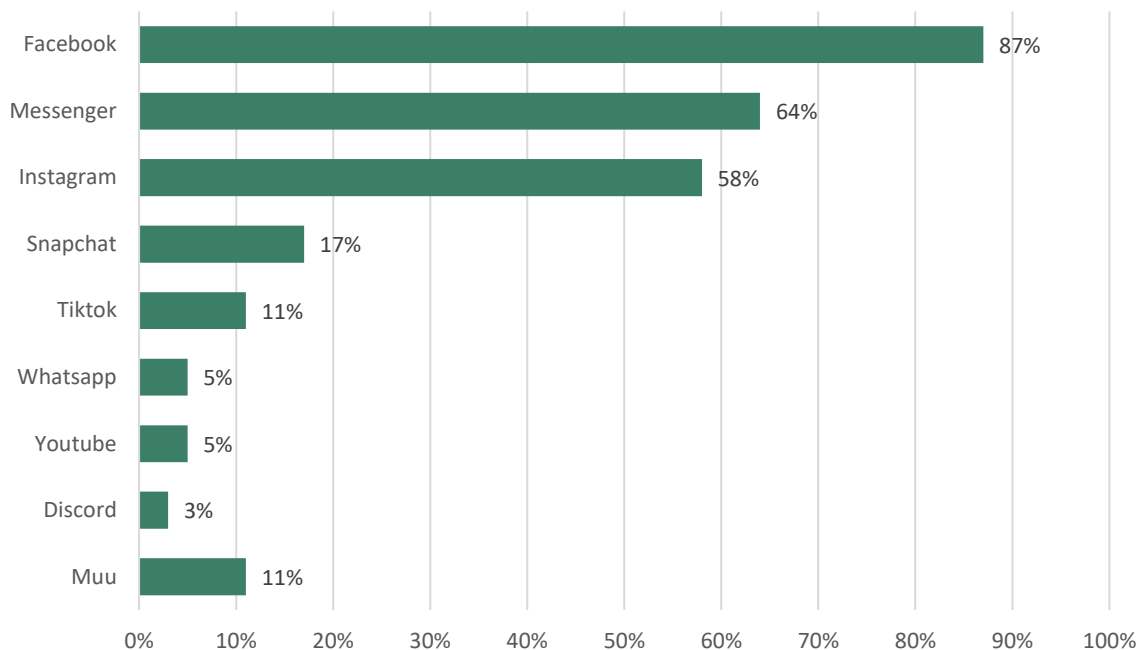
Keskustel paluti ka välja tuua, mis on nende keskuses noorteaktiivi roll. Vastustes (N = 74) avaldub, et noorteaktiivil on mitmekesine ja oluline tähtsus keskuse igapäevases töös, hõlmates nii ürituste ja tegevuste korraldamist kui ka noorte kaasamist otsustusprotsessidesse ja noorte arengu toetamist. Näiteks märkis üks noortekeskuse esindaja järgmiselt: “Noorteaktiiv veab eest üritusi ning planeerib nädalaplani koos noorsootöötajaga.”

Lisaks paluti noortekeskuste esindajatel märkida noorteaktiivi kuuluvate noorte arv (N = 75). Valdaval osal keskustest on kuni kümneliikmeline aktiiv (75%). Seejuures ligi veerand (21%) märkis, et nende noorteaktiivi kuulub 11–20 noort. 21 ja enama liikmega aktiive on vaid viis protsenti. Seega on noortekeskuste noorteaktiivid pigem väiksemapoolsed.

9.6 Noorteinfo

Noorteinfo edastamine omab olulist rolli noorte teadlikkuse tõstmisel ja nende võimaluste laiendamisel. Noorteinfo ulatuse analüüsimine näitab, kas noortekeskused suudavad pakkuda noortele vajalikku ja ajakohast teavet oluliste teemade kohta. Samuti võimaldab see tuvastada kitsaskohti infovahenduses, näiteks kas teave jõuab noorteni tõhusalt, on kergesti mõistetav ja ligipääsetav.

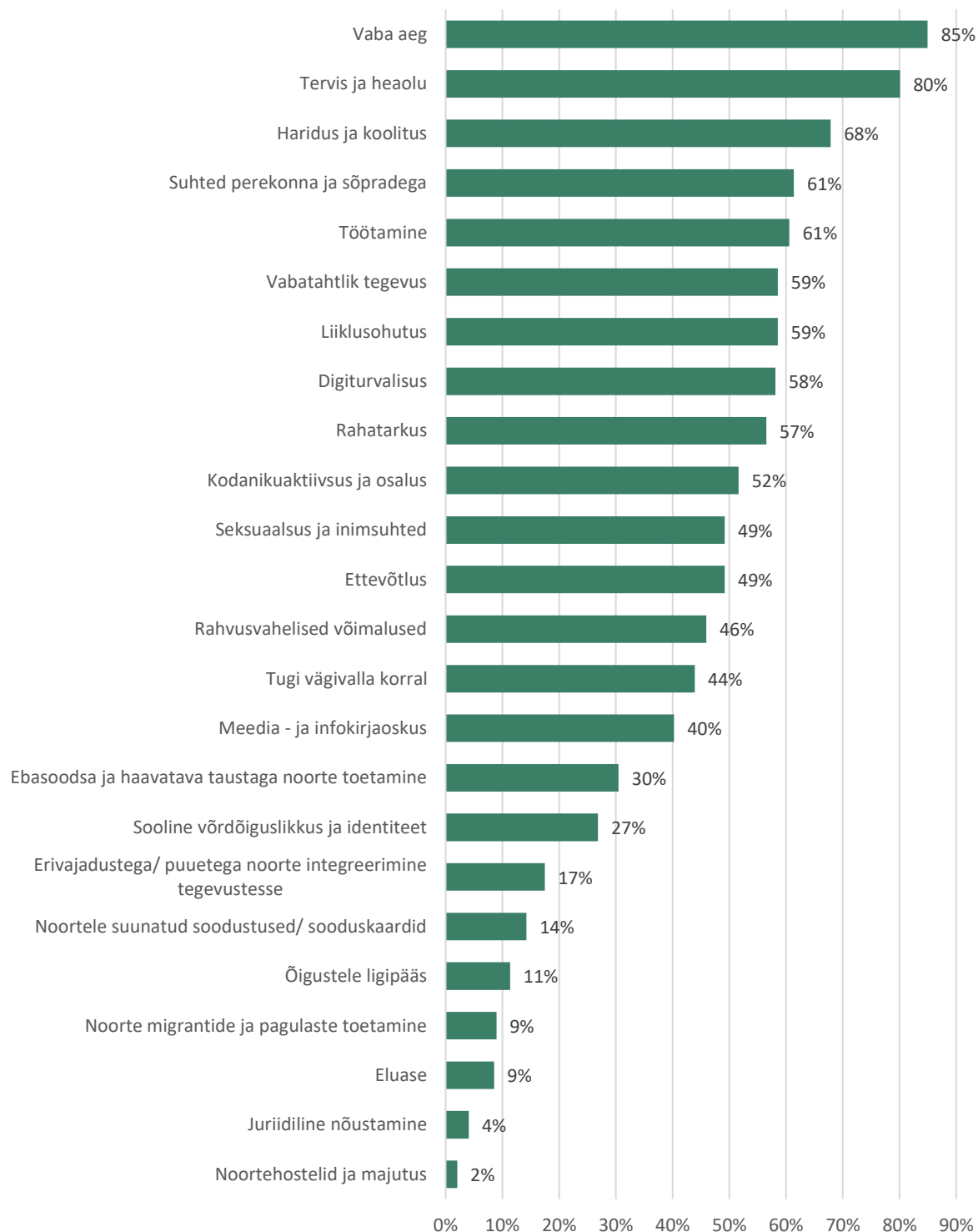
Noortekeskustel paluti välja tuua, milliseid sotsiaalmeediakanaleid kasutavad nad noorteinfo edastamiseks. Vastustest (joonis 99) ilmneb, et enim kasutatakse noorteinfo jagamiseks Facebook'i (87%), Messenger'i (64%) ja Instagram'i (58%) veebipõhist suhtlusvõrgustikku. Vastuse “muu” all märgiti ka näiteks Viber'it ja kodulehte. Võrreldes vastuseid enim kasutatavate sotsiaalmeediaplatformide ja sihtrühmani jõudmiseks kasutatavate kanalitega (ptk 7.3, täpsemalt joonised 74 ja 75) nähtub, et noorteinfo jagamiseks kasutatakse praktiliselt samu kanaleid kui üldiselt noorteni jõudmiseks.

Joonis 99. Sotsiaalmeediakanalid noorteinfo jagamiseks (N = 246)

Avatud vastuste kohaselt jagatakse infot sageli ka koostöös koolidega (u 30%) ja otsesuhtlusena (u 20%). Seega mängivad koolid olulist rolli noorteinfo levitamisel ja keskuste tegevuste tutvustamisel noortele. Noortekeskused täpsustasid oma vastustes, et koolide kaudu jagatakse infot läbi regulaarsete külastuste, infotahvlite, plakatite, samuti digikeskkondades, nagu eKool ja Stuudium. Seda praktikat toetab kooli ja noortekeskuse lähedus ning koostöös toimuvad tegevused. Noortekeskuses levitatakse vastuste põhjal teavet vestluste kaudu, füüsilistel infotahvlitel (nt plakatid) ning igapäevase suhtluse kaudu töötajate ja noorte vahel. Umbes veerand vastanutest töid taaskord esile sotsiaalmeediakanaleid, sh nendel platvormidel tegutsevaid kohalike kogukondade rühmasid. Vastuse "muu" all märkisid keskused näiteks noorteinfo jagamist kohalikes ajalehtedes ja töötubades. Seega kasutatakse noorteinfo levitamiseks erinevaid kanaleid. Küll aga annavad osakaalud aimdust, et kohati võidakse väga ühe kanali keskseks jääda. Vastuste ja fookusrühmaintervjuude põhjal sõltub noorteinfo levitamine tõenäoliselt paljuski ka keskuse töötaja enda eelistustest ja võimalustest ning piirkonna ja sihtrühma suurusest. Kui kogu noorteinfo koondub ühte kanalisse, näiteks sotsiaalmeediasse, võib see põhjustada ligipääsuprobleeme, suurendada infomüra ja vähendada kaasatust.

Noorteinfo teema lõpetuseks paluti keskustel välja tuua, millist teavet jagavad nad oma noortega. Oma vastustes nimetasid keskused ülekaalukalt enim vaba aja (85%) ning tervise ja heaoluga (80%) seonduvat infot (joonis 100). Samas annavad keskused ka laialdaselt infot praktilistes ja elulistes küsimustes, nagu haridus ja koolitus, tööhõive ning digiturvalisus. See peegeldab noortekeskuste rolli tervikliku toetajana, pakkudes noortele mitte ainult võimalusi meelelahutuseks, vaid ka teadmisi ja oskusi iseseisvaks toimetulekuks ja vastutustundlikuks eluks.

Joonis 100. Millist teemadel jagate noortega infot? (N = 246)

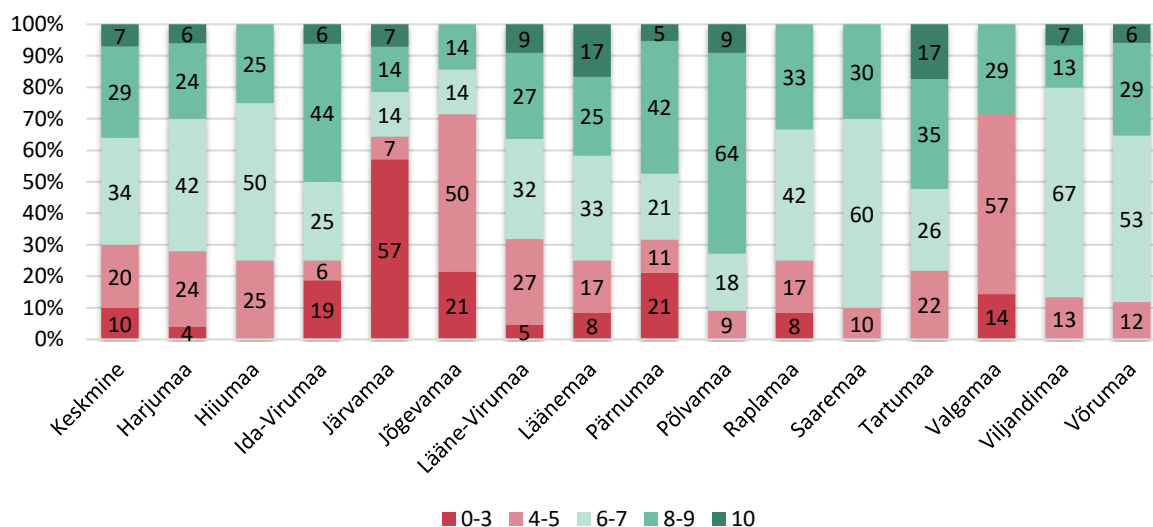
Peatükki kokkuvõtvalt ilmneb, et noortekeskuste peamine sihtrühm on põhikooliealised noored vanuses 7–15, kes moodustavad keskuste külastajate enamiku. Keerulisem on kaasata vanemat sihtrühma, kelle huvid, vajadused ja ajakasutus sageli erinevad noorematest külastajatest. Vanemate noorte paremaks kaasamiseks on noortekeskuste töötajate hinnangul oluline kohandada keskuste tegevusi ja ruume, luua paindlikumad külastusajad ning pakkuda eakohaseid ja huvipõhiseid programme. Tulemustest ilmneb ka noorte sisulise kaasamise tähtsus, mis tugevdab noorte osalust otsustusprotsessides ja suurendab nende

initsiatiivi. Roger Harti noorte kaasatuse redeli põhjal toimivad paljud keskused kõrgel kaasamistasandil, kus noored osalevad aktiivselt otsuste tegemises ja tegevuste planeerimises. Seejuures selgus kogutud andmetest, et noorteinfo jagamisel keskendutakse vaba aja, tervise ja heaolu teemadele, kuid esil on ka praktilised ja harivad teemad, nagu haridus, tööhõive, rahatarkus ja digiturvalisus. Kuigi noorteinfo levitamisel kasutatakse laialdaselt sotsiaalmeediat ja koolide kaudu teostatavat koostööd, rõhutatakse ka otsesuhtluse ja kohapealsete tegevuste tähtsust. Kokkuvõtvalt järeldub, et noortekeskuste tegevuste tõhustamiseks on vaja keskenduda laiemale sihtrühmade kaasamisele, tegevuste kohandamisele ja noorteinfo jagamise mitmekesistamisele. See võimaldab paremini vastata noorte vajadustele, suurendada keskuste mõju ja pakkuda noortele igakülgset tuge nende arenguteel.

10 KOOSTÖÖVÕRGUSTIKUD

Arvestades, et noortekeskuste töötajatele lisaks töötavad noortega ka mitmed teised spetsialistid ning noortekeskuste võimekus noorteni jõuda ja neid toetada on tulenevalt ressurssidest piiratud, on koostööl kriitiline roll. Fookusrühmades peeti oluliseks ka koostööst tulenevat teadmiste vahetamise ja üksteise toetamise võimalust. Seega uuriti küsitlusega põhjalikult ka erinevaid koostööga seonduvaid aspekte.

Noorsootöö korraldamise eest vastutavad kohalikud KOV-id. Enamik noortekeskuseid on KOV koostööga rahul. 70% vastanutest hindas koostööd 10 palli skaalal vähemalt hindega 6 (joonis 101). 36% vastajatest hindas koostööd aga väga heaks (8 või enam punkti). Kõrgemalt hindavad koostööd Põlva-, Ida-Viru- ja Tartumaa noortekeskused ning silmapaistvalt kehvemalt Järva-, Jõgeva- ja Valgamaa noortekeskused. Küsitlusandmed ja vaatluslehed aga näitavad ja fookusrühma intervjuud kinnitavad, et vastanute arusaam heast koostööst ja sellest lähtuvalt ka hinnang praegusele koostööle võivad väga erinevad olla ehk kohati ei pruugi kõrgelt hinnatud koostöö sisulise koostöö olemasolu peegeldada. Näiteks omajagu on kõrgeid hinnanguid, kus avatud vastuses keskendutakse sisulise koostöö puudumisele või öeldakse, et noorsootöö pole KOV-i prioriteet ja pigem madalaid hinnanguid, kus kiidetakse KOV-i noorsootööst huvi tundmise ja ressursside leidmise eest. Kahes fookusrühma intervjuus osalenud tõdesid, et vaatluste põhjal on omajagu noortekeskuseid, kes on väga alalhoidlikud ja leplikud kuna olukord saaks veelgi kehvem olla.

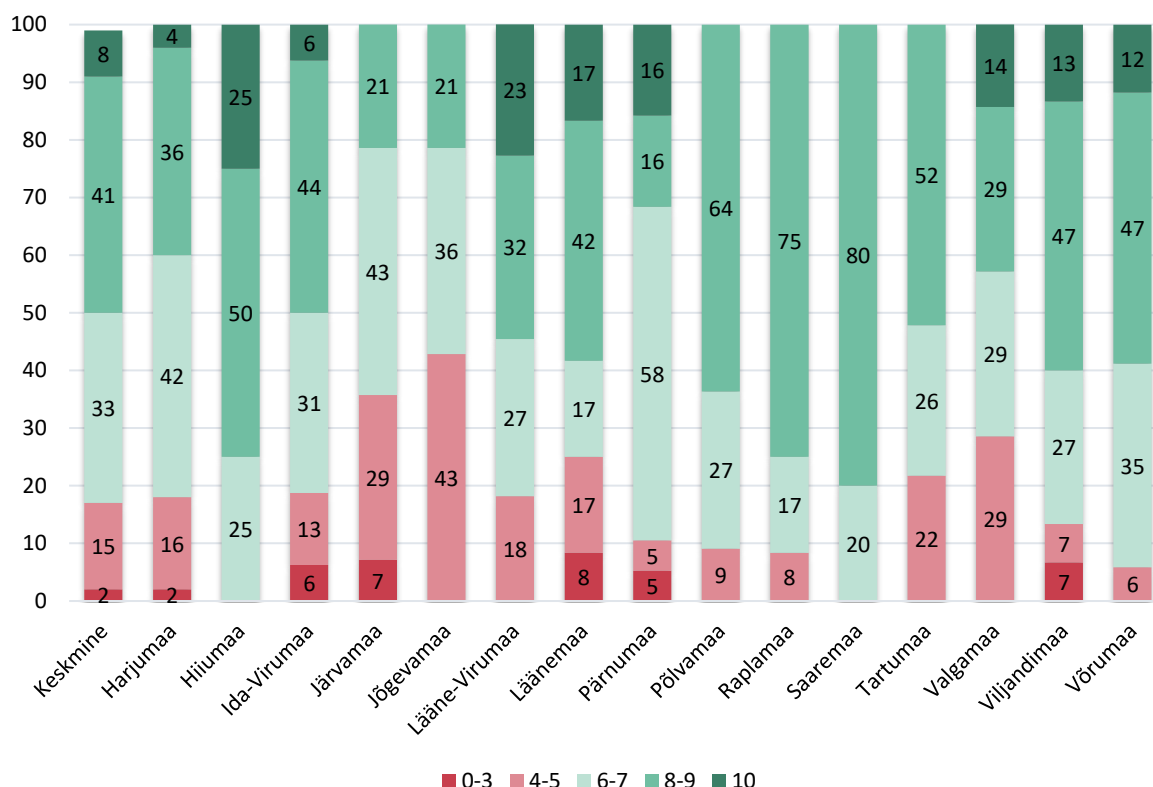

Joonis 101. Palun andke hinnang oma noortekeskuse koostööle kohaliku omavalitsusega (N = 246)

Avatud vastustes on läbivalt teemadeks rahaline toetus, töötasu, töökoormus ja personali puudus, noorsootöö väärtustamine ning kaasamine ja infovahetus. Positiivsena toodi välja KOV-i rahalist tuge ja stabiilset rahastust, aktiivset koostööd ja kaasamist erinevatesse üritustesse ja projektidesse, KOV-i mõistvat ja toetavat personali, KOV-i panust noortekeskuste tegevuste reklaamimisse, noorsootööspetsialisti või juhi olemasolu KOV tasandil ja KOV-i tunnustust ning noorsootöö väärtustamist. Murekohtadena toodi aga madalat töötasu ja töötajate vähest väärtustamist, järjepideva koostöö loomist takistavat KOV-i personali tihedat vahetumist, noorsootöö mitte prioriseerimist KOV-i tasandil ja ühtse noorsootöö visiooni puudumist KOV-is, noorsootöö korraldamist ja asjaajamise keerukust, vähest kaasamist ja puudulikku infovahetust noortekeskustega, noortekeskuste ebapiisavat

rahastust, KOV-i toetuse puudumist tehnilistes probleemides. Seega, isegi kui KOV toetab noortekeskust rahaliselt ja kaasab üritustele, jääb toetus pigem ebapiisavaks. Näiteks tuli küsitlusest, vaatluslehtedelt ja fookusrühmaintervjuudest näiteid, kus tunnetatakse, et koostöö ei suju tulenevalt noorsootöö alahindamisest, puudulikust infovahetusest ja noortekeskuse või KOV-i töötajate (pidevast) vahetumisest ning koostööd takistab töötajate suur koormus.

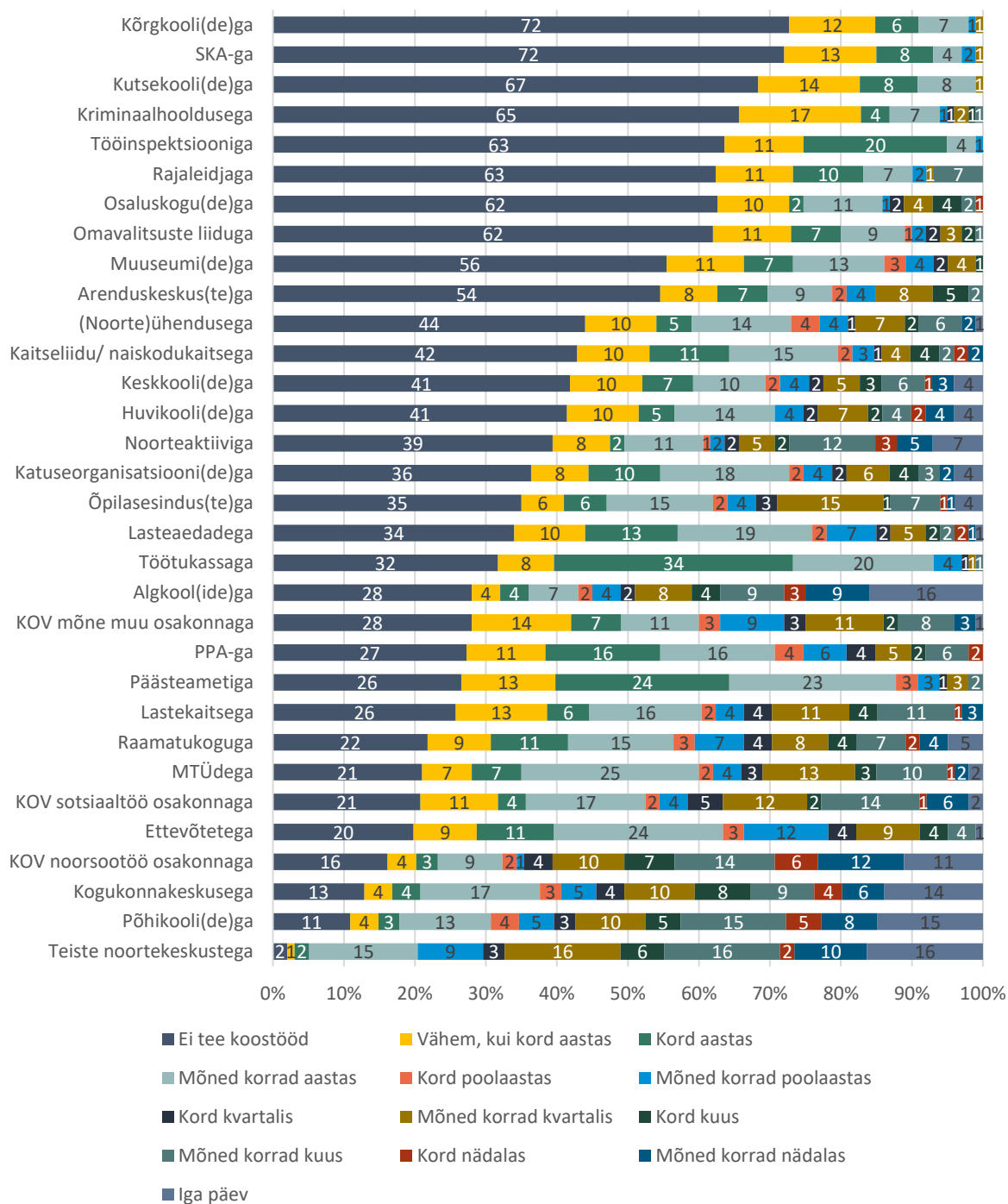
Koostööd teiste asutustega hinnati veelgi kõrgemalt: 49% noortekeskustest hindas koostööd 10 palli skaalal kaheksa või kõrgema punktiga, 45% 5–7 punktiga (joonis 102). Iga päev kuni kord kuus teeb koostööd teiste asutustega 66% noortekeskustest. Enim on neid, kes teevad koostööd mõned korrad kuus (25% kõigist noortekeskustest) või kord kuus (16%).

Joonis 102. Palun andke hinnang oma noortekeskuse koostööle teiste asutustega. (N = 246)

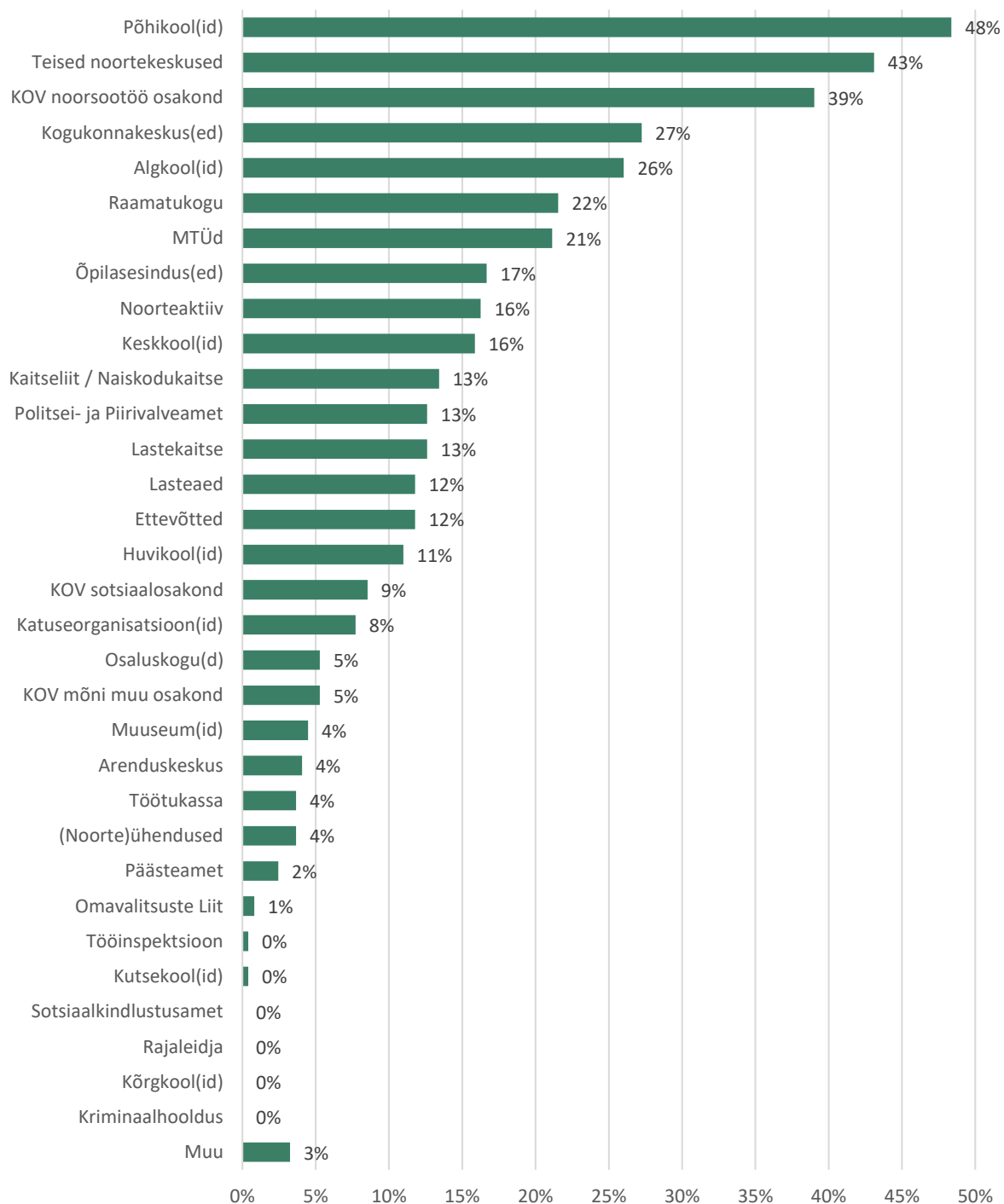
Koostöös teiste organisatsioonidega toodi avatud küsimuses positiivsena välja head koostööd näiteks ürituste ja projektide korraldamisel ja üksteise toetamist. Sageli mainiti, et hea koostöö nimel on ise palju vaeva nähtud. Koostööd takistavana toodi välja aja ja ressursside nappust, infovahetuse ja kommunikatsiooni probleeme, kohati madalat arusaama noorsootöö olemusest ja vähest initsiatiivi ning potentsiaalse koostööpartneri passiivsust. Sageli toodi välja ka koostööraskuseid koolidega ja eelarvamusi noortekeskuste tehtava osas. Üldjuhul tehakse koostööd vajaduspõhiselt, nt mõne konkreetse sündmuse korraldamiseks või projekti teostamiseks.

Mitmed noortekeskused teevad koostööd nii süsteemselt kui ka vajaduspõhiselt ja neil toimuvad partneritega igakuised või -nädalased koosolekud/kohtumised. Ligi pooltes noortekeskustes tegutsevad regulaarselt ka teised (noorte)organisatsioonid, nt kodutütred, noored kotkad, noortevolikogu. Enim tehakse koostööd teiste noortekeskuste, põhikoolide, kogukonnakeskustega ja KOV noorsootöö osakonnaga (joonis 103).

Joonis 103. Kas ja kui sageli teete koostööd: ...? (N = 246)

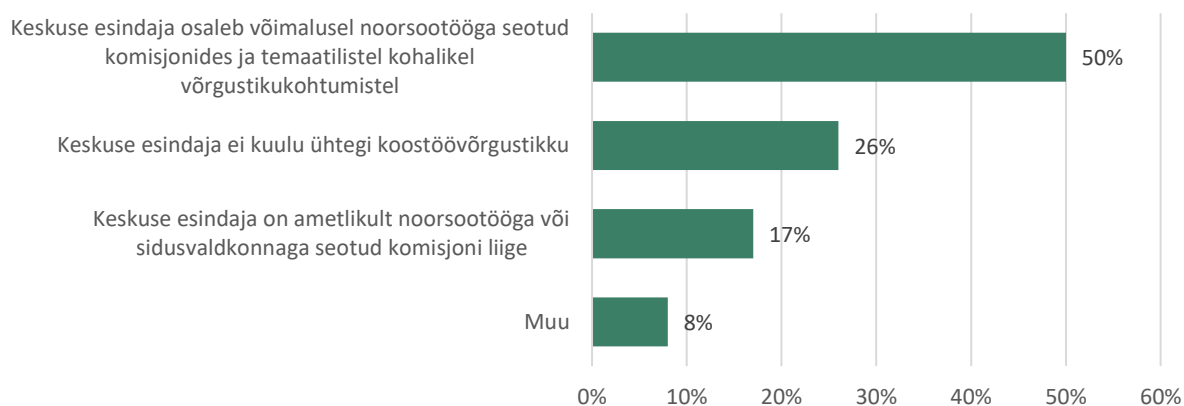
Avatud vastustes toodi välja ka koostööd näiteks Toidupanga, kohaliku transpordifirma ja ettevõtetega. Viie peamise koostööpartnerina toodi enim välja põhikooli, teisi noortekeskuseid ja KOV noorsootöö osakonda (joonis 104). Asjaolu, et küsimustes on läbivalt näha koostööosaliste väikest arvu ja koostööd tehakse pigem harvem kui kord poolaastas, näitab koostöövõimaluste alakasutamist.

Joonis 104. Kes on Teie peamised koostööpartnerid? (N = 246)

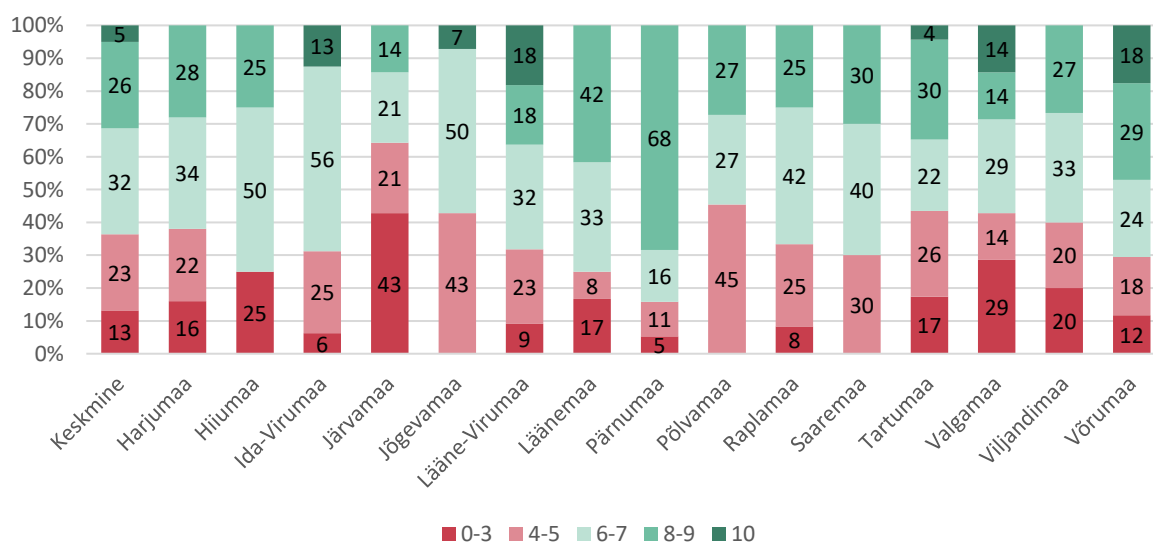
Ligi veerandi noortekeskuste esindajad ei kuulu ühtegi koostöövõrgustikku (joonis 105). Põlva-, Rapla- ja Valgamaa noortekeskustest märkis vastavalt 50%, 50% ja 43%, et keskuse esindaja ei kuulu ühtegi koostöövõrgustikku. Aktiivsemad on Viljandi-, Saare ja Järvamaa noortekeskuste esindajad. Enim mainiti avatud küsimuses kuuluvust Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendusse (EANK) ja erinevatesse KOV-i komisjonidesse ning võrgustikesse, näiteks haridus- ja noorsootöö, laste ja perede, sotsiaal- ja tervishoiukomisjonid. Paljud töid välja seotust oma piirkonna või laiemalt maakonna noorsootöö võrgustikega. Mõned mainisid rahvusvahelisi võrgustikke (nt Eurodesk). Mainiti

ka erinevate programmide raames toimuvaid võrgustikke, nt Ringist Välja ja HOP, ning juhtumipõhiseid võrgustikke. Sõltuvalt vastajast tuntakse avatud küsimuse põhjal puudust nii KOV, piirkonna, maakonna kui riigi tasandi koostööst, kusjuures sageli toodi välja suurema koostöö soovi formaalharidusasutuste, teiste mitteformaalse hariduse asutuste ning KOV-i asutustega. Umbes pooled olid koostööga rahul või ei osanud öelda, et millestki hetkel puudust oleks.

Joonis 105. Kuidas osaleb Teie keskuse esindaja temaatilistes võrgustikes ja/või komisjonide töös? (N = 246)

Vastajad hindasid kõrgelt ka koostööd lapsevanematega: 62% vastanutest hindas koostööd vähemalt 6 punktiga 10 pallisel skaalal (joonis 106). Järvamaa noortekeskuste esindajad on andnud madalamad hinnangud kui teiste maakondade noortekeskuste esindajad. Enim toodi välja, et koostöö lapsevanematega on vajaduspõhine ehk suheldakse probleemide korral või juhul, kui on vaja infot jagada mingite tegevuste kohta (nt väljasõidud, laagrid, teine noor või noorsootöötaja on mures noore pärast).

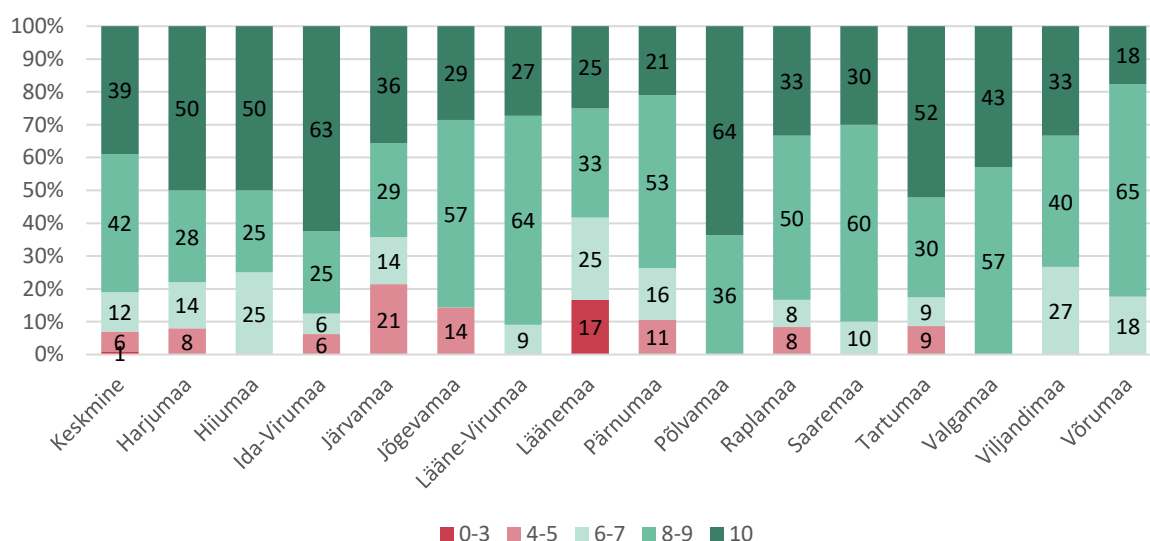
Joonis 106. Andke palun hinnang Teie noortekeskuse ja lapsevanemate vahelisele koostööle (N = 246)

Infovahetuse kanalitena toodi välja sotsiaalmeediat, telefoni, e-kirju, Messenger-i, stuudiumi/e-kooli. Koostöö näidetena toodi ka lapsevanemate kaasamist konkreetsetesse tegevustesse ja üritustesse, näiteks avatud uste päevadele, talgutele, perepäevadele jne, sh vabatahtlikena. Eriti positiivselt ja sisuliselt kirjeldasid koostööd väiksemate piirkondade noortekeskused, mis toimetavad kogukonnakeskusena. Oli ka selliseid vastanuid, kelle

kohaselt koostööd lapsevanematega praktiliselt pole. Vastuste põhjal on koostöö pigem informatiivne, harvadel juhtudel ja sõltuvalt lapsevanematest ka sisuline.

Kuna koostöö tegemise ühe takistusena toodi ressursside puudust, vaadati andmeanalüüsis koostöövõrgustikes osalemise seost keskuses olevate töötajate arvuga. Hii-ruut testi tulemusel küsitlusandmete põhjal oluline seos puudub. Seega töötajate arv, olgu see suur või väike, ei muuda oluliselt seda, kas ja kui tihti keskuse esindaja võrgustike töös osaleb.

Koostöö temaatika lõpetuseks küsiti noortekeskustelt ka seda, kui oluliselt nad koostöövõrgustike olemasolu ja tööd noortekeskuste vaatest peavad. Kinnitades varasemaid vastuseid, on hinnang koostöö olulisusele erinev (joonis 107). Ebaoluliselt peab seda ligi viiendik Lääne- ja Järvamaa noortekeskustest. Kõrgemalt hindavad koostöö väärtust aga Põlva- ja Ida-Virumaa noortekeskused.

Joonis 107. Kui oluliselt peate koostöövõrgustike olemasolu ja tööd noortekeskuste vaatest? (N = 246)

11 VARIA

Küsitluse lõpetuseks küsiti vastajatelt mõned küsimused noortekeskuste tugevuste, rõõmuhetkede ja teiste tööga seotud positiivsete aspektide kohta. Alustuseks küsiti vastajatelt avatud küsimuse vormis seda, mis on nende hinnangul noortekeskuses eriti hästi. Kodeeritud vastustest nähtus, et kõige sagedamini kiideti noori ja nende aktiivsust. Vastajad mainisid teiste seas seda, et noored innustavad neid tegevusi paremaks muutma. Üks vastaja võttis läbiva teema ilmekalt kokku sõnadega "Noored on kõige keskmes ning juhivad keskust praktiliselt ise". Sageli kiideti ka kollektiivi, noortekeskuse või selle ruumide efektiivsust ja seda, et nende noortekeskus on kaasaegne. Mõnda teemat nimetasid aga üksikud vastajad, näiteks eelarvet, töökorraldust ja koostööd lapsevanematega. Kuigi nende teemade vähene mainimine ei tähenda tingimata rahulolematust, saab eelneva analüüsi põhjal öelda, et nende harvem mainimine on teiste vastustega kooskõlas.

Edasi küsiti vastajate tugevusi, mille üle nad on eriti uhked. Märkimisväärselt näitasid tulemused seda, et kolm kõige sagedamini valitud varianti olid seotud inimestega: 63% vastajatest oli uhke oma meeskonna, 46% aktiivsete noorte ja 38% haritud või kutsetega keskuse töötajate üle. 31% vastajatest oli uhke kaasaegsete vahendite üle. Stabiilse kollektiivi ja KOV-iga koostöö üle tundis mõlema puhul uhkust 27% vastajatest. 24% vastajatest tundis aga uhkust selle üle, et neil on kaasaegne keskus. Noortevaldkonna uuringute puhul on sellised tunnetused üpris sagedased, et eelkõige tuntaksegi rõõmu noorte või oma meeskonna üle.

Järgnes avatud küsimus selle kohta, mida vastajad tunnevad, et nende noortekeskuses tuleks kohe muuta, parandada või millist tuge neile pakkuda. Vastustes esines palju erinevaid teemasid, kuid kõige sagedamini mainiti ruumide või fassaadi (56 korda) ja inventari või vahendite (51 korda) uuendamist. 39 korral mainiti ruumipuudust ja 38 korral lisatööjõu vajadust. Olulisteks peeti ka palgatõusu, koostöövõimaluste arendamise, töötajate teadmiste ja oskuste suurendamise ning lisatulu leidmise võimaluste teemasid. Vastused näitavad, et noortekeskuste mured ongi erilised ja sõltuvad kindlast keskusest, st näiteks asukoht maakondade lõikes ei näita kindlat trendi.

Vastajatel paluti mõelda ka noortekeskuse tuleviku üle. Küsitluses uuriti, millisena vastajad näevad oma noortekeskust 5 kuni 10 aasta pärast. Enamasti vastatigi, et eelmises küsimuses mainitud mured on lahendatud, olgu selleks paremad ruumid, motiveeritud ja haritud töötajad või sujuvam koostöö teiste organisatsioonidega. Küll aga nähtus vastustest, et inimeste, ruumide ja koostööga seotud küsimustes ollakse oluliselt lootusrikkamad kui palga või suurema rahastuse osas. Rahaliste vahendite osas ollakse seega pigem kaheldaval seisukohal.

Lõpetuseks said vastajad panna kirja oma viimased mõtted ja anda üldist tagasisidet. Avatud vastustes anti kõige sagedamini tagasisidet küsitlusele: see on liiga mahukas ja paljudele küsimustele oli keeruline vastata. Mõned vastajad pakkusid välja, et tagasiside küsimine võiks eelkõige toimuda suuliselt või kvalitatiivselt, sest see annaks parema ülevaate noortekeskuste tegelikust seisust. Need küsimused, mis ei puudutanud vormi, mainiti aga seda, et noorsootöö ja vabatahtlik töö võiks üldiselt olla rohkem väärtustatud või motiveeriv. Väärtustamise ja motivatsiooni parendajatena toodi esile materiaalseid vajadusi (nt kõrgem palk või rohkem puhkusepäevi).

KOKKUVÕTE JA JÄRELDUSED

Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus (Eesti ANK) viis 2023.–2024. aastal läbi väga põhjaliku uuringu noortekeskuste hetkeolukorra kaardistamiseks. Uuringu raames toimunud küsitlusele vastas 246 noortekeskust. Arvestades, et aktiivseid noortekeskuseid oli sel ajal umbes 280, on tegu väga esindusliku, peaaegu kõikse valimiga. Uuringu raames külastati peaaegu kõiki noortekeskuseid ka vaatlustena. Balti Uuringute Instituut analüüsis kogutud andmeid ning viis läbi kolm täiendavat fookusrühmaintervjuid andmete täpsustamiseks ja tõlgendamise toetamiseks.

Uuring näitab, et noortekeskused on väga erinevad. Erinevused on suured ka ühe KOV-i sees. Enamus noortekeskuseid (91%) on KOV-ide hallata (sh struktuuriüksuse, allasutuse või selle osana). 81% noortekeskustest on avatud üle 20 tunni nädalas, kuid avatud alad üldiselt vähem. 17% noortekeskustest on avatud kogu aasta vältel. Olgugi, et küsitluse andmetel arvestatakse lahtiolekuaegu määrares õpilaste vajaduste, kooliaegade ja muude praktiliste teguritega (nt bussigraafikud, huvitegevus), näitasid vaatlused ja lahtiolekuaegu otseselt mitte puudutavad küsimuste vastused, et sageli ei ole lahtiolekuajad kooskõlas noorte vajadustega.

Noortekeskused on sageli alarahastatud. 80%-l keskustest moodustab KOV-i toetus 81–100% noortekeskuste eelarvest, kuid maakonniti esineb märkimisväärsed erinevusi. 53% noortekeskustest teenib omatulu ja seda peamiselt ruumide rentimise kaudu. Täiendavaid finantsressursse saadakse projektifondidest. Uuring näitab, et piiratud eelarve võib takistada kvaliteetse noorsootöö tegemist, enesetäiendamist ja kaasaegsete vahendite ja võimaluste jõudmist noorteni, mis omakorda mõjutab noorte osalust noortekeskuste tegevustes.

Noortekeskuste igapäevatöö ei ole sageli seotud arengukavade, pikaajaste tegevuskavade, strateegiate ega fookusteemadega. 64% planeerib tegevusi arengukavast sõltumatult. 21% noortekeskustest tegelevad fookusteemadega. Puudujääke on eri uuringute ja hindamiste tulemuste arvestamises igapäevatöös. Nimelt on 66% noortekeskustest osalenud kvaliteedi hindamises, kuid tulemusi on tegevustes või arengukavas kohenduste tegemiseks kasutanud neist pooled. Noortekeskused tegelevad sise- ja välikommunikatsiooniga, kuid võimalused on alakasutatud: 38% jagab infot vähemalt kord kuus, kuid pigem tehakse seda juhuslikult ja üksikute tegevustena. Vaid 7% noortekeskustest lähtub kommunikatsioonitegevuste planeerimisel kindlast kavast.

69% noortekeskustel on vaid üks töötaja. Ligikaudu pooltel keskustel on töötajaskonna hulka mitte kuuluvad ringijuhendajad. Osa keskusi kaasab ka vabatahtlikke ning täiendavat tugipersonali. Seoseanalüüs näitas, et mida rohkem on külastajaid, seda enam on ka kontakttöötajaid või vastupidi. 47–52% noortekeskuste hinnangul on (kompetentseid) töötajaid piisavalt, 37% vastanutest tunneb puudust vähemalt veel ühest täiskohaga töötajast.

Noortekeskuste töötajate profiil näitab, et valdavalt töötatakse noortekeskustes täiskoormusega ja töötajate brutopalk jääb 80%-l juhtudest vahemikku 900–1500 eurot, mis on oluliselt alla Eesti keskmise palga. 78%-l töötajatest on aastas 29–50 puhkusepäeva ehk rohkem kui seaduses nõutud miinimum. Pooled töötajatest on ametis olnud alla kahe aasta, mis viitab küllaltki lühikesele tööstaažile valdkonnas. Samas puudub noorsootöös tööstaažil ja palkadel selge seos, kuna palgafond ei soodusta otseselt pikaajalist pühendumist. Hariduslikult domineerib noortekeskuste töötajate hulgas kesk- ja rakenduskõrgharidus, magistrikraadiga töötajaid on üksnes 6%, juhtivtöötajad on kõrgemalt haritud. Noorsootöötaja

mingitki kutset omab 64% töötajatest, mis viitab töötajate hariduslikku tausta arvestades täiendkoolituste vajadusele. Olgugi, et 86% töötajatest on viimase aasta jooksul osalenud koolitustel, näitab uuring, et koolitustel osalemise keerukust (sh asendajate puudus, piiratud ajakasutus) ja valdkonna mitmetahulisust arvestades tuleks senisest rohkem tähelepanu pöörata enesearengule.

Noortekeskuste ja nende töötajate tunnustamise analüüs näitab, et kuigi 92% keskuste töötajaid motiveerib igapäevaselt just töö noortega, on suurimaks demotivatsiooniteguriks madal palk, mida märkis 74% vastanutest. Seejuures on rahulolu-uuringuid viimase kahe aasta jooksul tehtud vaid umbes pooltes (46%) keskustes, samas kui 40% keskustest pole neid üldse korraldanud. Maakondlikult tunnustatakse pooli keskusi, kusjuures ka KOV-i tasandil pälvib tunnustuse üksnes 60% noortekeskustest. See näitab vajadust tõsta nii KOV-i kui ka maakondade tasandil noorsootöö panuse väärtustamist, pakkudes süsteemsemat ja nähtavamalt tunnustust.

Noortekeskuste asukoht, sise- ja välitingimused ning turvalisus mõjutavad oluliselt keskuste kättesaadavust, külastatavust ja noorte osalemist. 76% keskustest jagab teiste asutustega hoonet; eraldi hoones tegutseb üksnes 21% noortekeskustest. Sealjuures 68% keskustest hindab oma asukohta liiklusohutuks. Igapäevane siseturvalisus põhineb peamiselt noorsootöötajate järelevalvel, füüsilistel turvameetmetel (nt videovalve, häiresüsteemid) ning riskianalüüsil. Siiski on mureks töötajate üksi töötamine, eriti suure külastatavusega aegadel. Noortekeskuste sisealad varieeruvad märkimisväärselt: 41% keskustest tegutseb 101–500 m² pinnal, kuid 14%-l keskustest on alla 50 m² ruumi. Ruumilised võimalused vastavad noorte vajadustele 56% noortekeskuste hinnangul. Sisealade puudujääkide puhul toodi enim välja vaigse ruumi puudumist (42%). Siinkohal on oluline ruumide vajaduste kaardistamisel meeles pidada, et noortekeskus on ka töötajate igapäevane töökeskkond, kus tuleks tagada mugavad ja läbimõeldud tingimused nii noorsootöötajate kontakttööks noortega kui ka muude ülesannete täitmiseks, sh administratiivseks kontoritööks. Õueala on 66%-l keskustest, kuid mitmekesisiste õuetingimuste pakkumine on piiratud. Enim tuntakse puudust istumis- ja grillimisalast, seiklusrajast ja skeitpargist. Noorsootöö kättesaadavust hinnatakse seejuures valdavalt kõrgelt. Remondivajadus on aga pigem suur: 34% keskustest vajab sanitaarremonti, samas kui ainult 10% peab ruume heas seisukorras olevaks. Tulemused viitavad vajadusele parandada keskuste füüsilist ligipääsetavust, tagada suuremad ja mitmekesisemad ruumid, investeerida õuealade arendamisse ning tugevdada töötajate turvalisust ja riskianalüüsi rakendamist.

79% noortekeskusi külastab päevas kuni 20 noort. 55% noortekeskustel on aastas vähemalt 3000 külastajat. Külastajate registreerimiseks kasutatakse kõige sagedamini Logiraamatuid, kuid kogutavate andmete kvaliteet, analüüsivõimekus ja kasutus on piiratud.

Noortekeskuste peamine sihtrühm on põhikooliealised noored vanuses 7–15, kes moodustavad keskuste külastajate enamiku, kusjuures näiteks 52% keskustest suunab oma tegevused peamiselt 7–11-aastastele ja 39% 12–15-aastastele. Vanemate noorte (16+) kaasamine on noortekeskustele pigem väljakutseks osutunud. Keskuste hinnangul on vanemate noorte puhul peamiseks väljakutseks huvide ja vajaduste muutumine ning ajaline piiratus, mida süvendavad piirkondlikud ja logistilised takistused, nagu ebapiisav ühistransport. Roger Harti noorte kaasatuse redeli põhjal tegutseb 33% keskustest tasandil, kus otsuseid tehakse koos noortega, ja 26% tasandil, kus noored ise algatavad ja juhivad tegevusi. Noorteinfo jagamisel kasutatakse enim sotsiaalmeediat, sealhulgas Facebooki, Messengeri ja Instagrami, samuti koolidega tehtavat koostööd. Noorte lemmiktegevusteks on

kokandusringid (48%), väljasõidud (36%) ja kunstilised töötoad (29%). Kokkuvõttes näitavad andmed vajadust mitmekesistada tegevusi, parandada infrastruktuuri ja kaasata rohkem personali, et vastata paremini nii nooremate kui ka vanemate noorte vajadustele ja suurendada keskuste mõju.

Enim külastavad noortekeskusi noored vanuses 7–15 aastat. Keerulisemaks ja ressursside piiratusest tulenevalt vähemoluliseks peetakse 16+ vanuses noorteni jõudmist.

Noortekeskused pakuvad noortele mitmekesiseid tegevusi, nagu avatud noorsootöö, huvitegevused ja projektitöö, kuid nende ulatus erineb maakonniti märkimisväärselt. Huvitegevust pakub seejuures 81% ning mobiilse noorsootöö (MONO) teenust 15% keskustest. Vanemate noorte kaasamine on silmapaistvaks väljakutseks. Võimalike põhjustena, miks neid vähem on, tulid välja nt töötajate kohati vähene kompetents ja noortekeskuse piiratud ressursid, ebasobivad kaasamismeetodid ja pakutavad tegevused, ebasobivad lahtiolekuajad, keskuse kehv asukoht. Ressursid ja kompetentsid on hästi tagatud avatud ruumi ja noorteinfo pakkumiseks, ent arendamist vajab erivajadustega noorte kaasamine ja vaimse tervise toetamine. Noortekeskustes kasutatakse enim lauamänge, kunstitarbeid ja köögivahendeid, kuid tehnika vajab sageli uuendamist. Virtuaalkeskondi kasutab noorsootöö teenuse pakkumiseks 26% keskustest. 16+ noorte kaasamiseks soovivad keskused pakkuda karjäärinõustamist, vaimse tervise töötubasid ja rahvusvahelisi projekte, kuid selleks puuduvad vajalikud ressursid ja kompetentsid. Noorte vajaduste kaardistamine ja sihtrühmale keskendumine on edasiste arenduste võtmekohad.

Noortekeskuste ühe tegevusena vaadati uuringuga ka rahvusvahelist noorsootööd. Rahvusvahelises noorsootöös on osalenud 56% noortekeskustest. Sealjuures on paljudel rahvusvaheline noorsootöökogemus just Erasmus+ ja/või ESK kaudu. Viimase kahe aasta jooksul on 30% noortekeskustest osalenud vähemalt ühes rahvusvahelises projektis. Sama paljud on kaasanud või kaasavad rahvusvahelisi vabatahtlikke. Erasmus+ projektide kogemus kasvõi taotlemisena on enamusel (72%) keskustest. Peamisteks takistusteks rahvusvahelises noorsootöös osalemisel on keelebarjäär, ressursipuudus ja varasemad negatiivsed kogemused.

Nagu näha, on noortekeskuste olukord väga erinev. Küsitluste ja vaatluste infot võrreldes on noortekeskused küsitluses erinevaid aspekte pigem tegelikkusest positiivsemalt kajastanud. Vaatlejate hinnangul on soovid täiendavate ressursside, teenuste ja vahendite osas adekvaatsed või pigem alahoidlikud. Seega tasub uuringu tulemustesse noorsootöö kvaliteedi tõstmiseks ja ühtlustamiseks väga tõsiselt suhtuda.